

Revízia výdavkov na základné a stredné školy

Závěrečná správa

jún 2025

Autori

Materiál pod vedením Martina Haluša a Zuzany Baranovičovej pripravili analytičky a analytici ÚHP Peter Mandžák, Daniel Bednárík, Martina Erdélyiová, Marco Majerčák, Mária Mihoková a analytičky a analytici IVP Dávid Martinák, Dávid Kostlán, Tomáš Lalkovič, Daniela Potočnáková, Milan Pukančík, Barbora Tallová, a Richard Varga. Na príprave materiálu sa tiež podielali Giulia Caponi (stážistka na ÚHP) a Ivona Feldmárová a Ondrej Škvarenina (IVP).

PodĎakovanie

Za cenné rady a komentáre sme vďační kolegom z Medzinárodného menového fondu a UNICEF. Takisto ďakujeme recenzentom dokumentu Lucii Šramkovej, Slavomírovi Hidasovi, Zuzane Lafférsovej, Jozefovi Kubalovi a Jánovi Tomanovi, ako aj ostatným účastníkom recenzného seminára. Za konzultácie počas prípravy správy ďakujeme organizáciám ZMOS, G7, SK8, ÚMS a Odborovému zväzu školstva a kolegom Ľube Habodászovej, Adamovi Marekovi a Petrovi Hrončekovi.

Upozornenie

Materiál prezentuje názory autorov a Útvaru hodnoty za peniaze (ÚHP) a Inštitútu vzdelávacej politiky (IVP), ktoré nemusia nutne odzrkadľovať oficiálne názory Ministerstva financií SR a Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR. Cieľom publikovania analýz ÚHP a IVP je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne ekonomické témy. Citácie textu by preto mali odkazovať na ÚHP a IVP (a nie MF SR a MŠVVaM SR) ako autora týchto názorov. Chyby a opomenutia zostávajú zodpovednosťou autorov.

OBSAH

Zhrnutie.....	8
1. Výsledky základných a stredných škôl sú slabé a za málo peňazí.....	11
1.1 Výsledky zaostávajú aj za podobnými krajinami, nielen tými najvyspelejšími	11
1.2 Výdavky na základné a stredné školy sú nižšie ako v okolitých krajinách	13
2. Prerozdelenie financií medzi študentov, školy a zriaďovateľov by mohlo byť spravodlivejšie	15
2.1 Systém financovania je štandardný, ale miestami nespravodlivý a neprehľadný	15
2.2 Súkromné školy sú financované rovnako ako verejné, môžu si však vyberať žiakov aj poplatky	22
3. Malé základné školy majú problém zabezpečiť kvalitné vzdelávanie	25
3.1 Žiaci z malých škôl dosahujú slabšie výsledky	27
3.2 Menšie školy sú kvôli náročnej prevádzke drahšie	28
4. Stredné školy čelia výzvam v lepšom prepojení s trhom práce	30
4.1 F odbory sú najnákladnejšie stredoškolské odbory, no ich výsledky tomu nezodpovedajú.....	33
4.2 Duálne vzdelávanie má dobré výsledky, ale je viac dotované než v zahraničí.....	35
4.3 Finančná regulácia odborov prináša dodatočné náklady, hoci by nemusela.....	39
4.4 Veľa malých odborov v kombinácii s malými školami rozdeľuje systém.....	41
5. Výdavky na žiakov so špeciálnymi potrebami rastú, ale nevieme či pomáhajú.....	43
5.1 Výsledky žiakov so špeciálnymi potrebami sledujeme iba pre niektoré skupiny.....	43
5.2 Výdavky rastú, ale nie všetkým pomáhajú	47
5.3 Systém podporných opatrení a jeho financovanie treba upraviť	53
6. Investície sú nižšie ako v zahraničí, investičný dlh škôl rastie.....	55
6.1 Stav budov sa napriek investíciám zhoršuje	55
6.2 Chýba rozdelenie zodpovednosti za stav infraštruktúry	57
7. Návrh opatrení	58
U1: Rozdelenie mzdového normatívu podľa typu zamestnanca a úprava pravidiel pre mzdový normatív na nepedagogických zamestnancov	58
U2: Úprava systému vzdelávacích poukazov	59
U3: Úprava príspevkov na školu v prírode a kurz pohybových aktivít v prírode.....	61
U4: Krátenie normatívu neverejných škôl.....	62
U5: Výpočet veľkostného koeficientu na úrovni obce.....	63
U6: Presun žiakov z malých verejných základných škôl	64
U7: Zavedenie jednoročného prípravného programu ako alternatívy k F odborom	66
U8: Rozpočtová neutralita finančnej regulácie odborov stredných škôl	67
R1: Rozšírenie pravidelného testovania žiakov	68
R2: Zlepšenie programového rozpočtu MŠVVaM SR	69
R3: Rozdelenie mzdového normatívu na ZŠ podľa stupňa vzdelávania	71

R4: Prehodnotenie nastavenia normatívneho financovania teraz a ich prehodnocovanie raz za 5 rokov	72
R5: Úprava spôsobu výpočtu prevádzkového normatívu	73
R6: Úprava spôsobu výpočtu normatívu na teplo	74
R7: Presnejšie odhady nárastu výdavkov na normatívy	75
R8: Rozvoj systému anticipácie dopytu a ponuky budúcich zručností	76
R9: Rozšírenie možnosti pre všeobecné vzdelávanie na stredných školách	77
R10: Prieskum nákladovosti duálneho vzdelávania	78
R11: Zníženie počtu stredoškolských odborov a rozšírenie ich zamerania	79
R12: Zmena procesu prijímacieho konania na stredné školy	80
R13: Zrušenie kritéria prospechu ako podmienky nároku na sociálne štipendium	82
R14: Úprava financovania podpory žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami	83
R15: Pasportizácia školských budov	85
8. Bibliografia	87
9. Zoznam použitých skratiek	94
10. Prílohy.....	95
Príloha 1: Príklad príjmov školy z normatívov, nenormatívnych a iných zdrojov.....	95
Príloha 2: Hierarchický lineárny model	98
Príloha 3: Geo-informačný model siete základných škôl.....	99
Príloha 4: Vzdelávanie v pracovnom prostredí na Slovensku a v zahraničí.....	100
Príloha 5: Vyhodnocovanie vplyvu duálneho vzdelávania	101
Príloha 6: Priemerný vek a počet žiakov F odborov na škole v dennom štúdiu (podľa krajov)	103
Príloha 7: Štúdium na SŠ a VŠ podľa skupiny odborov	104

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1: Úsporné opatrenia	10
Tabuľka 2: Riadiace opatrenia.....	10
Tabuľka 3: Hlavné ukazovatele za vzdelávanie (2022 alebo posledné dostupné)	11
Tabuľka 4: Rozdelenie skutočných výdavkov na prevádzku	19
Tabuľka 5: Porovnanie financovania a povinností medzi súkromnými a verejnými školami na Slovensku.....	24
Tabuľka 6: Charakteristika škôl podľa počtu žiakov (priemer škôl v kategórii, 2022-2023).....	26
Tabuľka 7: Odbory podľa stupňa dosiahnutého vzdelania	31
Tabuľka 8: Odhady vplyvu systému duálneho vzdelávania na zamestnanosť a mzdy	38
Tabuľka 9: Podmienky pre zaradenie odboru do zoznamov	39
Tabuľka 10: Priemerné marginálne efekty na zmenu pravdepodobnosti štúdia v jednotlivých druhoch SŠ	45
Tabuľka 11: Školy s 50 a viac žiakmi zo SZP k januáru 2025	51
Tabuľka 12: Zasiadnuté subjekty.....	59
Tabuľka 13: Ročná úspora	60
Tabuľka 14: Ročná úspora	61
Tabuľka 15: Súčasná podoba podprogramu Usmerňovanie a transformácia regionálneho školstva.....	69
Tabuľka 16: Možná nová podoba podprogramu Usmerňovanie a transformácia regionálneho školstva	69
Tabuľka 17: Príklad výpočtu normatívneho príspevku pre školu.....	97
Tabuľka 18: Príjmy školy spolu.....	98
Tabuľka 19: Výsledky hierarchického lineárneho modelu z Testovania 5 a 9 (MAT a SJ; 2018, 2019, 2022).....	98
Tabuľka 20: Alternatívy prínosov SDV	102
Tabuľka 21: Priemerný vek a počet žiakov F odborov na škole v dennom štúdiu (podľa krajov).....	103
Tabuľka 22: Štúdium na SŠ a VŠ podľa skupiny odborov.....	104

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1: Výsledky žiakov v čítaní (počet bodov).....	12
Graf 2: Výdavky na predprimárne, primárne a sekundárne vzdelávanie, COFOG (do 2023 skutočnosť, od 2024 rozpočet). 13	
Graf 3: Ročné výdavky na študenta (v tis. USD, PPP prepočítané, 2021)	13
Graf 4: Výdavky na regionálne školstvo (mimo originálnych kompetencií samospráv, v mld. eur)	15
Graf 5: Počet tried otváraných v prvých ročníkoch na verejných gymnáziách podľa veľkosti (2024/2025).....	16
Graf 6: Skutočné a predikované hodnoty mzdového normatívu (2024, eur)	17
Graf 7: Percentuálny vplyv skupiny odborov na mzdový normatív (2024).....	17
Graf 8: Prevádzkový normatív pridelený školám a školským zariadeniam (priemer 2020-2022, mil. eur)	18
Graf 9: Skutočné výdavky na teplo na jedného žiaka základnej školy (2022, eur).....	19
Graf 10: Porovnanie normatífov a skutočných výdavkov na prevádzku (2022, mil. eur)	19

Graf 11: Osobné a prevádzkové náklady financované cez dohodovacie konanie (mil. eur, 2020-2024)	20
Graf 12: Výška nenormatívnych prostriedkov podľa príspevkov v roku 2023 (v mil. eur).....	21
Graf 13: Priemerná využitelnosť príspevku na ŠvP a LK medzi 2016 a 2023.....	22
Graf 14: Počet súkromných škôl na Slovensku	23
Graf 15: Počet súkromných škôl (ľavá os) a ich žiakov (pravá os) v intervaloch ročných poplatkov na žiaka (eur, 2023).....	23
Graf 16: Podiel špecifických žiakov medzi zriaďovateľmi na základných školách (2023**).....	23
Graf 17: Priemerný hrubý ročný príjem domácností žiaka* v škole podľa zriaďovateľa, (odhad v tis. eur, 2017-2021).....	23
Graf 18: Výsledky žiakov ZŠ v Testovaní 9 podľa zriaďovateľa (percentil, 2018-2022*)	24
Graf 19: Podiel financovania neverejných ZŠ a SŠ z verejných zdrojov	24
Graf 20: Distribúcia škôl podľa ich veľkosti.....	25
Graf 21: Distribúcia žiakov podľa veľkosti školy	25
Graf 22: Vývoj počtu základných škôl a iných ukazovateľov (% hodnoty z roku 2000)	25
Graf 23: Priemerná úspešnosť v Testovaní 5 a Testovaní 9 podľa počtu žiakov v škole (% , 2022)	27
Graf 24: Priemerný podiel veľkostného príspevku na normative ZŠ podľa typu zriaďovateľa (2024)	28
Graf 25: Počet škôl so znížením normatívu v prípade výpočtu veľk. koeficientu na úrovni obce podľa zriaďovateľa (2024)..	28
Graf 26: Verejné výdavky na žiaka vo vyššom sekundárnom vzdelávaní v EÚ (PPS) (tis. eur, 2021)	30
Graf 27: Porovnanie podielu žiakov stredných škôl podľa typu vzdelania v EÚ (2022)	30
Graf 28: Miera nezamestnanosti mladých absolventov OVP (15 – 24 rokov)	32
Graf 29: Podiel malých a stredných podnikov vykazujúcich problém s náborom zamestnancov (2023)	32
Graf 30: Ekonomická aktivita absolventov podľa stupňa vzdelania.....	32
Graf 31: Miera nezamestnanosti u absolventov SŠ podľa stupňa vzdelania (rok po ukončení štúdia).....	32
Graf 32: Ekonomická aktivita absolventov a predčasne ukončených v F a H odboroch (2023, rok po ukončení štúdia).....	34
Graf 33: Priemerná výška normatívu podľa stupňa vzdelania (v eurách).....	34
Graf 34: Podiely a počty predčasne ukončených podľa stupňa vzdelania (školský rok 2021/2022)	34
Graf 35: Podiel vyučovacích hodín v praktickom vyučovaní v rámci jednotlivých stupňov (2023)	36
Graf 36: Formy praktického vyučovania v odbornom vzdelávaní (2023).....	36
Graf 37: Vývoj počtu žiakov v systéme duálneho vzdelávania (v tis.)	37
Graf 38: Dodatočné verejné náklady na systém duálneho vzdelávania (mil. eur).....	37
Graf 39: Počet dní zamestnanosti u absolventov kohorty 2018/2019	38
Graf 40: Hrubá priemerná mesačná mzda absolventov kohorty 2018/2019	38
Graf 41: Porovnanie nákladov a prínosov žiaka pre štát v systéme duálneho vzdelávania v troch alternatívach, tis. eur*	39
Graf 42: Výdavky na finančnú reguláciu odborov s upraveným normatívom (mil. eur)	40
Graf 43: Počet žiakov v odboroch s upraveným normatívom (tis. žiakov).....	40
Graf 44: Vývoj počtu žiakov v odboroch s navýšeným normatívom po roku 2020	40
Graf 45: Vývoj počtu žiakov v odboroch so skráteným normatívom po roku 2015.....	40
Graf 46: Odbory OVP podľa počtu žiakov (2024).....	41

Graf 47: Počet a obsadenosť odborov OVP v SR a ČR (2024).....	41
Graf 48: Priemerná veľkosť strednej školy v odbornom vzdelávaní	41
Graf 49: Vplyv socioekonomického prostredia na výsledky žiakov v teste PISA z matematiky (2022)	44
Graf 50: Stredoškolské destinácie absolventov ZŠ podľa výsledkov Testovania 9 z matematiky.....	45
Graf 51: Podiel PUŠ u SZP a ostatných žiakov podľa stupňa vzdelania.....	46
Graf 52: Výsledky Testovania 9 (2016-2019) pre rôzne kategórie žiakov (% získaných bodov).....	47
Graf 53: Výdavky na podporu vzdelávania žiakov so ŠVVP (mil. eur)	47
Graf 54: Celkové a jednotkové nenormatívne príspevky zo ŠR na pedagogických asistentov	49
Graf 55: Žiadané a schválené pozície pedagogických asistentov z nenormatívneho príspevku (tisíce).....	49
Graf 56: Výdavky na žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (mil. eur, 2023)	52
Graf 57: Poberanie sociálneho štipendia žiakmi v hmotnej núdzi na stredných školách (2023)	52
Graf 58: Kapitálové výdavky vo verejnom regionálnom školstve (mil. eur)	55
Graf 59: Stav budov ZŠ a SŠ (priemer 2019-23).....	56
Graf 60: Priemerná zostatková hodnota budov ZŠ a SŠ.....	56
Graf 61: Investičná medzera ZŠ a SŠ (priemer 2019-2023, v mil. eur).....	56
Graf 62: Vývoj celkového investičného dlhu ZŠ a SŠ (mil. eur, benchmark – horný kvartil SK)	56
Graf 63: Investičná medzera na žiaka podľa veľkosti škôl, (priemer 2019-2023, eur, benchmark – horný kvartil SK)	57
Graf 64: Priemerné opotrebenie budov podľa veľkosti škôl, (priemer 2019-2023).....	57
Graf 65: Porovnanie zastúpenia odbor. vzdel. a zapojenia do dlhodobých programov vzdel. v prac. prostredí (2022).....	100
Graf 66: Rozdelenie žiakov odborných škôl zapojených do vzdel. v prac. prostredí podľa typu vzdelávania v praxi	101

Zoznam boxov

Box 1: Národné testovania	12
Box 2: Programové rozpočtovanie v kapitole MŠVVaM SR	14
Box 3: Dohodovacie konania	20
Box 4: Príspevok na školu v prírode a lyžiarske kurzy	22
Box 5: Rovnaké financovanie, rozdielne povinnosti	24
Box 6: Stredné školy podľa stupňa dosiahnutého vzdelania	31
Box 7: Príspevok na podporné opatrenie	48
Box 8: Ako dosiahnuť pozitívny vplyv pedagogických asistentov na výsledky žiakov.....	50
Box 9: Pupil Premium – príspevok na zlepšenie výsledkov sociálne znevýhodnených žiakov v Anglicku	51
Box 10: Skúsenosti s podpornými opatreniami v Českej republike	54

Zhrnutie

Výdavky na vzdelávanie na Slovensku patria medzi najnižšie v EÚ, čo môže byť jedným z dôvodov horších výsledkov. Slovenské školstvo dlhodobo dosahuje podpriemerné výsledky, v testovaní PISA zaostáva nielen za vyspelými krajinami, ale aj za tými, s ktorými vstupovalo do EÚ. Pri súčasnom stave verejných financií sa však nedá očakávať rýchly rast výdavkov. O to dôležitejšie je, aby zdroje smerovali tam, kde prinesú najvyššiu hodnotu za peniaze. [Priebežná správa revízie výdavkov](#) ponúkla prehľad o tom, kde v systéme financovania existujú rezervy, a ktoré prostriedky by mohli byť vynakladané efektívnejšie.

V predloženej záverečnej správe revízia navrhla 8 úsporných opatrení, ktorých implementáciou by sa potenciálne dalo usporiť 133 mil. eur. Tie by mohli byť presmerované do prioritnejších oblastí v rámci vzdelávacieho systému. Nemenej dôležitých je 15 riadiacich opatrení, ktoré by aj s nízkymi či nulovými nákladmi vylepšili niektoré aspekty súčasného systému, prerozdělili rovnaké zdroje medzi školy iným, spravodlivejším spôsobom a zlepšili kvalitu vzdelávania na slovenských základných a stredných školách.

Normatívne financovanie základných a stredných škôl je miestami nespravodlivé a príliš komplikované. Financovanie na základe normatívu možno považovať za štandard aj v zahraničí. Od jeho zavedenia sa však do vzorca zaviedlo množstvo parametrov bez prehodnotenia systému ako celku. Môže tak dochádzať k nezamýšľaným zvýhodneniam niektorých škôl na úkor ostatných. Revízia odporúča niekoľko úprav vzorca pre financovanie, z ktorých najväčšími sú rozdelenie normatívu pre základné školy podľa vzdelávacieho cyklu a rozdelenie mzdového normatívu na normatív pre pedagogických a normatív pre nepedagogických zamestnancov. Zmeny by mali nastať aj pri výpočte prevádzkovej časti normatívu, ktorého výpočet v súčasnosti nezodpovedá tomu, ako sú prostriedky používané. Pre budúcnosť by tiež bolo vhodné, aby bolo nastavenie normatívu pravidelne prehodnocované.

Súčasťou financovania sú aj nenormatívne výdavky, z ktorých niektoré neprispievajú k zvyšovaniu kvality výučby, ale zároveň ani k spravodlivej a efektívnej sociálnej politike. Najmä príspevky na školy v prírode a lyžiarske či iné športové kurzy boli zavedené ako pomoc pre sociálne slabšie rodiny, avšak v chudobnejších regiónoch sa využívajú oveľa menej ako v bohatších. Podobne vzdelávacie poukazy podľa prieskumov neslúžia na zabezpečenie skutočnej záujmovej činnosti žiakov. Situáciu by zlepšila úprava príspevkov na školy v prírode, kurzy pohybových aktivít a vzdelávacích poukazov tak, aby boli lepšie cielené na deti, pre ktoré predstavujú jedinou možnosť sa takýchto aktivít zúčastniť.

Súkromné a cirkevné školy sú na Slovensku financované rovnako ako verejné, avšak majú mnoho výhod. Nemusia zverejňovať zmluvy či faktúry, môžu vyberať poplatky, ale najmä si môžu vyberať žiakov. Bolo by preto vhodné zmeniť systém financovania súkromných a cirkevných škôl tak, aby plný normatív škola dostala iba pri splnení podobných podmienok ako majú verejné školy. Malé súkromné a cirkevné školy v mestách zároveň benefitujú z veľkostného koeficientu, ktorý mal chrániť dostupnosť vzdelávania v odľahlých oblastiach. Revízia navrhuje používať pre všetky školy v obci s rovnakým vyučovacím jazykom rovnaký veľkostný koeficient zohľadňujúci celkový počet ich žiakov. Tým by sa koeficient vrátil k svojmu pôvodnému účelu.

Vysoký počet malých škôl predražuje systém a zhoršuje výsledky žiakov. Takmer štvrtina všetkých základných škôl má menej ako 50 žiakov. Viac ako 600 škôl má menej žiakov než je zákonom stanovený minimálny predpokladaný počet detí pri zriaďovaní školy. Veľa z nich sa pritom nachádza v blízkosti inej základnej školy s voľnou kapacitou. Menšie školy vo vidieckych oblastiach zlepšujú dostupnosť vzdelania, oproti väčším sú však kvôli vyššiemu normatívu drahšie a predovšetkým zaostávajú v kvalite. Ich žiaci majú horšie výsledky v celoštátnych testovaniach aj po zohľadnení socioekonomického prostredia. Medzi problémy malých škôl patrí aj vyšší investičný dlh, náročný manažment a menej odborne vyučovaných hodín. Revízia identifikuje regióny a školy, v ktorých sa dá problém riešiť presunom žiakov do väčších ZŠ. Riešenia na úrovni konkrétnych škôl však musia vzniknúť individuálne, teda dohodou zriaďovateľov, za podpory ZMOS-u, Regionálnych úradov školskej správy a MŠVVaM SR.

Stredným odborným školám sa nedarí zosúladiť ponúkané vzdelávanie s trhom práce. Oproti zahraničiu majú slovenskí absolventi väčší problém nájsť si uplatnenie, a to napriek nedostatku kvalifikovaných zamestnancov. Hoci má Slovensko v rámci EÚ jeden z najvyšších podielov žiakov v odbornom vzdelávaní a príprave, podiel žiakov zapojených do dlhodobých programov vzdelávania v pracovnom prostredí zostáva nízky. Čiastočne sa tento podiel v posledných rokoch zvyšoval najmä

vďaka rozširovaniu systému duálneho vzdelávania, ktorého absolventi majú aj po zohľadnení iných faktorov výrazne lepšie výsledky na trhu práce. Náklady naň sú však v porovnaní so zahraničím vyššie, navyše iné formy vzdelávania v pracovnom prostredí nie sú tak rozsiahlo podporované.

Systém odborného vzdelávania je rozdrobený v dôsledku veľkého počtu úzko špecializovaných odborov, pričom trendom v EÚ sú skôr širšie definované programy poskytujúce absolventom prenositeľné zručnosti. Zefektívneniu odborného vzdelávania by malo pomôcť zníženie počtu odborov a prechod k širšie koncipovaným odborom, pričom k špecializácii by mohlo dochádzať v neskorších ročníkoch štúdia.

Na Slovensku je v strednom školstve nízky podiel všeobecného vzdelávania. Zároveň stále viac absolventov stredných odborných škôl pokračuje v štúdiu na vysokej škole. Na ňom sú však menej úspešní ako absolventi gymnázií, pravdepodobne kvôli slabšiemu všeobecnému základu. Nízka časová dotácia na všeobecné predmety na odborných školách zároveň zvyšuje finančnú náročnosť štúdia. Revízia odporúča rozšíriť ponuku stredoškolských odborov o odbory kombinujúce odborné a všeobecné vzdelávanie, ktoré by mohli znížiť tlak na gymnáziá a poskytovali by lepší všeobecný základ pre následné štúdium na VŠ a zároveň patrili k lacnejším odborom.

Jedny z najdrahších odborov na stredných odborných školách sú F odbory, ich absolvovanie však neprináša výrazne lepšie výsledky na trhu práce dokonca ani v porovnaní s predčasne ukončeným štúdiom. F odbory by mali pomôcť žiakom, ktorí nedokončili základnú školu, vrátiť sa späť do hlavného vzdelávacieho prúdu. Avšak keďže nezahŕňajú takmer žiadne všeobecno-vzdelávacie predmety, ich absolventi majú problém úspešne absolvovať komisionálnu skúšku a v ďalšom vzdelávaní pokračuje iba malá časť z nich. Žiakom na F odboroch by mohla pomôcť transformácia týchto odborov na jednoročný prípravný program, ktorý umožní efektívnejší prechod žiakov na vyššie stupne vzdelávania. Súčasťou by tiež malo byť nahradenie praktickej prípravy väčším podielom všeobecného vzdelávania a zjednodušenie komisionálnej skúšky.

Jedným z dôvodov zaostávania vo výsledkoch je dlhodobá neschopnosť slovenského vzdelávacieho systému zmierňovať vplyv socioekonomického prostredia na výsledky žiakov. Podľa posledného merania PISA sú slovenskí žiaci na základných školách najviac ohrození vplyvmi ich socioekonomického zázemia spomedzi krajín OECD. Žiaci s horšími výsledkami a zázemím následne končia na menej prestížnych stredných školách, vo vyššej miere ukončujú vzdelávanie predčasne a nenapĺňajú svoj vzdelávací potenciál. Prispieva k tomu aj súčasné nastavenie prijímacieho konania na stredné školy, v ktorom sú často menej ochotní riskovať pri výbere škôl, čo často vedie k podhodnoteniu ich potenciálu. Kým na podporu sociálne znevýhodnených žiakov sa vynakladajú len minimálne zdroje, relatívne veľká suma smeruje zdravotne znevýhodneným žiakom – či už prostredníctvom zvýšených noriem, ale aj priamo, napríklad na pedagogických asistentov. Využitie a efekt zvýšených noriem sa však nevyhodnocuje. Nie je preto zrejmé, či sú výška a rozsah podpory vhodne nastavené

Systém podpory žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami by preto bolo vhodné prepracovať tak, aby boli jednotlivé spôsoby podpory zosúladené a finančne udržateľné. Novo zavedený systém podporných opatrení je potrebné zosúladiť so zvýšenými normatívmi pre zdravotne znevýhodnených žiakov. Tie by mali byť aj formálne určené na poskytovanie podporných opatrení a školy by mali byť schopné ukázať, že ich na podporné opatrenia využili. Na podporu žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia by malo smerovať viac prostriedkov, zároveň by však malo byť jasne určené, aké intervencie v prospech týchto žiakov majú za tieto prostriedky školy poskytovať. Chudobnejším žiakom by tiež pomohla zmena nastavenia sociálnych štipendií na stredných školách tak, aby nárok na podporu nebol viazaný na prospech žiakov. Revízia tiež navrhuje reformovať prijímacie konanie na stredné školy zavedením možnosti podať viac prihlášok, jednotnej prijímacej skúšky a digitalizácie celého procesu.

Dlhodobá nedostatočná kapitálová výdavky majú za následok rast investičného dlhu slovenských škôl. Budovy verejných škôl sú majetkom obcí a VÚC, aj preto samosprávy investovali do škôl najviac. Rozloženie zodpovednosti za stav školskej infraštruktúry je však nejasné. Znižovanie dlhu si vyžaduje lepšie investičné plánovanie, v rámci ktorého budú pomenované priority rezortu na viac rokov dopredu aj s predpokladanou výškou potrebných investícií. Revízia navrhuje začať pasportizáciou – zberom dát o budovách škôl a školských zariadení, ich technickom stave či nákladoch na energie.

Revízia navrhla 8 úsporných a 15 riadiacich opatrení, pri implementácii všetkých úsporných opatrení v maximálnom variante by sa dalo usporiť 133 mil. eur, ktoré by mohli byť využité na iné priority v oblasti vzdelávania. Podrobnosti o opatreniach spolu so zdôvodneniami, spôsobom implementácie, zasiahnutými subjektami ale aj rizikami ich implementácie sú zverejnené v Kapitole 7. Viaceré opatrenia sú navrhnuté v niekoľkých alternatívach, aby si tvorcovia politik mohli vybrať tú, ktorú chcú implementovať. Vybrané opatrenia a alternatívy budú neskôr rozpracované vo forme implementačného plánu.

Tabuľka 1: Úsporné opatrenia

Číslo opatrenia	Opatrenie	Úspora (mil. eur)
U1	Rozdelenie mzdového normatívu podľa typu zamestnanca.	15-40
U2	Úprava systému vzdelávacích poukazov (príspevku na záujmové vzdelávanie).	0-11
U3	Úprava príspevkov na školu v prírode a kurz pohybových aktivít v prírode.	5,5-23
U4	Krátenie normatívu neverejných škôl ktoré nebudú spĺňať podmienky.	0-26
U5	Výpočet veľkostného koeficientu na úrovni obce.	14
U6	Presun žiakov z malých verejných základných škôl.	10
U7	Zavedenie jednoročného prípravného programu ako alternatívy k F odborom.	7,5
U8	Rozpočtová neutralita finančnej regulácie odborov stredných škôl.	1,3
Opatrenia spolu		53-133

Tabuľka 2: Riadiace opatrenia

Číslo opatrenia	Opatrenie	Ročný vplyv
R1	Rozšírenie pravidelného testovania žiakov.	0-500 tis. eur
R2	Zlepšenie programového rozpočtu MŠVVaM SR.	bez vplyvu
R3	Rozdelenie mzdového normatívu na ZŠ pre 1. a 2. stupeň (a neskôr na 3 vzdelávacie cykly).	realokácia
R4	Prehodnotenie koeficientov normatívneho financovania teraz a ich prehodnocovanie raz za 5 rokov.	bez vplyvu
R5	Úprava výpočtu prevádzkového normatívu tak, aby lepšie reflektoval skutočné využívanie peňazí.	realokácia
R6	Úprava výpočtu normatívu na teplo – zrušenie teplotných pásiem a špeciálnych koeficientov.	realokácia
R7	Presnejšie odhady nárastu výdavkov na normatívy.	bez vplyvu
R8	Rozvoj systému anticipácie dopytu a ponuky budúcich zručností.	12 tis. eur
R9	Rozšírenie možnosti pre všeobecné vzdelávanie na stredných školách.	bez vplyvu
R10	Prieskum nákladovosti duálneho vzdelávania.	bez vplyvu
R11	Zníženie počtu stredoškolských odborov a rozšírenie ich zamerania.	bez vplyvu
R12	Zmena procesu prijímacieho konania na stredné školy.	0-1 mil. eur
R13	Zrušenie kritéria prospechu ako podmienky nároku na sociálne štipendium.	3,5 mil. eur
R14	Úprava financovania podpory žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.	podľa nastavenia systému
R15	Pasportizácia školských budov.	bez vplyvu

1. Výsledky základných a stredných škôl sú slabé a za málo peňazí

Výdavky na vzdelávanie sú na Slovensku dlhodobo nižšie ako výdavky EÚ 27 a susedných krajín, čo môže byť jedným z dôvodov horších výsledkov. Slovenskí 15-roční žiaci sú v testovaní PISA podpriemerní, zaostávajú hlavne deti zo sociálne znevýhodneného prostredia. Domáce testovania by mohli podrobnejšie ukázať, ktorí žiaci a ktoré školy potrebujú pomoc, revízia navrhuje ich rozšírenie. Výdavky na vzdelávanie sú na Slovensku nižšie na všetkých stupňoch vzdelávania a platy učiteľov sú napriek zvyšovaniu v ostatných rokoch v pomere k platom vysokoškolsky vzdelaných zamestnancov výrazne nižšie než je priemer krajín EÚ a OECD.

1.1 Výsledky zaostávajú aj za podobnými krajinami, nielen tými najvyspelejšími

Výsledky slovenského vzdelávania zaostávajú za krajinami EÚ¹. Vzdelávanie ako základ dlhodobej prosperity spoločnosti by malo patriť medzi najdôležitejšie oblasti verejných politík. Vzdelanie je predpokladom zlepšenia kvality života, odstránenia chudoby, dosiahnutia rodovej rovnosti, zabezpečenia trvalo udržateľného rozvoja a v konečnom dôsledku dosiahnutia mieru a demokracie (UNESCO, 2015). Slovensko však vo výsledkoch zaostáva nielen za najvyspelejšími krajinami (označenie Smart²) či krajinami, ktoré od roku 2010 najviac zlepšili kvalitu života svojich obyvateľov (Tigre³), výsledky nestačia ani na krajiny, s ktorými spoločne vstupovalo v roku 2004 do EÚ (ÚHP, 2023). Zaostávanie je prítomné vo všetkých stupňoch vzdelávania. Najhoršie skóre dosahuje v predprimárnom a primárnom vzdelávaní, čo je práve tá podoblasť vzdelávania, ktorá môže mať pre spoločnosť najväčšie prínosy.

Tabuľka 3: Hlavné ukazovatele za vzdelávanie (2022 alebo posledné dostupné)

	Slovensko	Tigre	Smart	EÚ 2004
Predprimárne a primárne vzdelávanie				
Podiel detí v predprimárnom vzdelávaní (od 3 rokov, v %)	78,6	94,3	95,1	92,8
TIMSS a PIRLS (priemer bodov v testovaní TIMSS19 a PIRLS21)	520,0	529,3	527,0	531,0
Sekundárne vzdelávanie				
Podiel žiakov nedosahujúcich základnú úroveň v čitateľskej gramotnosti PISA v %	31,4	18,5	18,9	24,0
Predčasné ukončenie vzdelávania (% vo vekovej skupine 18 – 24 rokov)	7,5	9,1	8,0	8,1
Zamestnanosť absolventov SŠ (ISCED 3-4) (v %)	83,8	83,0	82,5	82,6
PISA (priemer dosiahnutých bodov)	458,0	498,3	499,8	483,1

Zdroj: Eurostat, OECD

Výsledky 15-ročných žiakov sú v medzinárodnom porovnaní dlhodobo podpriemerné. Zhoršenie oproti posledným meraniam v roku 2018 je medzinárodným trendom, ktorý začal vo viacerých krajinách už pred vypuknutím pandémie. V čitateľskej gramotnosti nedosahuje základnú úroveň až približne tretina žiakov. Medzinárodné testovanie PISA naznačuje aj silný vplyv socioekonomického zázemia na výsledky slovenských študentov – 25,7 % variability výsledkov v matematike vysvetľuje sociálne zázemie študenta. Tento podiel je druhý najvyšší po Rumunsku.

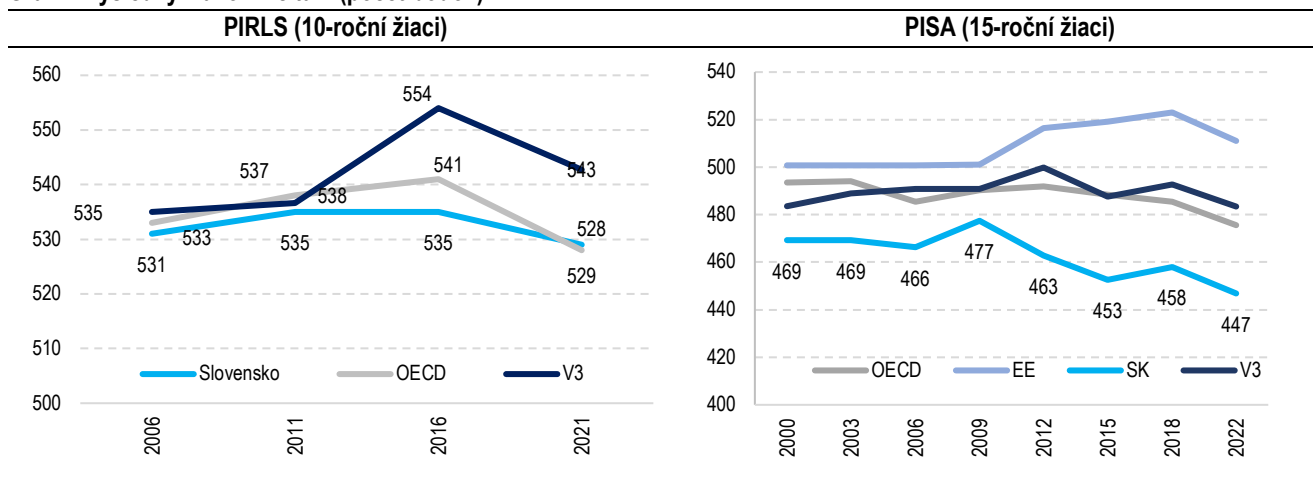
Po prvom stupni ZŠ zaostávajú slovenskí žiaci menej ako neskôr v PISA testovaní 15-ročných žiakov. Výsledky žiakov 4. ročníka v testovaniach TIMSS (matematika a prírodné vedy) a PIRLS (čítanie) sa oproti poslednému meraniu na Slovensku zlepšili v matematike, zhoršili v čítaní a v teste z prírodných vied zostali na podobnej úrovni. Všeobecne horšie výsledky zaznamenali aj krajiny V3 a OECD.

¹ Viď aj štúdiu [Výdavkové priority pre úspešné Slovensko](#). ÚHP, 2023.

² Skupinu Smart tvorí 9 z prvých 10 krajín EÚ v rebríčku [Better Life Index](#). Ide o Belgicko, Dánsko, Fínsko, Francúzsko, Holandsko, Írsko, Nemecko, Rakúsko a Švédsko. Medzi Smart, teda krajiny s najvyššou kvalitou života v EÚ, nebolo zaradené Luxembursko, pretože sa v socioekonomických ukazovateľoch výrazne odlišuje.

³ V skupine Tigre sú krajiny EÚ, ktoré podľa [How's Life? 2020](#) v rebríčku Better Life Index od roku 2010 najviac zlepšili kvalitu života svojich obyvateľov. Tigre pozostávajú z Česka, Estónska, Maďarska, Nemecka, Poľska, Španielska a Švédska.

Graf 1: Výsledky žiakov v čítaní (počet bodov)

Zdroj: OECD

Slovensko má medzi krajinami EÚ relatívne vysoký podiel stredoškolsky vzdelanej mládeže. Veľká časť z nich – až dve tretiny – študovala v odbornom vzdelávaní. Všeobecné stredoškolské vzdelávanie na gymnáziách absolvuje na Slovensku tretina študentov, [priemer EÚ 27 je 50 %](#). Miera nezamestnanosti mladých absolventov SŠ narastla od roku 2018 z 10 % na 15,4 % v 2023, v roku 2024 klesla na 13,3 %. To je stále nad priemerom krajín V3 (10,2 %) ale podobné ako v EÚ 27 (13,2 %). Podiel mladých ľudí predčasne ukončujúcich vzdelávanie je v medzinárodnom porovnaní podobný krajinám EÚ 27 (7,5 % v roku 2023) a od roku 2017 klesol.

Box 1: Národné testovania

Jednými z mála údajov o výsledkoch vzdelávacieho procesu na Slovensku sú údaje z národných testovaní žiakov – Testovania 5 (ktoré je pozastavené), Testovania 9 a externej časti maturitnej skúšky.

Národné testovania neumožňujú sledovať trendy kvality, keďže sú koncipované ako rozlišovacie testy s cieľom zoradiť študentov podľa výkonu, čo konštatovala už prvá [revízia výdavkov na vzdelávanie](#). Neumožňujú teda ucelené porovnávanie výsledkov medzi rokmi, čo revízia odporúčala zmeniť. Navyše, už dokument Učiace sa Slovensko odporúchal okrem zmeny koncepcie celonárodných testovaní aj pravidelné testovanie iných vyučovacích predmetov (nie nutne každoročne a pre všetkých študentov). Zároveň odporúchal poskytovať školám výsledky ich žiakov tak, aby boli pre školy čo najužitočnejšie, a sprístupniť anonymizované údaje pre potreby analýz a pedagogického výskumu.

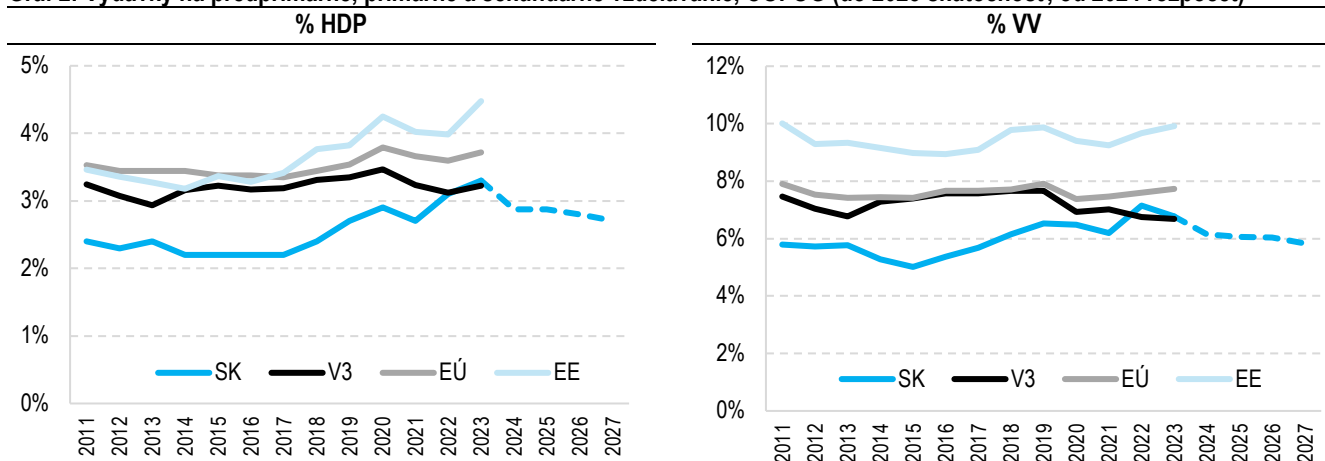
Spolu s prebiehajúcou kurikulárnou reformou už v súčasnosti dochádza k zmene testov na tzv. kritériálne (overovacie), ktoré namiesto zoradenia žiakov umožnia komplexnejšie hodnotiť úroveň vedomostí a zručností. Testy budú zamerané na čitateľskú a jazykovú, matematickú a prírodovednú gramotnosť a neskôr aj na ďalšie kompetencie ako napr. finančnú gramotnosť. Testovanie bude realizované v každom z troch vzdelávacích cyklov (v 3., 6. a 8. ročníku) na reprezentatívnej vzorke žiakov (výsledky testov budú zovšeobecniteľné na celú populáciu). Systém kritériálnych testovaní sa inšpiruje cyklickým doménovým systémom medzinárodných meraní (napr. PISA) – každý rok bude na väčšej reprezentatívnej vzorke testovaná jedna z gramotností, ostatné gramotnosti budú testované na menších vzorkách. Prvé hlavné meranie žiakov 3. ročníka ZŠ sa bude realizovať pred koncom šk. roka 2025/2026.

Ako vylepšenie systému mali od júna 2015 riaditelia stredných škôl na Slovensku k dispozícii údaje o tom, ako veľmi sa ich žiaci počas štúdia na strednej škole zlepšili – využívali sa výsledky z externej časti maturitnej skúšky a z Testovania 9. Má to však viacero obmedzení – iba jeden testovaný predmet, nezahrnutie všetkých žiakov (žiaci 8-ročných gymnázií píše Testovanie 9 až od roku 2019), a najmä nemožnosť oddeliť vplyv školy na výsledky žiaka od ostatných – sociálnych či ekonomických – vplyvov. Lepšie informovanie učiteľov či riaditeľov, napríklad aj takouto formou, by mohlo tiež pomôcť zmeniť obraz testovania na školách z nutného zla na užitočnú aktivitu.

1.2 Výdavky na základné a stredné školy sú nižšie ako v okolitých krajinách

Slovensko dávalo v roku 2023 na predprimárne, primárne a sekundárne vzdelávanie 3,2 % HDP⁴, čo je približne o 0,5 p.b. menej v porovnaní s priemerom EÚ 27. Zaostávanie za priemerom krajín V3 sa podarilo v roku 2022 dobehnúť, avšak podľa rozpočtu by sa výdavky ako podiel na HDP mali znovu znížiť. Podiel slovenských výdavkov do školstva na HDP sa pritom od roku 2017 s výnimkou pandemického roku 2021 zvyšuje, väčšie navýšenia išli v posledných rokoch do plátov (až dve valorizácie v roku 2023), na podporné opatrenia, ale aj na dofinancovanie prevádzky, vrátane energií. Výdavky na tieto stupne vzdelávania ako podiel na celkových verejných výdavkoch boli v roku 2023 na úrovni 6,7 %. Podiel v krajinách V3 je približne rovnaký, za EÚ 27 už zaostáva Slovensko výraznejšie, ešte väčší je rozdiel oproti Estónsku, ktoré má v poslednej dobe najlepšie výsledky v PISA. Zvýšenie výdavkov do vzdelávania nezabezpečí hneď aj lepšie výsledky slovenských žiakov. Určitá dlhodobá udržateľná úroveň výdavkov je však na zabezpečenie kvality a dobrých výsledkov potrebná (OECD, 2016).

Graf 2: Výdavky na predprimárne, primárne a sekundárne vzdelávanie, COFOG (do 2023 skutočnosť, od 2024 rozpočet)

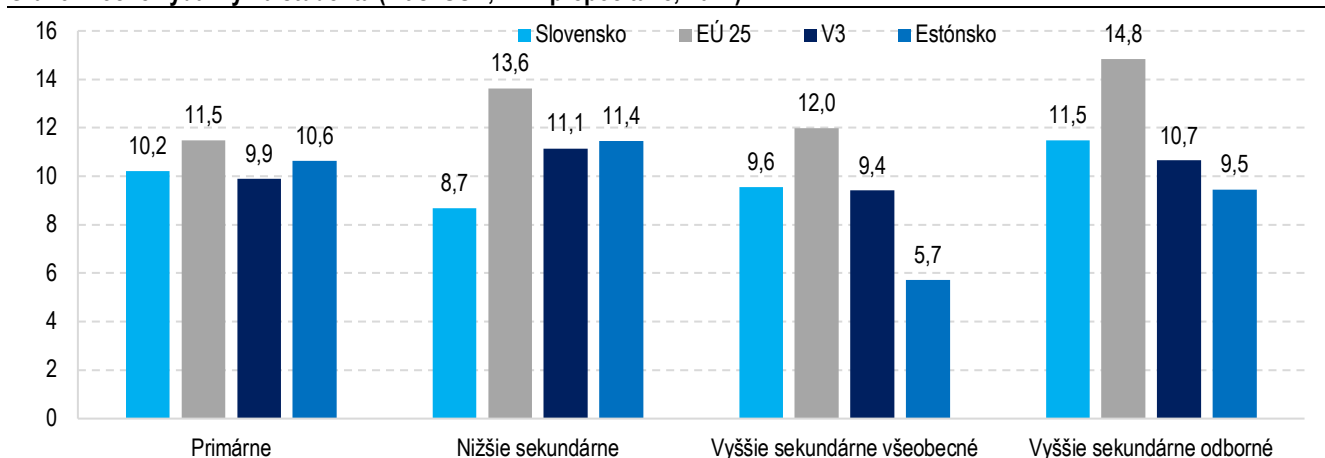

* Dáta upravené o rozdiely vo vekovej štruktúre obyvateľstva – podiel detí do 19 rokov.

Zdroj: Eurostat

Výdavky na žiaka sú nižšie ako priemer EÚ na každom stupni vzdelávania, najväčší rozdiel je na nižšom sekundárnom stupni (na Slovensku zodpovedá druhému stupňu ZŠ). Oproti krajinám V3 Slovensko vo výdavkoch na žiaka zaostáva len mierne s výnimkou druhého stupňa ZŠ. Dôvodom môže byť, že nižšie sekundárne vzdelávanie (2. stupeň ZŠ) má financovanie nastavené rovnako ako primárne (1. stupeň), napriek objektívne vyšším nákladom (delenie tried, viac vyučovacích hodín). To môže byť aj dôvodom, prečo počas neho dochádza k výraznejšiemu prepadu výsledkov žiakov (medzi testovaniami TIMMS a PIRLS a testovaním PISA).

Graf 3: Ročné výdavky na študenta (v tis. USD, PPP prepočítané, 2021)

Pozn.: Metodika zahŕňa všetky výdavky súvisiace so vzdelávaním na danom stupni (teda aj ubytovanie, stravu či dopravu študentov, pokiaľ tieto služby zabezpečuje škola).

Zdroj: OECD

⁴ Podľa metodiky COFOG, ktorá každý verejný výdavok klasifikuje podľa účelu využitia.

Box 2: Programové rozpočtovanie v kapitole MŠVVaM SR

Na sledovanie výdavkov a výsledkov jednotlivých oblastí má slúžiť programové rozpočtovanie. Zavedené bolo v roku 2004 ako súčasť reformy verejných financií. Rozpočet každej kapitoly štátneho rozpočtu je rozdelený do programov, podprogramov a prvkov, prípadne projektov. Program formuluje zámer (očakávaný dôsledok plnenia programu), na najnižšej úrovni programovej štruktúry sa stanovujú ciele (výsledky, ktorými sa dosahuje plnenie zámeru). Ciele sa môžu stanoviť aj pre vyššie úrovne. Ku každému cieľu sa určuje minimálne jeden merateľný ukazovateľ. Prvky sa zoskupujú do podprogramov, tie následne do programov.

Snahou bolo môcť sledovať výdavky, ktoré by mali plniť podobné ciele, a zároveň aj to, nakoľko sa darí tieto ciele plniť. Štúdia Programovanie pre pokročilých (Mandžák & Kurian, 2020) však konštatovala, že na Slovensku programové rozpočtovanie neplní ciele. Programy nie sú tvorené tak, aby pokrývali všetky výdavky, ktoré majú smerovať k danému cieľu, niektoré sú zoskupené do príliš veľkých celkov, iné naopak rozdelené v príliš veľkom detaile, a často sú výdavky na rovnakú vec rozdelené do programov podľa zdroja peňazí.

Programová štruktúra MŠVVaM SR sa v poslednej dobe trochu zlepšila, napriek tomu však nie je optimálna. Vo veľkej miere sleduje ekonomickú klasifikáciu aj tam, kde to nie je nutné. Rovnaké výdavky na normatívy či transfer na vakcíny pre zamestnancov škôl sú tak zaradené v inom prvku podľa toho, či idú školám zriadeným obcami, VÚC alebo iným školám. Tieto výdavky však majú slúžiť plneniu toho istého cieľa bez ohľadu na to, komu transfer smeruje, mali by preto byť zaradené v jednom prvku. Naopak, vecne rôzne výdavky, napríklad nenormatívne výdavky na dopravné, sú v jednom prvku s normatívmi, aj keď majú plniť iný cieľ.

Sledovaniu výdavkov a výsledkov v školstve by pomohlo zostavenie novej programovej štruktúry, ktorá by sledovala viac ciele daných politík a menej ekonomické či organizačné aspekty. Prostriedky poskytované materským, základným a stredným školám by mohli byť rozdelené na normatívne a nenormatívne, pričom normatívy by ďalej boli zaraďované do prvkov podľa stupňa vzdelania. Pre jednotlivé stupne vzdelávania by potom bolo možné sledovať ukazovatele – či už účasť na predprimárnom vzdelávaní, medzinárodné testovania TIMMS a PIRLS pre primárne vzdelávanie, testy PISA či národné testy pre nižší sekundárny stupeň a ukazovatele ako predčasnú mieru ukončovania dochádzky či nezamestnanosť absolventov pre vyššie sekundárne vzdelávanie.

Nenormatívne výdavky by mali mať vlastný podprogram a každý z nich vlastný prvok. Bolo by potom možné sledovať, ako výdavky na učebnice vplývajú napríklad na to, či školy majú učebníc dostatok, alebo výdavky na školy v prírode na to, či sa ich žiaci zúčastňujú. Iné transfery do škôl by mohli mať vlastný podprogram, transparentne alokovanú sumu a tiež vlastné ciele. Výdavky ministerstva na zabezpečenie funkčnosti systému by bolo vhodné členiť vecne – napríklad na výdavky na vzdelávanie učiteľov, výdavky na inšpekčnú a testovaciu činnosť či výdavky na zabezpečenie školských úradov.

Opatrenie R1: Rozšírenie pravidelného testovania žiakov o nové druhy overovacích testovaní.

Rozšírenie o overovacie testy po každom vzdelávacom cykle, testovanie iných ako jazykových a matematických zručností na vzorkách žiakov, vzdelávanie učiteľov a riaditeľov o využívaní výsledkov testovania.

Opatrenie R2: Zlepšenie programového rozpočtu MŠVVaM SR.

Zmena tak, aby boli výdavky slúžiace rovnakému cieľu rozpočtované spolu v jednom podprograme či prvku, výdavky slúžiace iným cieľom rozpočtované v rôznych podprogramoch alebo prvkoch.

2. Prerozdelenie financií medzi študentov, školy a zriaďovateľov by mohlo byť spravodlivejšie

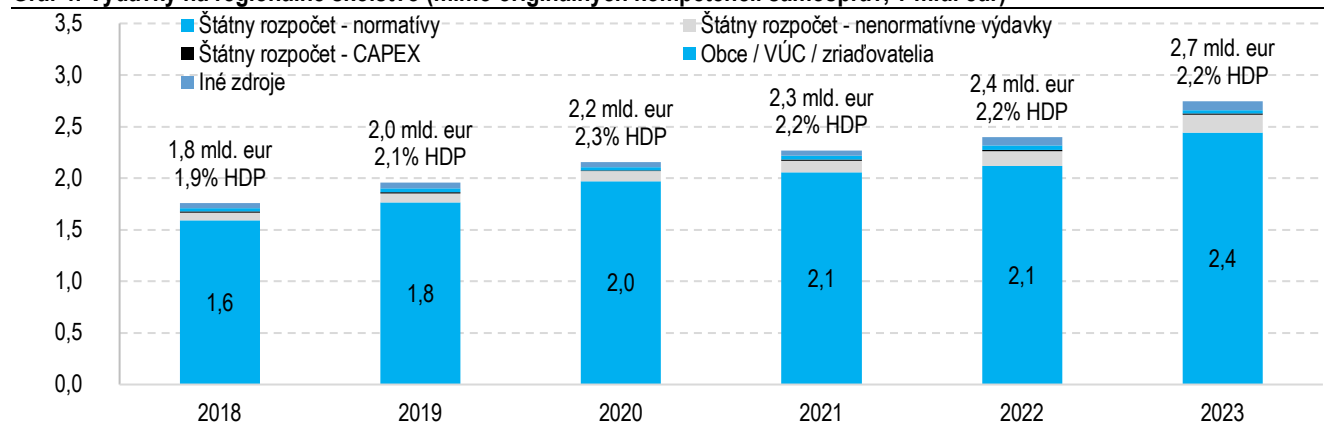
Systém financovania vzdelávania založený na platbe za žiaka, ktorý je používaný na Slovensku, je z medzinárodného pohľadu štandardný. Po množstve zmien sa však stal neprehľadným a v niektorých aspektoch aj nespravodlivým. Úpravy, ktoré by presnejšie zohľadnili skutočné výdavky, by urobili spravodlivejším ako mzdový normatív (najmä rozdelením prvého a druhého stupňa na ZŠ) tak aj prevádzkový (najmä prehodnotením platieb na teplo, prípadne celkovou zmenou výpočtu). V rámci nenormatívnych výdavkov vznikli aj také položky, ktoré nemajú veľký potenciál prispieť k výsledkom vzdelávania a zároveň zlyhávajú aj ako sociálna politika (vzdelávacie poukazy či príspevok na lyžiarsky kurz). Ich úprava tak, aby boli lepšie cielené na chudobnejšie deti, by pomohla tomu, aby boli prostriedky efektívnejšie využité. Súkromné školy sú na Slovensku financované rovnako ako verejné, zároveň môžu vyberať poplatky a môžu si vybrať žiakov. Spravodlivosť by zlepšilo, keby boli školy financované rovnako iba v prípade, že spĺňajú rovnaké podmienky.

Celkové výdavky na vzdelávanie na Slovensku zaostávajú za krajinami EÚ aj V3 (kapitola 1.2). Aj podľa štúdie OECD však popri celkových výdavkoch hrá kľúčovú rolu aj efektívny mechanizmus prerozdelenia finančných prostriedkov, aby boli použité na tie účely, ktoré prinesú najviac hodnoty (OECD, 2017). Práve dobre nastavené mechanizmy financovania a riadenia vzdelávacích systémov umožňujú efektívne nasmerovanie zdrojov tam, kde sú najviac potrebné.

2.1 Systém financovania je štandardný, ale miestami nespravodlivý a neprehľadný

Financovanie na žiaka, ktoré je dominantným zdrojom financovania regionálneho školstva na Slovensku, je štandardným vo väčšine krajín OECD. Takto pridelené finančné prostriedky slúžia na financovanie bežných výdavkov škôl – na osobné náklady a prevádzku. Krajiny vo všeobecnosti nemajú tendenciu používať na pridelovanie finančných prostriedkov výlučne jeden základ (napr. počet žiakov). V mnohých prípadoch používajú pre rôzne druhy výdavkov kombináciu viacerých základov súčasne (výdavky v minulosti, potrebu prostriedkov na špecifické účely a podobne). Rovnako na Slovensku existujú okrem normatívneho financovania aj nenormatívne a iné príspevky.

Graf 4: Výdavky na regionálne školstvo (mimo originálnych kompetencií samospráv, v mld. eur)

Zdroj: Správa o hospodárení, MŠVVaM SR

Vzorec na výpočet normatívov potrebuje upratať

Medzi školy⁵ sa v roku 2023 prerozdeleno vyše 2,7 mld. eur. Približne 90 % prostriedkov prúdi do systému cez normatívy. Finančné od štátu sa k školám dostávajú vo forme normatívnych a nenormatívnych prostriedkov. Nenormatívne príspevky sú viazané na konkrétny účel, normatívne vie škola použiť voľne na zabezpečenie výchovy a vzdelávania tak, ako potrebuje⁶. Menšie čiastky školám prispievajú aj samosprávy či iní zriaďovatelia (napríklad cirkvi), časť prostriedkov pochádza zo štrukturálnych fondov EÚ či Plánu obnovy a malý objem si vedľa školy získať aj samé, či už

⁵ Údaje o výdavkoch pochádzajú zo Správy o hospodárení, ktorú vyplňujú aj subjekty, ktoré nepoberajú normatív ale napríklad sú prijímateľmi vzdelávacích poukazov. Pre účely tejto kapitoly boli vyfiltrované iba tie subjekty, ktoré vykazali, že prijali normatívne zdroje. Oddeliť iba základné a stredné školy nie je v dátach možné.

⁶ Avšak v medziach zákona 597/2003 Z. z. § 2 ods. 4 – na osobné a prevádzkové výdavky a riešenie havarijných situácií. Mzdový normatív má byť prednostne použitý na osobné náklady, iba výnimočne na prevádzku a havarijnú situáciu (§ 2 ods. 9).

na poplatkoch alebo z prostriedkov za prenájom priestorov a podobne. Výška balíka zo štátneho rozpočtu je predmetom rozpočtových rokovaní.

Vzorec na stanovenie normatífov sa od zavedenia systému dopĺňal o nové aspekty a systém sa stal málo prehľadným. Na vyššiu alebo nižšiu potrebu financovania než aká je stanovená v základnom normatíve boli v systéme zavedené koeficienty zohľadňujúce špecifiká žiakov či škôl. Ich výška ostala prakticky od zavedenia rovnaká, postupne však pribudli nové kategórie škôl (napríklad niekoľko druhov stredných škôl, športové školy), začali sa zohľadňovať nové charakteristiky škôl (napríklad kvalifikačná štruktúra učiteľov) či žiakov (rôzne druhy zdravotného znevýhodnenia). A tak, hoci pridávanie nových koeficientov bolo často odôvodnené a viaceré z nich systém urobili spravodlivejším, nepredchádzala im analýza, či sú pôvodné parametre nastavené správne a či spravodlivo pokrývajú náklady. Neudiala sa teda systémová zmena, ale postup určovania normatífov sa postupne stal neprehľadným a nie vždy logickým.

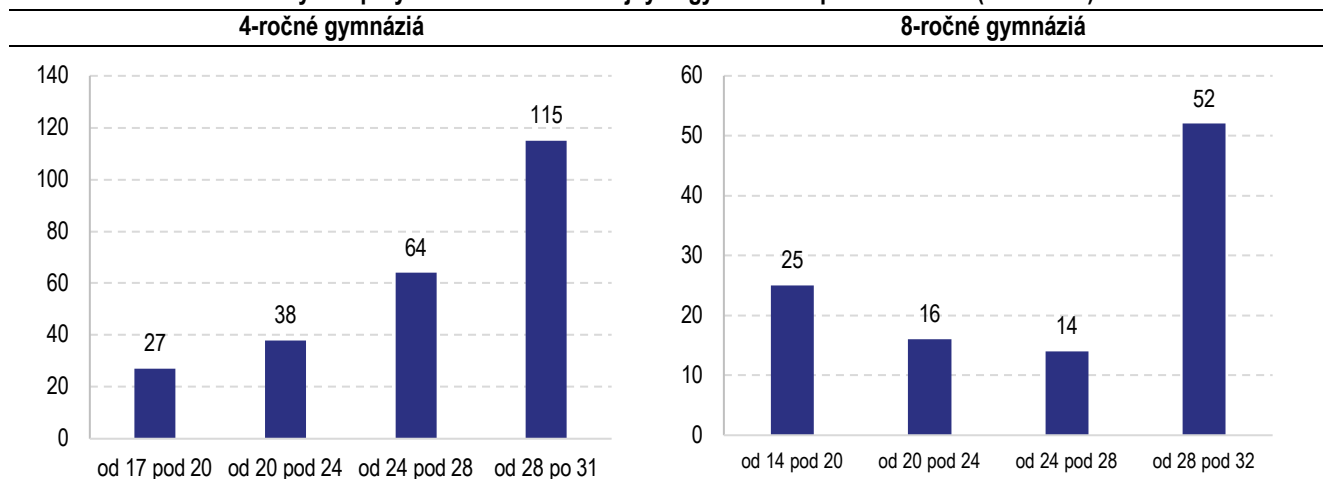
Mzdový normatív

Mzdový normatív slúži na pokrytie osobných nákladov zamestnancov škôl. Pri jeho výpočte je najdôležitejším kritériom personálna náročnosť výučby na danom type školy a programu – koľko hodín je potrebné odučiť a v ako veľkých skupinách žiakov. Iný koeficient má základná škola, iný rôzne stredné odborné školy. Dodatočné koeficienty zohľadňujú špecifiká školy (kvalifikačná štruktúra, veľkosť školy) či žiakov (rôzne kategórie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami) a zabezpečujú viac financií školám, ktoré potrebujú na daný počet žiakov viac (prípadne menej) peňazí ako určí základný normatív.

Mzdový normatív je spoločný pre pedagogických, odborných aj nepedagogických zamestnancov, ako aj pre prvý a druhý stupeň ZŠ. Osobitné koeficienty zvyšujúce pre niektorých žiakov základný mzdový normatív tak navyšujú prostriedky nielen na pedagogických a odborných, ale aj nepedagogických zamestnancov. Nie je pritom vždy jasná spojitosť medzi špecifikom žiaka a z neho vyplývajúcimi nákladmi na nepedagogický personál. Mzdový normatív pre základné školy tiež nerozlišuje žiakov prvého a druhého stupňa ZŠ, napriek tomu, že žiaci na druhom stupni potrebujú na svoju výučbu až o tretinu viac pedagógov. Nielen že sa na druhom stupni vyučuje týždenne viac vyučovacích hodín (v priemere až o 20 %), ale tieto sú tiež častejšie delené – žiaci na druhom stupni majú viac laboratórnych cvičení, hodín cudzieho jazyka či informatiky. Rozdelenie mzdového normatívu na pedagogickú a nepedagogickú časť, ktoré je využívané aj v zahraničí ([napr. v Rakúsku](#)), a na prvý a druhý stupeň, by mzdové potreby modelovalo presnejšie.

Mzdový normatív pre gymnáziá je dostatočný iba v prípade takmer úplne naplnených tried. Podobne ako pre základné školy sa určuje mzdový normatív aj pre stredné. Na zabezpečenie výuky, vrátane delenia hodín, vystačí mzdový normatív pre triedy s 28-30 žiakmi, nie všetky školy však tak veľké triedy otvárajú. Viac ako štvrtina tried v prvom ročníku 4-ročných verejných gymnázií má od VÚC povolené prijať iba do 24 žiakov, štát dovoľuje neskôr navýšiť tieto počty maximálne o troch žiakov. Takéto triedy nie sú finančne udržateľné a VÚC ich musia dofinancovať. Ešte horšie sú na tom 8-ročné gymnáziá, kde je otváraných tried do 24 žiakov až približne 40 %, čo nie je možné zafinancovať iba z normatívu.

Graf 5: Počet tried otváraných v prvých ročníkoch na verejných gymnáziách podľa veľkosti (2024/2025)

Zdroj: MŠVVaŠ SR

Stredné odborné školy

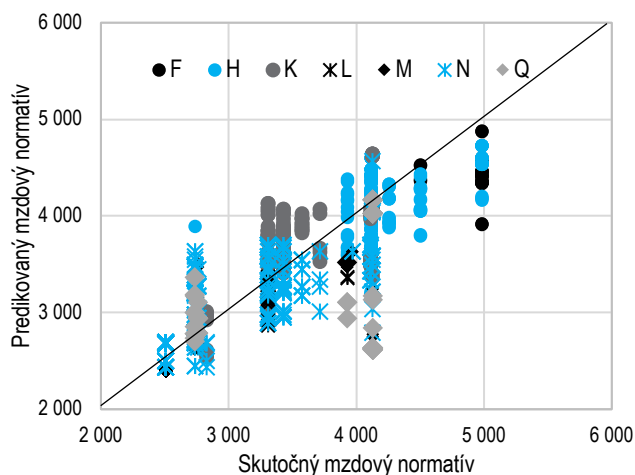
Kým bežné základné školy majú všetky rovnakú hodnotu mzdového normatívu, stredné sú rozdelené do viacerých kategórií. Okrem 15 skupín stredných odborných škôl majú vlastný normatív aj konzervatóriá, školy umeleckého priemyslu či športové stredné školy, mzdový normatív pre nich tak variuje od približne 2 500 eur (napríklad pre obchodné akadémie) do 7 800 eur (pre konzervatóriá). Veľkú časť variability v mzdovom normatíve pre stredné odborné školy možno vysvetliť konkrétnymi premennými, čo naznačuje, že systém financovania do veľkej miery odráža rozdiely v nákladovosti jednotlivých odborov. Výška mzdového normatívu pre stredné odborné školy závisí od viacerých faktorov ako sú časová dotácia pre jednotlivé typy vzdelávania, maximálny počet žiakov na učiteľa či majstra a zameranie študijného programu.

Podľa analýzy vplyvov rôznych faktorov na výšku mzdového normatívu ho praktické vzdelávanie zvyšuje, zatiaľ čo všeobecné a teoretické odborné vzdelávanie ho znižujú. Každá hodina praktického vzdelávania zvyšuje mzdový normatív o 0,5 %, teoretická hodina ho znižuje o 1,2 %, zatiaľ čo hodina všeobecného vzdelávania len o 0,4 %. Vyšší počet žiakov v triedach vedie k zníženiu mzdového normatívu o 0,1 % na každé ďalšie percento žiakov na učiteľa. Na analýzu týchto faktorov a ich vplyv na mzdový normatív sme využili lineárnu regresiu s logaritmickou transformáciou závislej premennej, aby sme zohľadnili nelineárny vzťah medzi výškou normatívu a vysvetľujúcimi premennými.

Model tiež naznačuje, že umelecké a medicínske odbory sú výrazne viac dotované než technické a teoretické odbory, a to i po kontrole o časovú dotáciu jednotlivých typov vzdelávania a limitov na počty žiakov. Odbory v skupinách *Umenie a umeleckoremeselná tvorba I a II*, *Veterinárske vedy* a *Zdravotníctvo* majú pozitívny efekt na mzdový normatív. Naopak, technické a ekonomické odbory ako *Strojárstvo* a *ostatná kovospracúvacia výroba*, *Informačné a komunikačné technológie* či *Špeciálne technické odbory* majú výrazne negatívny efekt. Teoretické odbory ako *Učiteľstvo* a *Ekonomika a organizácia, obchod a služby* takisto mzdový normatív znižujú.

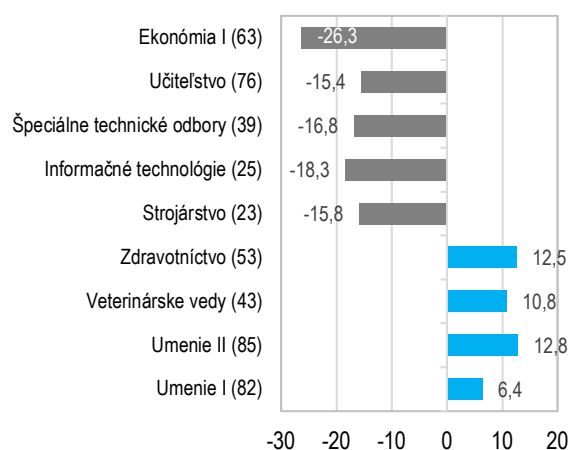
Niektoré typy a skupiny odborov pravdepodobne nie sú zaradené do optimálnej kategórie financovania. Hoci model vo všeobecnosti dobre predikuje mzdový normatív na základe vybraných faktorov⁷, existujú odbory, kde odhady výrazne nezodpovedajú realite. Napríklad v 13. kategórii financovania sa predikovaný normatív pre niektoré odbory pohybuje o 11 % vyššie, zatiaľ čo pre iné je až o 50 % nižšie ako skutočný. Model tiež konzistentne odhaduje nižší normatív pre odbory v skupine F a aj niektoré H odbory, čo naznačuje, že ich financovanie môže byť vzhľadom na ich parametre nastavené príliš vysoko. Naopak, skupiny N a K sa ukazujú byť dotované menej ako odhaduje model. Tieto nezrovnalosti naznačujú potrebu prehodnotiť zaradenie odborov do daných kategórií financovania.

Graf 6: Skutočné a predikované hodnoty mzdového normatívu (2024, eur)

Zdroj: prepočty IVP

Graf 7: Percentuálny vplyv skupiny odborov na mzdový normatív (2024)

Zdroj: prepočty IVP

⁷ Model vysvetľuje 81 % variability v mzdovom normatíve ($R^2 = 0.811$).

Opatrenie U1: Rozdelenie mzdového normatívu podľa typu zamestnanca a úprava pravidiel pre mzdový normatív na nepedagogických zamestnancov.

Úprava mzdovej časti normatívu tak, aby zvlášť alokoval zdroje na mzdy pedagogického a nepedagogického personálu. Pre nepedagogický personál by sa následne neuplatňovali niektoré koeficienty (pre znevýhodnených žiakov, žiakov učiacich sa v inom jazyku, koeficient kvalifikačnej štruktúry, veľkostný koeficient školy).

Opatrenie R3: Rozdelenie mzdového normatívu na ZŠ podľa stupňa vzdelávania / vzdelávacieho cyklu.

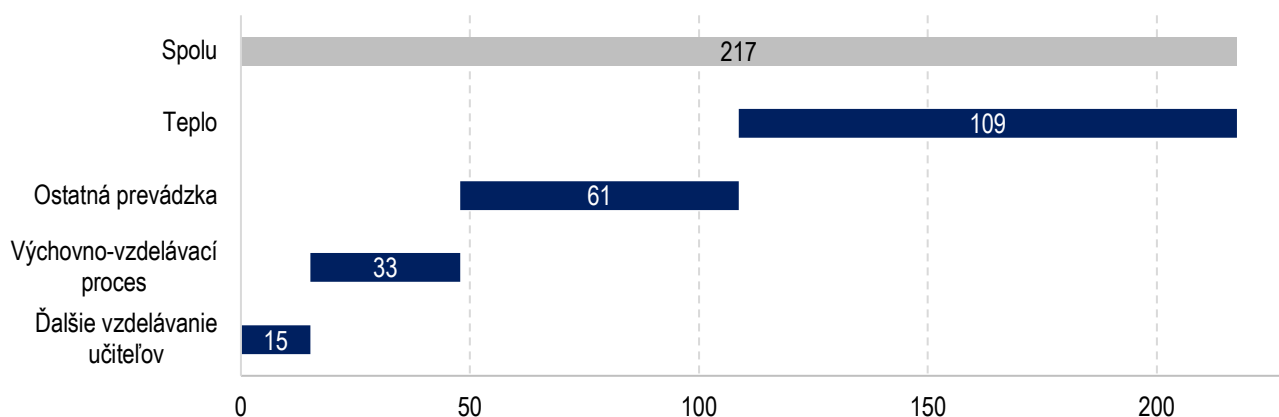
Úprava mzdovej časti normatívu tak, aby bol rozdielny pre žiakov prvého a druhého stupňa základných škôl (a aby bol po nábehu reformy rozdielny pre žiakov jednotlivých vzdelávacích cyklov).

Opatrenie R4: Prehodnotenie nastavenia koeficientov normatívneho financovania teraz a ich prehodnocovanie raz za 5 rokov.

Pravidelne, napríklad každých 5 rokov, prehodnotiť koeficienty používané na výpočet normatívov.

Prevádzkový normatív

Kým mzdový normatív sa vypočítava ako jedna suma, prevádzkový je rozdelený na 4 časti. Normatív na teplo by mal pokrývať náklady na kúrenie, bez ohľadu na to, akým spôsobom – ústredným kúrením, plynom, elektrinou či tuhým palivom – je vykurovanie školy zabezpečené. Náklady na zabezpečenie výchovno-vzdelávacieho procesu – teda na rôzne vzdelávacie pomôcky či publikácie – sú odhadované a rozpočtované samostatne, rovnako ako náklady na ďalšie vzdelávanie učiteľov. Zvyšok alokovaných peňazí je určený na ostatné prevádzkové výdavky.

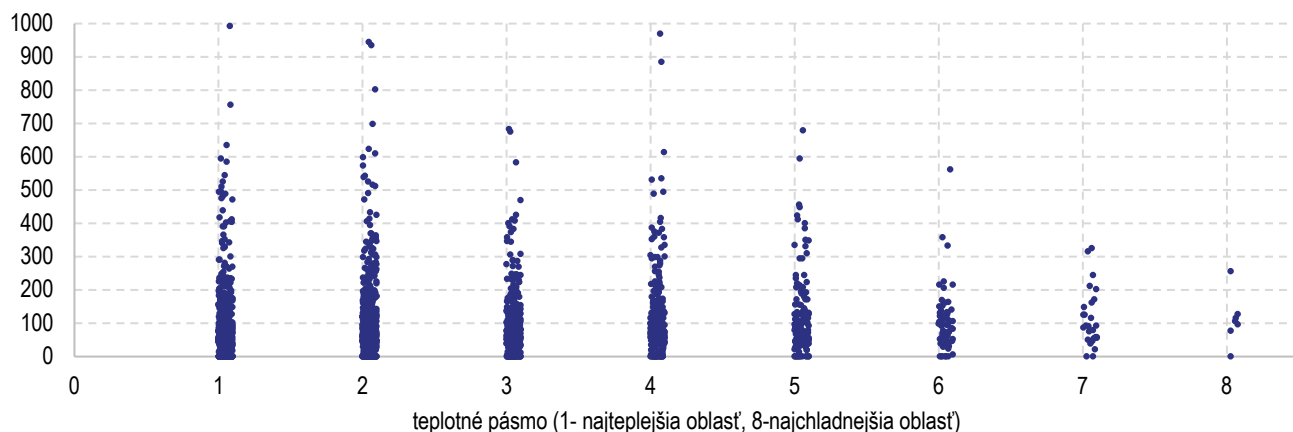
Graf 8: Prevádzkový normatív pridelený školám a školským zariadeniam (priemer 2020-2022, mil. eur)

Zdroj: MŠVVaM SR

Najväčšiu časť (približne polovicu prevádzkového normatívu) tvorí normatív na teplo. Prostriedky sa pridávajú na základe koeficientu tepelnej náročnosti, pričom cieľom je zohľadniť rôzne priemerné teploty v jednotlivých lokalitách. Každá škola je zaradená do jedného z 8 teplotných pásiem. Skutočné výdavky škôl na teplo sa však od teplotných pásiem neodvíjajú. Väčšiu rolu pravdepodobne hrá stav budov, ich prípadné zateplenie a faktorom môže byť aj veľkosť budovy vzhľadom k počtu žiakov školy.

Na normatív na teplo sa vo vzorci aplikujú rôzne koeficienty, niektoré aj nelogicky. Na tepelný normatív sa uplatňuje napríklad aj koeficient pre žiakov so zdravotným znevýhodnením či nadaním. Keďže väčšina škôl má v ročníku iba jednu triedu, nezdá sa, že by koeficient kompenzoval rozdelenie detí v ročníku do viacerých tried a tým spôsobené zvýšené výdavky. Podobne sa na tepelný normatív aplikuje aj koeficient veľkosti školy, menšie školy tak dostanú na kúrenie viac. Je pravdou, že menšie školy môžu byť pri vykurovaní menej efektívne, veľké však často musia vykurovať napríklad telocvičňu, knižnice či laboratóriá, ktoré mnohé menšie školy nemajú. Zároveň sa tiež veľkosť školy pri tomto koeficiente určuje zvlášť podľa vyučovacieho jazyka, a tak škola so 150 žiakmi so slovenským a 150 žiakmi s iným vyučovacím jazykom má na žiaka až jeden a pol násobne vyššiu čiastku na teplo ako rovnaká škola s 300 žiakmi s rovnakým vyučovacím jazykom.

Graf 9: Skutočné výdavky na teplo na jedného žiaka základnej školy (2022, eur)

Zdroj: Správy o hospodárení, Normatívy, MF SR

Prevádzkový normatív na ďalšie vzdelávanie učiteľov je miňaný na iné účely. Školy a školské zariadenia dostali na ďalšie vzdelávanie učiteľov v roku 2022 približne 15 miliónov eur. Suma je určená ako minimálne 7 % prevádzkových nákladov. Avšak v súhrnnej správe o hospodárení vykázali subjekty, ktoré dostávajú normatívy, výdavky na ďalšie vzdelávanie učiteľov iba vo výške necelých 4 mil. eur, z toho asi 3,3 mil. eur z normatívnych zdrojov. Učitelia pritom vnímajú svoj profesijný rozvoj ako dôležitý, a sťažujú sa na nedostatok nielen času, ale aj peňazí na jeho absolvovanie ([Centrum vzdelávacích analýz, 2025](#)). Možnosti nastavenia ďalšieho vzdelávania učiteľov tak, aby alokované prostriedky naň boli aj naozaj využité, by mali byť predmetom podrobnejšej analýzy.

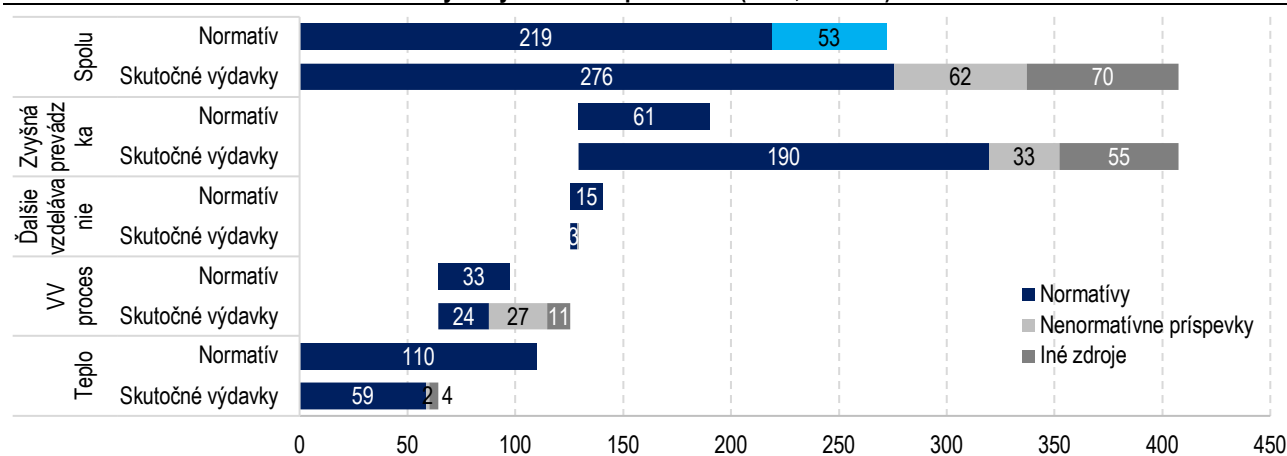
Tabuľka 4: Rozdelenie skutočných výdavkov na prevádzku

	Výdavky v mil. eur						Výdavky v percentách					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Teplo	53,6	53,7	52,7	51,6	64,3	102,3	18%	18%	15%	15%	16%	20%
Výchovnovzdelávací proces	37,9	38,4	52,7	52,3	61,2	71,1	13%	13%	15%	15%	15%	14%
Ďalšie vzdelávanie učiteľov	3,1	3,7	2,7	2,4	3,9	5,8	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Ostatná prevádzka	202,1	210,9	235,0	247,9	278,0	323,7	68%	69%	69%	70%	68%	64%
Spolu	296,7	306,7	343,1	354,3	407,4	503,0	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Zdroj: Správy o hospodárení, MŠVVaM SR

Časti prevádzkového normatívu nie sú účelovo viazané a rozlišovanie jeho 4 častí sa používa iba na výpočet prerozdelenia. Zo správy o hospodárení sa zdá, že pridelený normatív na teplo a na ďalšie vzdelávanie učiteľov nie je využívaný na tieto účely. Naopak, školy miňajú viac na výchovno-vzdelávací proces a najmä na ostatné prevádzkové výdavky. Pridelovanie normatívu by však malo aspoň približne reflektovať skutočné výdavky, inak sa napríklad podľa tepelných pásiem pridelujú aj peniaze, ktoré školy miňajú na iné účely a mali by byť medzi školy rozdelené podľa iného kľúča.

Graf 10: Porovnanie normatívov a skutočných výdavkov na prevádzku (2022, mil. eur)

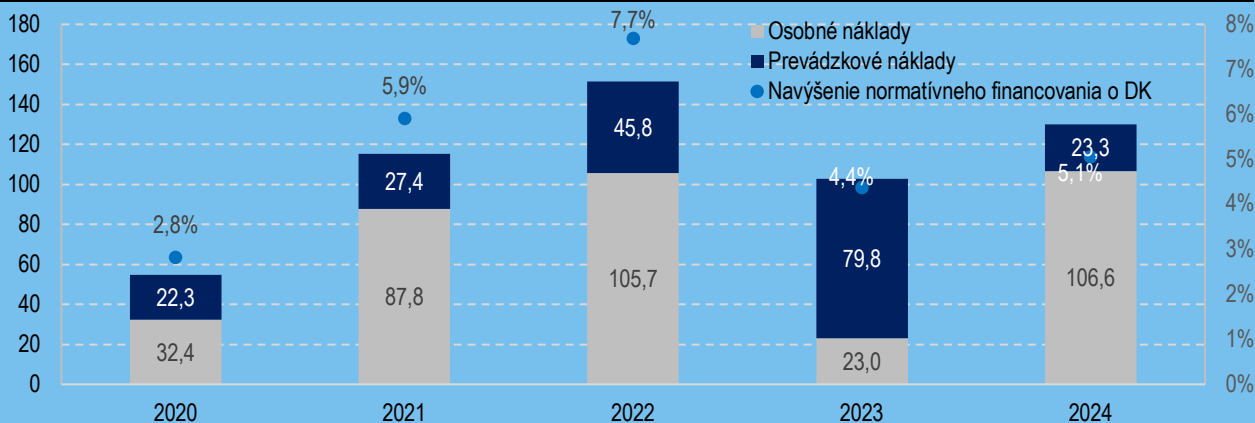
Zdroj: Správy o hospodárení, MŠVVaM SR

Box 3: Dohodovacie konania

Pre účely úpravy výšky pridelených finančných prostriedkov v priebehu roka existuje inštitút dohodovacieho konania. Ide najmä o dofinancovanie osobných a prevádzkových nákladov (ktoré neboli pokryté normatívmi), dodatočných nákladov vyplývajúcich z rôznych špecifik škôl, prípadne nepredvídaných okolností. Objem finančných prostriedkov pridelených formou dohodovacích konaní v čase narastá. Za posledných 5 rokov narástla suma viac ako dvojnásobne (v roku 2024 to bolo celkovo 130 mil. eur). Tieto výdavky možno rozdeliť na tri skupiny.

1. **Štandardné výdavky** (25 % výdavkov za posledných 5 rokov) predstavujú pravidelne sa opakujúce kategórie riešené v rámci dohodovacích konaní, ako napríklad mzdové a prevádzkové náklady, odstupné, maturity či príspevky na rekreáciu.
2. **Mimoriadne výdavky** predstavujú najväčšiu časť, až 74 % z celkových výdavkov za posledných 5 rokov. Ide o finančné nároky vzniknuté zväčša nepredvídanými okolnosťami, ako napríklad protipandemické opatrenia, valorizácia plátov, ktorá bola schválená až počas roka, alebo dofinancovanie nákladov na energie z dôvodu prudkého nárastu cien.
3. **Špecifické výdavky** predstavujú len veľmi malú časť výdavkov (1 %), týkajú sa vybraných škôl (napr. náklady v súvislosti s kurikulárnou reformou pre pilotné školy, jazykové kurzy pre cudzincov, prevádzka školských bazénov, zapojenie do medzinárodných projektov).

Graf 11: Osobné a prevádzkové náklady financované cez dohodovacie konanie (mil. eur, 2020-2024)

Zdroj: MŠVVaM SR

Dohodovacie konanie má svoje opodstatnenie, nemalo by sa však používať na pravidelne sa opakujúce dofinancovanie škôl. Dohodovacie konanie umožňuje flexibilne reagovať na aktuálne potreby škôl a zriaďovateľov, najmä na nepredvídané situácie. Avšak výrazný nárast poskytovaných zdrojov na opakujúce sa dofinancovanie škôl (osobné náklady aj energie), v posledných rokoch dokonca aj vo forme preddavkov, indikuje potrebu systémového riešenia a prehodnotenia normatívov. Školám a zriaďovateľom by to poskytlo väčšiu mieru rozpočtovej istoty, zároveň by to odbremenilo zriaďovateľov aj ministerstvo od administratívnej záťaže spojenej s procesom dohodovacích konaní.

Opatrenie R5: Úprava spôsobu výpočtu prevádzkového normatívu

Zmena pomerov pri rozpočtovaní prevádzkového normatívu tak, aby lepšie reflektovali skutočné využitie prostriedkov.

Opatrenie R6: Úprava spôsobu výpočtu normatívu na teplo

Zrušenie tepelných pásiem, neuplatňovanie veľkostného koeficientu a koeficientov pre znevýhodnených žiakov

Opatrenie R7: Presnejšie odhady nárastu výdavkov na normatívy:

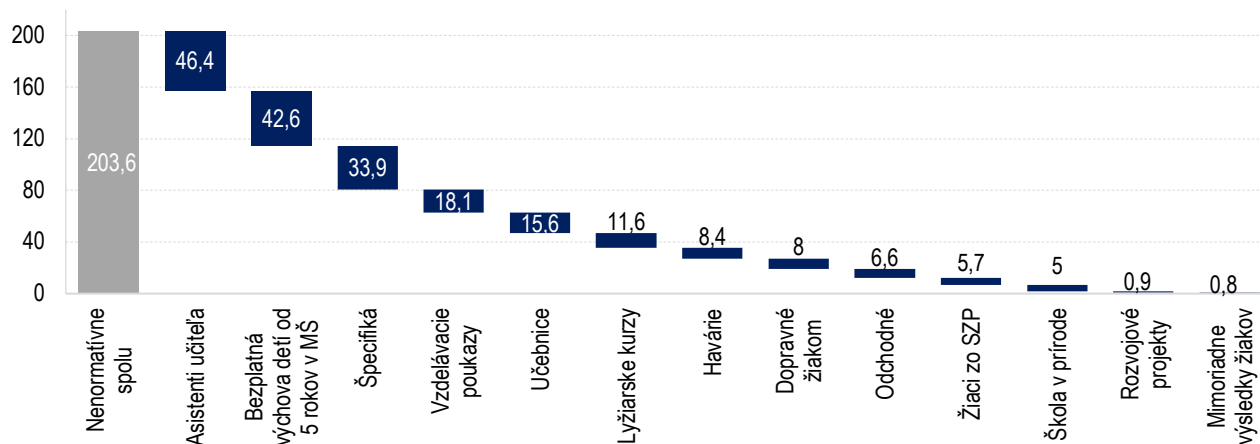
- pre mzdový normatív presnejšie odhadovať nárast počtu žiakov;
- pre prevádzkový normatív neznižovať nadmerne pomer voči mzdovému, zohľadňovať infláciu;
- upraviť pravidlá tak, aby bežný chod škôl nebol dofinancovaný cez dohodovacie konania.

Niektoré nenormatívne príspevky by mohli byť adresnejšie

Nenormatívne finančné prostriedky by mali predstavovať zdroje na výdavky škôl, ktoré majú nerovnomerný výskyt – nie je teda možné poskytovať ich plošne v normatívnom financovaní. Všetky druhy nenormatívnych finančných prostriedkov sú účelovo určené spravidla pre konkrétne školy.

Najväčšie nenormatívne príspevky v roku 2023 boli príspevky na asistentov učiteľa pre žiakov so zdravotným znevýhodnením (cca 23 %) a príspevky na predprimárne vzdelávanie detí v MŠ (cca 21 %). Príspevok na pedagogických asistentov je po novom súčasťou nového príspevku na podporné opatrenie. Po presune financovania materských škôl do štátneho rozpočtu sa príspevok na predprimárne vzdelávanie a jeho účel upravil a alokácia znížila približne na štvrtinu. Z prideleného príspevku môže MŠ organizovať školu v prírode, výlety, exkurzie, saunovanie, športový výcvik a ďalšie aktivity; príspevok už ale neslúži na krytie osobných príplatkov či materiálneho vybavenia. Pomerne veľkú čiastku tvoril v posledných rokoch príspevok na špecifiká. Išlo o financovanie najmä nepredvídateľných výdavkov – príspevok bol zavedený v čase pandémie a boli z neho financované ochranné pomôcky, dezinfekčné prostriedky a testovanie na školách, po vypuknutí vojny boli podporené deti a žiaci z Ukrajiny, či po zemetrasení školy v Prešovskom kraji. Menšia časť išla však aj na projekty, ktoré sa nedajú označiť ako nepredvídateľné (napr. Školský digitálny koordinátor).

Graf 12: Výška nenormatívnych prostriedkov podľa príspevkov v roku 2023 (v mil. eur)

Zdroj: Správy o hospodárení

Viac ako 18 mil. eur sa vynakladá na vzdelávacie poukazy. Ide o podporu záujmových aktivít žiakov v popoludňajších hodinách. Poukazy môžu okrem samotných škôl prijímať napríklad ZUŠ, CVČ alebo iné školy a školské zariadenia zaradené v sieti. Hodnota poukazov (32 eur na žiaka na školský rok) je od roku 2018 rovnaká, a teda ich reálna hodnota klesá. Daná čiastka iba málo pomôže financovať skutočnú záujmovú činnosť. Krúžky stoja v školskom klube rodičov od 10 do 100 eur. Za aktivity mimo školy rodičia platia v priemere 120 eur ročne, približne polovica rodičov sa zmestí s platbou za krúžky do sumy 60 eur ročne ([Poštová banka, 2018](#)). Podľa prieskumu krajských rád mládeže v roku 2018 až 40 % žiakov a žiačok, ktorí mali uplatnený vzdelávací poukaz, v skutočnosti nenavštevovali žiaden krúžok ([AKRM, 2018](#)).

Príspevky na školu v prírode (ŠvP) či lyžiarsky kurz (LK) by mali umožniť zúčastniť sa týchto aktivít aj žiakom z chudobnejších rodín. Ročne sa na ne spolu minie okolo 16 mil. eur. Vzdelávací prínos aktivít ako ŠvP či LK je nejasný, literatúra ako prínosné rozoznáva skôr exkurzie zamerané na konkrétny účel či tému. Príspevky však neplnia ani úlohu sociálnej politiky, keďže v najchudobnejších regiónoch sa poberajú najmenej, a to napriek tomu, že príspevok na ŠvP je v daných oblastiach dokonca navýšený. Prínosom však môže byť rozšírenie účelu využitia príspevku od roku 2025 aj na iné, menej nákladné kurzy.

Zahraničné príklady v oblasti školských výletov, v takej podobe ako škola v prírode alebo lyžiarsky kurz na Slovensku, neexistujú. Z metaanalýzy financovania európskych vzdelávacích systémov ([Eurydice, 2014](#)) vyplýva, že štát financuje školské výlety resp. exkurzie do určitej miery iba v prípade Dánska, Belgicka a Slovinska, pričom detailnejšie informácie o definícii školských výletov a spôsobe ich financovania v týchto krajinách chýbajú.

Box 4: Príspevok na školu v prírode a lyžiarske kurzy

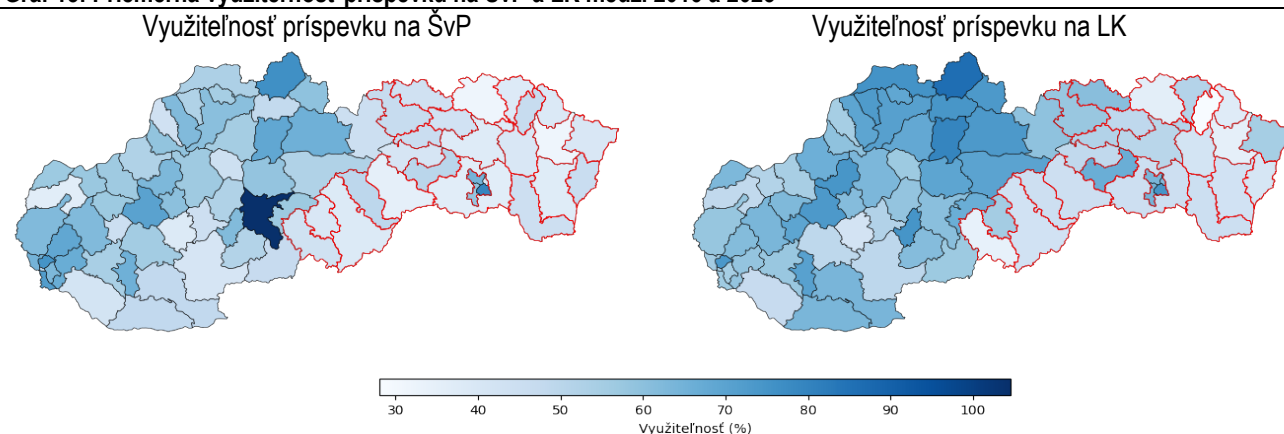
Príspevok na školu v prírode prideluje ministerstvo na pobyt žiaka prvého až štvrtého ročníka základnej školy v škole v prírode. Bol zavedený v roku 2016 a jeho výška predstavuje 100 € alebo 150 € na žiaka z najmenej rozvinutých okresov⁸.

Príspevok na lyžiarske kurzy možno použiť na výdavky školy súvisiace s organizovaním lyžiarskeho alebo snowboardingového kurzu, a to na dopravu, stravovanie, ubytovanie či iné výdavky. Je účelovo určený pre žiakov 2. stupňa ZŠ, ŠZŠ a pre žiakov SŠ v dennej forme štúdia. Výška príspevku je od jeho zavedenia v roku 2016 nemenná a predstavuje 150 eur na žiaka. V roku 2021 z dôvodu pandémie neboli lyžiarske kurzy organizované.

Oba príspevky môže škola použiť na toho istého žiaka iba jedenkrát počas jeho štúdia v príslušnom druhu školy. Pokiaľ sa podporovaných aktivít zúčastní v kalendárnom roku menší počet žiakov, prípadne sa na aktivity minie menej peňazí na žiaka, je škola povinná nevyužitú finančnú prostriedky vrátiť.

Využitelnosť príspevkov na ŠvP a LK za obdobie od 2016 do 2023 je v menej rozvinutých okresoch nižšia. Dokonca ani zvýšený príspevok v prípade ŠvP nevedie k dorovnávaní šancí. Príspevky tak s veľkou pravdepodobnosťou vo väčšej miere pomáhajú bohatším deťom. Dôvodom, prečo rodičia nie sú motivovaní poslať svoje deti na podporované aktivity, môžu byť ďalšie náklady spojené s týmito akciami.

Graf 13: Priemerná využitelnosť príspevku na ŠvP a LK medzi 2016 a 2023

* červenou farbou sú vyznačené hranice menej rozvinutých okresov

Zdroj: MŠVVaM SR

Opatrenie U2: Úprava systému vzdelávacích poukazov úpravou okruhu oprávnených žiakov s cieľom zvýšiť hodnotu poukazu, digitalizácia, zavedenie evidencie účelu využitia vzdelávacích poukazov.

Opatrenie U3: Úprava príspevkov na školu v prírode a kurz pohybových aktivít v prírode

2.2 Súkromné školy sú financované rovnako ako verejné, môžu si však vyberať žiakov aj poplatky

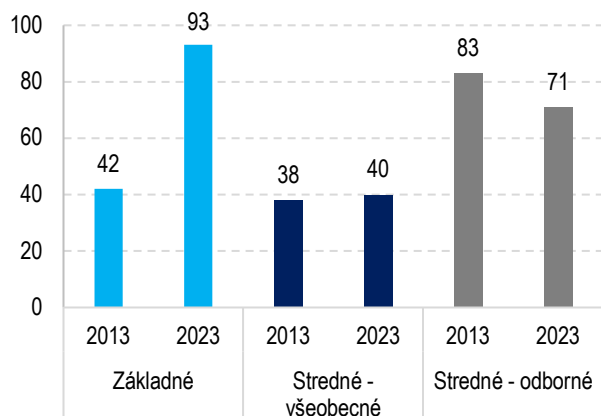
Veľkosť sektora neverejného vzdelávania⁹ na Slovensku je blízka priemeru EÚ. Každý desiaty slovenský žiak ZŠ a SŠ navštevuje inú ako verejnú školu. Za posledných 10 rokov narástol počet súkromných škôl o 25 % a v súčasnosti je počet súkromných a cirkevných škôl na Slovensku približne rovnaký. Súkromné školy sú bežnou súčasťou vzdelávacích systémov vyspelých krajín, podporujú slobodu výberu vzdelávania a riešia nedostatok vzdelávania tam, kde verejný sektor nedokáže uspokojiť dopyt. Existencia súkromných škôl je založená na princípe trhového mechanizmu a slobody voľby. V lokalitách s vysokou kúpyschopnosťou obyvateľov sa objavuje výrazný dopyt po kvalitných základných a stredných školách, ktoré verejný systém často nemusí flexibilne pokryť (Stiglitz, 1974, Friedman a kol., 1980, Blundell a kol., 2010).

Takmer polovica súkromných škôl je základných, za posledných 10 rokov sa ich počet zdvojnásobil. Najvýraznejšie rastie počet škôl a počet žiakov v súkromných základných školách a to hlavne v Bratislavskom kraji. Počet cirkevných škôl

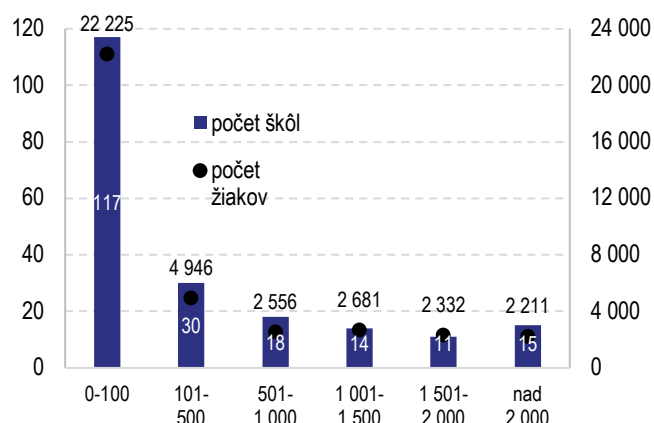
⁸ Zoznam najmenej rozvinutých okresov v Q4/2023.

⁹ Za neverejné školy sa považujú súkromné a cirkevné školy.

je v čase stabilný. Súkromné a cirkevné školy na rozdiel od verejných môžu vyberať aj poplatky, nie všetky tak však robia. Viac ako polovica súkromných škôl má poplatky do 100 € na žiaka za rok, čo možno považovať skôr za malý príspevok na vybrané aktivity než za školné. Až 95 % z cirkevných škôl tiež vyberá nulové resp. nízke poplatky do 100 € na žiaka za rok. Súkromné školy, ktoré nevyberajú poplatky, sa zložením žiakov podobajú na verejné školy.

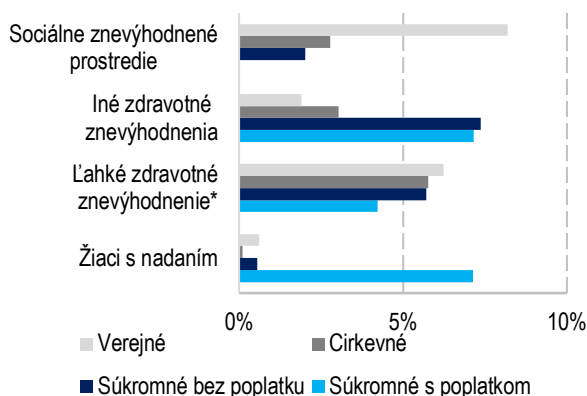
Graf 14: Počet súkromných škôl na Slovensku

Zdroj: CVTI

Graf 15: Počet súkromných škôl (ľavá os) a ich žiakov (pravá os) v intervaloch ročných poplatkov na žiaka (eur, 2023)

Zdroj: CVTI

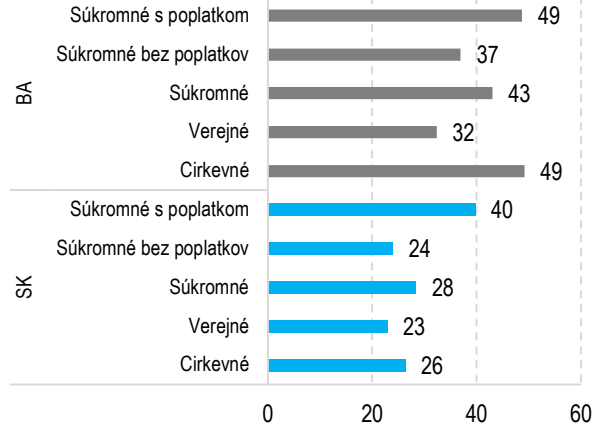
Súkromné školy na Slovensku, ktoré vyberajú poplatky, navštevuje viac detí z bohatších rodín, viac nadaných žiakov a menej žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. Čiastočne to zapríčiňuje koncentrácia takýchto škôl v krajoch s nižším podielom chudobných rodín. Súkromné školy sú v priemere aj vo svete viac etnicky segregované a častejšie koncentrujú talentovaných študentov (NCES, 1997). Štúdia OECD (OECD, 2024) zase ukazuje, že súkromné školy majú spravidla nižší podiel znevýhodnených žiakov. Na slovenských súkromných školách je vyšší podiel špecifických žiakov, ich rozdelenie je však značne nerovnomerné, keďže v porovnaní s verejnými školami sa väčšia časť súkromných škôl špecializuje (súkromné špeciálne školy pre nadaných žiakov, súkromné školy pre deti s autizmom).

Graf 16: Podiel špecifických žiakov medzi zriaďovateľmi na základných školách (2023)**

* Vývinové poruchy učenia, ADHD a podobné

** Vrátane špeciálnych škôl.

Zdroj: CVTI, vlastné spracovanie

Graf 17: Priemerný hrubý ročný príjem domácností žiaka* v škole podľa zriaďovateľa, (odhad v tis. eur, 2017-2021)

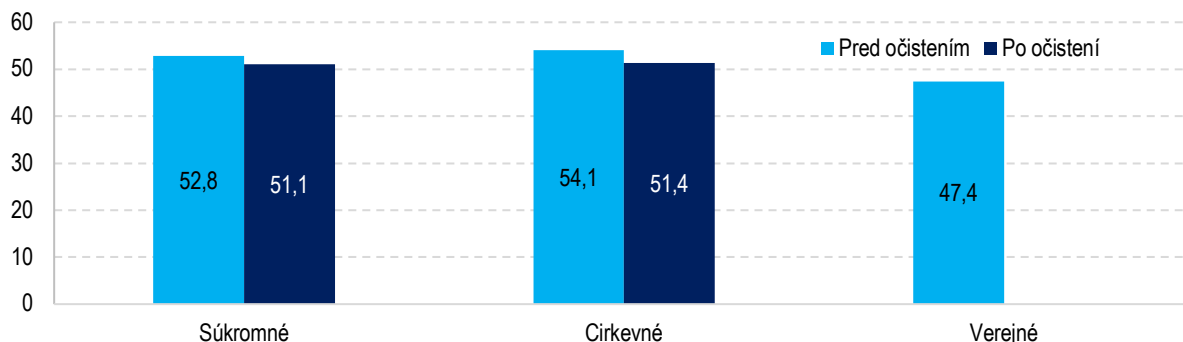
Zdroj: CVTI, Sociálna poisťovňa

Žiaci súkromných škôl majú v priemere lepšie výsledky v testovaní piatakov a sú výrazne lepší vo výsledkoch Testovania 9. Na individuálne výsledky žiakov okrem školy vplyvajú aj iné externé faktory ako je socioekonomické zázemie, vzdelanie rodičov, veľkosť tried a veľa iných. Podľa regresného modelu (viď Kapitola 3.1) majú po očistení o dané faktory a limitovaní vplyvu len na typ zriaďovateľa žiaci v súkromných školách v priemere v Testovaní 5 vyšší percentil o 2,53 p.b. a v Testovaní 9 o 3,74 p.b.¹⁰. Model teda naznačuje vyššiu kvalitu súkromného vzdelávania, čo však určitá časť zahraničnej

¹⁰ Vyšší pozitívny vplyv súkromných škôl pri T9 v porovnaní s T5 môže súvisieť aj s odchodmi nadanejších žiakov z verejných škôl na 8-ročné a bilingválne gymnáziá.

literatúry nepotvrdzuje, keďže v nej vplyv súkromných škôl na výsledky žiakov po očistení o iné faktory (záujem rodičov o vzdelanie žiaka) zaniká (Noel, 1982; Akman a kol., 2019).

Graf 18: Výsledky žiakov ZŠ v Testovaní 9 podľa zriaďovateľa (percentil, 2018-2022*)

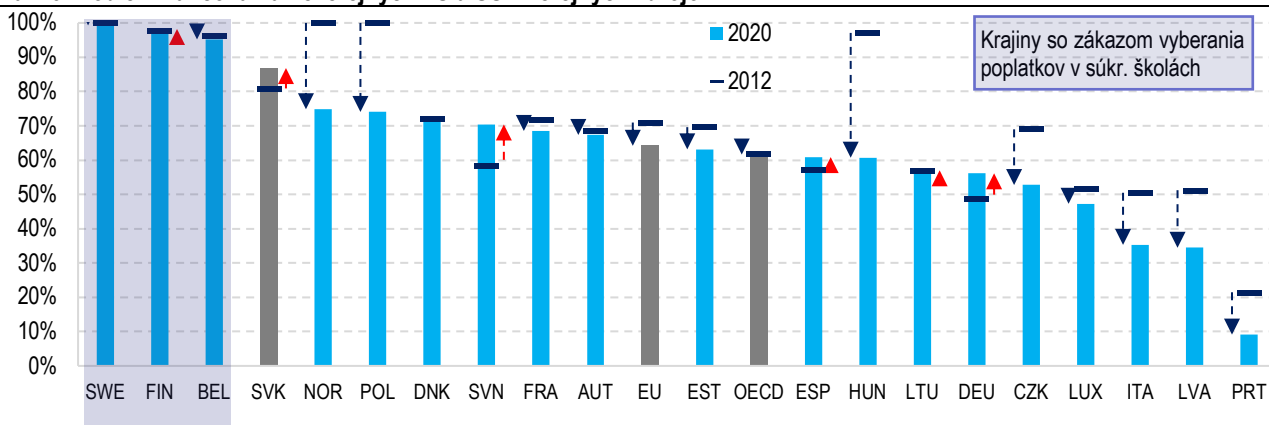

* Verejné školy sú referenčnou skupinou od ktorej sa očisťujú vplyvy zriaďovateľa.

Zdroj: NIVaM, vlastné spracovanie

Slovensko má najvyšší podiel financovania neverejných škôl z verejných zdrojov spomedzi krajín s existenciou poplatkov bez obmedzení. Variabilita medzi krajinami je zapríčinená aj rozdielnou legislatívou pre vyberanie školských poplatkov. Súkromné školy vo Švédsku, Fínsku a Belgicku majú rovnakú výšku financovania z verejných zdrojov ako verejné, no majú zakázané vyberať dodatočné poplatky. V Česku a v Maďarsku majú súkromné školy právo vyberať školné bez obmedzení, no výška financovania z verejných zdrojov je znížená. Vysoký podiel verejných zdrojov na financovaní súkromných škôl na Slovensku môže súvisieť aj s nízkym výberom školného v porovnaní s ostatnými krajinami.

Graf 19: Podiel financovania neverejných ZŠ a SŠ z verejných zdrojov

Zdroj: OECD

Box 5: Rovnaké financovanie, rozdielne povinnosti

NKÚ SR vykonal v roku 2023 kontrolu financovania súkromných škôl na Slovensku, kde identifikoval problém v transparentnosti nakladania z verejnými prostriedkami. Na viacerých súkromných školách bolo zistené umelé navyšovanie počtu žiakov a učiteľov, čím získavali zvýšený normatív. Ako hlavné odporúčanie NKÚ uvádza zaviesť povinnosť zverejňovať dokumenty súvisiace s nakladaním s verejnými financiami po vzore verejných škôl.

Tabuľka 5: Porovnanie financovania a povinností medzi súkromnými a verejnými školami na Slovensku

	Súkromné školy	Verejné školy
100% normatívna dotácia	X	X
Možnosť vyberať poplatky	X	
Povinnosť zverejňovať zmluvy, faktúry a objednávky		X
Povinnosť prijať žiaka z daného obvodu		X

Zdroj: Správa NKÚ, 2023

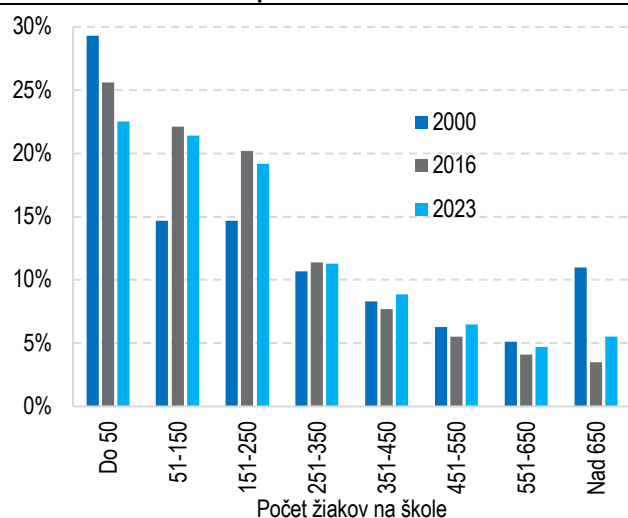
Opatrenie U4: Krátenie normatívu súkromných a cirkevných škôl, ktoré nespĺnia stanovené požiadavky kladené na verejných poskytovateľov vzdelávania, napr. vyberanie školného či prijímanie žiakov zo školského obvodu.

3. Malé základné školy majú problém zabezpečiť kvalitné vzdelávanie

Na Slovensku je vysoký podiel malých základných škôl. Necelá štvrtina má menej ako 50 žiakov a viac ako 600 škôl nespĺňa zákonom stanovený minimálny predpokladaný počet žiakov pri zriaďovaní školy. Približne 130 z týchto škôl má pritom v blízkosti dostupnú inú školu s voľnou kapacitou. Náročnejšia prevádzka malých škôl stojí štát prostredníctvom veľkostného koeficientu približne 100 mil. eur ročne, pričom ich žiaci dosahujú slabšie výsledky aj po zohľadnení socioekonomického prostredia. Menšie školy majú tiež vyšší investičný dlh, nižšiu odbornosť vyučovania a zriaďovatelia nemusia mať dostatočné administratívne kapacity na ich manažment. Revízia identifikuje regióny a školy, v ktorých sa dá problém riešiť presunom žiakov do väčších ZŠ. Riešenia na úrovni konkrétnych škôl však musia vznikať individuálne. Navyše, veľkostný koeficient zvýhodňuje aj menšie školy vo väčších mestách, čo nebolo jeho cieľom, a revízia ho navrhuje v takýchto prípadoch neuplatňovať.

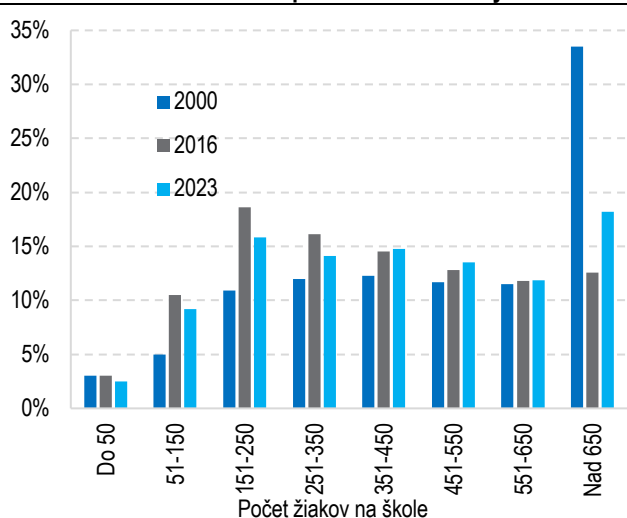
Menej ako 50 žiakov má až 464 základných škôl (23 %), ktoré však navštevuje iba 2,5 % žiakov. Do 250 žiakov má 64 % škôl. V porovnaní s rokom 2000 vďaka postupnej racionalizácii klesol počet najmenších škôl a vplyvom demografického vývoja klesol tiež počet najväčších škôl s viac ako 650 žiakmi. Od roku 2016 je vývoj pomerne stabilný. Počet učiteľov aj učební bol na minime v minulom desaťročí a momentálne pomaly rastie.

Graf 20: Distribúcia škôl podľa ich veľkosti

Zdroj: MŠVVaM SR

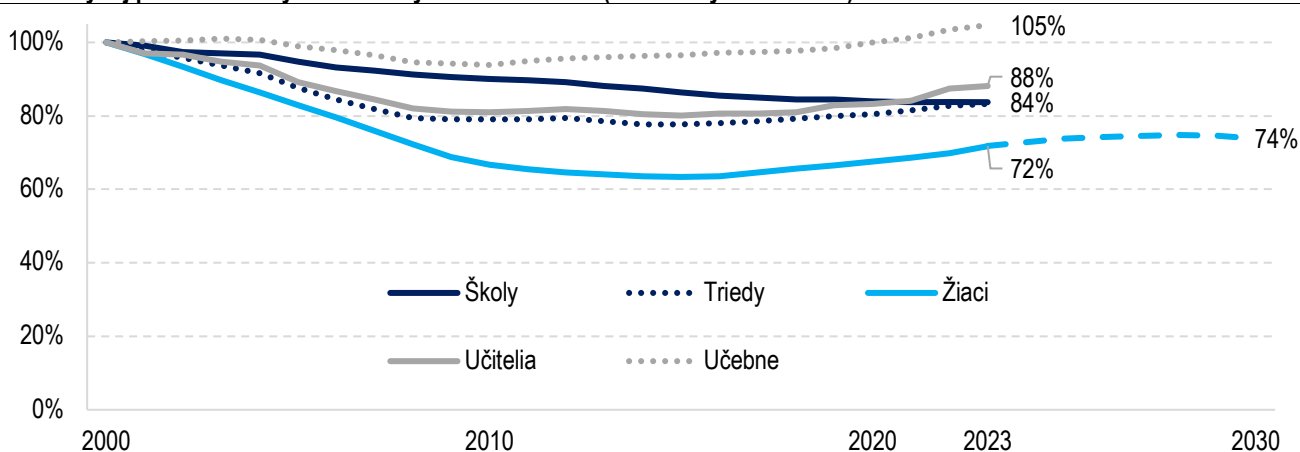
Graf 21: Distribúcia žiakov podľa veľkosti školy

Zdroj: MŠVVaM SR

Počet základných škôl pomaly klesá, ale stále existuje priestor na racionalizáciu. Od roku 2000 sa počet ZŠ znížil o 16 %, pričom počet žiakov klesol o 28 %. V školskom roku 2023/24 sa 490-tisíc žiakov vzdeláva v 2 058 základných školách. Podľa mikrosimulačného modelu IVP by mal počet žiakov základných škôl vrcholiť v roku 2027 a následne by mal opäť mierne klesať. Sieť základných škôl aj preto stále ponúka priestor na racionalizáciu.

Graf 22: Vývoj počtu základných škôl a iných ukazovateľov (% hodnoty z roku 2000)

Zdroj: CVTI, IVP

Malé školy majú nižší počet žiakov na jedného pedagóga, no vyšší podiel detí zo sociálne znevýhodneného prostredia. Kvôli menším triedam je na malých školách potrebných relatívne viac pedagogických pracovníkov. Malé školy, ktoré sú plnoorganizované (majú aj triedy na 2. stupni) môžu mať tiež problém s odbornosťou vyučovania, ale pri najdôležitejších predmetoch (slovenský jazyk, matematika) je rozdiel voči veľkým školám minimálny. V kategórii do 50 žiakov sú takmer výlučne neplnoorganizované školy, no v kategórii do 150 žiakov už prevažujú plnoorganizované školy.

Tabuľka 6: Charakteristika škôl podľa počtu žiakov (priemer škôl v kategórii, 2022-2023)

Počet žiakov na škole	Do 50	51-150	151-250	Nad 250
Školy				
Identifikované rušené školy (od 2016)	80	9	2	0
Podiel neplnoorganizovaných škôl	97 %	24 %	1 %	0 %
Počet žiakov na pedagóga	10,3	11,7	12,3	14,1
Počet žiakov na triedu	13,2	14,0	18,1	20,6
Podiel detí zo SZP	11,9 %	10,5 %	6,0 %	5,2 %
Učitelia				
Koeficient kvalifikačnej štruktúry	1,14	1,13	1,15	1,16
Pracovná trieda	1,01	1,02	1,03	1,02
Platová trieda	7,7	7,7	7,8	7,9
Kreditový príspevok	6,3	7,1	7,8	7,9
Vek	47,4	46,4	46,9	47,0
Podiel odborne vyučovaných hodín MAT a SJ	95 %	94 %	96 %	97 %

Zdroj: MŠVVaM SR, CVTI, IVP

Odbornosť vyučovania je na malých plnoorganizovaných školách nižšia, inak sú učiteľské zbory na malých a veľkých školách vo všeobecnosti podobné. Podiel odborne vyučovaných hodín na 2. stupni je aj po zohľadnení iných relevantných premenných na malých školách nižší, netýka sa to však hodín matematiky a slovenského jazyka (IVP, 2024). Koeficient kvalifikačnej štruktúry (KKŠ), priemerný vek ani iné charakteristiky učiteľov sa medzi malými a veľkými školami výrazne nelíšia. KKŠ, ktorý slúži hlavne na zabezpečenie pokrytia mzdových výdavkov pri výpočte normatívu, sa počíta na úrovni školy a zohľadňuje prax, kredity, pracovnú triedu a platovú tarifu učiteľov.

Viac ako 600 škôl má menej žiakov, než je zákonom stanovené minimum na zriadenie základnej školy. Plnoorganizovanú školu je možné zriadiť len vtedy, ak je predpoklad, že sa do nej prihlási najmenej 150 detí, pri neplnoorganizovanej je minimom 30 detí¹¹. V školskom roku 2023/24 tieto limity nespĺňalo 617 škôl vrátane 445 škôl, ktoré ich od roku 2015 nespĺnili ani raz. Okrem toho zákon definuje minimálne limity na počet žiakov v triede¹². Tieto je však možné podliezť napríklad v prípade zníženej dostupnosti škôl. Znížená dostupnosť nastáva podľa zákona v prípade, ak by žiak musel z miesta svojho trvalého pobytu cestovať do školy vlakom alebo autobusom viac ako 6 kilometrov.

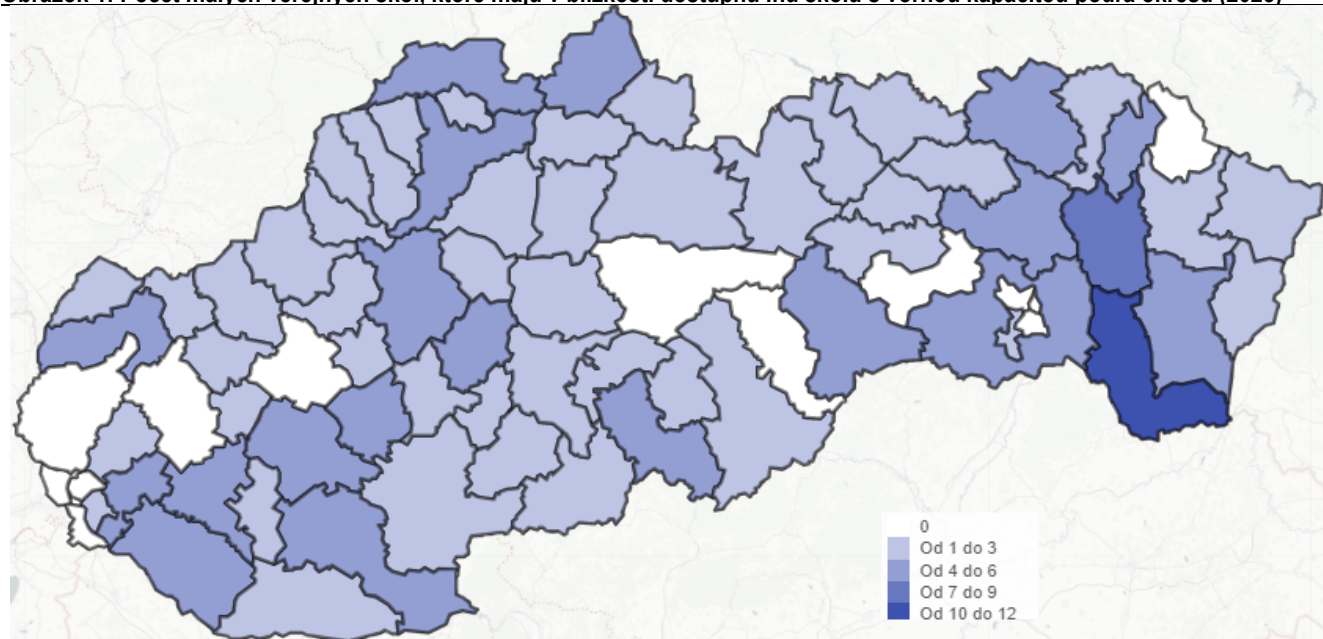
Asi 190 malých verejných škôl¹³ má v okruhu 6 kilometrov dostupnú inú verejnú školu s voľnou kapacitou. Presuny žiakov je možné modelovať pomocou geo-informačného modelu siete ZŠ (Príloha 3), ktorý je citlivý na vyučovací jazyk. Prípadný presun všetkých identifikovaných žiakov do väčších škôl by prostredníctvom veľkostného koeficientu ušetril asi 10 mil. eur. Zároveň by sa znížil počet potrebných učiteľov zhruba o 250. Podľa prognózy by pritom do roku 2030 malo na slovenských základných školách chýbať asi 1400 učiteľov (IVP, 2023).

¹¹ Podľa § 30 zákona č. 245/2008 Z. z.

¹² Podľa § 29 zákona č. 245/2008 Z. z. je minimálny priemerný počet žiakov v triedach 1. stupňa 13 a minimálny priemerný počet žiakov v triedach 2. stupňa je 15.

¹³ Plnoorganizované do 150 žiakov, neplnoorganizované do 50 žiakov.

Obrázok 1: Počet malých verejných škôl, ktoré majú v blízkosti dostupnú inú školu s voľnou kapacitou podľa okresu (2023)

Zdroj: RIS MŠVVaM SR, prieskum MŠVVaM SR, vlastné spracovanie

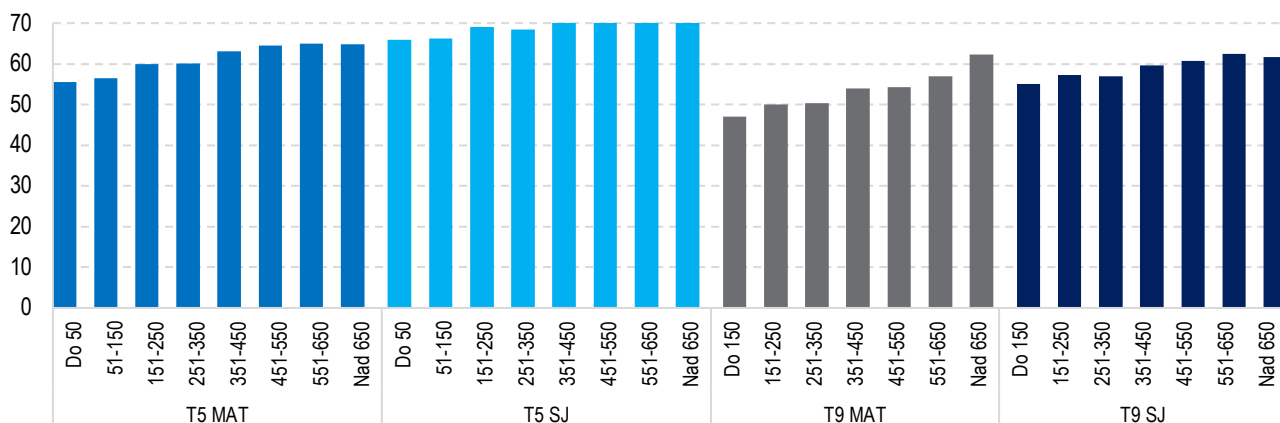
Z obcí s malými školami už v súčasnosti dochádza do školy v inej obci takmer každý tretí žiak. Z obcí, ktoré majú iba neplnoorganizovanú ZŠ, dochádza do škôl v inej obci asi 32 % žiakov 1. stupňa. Na 2. stupni je to asi 27 % žiakov z tých obcí, v ktorých je iba malá plnoorganizovaná škola (do 150 žiakov). V rámci celého Slovenska (mimo Bratislavy a Košíc) pritom do inej obce dochádza na ZŠ iba 13 % z tých detí, ktoré majú vo svojej obci alebo meste dostupnú školu. Dochádzanie do školy je navyše podľa celoslovenského prieskumu mobility v priemere výrazne kratšie ako cesta žiaka ZŠ za iným účelom. Priemerná cesta do školy má dĺžku len 3,5 km, kým pri inom účele cesty je to asi 6,5 km (spracované [IDP, 2023](#)).

Obce pod 1 000 obyvateľov prevádzkujú takmer 500 škôl, pričom nemusia mať dostatočné administratívne kapacity na ich manažment. Slovensko má v porovnaní s niektorými podobne veľkými európskymi krajinami podstatne vyšší počet samospráv (SK 2 927, DK 98, FI 336), čo okrem iného komplikuje aj udržiavanie kvalitatívneho štandardu siete základných škôl. Až 88 % zriaďovateľom patrí iba 1 škola. Menšie obce nemusia mať administratívne kapacity na manažment škôl a veľa z nich potrebuje pri riadení škôl aktívnu podporu od štátnych inštitúcií ([OECD, 2016](#)). Kvalitný manažment je pritom úzko prepojený s lepšími študijnými výsledkami na škole ([Bloom, 2015](#)).

3.1 Žiaci z malých škôl dosahujú slabšie výsledky

Žiaci z menších škôl dosahujú v celoštátnych štandardizovaných testoch horšie výsledky. Platí to pre testy zo slovenského jazyka aj z matematiky v 5. aj v 9. ročníku, pričom rozdiely sú najvýraznejšie pri testoch z matematiky v 9. ročníku.

Graf 23: Priemerná úspešnosť v Testovaní 5 a Testovaní 9 podľa počtu žiakov v škole (% , 2022)

Pozn.: Pri T5 je do úvahy braná škola, ktorú žiak navštevoval v predchádzajúcom školskom roku.

Zdroj: NIVaM

Rozdiel voči veľkým školám zostáva aj po zohľadnení charakteristík žiaka, socioekonomickej situácie domácnosti a charakteristiky školy. Podľa hierarchického lineárneho modelu (Príloha 2) zhoršujú najmenšie školy výsledný percentil žiakov oproti najväčším školám (nad 650 žiakov) o viac ako 4 p.b.¹⁴. S rastúcou veľkosťou školy negatívny rozdiel voči najväčším školám postupne klesá a na 1. stupni na školách nad 450 žiakov už nie je štatisticky signifikantný.

Výsledky malých škôl môžu byť ešte horšie v predmetoch, ktoré sa na celoštátnej úrovni netestujú. Podľa modelu má nižší podiel odborne vyučovaných hodín slovenského jazyka a matematiky negatívny vplyv na výsledky žiakov v týchto predmetoch. Nižšia odbornosť na malých školách sa však vyskytuje hlavne na 2. stupni v predmetoch, ktoré nie sú súčasťou celoštátnych testovaní. Tieto predmety majú nižšiu hodinovú dotáciu a je pri nich náročnejšie vyskladať učiteľský zbor so všetkými potrebnými aprobáciami.

Socioekonomické prostredie má výrazný vplyv na výsledky žiaka. Deti rodičov s vyššími príjmami sú v testovaniach úspešnejšie, pričom vzťah medzi príjmom rodiny a výsledkami je pomerne lineárny. Nižšie vzdelanie rodičov výrazne zhoršuje výsledky detí - rozdiel medzi deťmi rodičov so základným a vysokoškolským vzdelaním je pri oboch testovaniach viac ako 27 p.b. Výsledky tiež zhoršuje sociálne znevýhodnené prostredie a situácie, keď rodičia nežijú v manželstve¹⁵, ak prijímajú sociálne dávky alebo sú evidovaní na úrade práce.

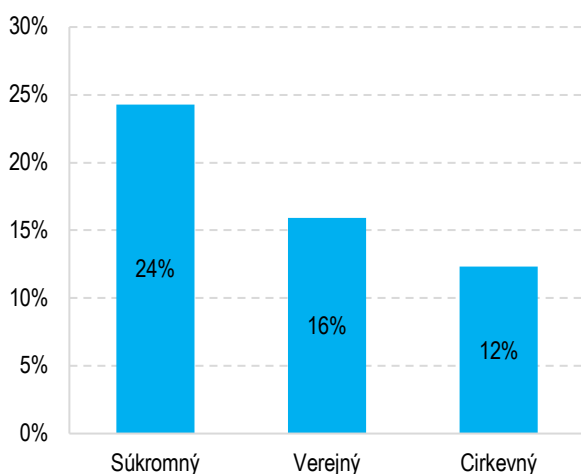
Žiaci z menších základných škôl častejšie končia na nematuritnom štúdiu SOŠ. Podľa regresného modelu má žiak zo školy so 63 a viac žiakmi v 9. ročníku po zohľadnení ostatných premenných asi o 2 percentuálne body nižšiu šancu, že skončí v nematuritnom štúdiu než jeho rovesníci zo škôl s 15 a menej žiakmi v 9. ročníku.

3.2 Menšie školy sú kvôli náročnej prevádzke drahšie

Náročnejšia prevádzka a nižší počet žiakov na pedagóga na malých školách stojí štát prostredníctvom normatívneho veľkostného príspevku 100 mil. eur ročne. Základné školy do 150 žiakov dostávajú maximálnu veľkostnú kompenzáciu (1,5-násobok normatívu), následne veľkostný koeficient postupne klesá po hranicu 250 žiakov, nad ktorou už školy veľkostný príspevok nedostávajú. Koeficient nerozlišuje plnoorganizované a nepĺnoorganizované školy, čo mierne zvyhodňuje stredne veľké nepĺnoorganizované školy, ktoré môžu mať väčšie triedy a teda aj nižšie personálne náklady. Viac ako 100 žiakov však má iba 22 nepĺnoorganizovaných škôl, preto nateraz nie je nevyhnutné, aby koeficient zohľadňoval druh školy.

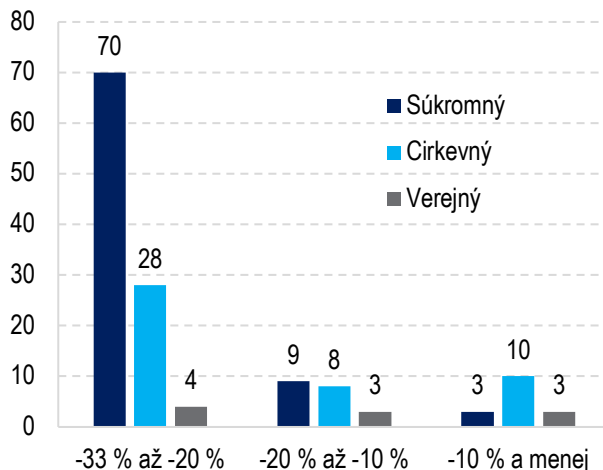
Najvyšší podiel na normatívnom financovaní má veľkostný príspevok u súkromných zriaďovateľov. Súkromné školy majú spravidla nižší počet žiakov a veľkostný príspevok u nich predstavuje v priemere až 24 % prostriedkov od štátu, a to napriek tomu, že súkromné školy sa oproti verejným častejšie vyskytujú v mestách a menej často v menších obciach.

Graf 24: Priemerný podiel veľkostného príspevku na normatíve ZŠ podľa typu zriaďovateľa (2024)

Zdroj: MŠVVaM SR

Graf 25: Počet škôl so znížením normatívu v prípade výpočtu veľk. koeficientu na úrovni obce podľa zriaďovateľa (2024)

Zdroj: MŠVVaM SR, vlastné spracovanie

¹⁴ K podobným záverom dospela aj Česká školní inspekce, 2022.

¹⁵ Nemusi ísť nutne o priamy vplyv manželstva rodičov – podobne ako pri niektorých iných premenných, môže ísť o zastúpenie vplyvu iných faktorov.

Navýšené financovanie malých škôl by bolo spravodlivejšie, ak by veľkostný príspevok zohľadňoval celkový počet žiakov podľa vyučovacieho jazyka na všetkých ZŠ v rovnakej obci, nie iba žiakov u rovnakého zriaďovateľa. Výpočet veľkostného koeficientu na úrovni obce by zrovnoprávnil žiakov v obci, pričom normatív by sa znížil väčšinou v malých mestských súkromných a cirkevných školách. V súčasnosti štát financuje tieto školy zvýšeným normatívom napriek tomu, že ich žiaci majú dostupné alternatívy v podobe väčších verejných škôl s rovnakým vyučovacím jazykom. Finančné toky by pritom zostali zachované a peniaze by prúdili priamo k zriaďovateľom, zmenil by sa len výpočet veľkostného koeficientu. Maximálne zníženie financovania v jednej škole by predstavovalo 33 % jej rozpočtu.

Malé školy dostávajú finančné prostriedky navyše aj prostredníctvom dohodovacieho konania. V roku 2024 bolo na základe žiadostí zriaďovateľov medzi základné školy prerozdelených minimálne 15 mil. eur¹⁶. Napriek deklarovanej snahe MŠVVaM SR nepodporovať cez dohodovacie konanie malé školy, zriaďovatelia s menšími školami dostávajú na jedného žiaka výrazne viac. Malí zriaďovatelia, ktorí majú na svojich školách dokopy 150 žiakov alebo menej, dostali v roku 2024 na jedného žiaka v priemere asi 94 eur, kým u ostatných zriaďovateľov to bolo iba 27 eur. Ak by sa financie pre malých zriaďovateľov znížili na úroveň ostatných zriaďovateľov, dosiahla by sa úspora asi 3 mil. eur.

Minimálne 260 plnoorganizovaných škôl nemôže na 2. stupni z mzdového normatívu zaplatiť dostatok učiteľov na to, aby vyučovali všetky predmety odborne. Na 2. stupni ZŠ je potrebné odučiť týždenne najmenej 146 vyučovacích hodín v 15 predmetoch, na čo je pri štandardnom 23-hodinovom učiteľskom úväzku potrebných aspoň 7 učiteľov, ku ktorým treba dvoch nepedagogických zamestnancov. Pri priemernej mzde na ZŠ je na ich zaplatenie potrebných asi 222-tisíc eur ročne. To zodpovedá na malej škole normatívu na 72 žiakov. Menej ako 72 žiakov na 2. stupni malo v uplynulom školskom roku 264 škôl. Navyše, aby 7 učiteľov dokázalo odborne odučiť všetkých 15 predmetov, museli by disponovať značne neštandardnými kombináciami aprobácií. V praxi je na plne odborné vyučovanie potrebných ešte viac učiteľov a teda aj žiakov.

Pre efektívne fungovanie školy je vhodné mať v ročníku aspoň 2 triedy, čo zodpovedá približne 400 žiakom na škole. Naznačuje to aj vyšší investičný dlh a horšie výsledky na menších školách. Dve triedy v ročníku ponúkajú flexibilitu pri nastavovaní učiteľských úväzkov aj veľkosti tried s prihliadnutím na individuálne potreby žiakov. Zhruba od hranice 400 žiakov je tiež na základe normatívu možné vyučovať (takmer) všetky predmety odborne. Navyše, investičný dlh prepočítaný na jedného žiaka je na malých školách do 150 žiakov zhruba 2-krát vyšší ako na školách nad 400 žiakov (viď Kapitola 6). Podobný vzorec možno vidieť aj pri výsledkoch testovania v regresnom modeli.

Prípadné zmeny vo financovaní a v sieti škôl by sa mali diať postupne, s prihliadnutím na zavedenie troch vyučovacích cyklov. Zriaďovatelia škôl by mali dostať časový priestor na prispôbenie sa zmenám vo financovaní základných škôl, pričom situáciu ovplyvní aj plánovaný prechod k trom vyučovacím cyklom. V dotazníku sa až 86 % neplnoorganizovaných ZŠ s prvým stupňom vyjadrilo, že plánuje vyučovať žiakov v rámci prvého aj druhého cyklu (1. až 5. ročník), pričom ponechať si len žiakov v prvom cykle (1. až 3. ročník) plánuje iba 10 % škôl.

Opatrenie U5: Veľkostným koeficientom podporovať malé ZŠ iba v obciach, kde je menej ako 250 žiakov ZŠ s rovnakým vyučovacím jazykom.

Veľkostný príspevok pre jednotlivé základné školy by sa počítal na základe celkového počtu žiakov s rovnakým vyučovacím jazykom v celej obci.

Opatrenie U6: Presun žiakov z malých verejných základných škôl.

Žiaci z malých verejných ZŠ (plnoorganizované do 150 žiakov a neplnoorganizované do 50 žiakov) sa presunú do susedných škôl s rovnakým vyučovacím jazykom do vzdialenosti 6 km po cestnej sieti.

¹⁶ Uvedené hodnoty zahŕňajú iba dohodovacie konania, ktoré nesúvisia s plošnými opatreniami (napr. valorizácia miezd, pokrytie zvýšených nákladov na energie) a iba zriaďovateľov, ktorí neprevádzkujú iné ako základné školy.

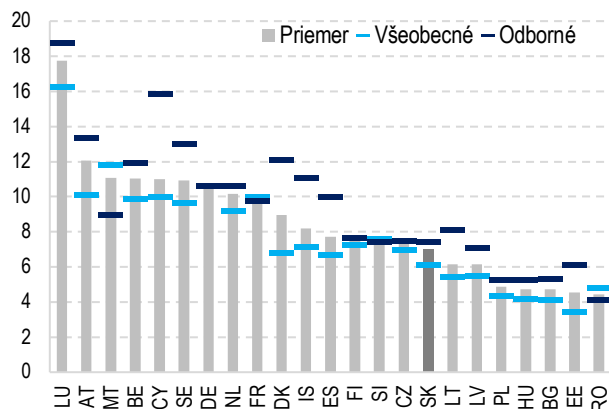
4. Stredné školy čelia výzvam v lepšom prepojení s trhom práce

Výzvou stredného školstva je aj naďalej nesúlad medzi vzdelávaním a potrebami trhu práce. Absolventi odborných škôl a gymnázií, ktorí nepokračujú v ďalšom štúdiu, majú väčšie problémy nájsť si uplatnenie ako ich rovesníci v zahraničí. Zastúpenie odborného vzdelávania je vyššie než je priemer EÚ a stále väčšia časť jeho absolventov pokračuje v štúdiu na vysokých školách. Keďže odborné vzdelávanie pripravuje na úzko špecifikované povolania a je drahšie ako gymnázia, tento prístup môže byť neefektívny. Hoci má Slovensko v EÚ jeden z najvyšších podielov žiakov v odbornom vzdelávaní a príprave, podiel žiakov zapojených do dlhodobých programov vzdelávania v pracovnom prostredí zostáva nízky. Čiastočne sa v posledných rokoch zvyšoval najmä vďaka rozširovaniu systému duálneho vzdelávania, ktorého absolventi majú aj po zohľadnení iných faktorov výrazne lepšie výsledky v uplatnení na trhu práce. Duálne vzdelávanie je finančne návratné, aj keď drahšie ako v zahraničí.

Väčšina žiakov stredných škôl sa na Slovensku nevzdeláva vo všeobecnom, ale v drahšom odbornom vzdelávaní. Podiel žiakov vo všeobecnom strednom vzdelávaní (najmä gymnáziá) je výrazne pod priemerom EÚ, kde v posledných 20 rokoch medzi krajinami dochádza ku konvergencii v zastúpení všeobecného a odborného vzdelávania. Podiel odborného vzdelávania klesá v krajinách s jeho tradične vysokým zastúpením, zatiaľ čo v krajinách s nízkym podielom naopak rastie (Cedefop, 2020).

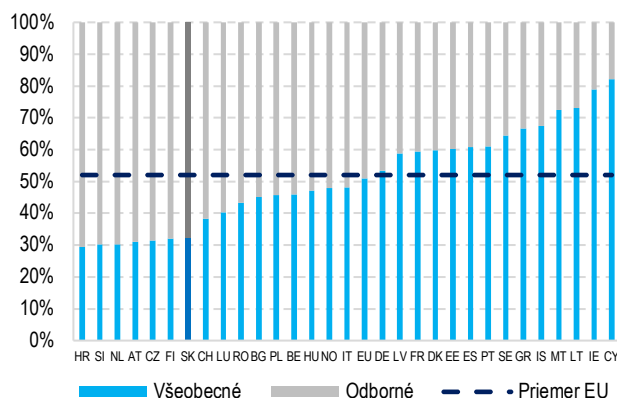
Stále väčšia časť zo študentov odborných škôl pokračuje v štúdiu na vysokej škole, a tak zvýšené normatívne financovanie stredných odborných škôl nemusí byť využívané efektívne. V súčasnosti už väčšia časť maturantov bez výučného listu z odborných škôl (M odbory) neprechádza priamo na trh práce, ale pokračuje na vysokej škole. Zatiaľ čo v roku 2008 si prihlášku na vysokú školu podalo 50 % maturantov z odborných stredných škôl, v roku 2023 to podľa dát CVTI bolo už 64 %. Zároveň priemerný normatív na žiaka v maturitnom M odbore na odbornej škole je 3 795 eur ročne, teda o takmer 900 eur viac než na žiaka gymnázia (Graf 33). V prípade maturitných odborov s výučným listom (K odbory) je rozdiel ešte vyšší (1 235 eur). Absolventi odborného vzdelávania sú navyše vo vysokoškolskom štúdiu v porovnaní s gymnazistami menej úspešní¹⁷. Väčšina absolventov odborného vzdelávania na VŠ študuje v príbuznom alebo rovnakom odbore štúdia ako na strednej škole¹⁸.

Graf 26: Verejné výdavky na žiaka vo vyššom sekundárnom vzdelávaní v EÚ (PPS) (tis. eur, 2021)

Zdroj: Eurostat

Graf 27: Porovnanie podielu žiakov stredných škôl podľa typu vzdelania v EÚ (2022)

Zdroj: Eurostat

V ponuke odborného vzdelávania nemajú zastúpenie programy s vyšším podielom všeobecnovzdelávacích predmetov. Aby mohli absolventi odborného vzdelávania úspešne napredovať vo vysokoškolskom vzdelávaní, ich štúdium by malo zabezpečiť dostatočnú akademickú prípravu (OECD, 2014), ktorá je zabezpečovaná predovšetkým prostredníctvom všeobecných predmetov. Vo väčšine krajín EÚ je trendom v odbornom vzdelávaní smerovanie k pestrejšej kombinácii

¹⁷ Z absolventov stredných odborných škôl, ktorí začali vysokoškolské štúdium v akademickom roku 2017/2018 ho do roku 2023 riadne ukončilo 48 %, v prípade absolventov gymnázií to bolo za rovnaké obdobie 63 %. (Zdroj: výpočty IVP podľa údajov MŠVVM SR)

¹⁸ Najviac to platí u študentov pedagogických odborov (81 %), zdravotníckych odborov (73 %) a študentov ekonomických a právnych odborov (61 %) (viď Príloha 7).

odborných a všeobecných predmetov na úkor užšie definovanej odbornej prípravy, poskytujúcich širšie možnosti k vyššiemu vzdelaniu (Cedefop, 2020). Časová dotácia pre všeobecné predmety v štvorročných maturitných M odboroch, z ktorých na vysoké školy pokračuje viac ako polovica absolventov, predstavuje 36 % – 40 %. V štvorročných maturitných odboroch s výučným listom (K odbory) je dotácia pre všeobecné predmety na úrovni 30 % – 35 %. Pre porovnanie, v Českej republike je podiel všeobecných predmetov v štvorročných odborných maturitných odboroch v rozpätí 30 % – 66 %, zatiaľ čo v odboroch s odborným výcvikom 31 % – 46 %. Najvyšší podiel všeobecného vzdelávania (59 % – 66 %) majú lýceá, ktoré v ČR predstavujú kombináciu všeobecného a odborného vzdelávania so zameraním na prípravu na vysokoškolské štúdium. Do veľkej miery však záleží aj na tom, akým spôsobom samotné školy rozdelia dostupné disponibilné hodiny v rámci učebných plánov. Komplexné porovnanie by si preto v budúcnosti vyžadovalo analýzu na úrovni školských vzdelávacích programov. Na náhodne vybraných slovenských SOŠ poskytujúcich vzdelávanie v odbore elektrotechnika tvorí všeobecné vzdelávanie 42 % - 46 % celkovej časovej dotácie. V prípade náhodne vybraných škôl v ČR je tento podiel vyšší, 48 % – 59 %.¹⁹

Box 6: Stredné školy podľa stupňa dosiahnutého vzdelania

Stredné školy sa členia podľa druhu školy alebo podľa stupňa dosiahnutého vzdelania. Školský zákon definuje 5 druhov stredných škôl: 1. gymnáziá, 2. stredné odborné školy (ďalej SOŠ), 3. konzervatória, 4. školy umeleckého priemyslu (ďalej ŠUP) a 5. stredné športové školy (ďalej SŠŠ)²⁰.

Stupeň dosiahnutého vzdelania na stredných školách označuje kód F–Q. F odbory sú dvojročné učebné programy na SOŠ pre žiakov, ktorí nedokončili nižšie stredné vzdelávanie (2.stupeň ZŠ). H odbory sú trojročné učebné programy na SOŠ, ktorých absolventi získajú výučný list. Absolventi H odborov môžu po absolvovaní pokračovať v dvojročnom nadstavbovom štúdiu, ktoré je ukončené maturitou (kód L). Gymnáziá a športové gymnáziá na SŠŠ spadajú do kategórie stredného všeobecného vzdelania, sú ukončené maturitou a označené kódom J. Stredné odborné vzdelanie s maturitou získavajú absolventi štvor- a päťročných študijných programov na SOŠ, ŠUP a SŠŠ (kódy K a M). Pomaturitné štúdium (kód N) sa organizuje na SOŠ a ŠUP za účelom zvýšenia kvalifikácie a je určené pre absolventov maturitných odborov stredných škôl. Vyššie odborné vzdelanie (kód Q) získavajú absolventi konzervatórií, ale aj niektorých programov na ŠUP a SOŠ a sú ukončené absolventskou skúškou.

Tabuľka 7: Odbory podľa stupňa dosiahnutého vzdelania

Kód odboru	Dosiahnuté vzdelanie	Najväčšie odbory	Druh školy	Dĺžka štúdia
F	nižšie stredné odborné vzdelanie	stavebná výroba, výroba konfekcie	SOŠ	2
H	stredné odborné vzdelanie bez maturity s výučným listom	autoopravár, kuchár, kaderník	SOŠ	3
J	úplné stredné všeobecné vzdelanie s maturitou	gymnázium	gymnázium, SŠŠ	4,5,8
K	úplné stredné odborné vzdelanie s maturitou a výučným listom	hotelová akadémia, elektrotechnik, mechanik počítačových sietí	SOŠ	4, 5
L	úplné stredné odborné vzdelanie s maturitou bez výučného listu - nadstavbové	podnikanie v remeslách a službách	SOŠ	2
M	úplné stredné odborné vzdelanie s maturitou bez výučného listu	obchodná akadémia, elektrotechnika, praktická sestra	SOŠ, ŠUP, SŠŠ	4, 5
N	postsekundárne vzdelanie - pomaturitné	učiteľstvo pre materské školy, praktická sestra	SOŠ	2
Q	vyššie odborné vzdelanie s absolventským diplomom	hudba, hudobno-dramatické umenie	Konzervatórium, SOŠ, ŠUP	2,3,4,6,8

Zdroj: IVP

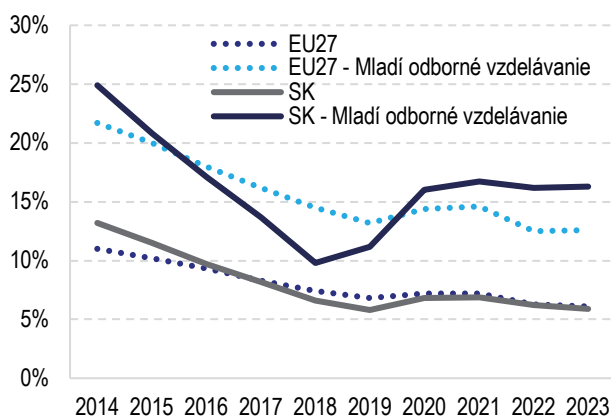
¹⁹ Údaje vychádzajú z analýzy školských vzdelávacích programov pre odbor Elektrotechnika na vzorke náhodne vybraných stredných odborných škôl na Slovensku a v Česku. Výber v SR bol realizovaný z celkového počtu 33 škôl, ktoré v školskom roku 2024/2025 vzdelávali žiakov v tomto odbore. Školský vzdelávací program bol dostupný a spracovateľný pre 12 z týchto 17 škôl. V prípade Českej republiky bolo z celkového počtu 26 stredných škôl, ktoré poskytujú vzdelávanie v tomto odbore, náhodne vybraných 15 škôl, pričom školský vzdelávací program bol dostupný a analyzovaný pre 13 z nich.

²⁰ Dostupné na <https://www.minedu.sk/vychova-a-vzdelavanie-v-strednych-skolach/>.

Mladí absolventi stredného odborného vzdelávania sa na Slovensku uplatňujú horšie ako ich rovesníci z EÚ. Aj keď bola celková miera nezamestnanosti v roku 2023 v SR a EÚ približne na rovnakej úrovni (5,9 %), rozdiel vidno u čerstvých absolventov odborného vzdelávania a prípravy (OVP). Tí na Slovensku vykazujú až o takmer 4 p. b. vyššiu mieru nezamestnanosti v porovnaní s priemerom EÚ.

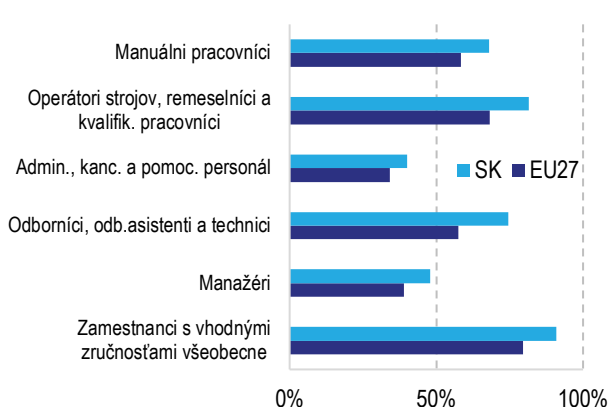
Slovenskí zamestnávateľia majú v porovnaní s priemerom EÚ väčšie problémy pri náboře nových zamestnancov s vhodnými zručnosťami. Až 91 % slovenských malých a stredných podnikov deklaruje problém s náborom zamestnancov s vhodnými zručnosťami. Okrem vysokokvalifikovaných pozícií (manažéri, odborníci, odborní asistenti a technici) sa tento problém do veľkej miery týka aj stredne kvalifikovaných pozícií vhodných pre pracovníkov so stredoškolským vzdelaním. Až 81 % malých a stredných podnikov deklaruje problémy s náborom pri pozíciách ako sú operátori strojov, remeselníci a kvalifikovaní pracovníci, pričom priemer za obdobné podniky v EÚ 27 je 68 % (Graf 29). Vysoká miera nezamestnanosti mladých absolventov odborných škôl na jednej strane a zároveň nedostatok zamestnancov na pozíciách vhodných pre zamestnancov s absolvovaným odborným vzdelaním naznačujú problém s nesúlalom medzi vzdelávaním a požiadavkami trhu práce.

Graf 28: Miera nezamestnanosti mladých absolventov OVP (15 – 24 rokov)

Zdroj: Eurostat

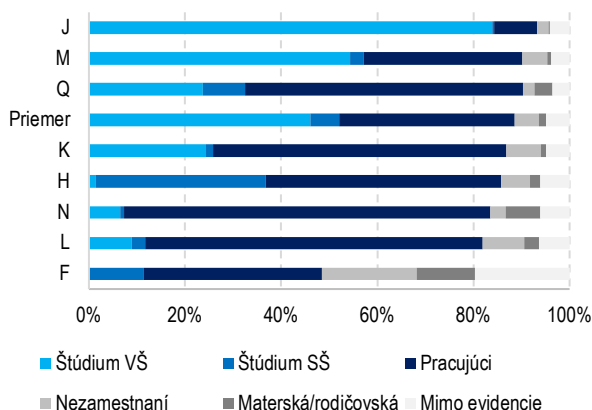
Graf 29: Podiel malých a stredných podnikov vykazujúcich problém s náborom zamestnancov (2023)

Zdroj: Eurobarometer

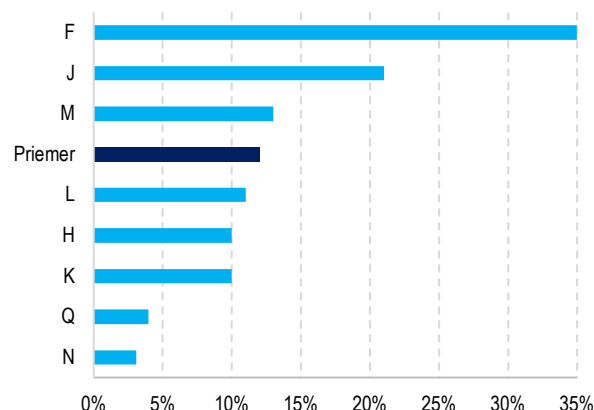
Najväčší problém uplatniť sa na trhu práce majú absolventi F odborov a gymnazisti nepokračujúci v ďalšom štúdiu. Rezortné dáta potvrdzujú, že miera nezamestnanosti pre väčšinu stupňov stredných škôl dosahuje 10 % a viac. Miera nezamestnanosti v prípade absolventov F odborov dosahuje 35 %, v prípade gymnazistov 21 %. Aj keď by sa mohlo zdať, že tento výsledok u gymnazistov je spôsobený jednoročným odkladom štúdia na VŠ u niektorých z nich, nie je tomu tak. U absolventov z roku 2021 je aj po dvoch rokoch podiel VŠ študentov v zásade rovnaký ako po roku (85 % po roku od absolvovania, 84 % po dvoch rokoch). Tieto výsledky potvrdzujú skoršie zistenia o tom, že absolventi F odborov a gymnazistí majú spoločne najhoršie postavenie pri vstupe na pracovný trh ([ISP, IVP, 2022](#)).

Graf 30: Ekonomická aktivita absolventov podľa stupňa vzdelania

Zdroj: Prepočty IVP z dát MŠVVaM SR

Graf 31: Miera nezamestnanosti u absolventov SŠ podľa stupňa vzdelania (rok po ukončení štúdia)

Zdroj: Prepočty IVP na základe údajov MŠVVaM SR, MPSVaR SR, Sociálna poisťovňa, UDZS, ÚPSVaR

Systém vyhodnocovania súčasných a budúcich potrieb zručností zaznamenal v niektorých oblastiach pokrok, zatiaľ čo v iných oblastiach došlo k výraznému zhoršeniu. Na Slovensku sa etabloval systém monitorovania uplatnenia absolventov stredných a vysokých škôl založený na administratívnych údajoch. Inštitút sociálnej politiky v spolupráci s Inštitútom vzdelávacej politiky každoročne zverejňujú [údaje o uplatnení absolventov](#) až na úrovni školy a odboru. Tie majú potenciál zlepšiť informovanosť pri rozhodovaní sa o vzdelávacích a kariérnych cestách. Administratívne údaje poskytujú základné informácie o uplatnení absolventov, preto by bolo prínosné doplniť ich o kvalitatívne informácie založené na kvalitatívnych prieskumoch absolventov.

Vyhodnocovanie budúcich potrieb trhu práce, ktoré vstupujú do nastavenia viacerých politík na znižovanie nesúladu zručností, sa prestalo realizovať. Prognózovanie potrieb trhu práce je štandardný nástroj v rozvinutých vzdelávacích systémoch OECD, ktorý pomáha znižovať nesúlad medzi vzdelávaním a požiadavkami pracovného trhu ([OECD, 2016](#)). V minulosti Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR realizovalo pravidelné prognózy trhu práce, od roku 2021 sa však neaktualizujú. Zmenou zákona o odbornom vzdelávaní prešla táto kompetencia na Alianciu sektorových rád. Využívanie prognóz trhu práce je pritom kľúčové pre efektívne riadenie stredoškolského vzdelávania, pretože umožňuje lepšie prispôbiť vzdelávacie programy aktuálnym a budúcim potrebám ekonomiky. Prognózy majú byť kľúčovým podkladom pre proces plánovania počtu žiakov, ktorý realizujú vyššie územné celky. Na národnej úrovni majú byť zasa podkladom pre zoznamy nedostatkových odborov a odborov, v ktorých počet absolventov prevyšuje dopyt, ktorých cieľom je finančne podporovať školy a motivovať žiakov pre štúdium v perspektívnych odboroch.

Opatrenie R8: Rozvoj systému anticipácie dopytu a ponuky budúcich zručností.

MŠVVaM SR zabezpečí tvorbu pravidelných a aktuálnych prognóz budúcich zručností, ktoré poslúžia ako podklad pre tvorbu a úpravu vzdelávacích politík.

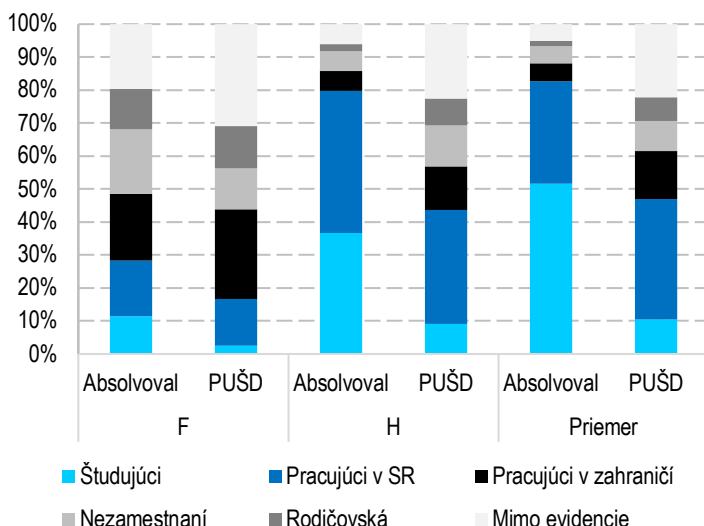
Opatrenie R9: Rozšírenie možnosti pre všeobecné vzdelávanie na stredných školách.

V rámci systému odborného vzdelávania sa zavedú nové študijné odbory kombinujúce odborné vzdelávanie s vyšším podielom všeobecného vzdelávania.

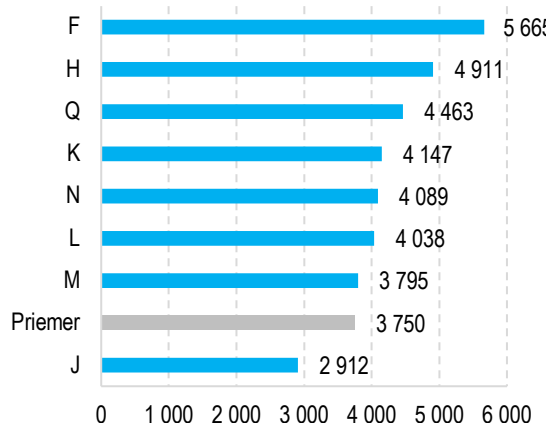
4.1 F odbory sú najnákladnejšie stredoškolské odbory, no ich výsledky tomu nezodpovedajú

F odbory sú dvoj- až trojročné učebné odbory na SOŠ určené pre žiakov, ktorí neúspešne dokončili ZŠ a pre ktorých sú jedinou možnosťou, ako pokračovať v štúdiu (bližšie viď Box 6). V týchto odboroch sú vysoko nadreprezentovaní žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia (ďalej SZP). Žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia tvoria spolu 6 % všetkých žiakov na stredných školách a v F odboroch ich podiel predstavuje až 55 %, čo korešponduje s predchádzajúcimi zisteniami z roku 2020 ([ÚHP, IVP, ISP, 2020](#)) (viac o týchto žiakoch viď kapitola 5.1). Napriek tomu, že F odbory sú určené pre žiakov, ktorí neukončili základnú školu, **v školskom roku 2023/2024 bolo v prvom ročníku F odborov 9 % žiakov s úspešne dokončenou ZŠ.**

F odbory sú najnákladnejšie odbory z hľadiska normatívneho financovania, ich absolvovanie však neprináša výrazne lepšie výsledky na trhu práce dokonca ani v porovnaní s predčasne ukončeným štúdiom. Zatiaľ čo absolvovanie učebného odboru s výučným listom (H odbor) je spojené s vyššími šancami absolventov na ďalšie štúdium v maturitnom odbore (37 %) a výrazne nižšou pravdepodobnosťou nezamestnanosti (6 %), absolventi F odboru vykazujú podobné výsledky na trhu práce ako tí, čo štúdium predčasne ukončili. Až 43 % žiakov, ktorí predčasne ukončili F odbor, je nezamestnaných alebo mimo evidencie, podobne ako u absolventov F odborov (40 %). V ďalšom vzdelávaní pokračuje iba 11 % absolventov. Priemerná výška normatívu na žiaka v F odbore pritom predstavovala v školskom roku 2023/2024 5 665 eur, čo je o 754 eur viac ako priemerná výška normatívu na žiaka v H odboroch. Výdavky na vzdelávanie žiakov v F odboroch predstavovali v roku 2023 takmer 26 mil. eur, keďže na nich študovalo 4 575 žiakov. Oproti roku 2018 je to nárast o približne 9,7 mil. eur. Počet žiakov v porovnaní s rokom 2018 je približne rovnaký, ale priemerná výška normatívu vzrástla o viac ako 1 900 eur. Vysoká priemerná výška normatívu F odborov je spôsobená najvyššou časovou dotáciou na odborné predmety, ktorá je až 86 %. ([ÚHP, IVP, ISP, 2020](#)). Takéto nastavenie nekorešponduje s absenciou základných zručností u žiakov F odborov a ani sa neprejavuje v lepších výsledkoch absolventov F odborov, keďže až polovica z nich nie je aktívna na pracovnom trhu.

Graf 32: Ekonomická aktivita absolventov a predčasne ukončených v F a H odboroch (2023, rok po ukončení štúdia)

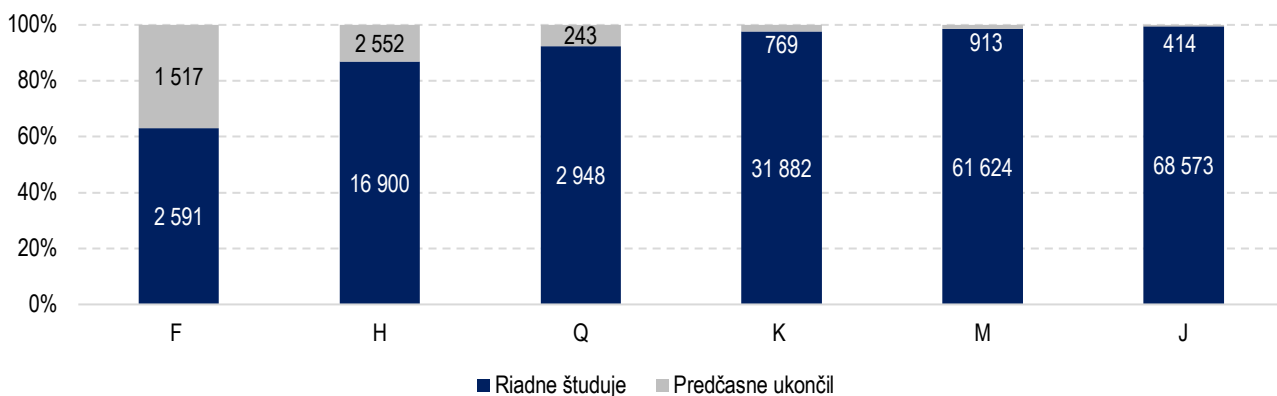
Pozn.: PUŠD – predčasne ukončení

Graf 33: Priemerná výška normatívu podľa stupňa vzdelania (v eurách)

Zdroj: Prepočty IVP na základe údajov MŠVVaŠ SR, MPSVR SR, Sociálna poisťovňa, UDZS, ÚPSVaR

Normatív pre žiakov F odborov môže spôsobovať aj nesprávne motivácie. Správa NKÚ poukázala na problém fiktívnych žiakov súkromných stredných škôl (NKÚ, 2023). Upozorňuje na prípady fiktívneho vykazovania počtu žiakov a učiteľov a odporúča lepšie nastavenie výpočtu výšky normatívu, ktoré by zamedzilo „neoprávnenému vyplácaniu finančných prostriedkov na vzdelávanie osôb, ktoré reálne neexistujú, prípadne existujú, ale v danej škole nikdy neštudovali“. Aj keď zatiaľ neexistujú priame dôkazy o fiktívnych žiakoch v F odboroch, dáta o priemernom veku a počte žiakov v F odboroch ukazujú výrazné odchýlky²¹. Na 109 školách študovalo v F odboroch v dennom štúdiu v roku 2021/2022 vyše 4 000 žiakov. Ich priemerný vek je 17 rokov, ale na niektorých školách prevyšuje 20 a v troch prípadoch aj 30 rokov (viď Príloha 6). V jednom prípade evidujeme extrémne vysoký počet (viac ako 600) žiakov v F odbore.

Predčasným ukončením štúdia sú žiaci v F odboroch ohrození najviac, aj v porovnaní s nematuritnými učebnými odborami (H). V školskom roku 2021/2022 takmer 7 tisíc žiakov ukončilo štúdium predčasne, pričom v F odboroch to bolo až 37 % žiakov, v prípade nematuritných H odborov to bolo 13 %. Naopak najvyššiu úspešnosť majú žiaci v maturitných odboroch. Na gymnáziách (J) či odborných školách s maturitou (K, M odbory) bol tento podiel iba 1–2 %, na konzervatóriách ukončilo štúdium predčasne 8 % žiakov. Vysoký podiel žiakov, ktorí školu opúšťajú predčasne, môže signalizovať závažné problémy, napríklad neschopnosť vzdelávacieho systému reagovať na rozmanité potreby žiakov, neadekvátne vyučovacie metódy či nedostatok zdrojov (Hall a kol., 2019, ÚHP, IVP, ISP, 2020).

Graf 34: Podiely a počty predčasne ukončených podľa stupňa vzdelania (školský rok 2021/2022)

²¹ Školský zákon nijako nestanovuje vekový limit pre denné štúdium na strednej škole. Zákon iba definuje, že od veku 27 rokov už vzdelávaná osoba nie je žiakom, ale účastníkom výchovy a vzdelávania. Vyšší priemerný vek žiakov v F odbore je teoreticky možný, ale mal by byť skôr výnimkou ako pravidlom. Preto je odchýlka na niektorých školách podozrivá.

Od školského roku 2023/2024 bol zavedený upravený vzdelávací program F odborov, ktorý obsahuje aj vzdelávací program na získanie nižšieho stredného vzdelania. Žiaci si tak môžu dokončiť základné vzdelanie priamo na strednej škole, čím sa zvyšuje šanca pokračovania v stredoškolskom štúdiu. Vzdelávanie na získanie nižšieho stredného vzdelania viedlo k navýšeniu hodín všeobecných predmetov o 132 hodín, ich podiel sa tak zvýšil z cca 8 % na cca 14 %. Škola si pritom môže určiť, či vzdelávanie na získanie nižšieho stredného vzdelania (ďalej iba „NSV“) bude trvať jeden alebo až dva roky. V prípade, že trvá 2 roky a žiak absolvuje aj komisionálnu skúšku na získanie NSV, aj úspešne ukončí nižšie stredné odborné vzdelanie, môže následne prestúpiť do druhého ročníka príbuzného učebného odboru H.

Stále existuje niekoľko prekážok, ktoré bránia návratu žiakov F odborov do hlavného prúdu odborného vzdelávania. Problém spôsobuje nejednotná aplikačná prax škôl. Aj keď program vzdelávania na získanie NSV je pre žiakov povinný, komisionálna skúška povinná nie je. Navyše, z rozhovorov s riaditeľmi SOŠ vyplynulo, že program nie je ponúkaný všetkým žiakom, ale iba tým, ktorí o to majú záujem. Tí musia absolvovať v priemere 22 hodín navyše zo 6 predmetov. Školy toto vyučovanie zvyčajne realizujú blokovo po vyučovaní v poobedňajších hodinách alebo v dňoch voľna. Veľká časť žiakov nezíska doklad o dokončení NSV, pretože neabsolvovala vyučovanie, nie preto, že by neabsolvovali komisionálnu skúšku.

Ďalšou prekážkou je fakt, že až 66 % žiakov F odborov nemá na škole príbuzný H odbor, na ktorý by mohli prestúpiť do druhého ročníka po absolvovaní komisionálnej skúšky²². Pre niektoré učebné odbory podľa vyhlášky neexistujú príbuzné odbory, čo znamená, že žiak nemôže pokračovať v druhom ročníku, ale musí nastúpiť do prvého ročníku H odboru.

Súčasná nastavenie F odborov príliš neuľahčuje návrat do bežného odborného vzdelávania. Nízky podiel všeobecných predmetov na úkor praktického vyučovania nevytvára vhodné predpoklady pre pokračovanie vo formálnom vzdelávaní. V iných krajinách OECD fungujú podobné programy vo forme jednoročných prípravných kurzov a slúžia na doplnenie si základných zručností, doplnenie základného vzdelania, orientáciu v odborných predmetoch a sú vo veľkej miere sprevádzané mentoringom a kariérovým poradenstvom (Stronati, 2023). Napríklad nemecký ročný kurz umožňuje mladým ľuďom bez vzdelania získať nižšie stredné vzdelanie a pomôcť im získať zmluvu u zamestnávateľa v rámci duálneho vzdelávania. Obsah kurzu je zameraný na: rozvoj základných zručností (kurz matematiky, nemčiny a iné predmety základnej školy), kariérnu orientáciu, praktickú prípravu, sociálne zručnosti a osobný rozvoj a tiež školenie v oblasti pracovných pohovorov. Na akademické predmety je vyhradených cca 10-15 hodín týždenne, čo predstavuje približne 40 % z celkovej časovej dotácie. Obdobný program v Rakúsku („Produktionsschule“) úspešne absolvuje 68 % študentov a z nich až 80 % pokračuje v učňovskej praxi alebo inej forme vzdelávania.²³

Na základe dobrej praxe zo zahraničia navrhujeme pilotne overiť v rámci experimentálneho overenia ročný vzdelávací program pre žiakov bez ukončenej ZŠ na ročný kurz. Prípadné skrátenie a zmena vzdelávacieho programu by priniesla aj značnú finančnú úsporu v celkovej hodnote cca. 7,5 mil. eur. Na základe nemeckej praxe navrhujeme zvýšiť časovú dotáciu na všeobecné predmety na 40 %, čo by prinieslo úsporu na mzdovom normative ročne cca. 0,7 mil. eur. Komisionálna skúška na získanie NSV by bola povinným ukončením programu. Cieľom je zvýšiť prechod žiakov do hlavného prúdu odborného vzdelávania zo súčasných 11 % na minimálne 50 %. Skrátením dĺžky štúdia na 1 rok by ročná úspora (pri 50 % úspešnosti pokračovania v stredoškolskom štúdiu) predstavovala 6,8 mil.

Opatrenie U7: Zavedenie jednoročného prípravného programu ako alternatívy k F odborom.

Experimentálne overiť alternatívu k F odborom vo forme ročného prípravného kurzu a navýšenie hodín všeobecných predmetov za účelom absolvovania nižšieho stredného vzdelania.

4.2 Duálne vzdelávanie má dobré výsledky, ale je viac dotované než v zahraničí

Aj keď má Slovensko vysoký podiel absolventov v odbornom vzdelávaní, aj napriek nárastu z posledných rokov má podpriemerné zapojenie žiakov do dlhodobých (viac ako 6 mesiacov) programov vzdelávania v pracovnom

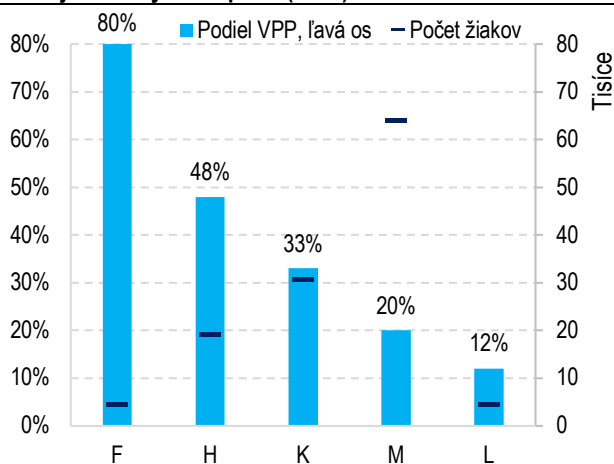
²² Učebné odbory, v ktorých môže žiak po získaní nižšieho stredného vzdelania (pozn. úspešné absolvovanie komisionálnych skúšok) a nižšieho stredného odborného vzdelania (pozn. úspešné absolvovanie F odboru) pokračovať v 2.ročníku učebných odborov poskytujúcich stredné odborné vzdelanie, sú uvedené v prílohe č. 3. Vyhlášky 287/2022 Z.z.

²³ Dostupné na <https://www.cedefop.europa.eu/cs/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving/resources/produktionsschule-formerly-known>.

prostredí. Vo viacerých krajinách sú intenzívne využívané programy vzdelávania v pracovnom prostredí, kde žiaci časť praxe absolvujú priamo u zamestnávateľov. Tento prístup umožňuje získať praktické skúsenosti a lepšie sa pripraviť na požiadavky pracovného trhu, čím sa zvyšuje šanca žiakov na uplatnenie po ukončení štúdia. V krajinách EÚ a OECD stúpa využívanie odborného vzdelávania formou spolupráce so súkromnými zamestnávateľmi. Slovensko má vysoký nárast podielu žiakov v programoch vzdelávania v pracovnom prostredí medzi rokmi 2015 a 2021, avšak iba 27 % slovenských žiakov je zapojených do dlhodobých programov, čo je pod európskym priemerom (42 %). Efektívnosť týchto politík sa však systematicky nevyhodnocuje.

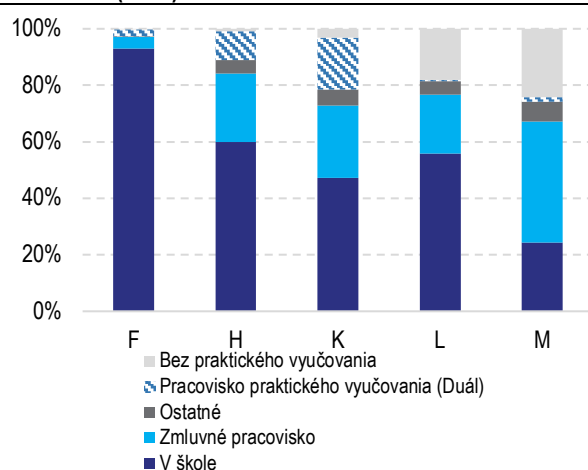
Na Slovensku sa v odbornom vzdelávaní realizujú dve formy vzdelávania v pracovnom prostredí, ktoré sú však regulované a podporované v rozdielnej miere. Prvou formou je spolupráca škôl a podnikov na základe zmluvy o poskytovaní praktického vyučovania, na základe ktorej sa k septembru 2023 na zmluvnom pracovisku pripravovalo 33 % žiakov v odbornom vzdelávaní. Druhou formou vzdelávania v pracovnom prostredí je tzv. systém duálneho vzdelávania, ktorý funguje od roku 2015. V súčasnosti je v ňom viac ako 7 % žiakov odborného vzdelávania. Zatiaľ čo zamestnávateľia aj školy sú pre účasť v duálnom vzdelávaní finančne motivovaní, obdobná podpora pri spolupráci podnikov a škôl na základe zmluvy o poskytovaní praktického vyučovania absentuje. Na druhej strane v duálnom vzdelávaní sa zamestnávateľ priamo podieľa na tvorbe školského vzdelávacieho programu pre odborné vzdelávanie, má plnú zodpovednosť za organizáciu a obsah praktického vyučovania a jeho spôsobilosť poskytovať praktické vyučovanie sa overuje príslušnou stavovskou alebo profesijnou organizáciou. V prípade duálneho vzdelávania ide o intenzívnejšiu formu vzdelávania v pracovnom prostredí kedy žiaci musia minimálne 50 % praktického vyučovania [absolvovať u zamestnávateľa](#).

Graf 35: Podiel vyučovacích hodín v praktickom vyučovaní v rámci jednotlivých stupňov (2023)

Zdroj: MŠVVaM SR, CVTI

Graf 36: Formy praktického vyučovania v odbornom vzdelávaní (2023)

Zdroj: CVTI

Duálne vzdelávanie sa realizuje najmä v odboroch s vyššou časovou dotáciou na praktické vyučovanie ako sú H a K odbory. Počet žiakov v duálnom vzdelávaní postupne prekročil 10 000 (september 2024²⁴), čo predstavuje viac ako 7 % všetkých žiakov SOŠ. V nematuritných H odboroch sa v duálnom vzdelávaní pripravuje viac ako 10 % žiakov, v maturitných odboroch s výučným listom (K) je to viac ako 18 %. Naopak pri maturitných odboroch M sa v duálnom vzdelávaní pripravuje iba menej ako 1 % žiakov, a v rámci vzdelávania v pracovnom prostredí tu prevažuje praktické vyučovanie u zamestnávateľov mimo systému duálneho vzdelávania.

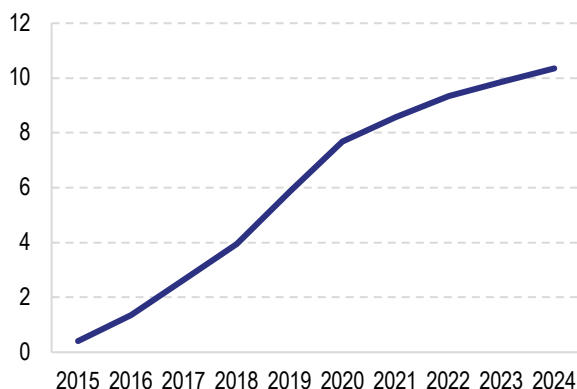
Celkové dodatočné verejné náklady na duálne vzdelávanie v roku 2022 dosiahli 29,6 mil. eur. Priemerné ročné náklady na žiaka boli v roku 2022 v priemere o 3 250 eur vyššie v porovnaní s hypotetickou situáciou²⁵, kedy by sa títo žiaci pripravovali mimo duálne vzdelávanie. Zamestnávateľom sa poskytujú daňové úľavy a priame platby v podobe príspevkov na zabezpečenie praktického vyučovania. Nárok na príspevok každoročne vzniká malým a stredným podnikom vo výške

²⁴ Údaje sú platné vždy k septembru školského roka. Skutočný počet žiakov v duálnom vzdelávaní v príslušnom školskom roku však bude o niečo vyšší, keďže od školského roku 2018/2019 je možné učebnú zmluvu medzi žiakom a zamestnávateľom uzavrieť až do 31. januára školského roka.

²⁵ Spočiatku bola finančná podpora nižšia, avšak postupne sa zvyšovala s cieľom motivovať zamestnávateľov a školy. Priemerné dodatočné náklady na žiaka v duáli narástli oproti roku 2017 o viac ako 60 %. Od školského roka 2018/2019 sa zamestnávateľom v duálnom vzdelávaní poskytujú aj priame platby v podobe príspevkov na zabezpečenie praktického vyučovania. V rovnakom čase sa tiež [zrušilo](#) krátenie mzdového normatívu na žiaka, aby sa zvýšila motivácia pre SOŠ vstúpiť do duálneho vzdelávania.

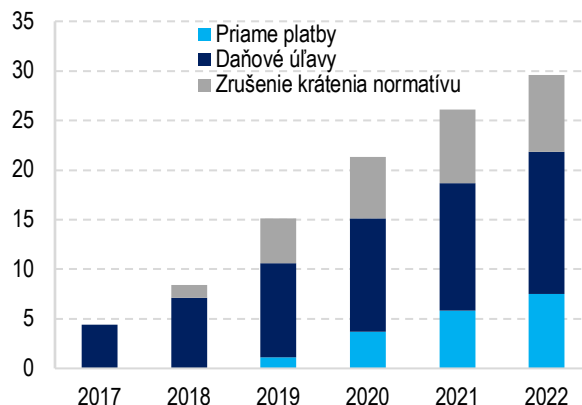
1 000 eur na žiaka v duálnom vzdelávaní. Príspevok 700 eur sa tiež poskytuje zamestnávateľom za každého žiaka, ktorému poskytnú praktické vyučovanie v príslušnom školskom roku v rozsahu nad 400 hodín (300 eur v prípade 200 – 400 hodín). Výška daňových úľav v podobe zníženia daňového základu je ročne 3 200 eur na žiaka s viac ako 400 hodinami praktického vyučovania u zamestnávateľa a 1 600 eur na žiaka v prípade praktického vyučovania v rozsahu 200 – 400 hodín. Ako motivácia pre účasť v duálnom vzdelávaní sa školám neznižuje mzdový normatív na žiaka, hoci časť vyučovania žiaci strávia u zamestnávateľov. Autori dokumentu Učiace sa Slovensko odporúčali tieto dodatočné náklady pri financovaní zohľadniť, nie však zrušiť celé krátenie normatívu, ktoré malo svoje opodstatnenie (Burjan, a iní, 2017).

Graf 37: Vývoj počtu žiakov v systéme duálneho vzdelávania (v tis.)

Zdroj: CVTI

Graf 38: Dodatočné verejné náklady na systém duálneho vzdelávania (mil. eur)

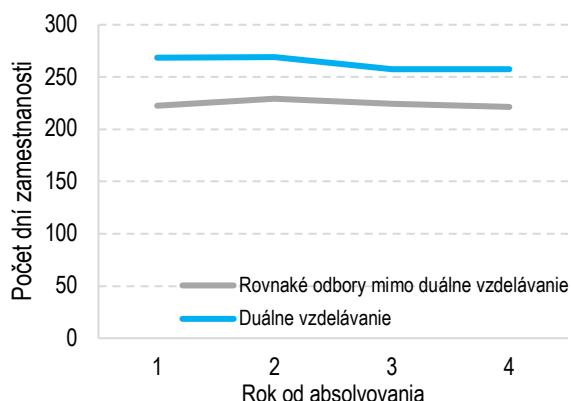
Zdroj: ŠIOV, MF SR, MŠVVaM SR

Finančná motivácia pre školy a firmy bola pri zavádzaní duálneho vzdelávania opodstatnená, avšak v porovnaní s obdobnými systémami v zahraničí je výrazne vyššia. Finančne motivovať školy a zamestnávateľov pre účasť v duálnom vzdelávaní dávalo zmysel najmä v počiatočnej fáze implementácie tejto politiky. Po desiatich rokoch je však už systém pomerne etablovaný a existuje priestor na prehodnotenie miery podpory. Medzinárodne porovnateľné údaje o nákladovosti duálneho vzdelávania chýbajú, ale viaceré zdroje naznačujú, že v porovnaní s tradičnými duálnymi systémami v Rakúsku, Nemecku a Švajčiarsku, kde stimuly pokrývajú náklady firiem iba čiastočne, je finančná podpora na Slovensku výrazne vyššia a pokrýva väčšinu výdavkov firiem na praktické vyučovanie (ibw Austria, 2019). V zahraničí sa v prospech duálneho systému často argumentuje tým, že finančná angažovanosť zamestnávateľov umožňuje udržať verejné výdavky na odborné vzdelávanie na relatívne nižšej úrovni (Euler, 2013). V Dánsku predstavujú verejné zdroje 60 %, vo Francúzsku 50 % a v Nemecku len 24 % nákladov na vzdelávanie na pracovisku (Ikei Consultancy, 2012). V krajinách s rozvinutým systémom duálneho vzdelávania sú zamestnávateľia v oveľa väčšej miere zapojení do financovania nákladov na vzdelávanie aj tým, že prispievajú do sektorových, či regionálnych fondov, z ktorých sú náklady na vzdelávanie na pracovisku hradené (napr. Rakúsko, Nemecko, Dánsko, Holandsko, Švajčiarsko). Príloha 4: Vzdelávanie v pracovnom prostredí na Slovensku a v zahraničí). Prípadná podpora z verejných zdrojov je primárne zameraná na zapájanie žiakov zo špecifických cieľových skupín (ibw Austria, 2019).

Duálne vzdelávanie na Slovensku má pozitívny vplyv na zamestnanosť a mzdy absolventov. Prvý rok po absolvovaní štúdia odpracovali absolventi duálneho vzdelávania z kohorty absolventov 2019 v priemere 269 dní, o 46 dní viac než ich spolužiaci z rovnakých odborov, a ich priemerná mesačná mzda bola vyššia o 139 eur (17 %). Mzdové rozdiely sa navyše prehlbovali, v štvrtom roku po absolvovaní narástla priemerná mzda absolventov duálneho vzdelávania na 1 445 eur, čo bolo v porovnaní s ich spolužiakmi o 258 eur (22 %) viac. Tieto výsledky potvrdzujú aj odhady modelov s inštrumentálnou premennou (Príloha 5), podľa ktorých absolvovanie duálneho vzdelávania zvyšuje priemerný počet odpracovaných dní o 57 v prvom roku a až o 73 dní v treťom roku po štúdiu. Odhadovaná mzdová prímia plynúca z absolvovania duálneho vzdelávania v prvom roku po ukončení štúdia je 19 %, pričom v štvrtom roku narastie na 24 %. Aj po zohľadnení faktorov ako veľkosť firmy alebo odvetvie ostáva mzdová prímia významná (15 % v prvom a 19 % v štvrtom roku). Výsledky treba však interpretovať opatrne, keďže mohli byť čiastočne ovplyvnené pandémiou COVID-19. Kríza spojená s pandémiou mohla

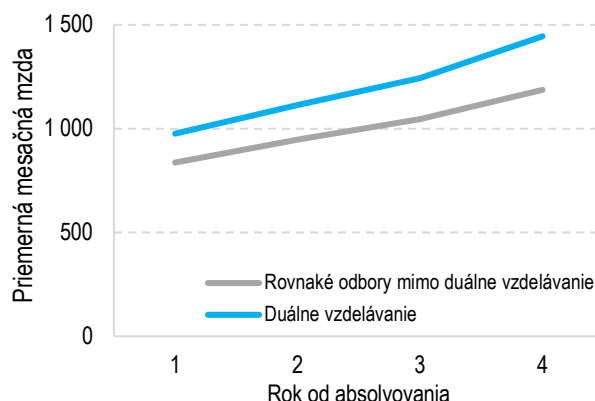
pri náborových a prepúšťacích praktikách firiem spôsobiť uprednostňovanie absolventov duálneho vzdelávania, keďže mali dlhšie skúsenosti a tréning s prácou vo firme.²⁶

Graf 39: Počet dní zamestnanosti u absolventov kohorty 2018/2019

Zdroj: MŠVVaM SR a MF SR (2024)

Graf 40: Hrubá priemerná mesačná mzda absolventov kohorty 2018/2019

Zdroj: MŠVVaM SR a MF SR (2024)

Tabuľka 8: Odhady vplyvu systému duálneho vzdelávania na zamestnanosť a mzdy

Rok od absolvovania	Model 1: Počet dní zamestnanosti		Model 2a: Priemerná mesačná mzda		Model 2b: Priemerná mesačná mzda	
	Koeficient	R ²	Koeficient	R ²	Koeficient	R ²
1. rok	57,2***	0,18	18,7 %***	0,27	15,1 %***	0,42
2. rok	47,3**	0,19	25,8 %***	0,27	15,5 %***	0,43
3. rok	72,9**	0,17	30,0 %***	0,23	20,0 %***	0,44
4. rok	97,0*	0,10	24,0 %***	0,21	18,8 %**	0,43
Firemné efekty	Nie		Nie		Áno	

Poznámka: Koeficienty predstavujú odhady z dvojstupňových modelov s inštrumentálnou premennou. ***, ** a * predstavujú štatistickú významnosť odhadov na 1 %, 5 % a 10 % hladine významnosti.

Zdroj: Výpočty na základe údajov MŠVVaM SR a MF SR.

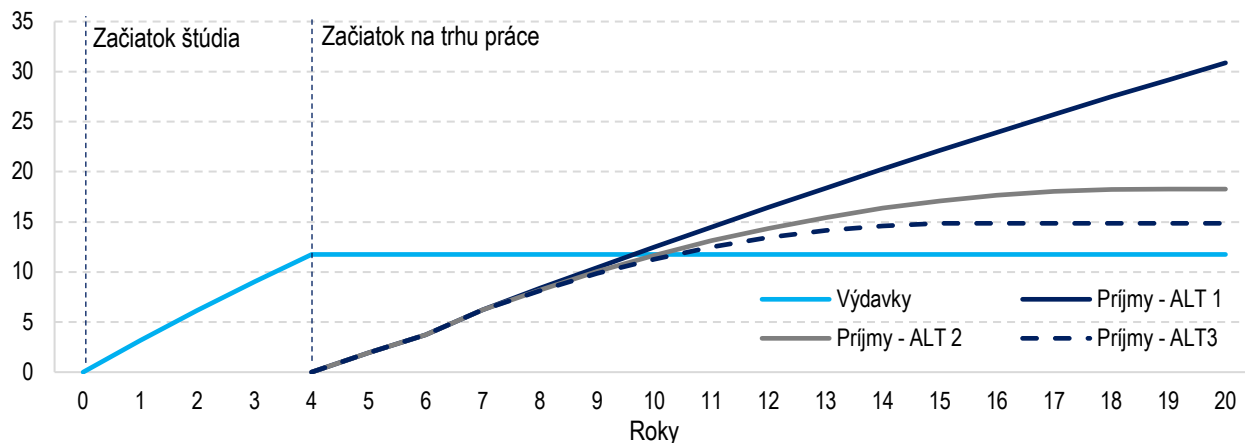
Priemerný absolvent duálneho vzdelávania odvedie na dani a odvodoch viac ako absolventi odborov mimo neho, čo pre štát predstavuje dodatočný príjem. Žiaci zapojení do duálneho vzdelávania majú v priemere vyššie mzdy a vyšší počet odpracovaných dní v roku. Z pohľadu rozpočtu verejnej správy to predstavuje zvýšené príjmy, keďže absolventi duálneho vzdelávania platia vyššie dane a odvody. Ďalším benefitom pre štát je aj nižšia miera poistencov štátu, keďže za nezamestnaných absolventov platí zdravotné poistenie štát. V rámci porovnania nákladov vychádzame z odhadov Tabuľka 8 a priemerného trvania štúdia žiaka v duáli.

Systém duálneho vzdelávania je v rámci analýzy nákladov a prínosov vo všetkých alternatívach finančne návratný. Počítateľné benefity duálneho vzdelávania majú tendenciu klesať, no z dôvodu absencie viacročných dát nevieme exaktne určiť, kedy sa celkové prínosy duálneho vzdelávania vytratia. V rámci alternatívy 3 je predpokladaný pokles prínosov absolventa duálu na nulu už po 10 rokoch na trhu práce (viac v [Príloha 5](#)). Daný predpoklad je konzervatívny, keďže na základe zahraničnej skúsenosti pretrvávajú prínosy aj po 10 rokoch na trhu práce ([Cavaglia a kol., 2020](#)). Okrem absencie dát za dlhšie časové obdobie mohli byť výsledky viacerých kohort absolventov ovplyvnené pandémiou COVID-19, čo môže skresľovať zistenia. Porovnanie prínosov a nákladov bude preto potrebné pravidelne aktualizovať.

Vzhľadom na výšku finančnej podpory duálneho vzdelávania a absenciu presných údajov o nákladovosti na strane zamestnávateľov by bolo užitočné realizovať prieskum zameraný na vyčíslenie reálnych nákladov, ktoré firmám pri zabezpečovaní praktického vyučovania vznikajú. Takýto prieskum by umožnil lepšie pochopiť štruktúru nákladov v rôznych odvetviach a veľkostiach podnikov a prispel by k adresnejšiemu, efektívnejšiemu a spravodlivejšiemu nastavovaniu verejnej podpory systému.

²⁶ Porovnateľné pozitívne efekty duálneho vzdelávania na zamestnanosť a v mzdy sú aj v zahraničí ([Bentolila, 2023](#); [Cavaglia, 2020](#); [Fensterer, 2003](#)).

Graf 41: Porovnanie nákladov a prínosov žiaka pre štát v systéme duálneho vzdelávania v troch alternatívach, tis. eur*

* Diskontované

Zdroj: prepočty IVP

Opatrenie R10: Zrealizovať prieskum nákladovosti duálneho vzdelávania a zohľadniť jeho výsledky pri nastavení ďalšej finančnej podpory duálneho vzdelávania.

Zrealizovať systematický zber údajov o nákladovosti duálneho vzdelávania na strane zamestnávateľov.

4.3 Finančná regulácia odborov prináša dodatočné náklady, hoci by nemusela

Aby sa odborné vzdelávanie lepšie prispôbilo potrebám na trhu práce, bola od roku 2014 zavedená finančná regulácia odborov. Ak je odbor označený za nedostatkový, škola dostane o 10 % viac finančných prostriedkov na žiaka a žiaci dostávajú motivačné štipendiá. Naopak, ak je odbor nadbytočný, normatívy pre takýto odbor sa znížia o 10 %. Zoznamy nedostatkových a nadbytočných odborov sa aktualizovali v rokoch 2014, 2015, 2017 a 2020 podľa potrieb trhu práce. Do roku 2020 bol zoznam rovnaký pre celé Slovensko, od 2020 sa zoznamy prebytkových a nedostatkových odborov zostavujú zvlášť pre jednotlivé kraje. Zohľadňujú sa dve kritériá: miera nezamestnanosti absolventov a očakávaná potreba zamestnancov²⁷.

Tabuľka 9: Podmienky pre zaradenie odboru do zoznamov

	Absolventská miera nezamestnanosti	Očakávaná potreba absolventov
Skrátený normatív (nadbytočné odbory)	Nad 90. percentil v kraji	Pod 20. percentil v kraji
Zvýšený normatív (nedostatkové odbory)	Pod 10. percentil v kraji	Nad 70. percentil v kraji

Zdroj: spracovanie autora

Absencia údajov o potrebách zručností a fragmentácia odborného vzdelávania limitujú lepšie nastavenie regulácie.

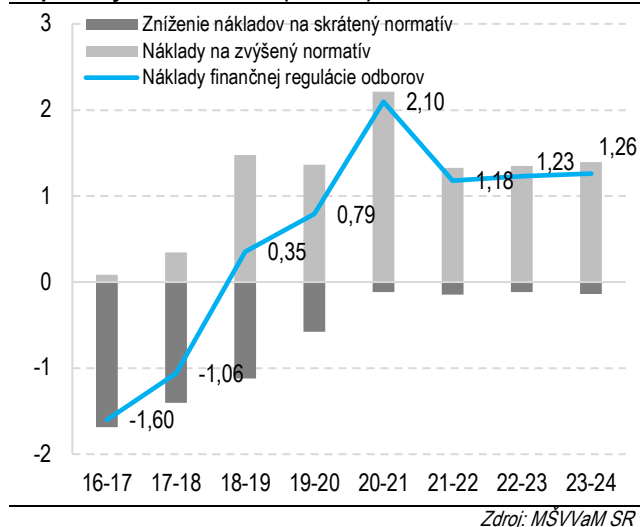
Aktualizácia zoznamov v trojročných intervaloch v súčasnosti neprebieha, keďže MPSVR SR si neplní zákonnú povinnosť o zverejňovaní aktualizovaných prognóz dodatočnej potreby absolventov OV pre potreby trhu práce. Posledný platný zoznam za rok 2020 má účinnosť už 4. rok a v praxi už nemusí reprezentovať zoznamy odborov s počtom absolventov nad alebo pod rozsah potrieb trhu práce. Veľká rozdrobenosť odborného vzdelávania zároveň limituje možnosť vyhodnocovať súčasný a prognózovaný nedostatok žiakov až na úroveň podrobných odborov a regiónov.

V posledných rokoch prevažujú žiaci v odboroch s navýšeným normatívom, a preto je táto politika rozpočtovo negatívna (1,26 mil. eur). Pred aktualizáciou zoznamov v roku 2017 prevyšoval počet žiakov v odboroch so skráteným

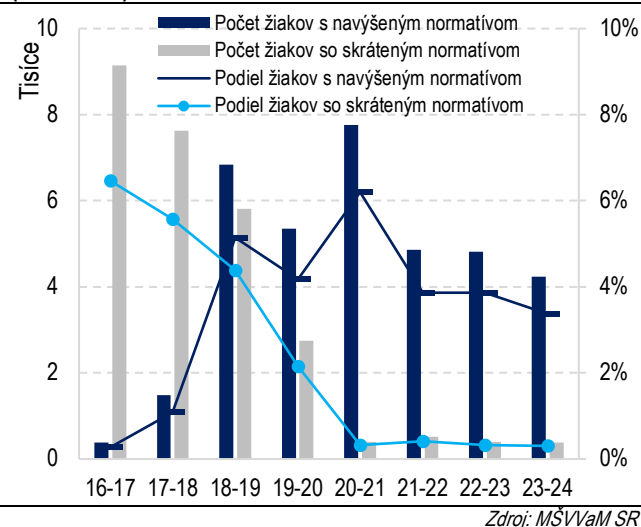
²⁷ Okrem toho, aby bol odbor zaradený medzi nadbytočné, nesmie mať ani jedného žiaka zapojeného v duálnom vzdelávaní. Existujú aj dodatočné kritériá ako odvetvové koncepcie a regionálne stratégie výchovy a vzdelávania.

normatívom nad odborami so zvýšeným normatívom, pričom ročne štát ušetril 1,6 mil. eur. V súčasnosti je 10-krát viac žiakov v odboroch s nedostatočným počtom absolventov než v odboroch so skráteným normatívom.

Graf 42: Výdavky na finančnú reguláciu odborov s upraveným normatívom (mil. eur)

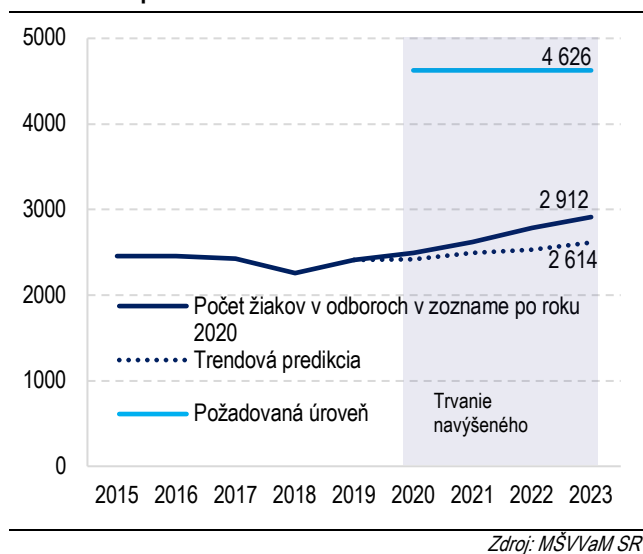
Graf 43: Počet žiakov v odboroch s upraveným normatívom (tis. žiakov)

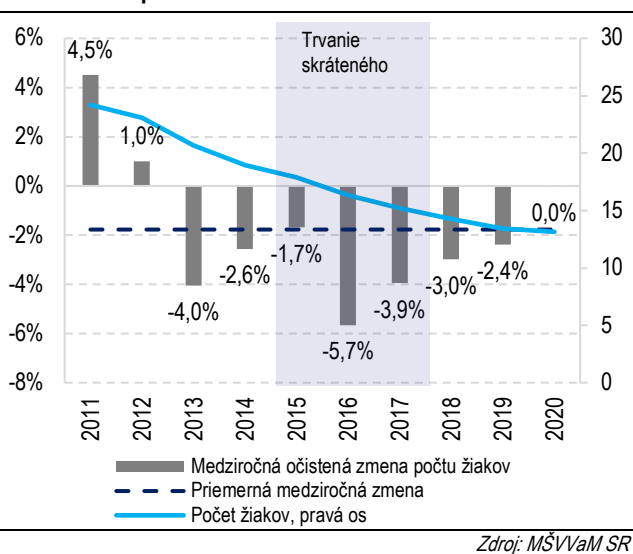
Finančná regulácia odborov je účinný nástroj, keďže zaradenie odborov do zoznamov má vplyv na zmenu počtu absolventov v daných odboroch. Počet žiakov v odboroch s nedostatočným počtom absolventov zaradených do zoznamu po roku 2020 vzrástol o 298 oproti očakávanému trendu. Hoci sa celkový počet žiakov v týchto odboroch medzi rokmi 2015 – 2019 nominálne mierne znižoval, po zohľadnení výraznejšieho poklesu celkového počtu žiakov v odbornom vzdelávaní (OV) ich relatívny počet rástol v priemere o 2,5 % ročne²⁸. Po roku 2020 sa počet žiakov v odbornom vzdelávaní stabilizoval, čo by pri rovnakom tempe relatívneho rastu znamenalo zvýšenie počtu žiakov v týchto odboroch. Medzera medzi aktuálnym a požadovaným počtom žiakov je však naďalej výrazná.

Odbory so zníženým normatívom v zoznamoch za rok 2015 zaznamenali výraznejší pokles počtu žiakov (Graf 45). Absolútny počet žiakov v sledovaných odboroch klesá už od roku 2010, no v pomere k celkovému počtu žiakov v odbornom vzdelávaní bol najvýraznejší pokles v období trvania zoznamu po roku 2015.

Graf 44: Vývoj počtu žiakov v odboroch s navýšeným normatívom po roku 2020

Graf 45: Vývoj počtu žiakov v odboroch so skráteným normatívom po roku 2015

Opatrenie U8: Rozpočtová neutralita finančnej regulácie odborov stredných škôl.

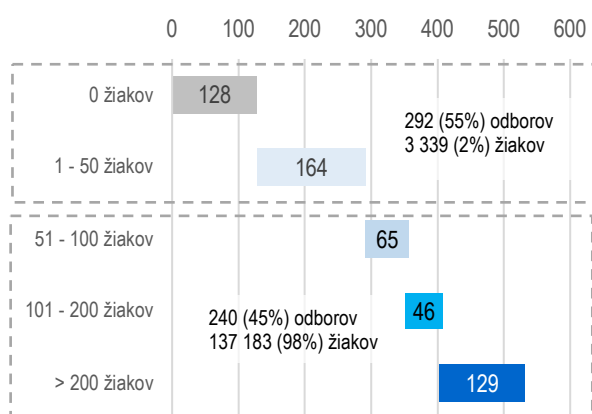
²⁸ Vypočítané ako: medziročná zmena počtu žiakov vo vybraných odboroch – medziročná zmena počtu žiakov v OV. Výsledné tempo rastu 2,5 % ročne je zapríčinené vyšším priemerným poklesom žiakov v OV medzi rokmi 2015 -2020 v porovnaní s miernym poklesom počtu žiakov v odboroch so zvýšeným normatívom po roku 2020.

Úprava zoznamov nedostatkových a nadbytočných odborov s cieľom eliminovať negatívny rozpočtový dopad

4.4 Veľa malých odborov v kombinácii s malými školami rozdrobuje systém

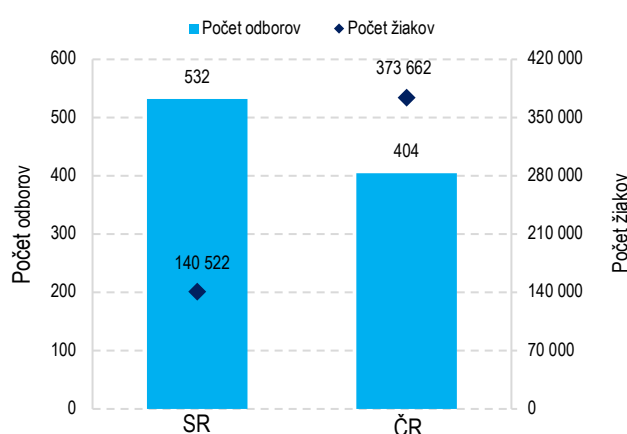
Stredné odborné vzdelávanie na Slovensku je pomerne fragmentované, ponúka 532 odborov²⁹, z ktorých však až 24 % neštuduje žiadny žiak. Naopak v 45 % odboroch sa vzdeláva až 98 % žiakov³⁰. Hoci existujú aj krajiny s užšie špecializovanými odbormi (napr. Nemecko), trend v EÚ z posledných desaťročí smeruje k širšie definovaným programom pripravujúcim na širšie skupiny povolání (Cedefop, 2020). Širšie definované programy umožňujú absolventom väčšiu flexibilitu a lepšiu schopnosť adaptovať sa na meniace sa podmienky na trhu práce. Aj v porovnaní s v mnohom podobnou Českou republikou je stredné odborné vzdelávanie na Slovensku oveľa rozdrobenejšie, t. j. ponúka viac odborov pre menší počet žiakov (až 2,7 krát menej žiakov v OVP)³¹. Tento rozdiel je ešte výraznejší pri porovnaní s podobne veľkým Dánskom, kde je odborné vzdelávanie optimalizované do približne 100 programov. Dánsky systém navyše tiež využíva duálny model vzdelávania, ktorý kombinuje prax v reálnom pracovnom prostredí s výučbou na školách (Cedefop, 2023).

Graf 46: Odbory OVP podľa počtu žiakov (2024)

Zdroj: MŠVVaM SR

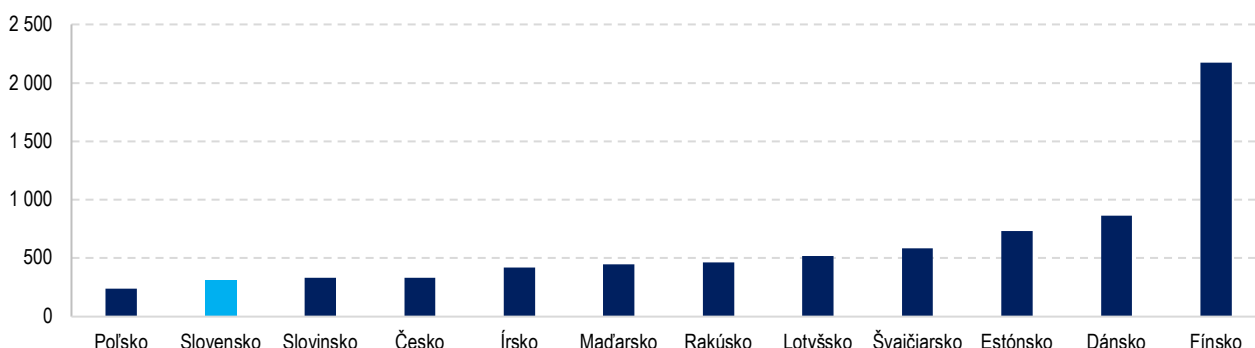
Graf 47: Počet a obsadenosť odborov OVP v SR a ČR (2024)

Zdroj: MŠVVaM SR, NPI

Stredné školy poskytujúce odborné vzdelávanie na Slovensku sú v porovnaní s viacerými európskymi krajinami výrazne menšie, čo prispieva k fragmentácii celého systému. Priemerná veľkosť školy v odbornom vzdelávaní je na Slovensku 314 žiakov, čo je síce porovnateľné s krajinami ako Poľsko, Česko či Slovinsko, ale stále patrí medzi najnižšie v rámci EÚ. Priemerná veľkosť stredných škôl v krajinách ako Fínsko alebo Dánsko je niekoľkonásobne väčšia. Malé školy s obmedzeným počtom žiakov, kombinované s veľkým množstvom odborov, môžu ešte viac prehĺbovať fragmentáciu systému. Tento stav komplikuje organizáciu výučby najmä v odboroch s nízkym počtom žiakov, kde je zložitejšie zabezpečiť kvalitnú a udržateľnú výučbu.

Graf 48: Priemerná veľkosť strednej školy v odbornom vzdelávaní

²⁹ Študijných a učebných odborov OVP kategórie F, H, K, L, M, N a Q v zmysle Národnej klasifikácie vzdelávania podľa aktuálnej vyhlášky 287/2022 Z.z. o sústave odborov vzdelávania pre stredné školy (453 odborov) doplnených o 79 dobiehajúcich a experimentálne overovaných odborov, ktoré navštevuje aspoň jeden žiak (podľa Štatistickej ročenky školstva – stredné odborné školy a konzervatóriá za rok 2024/2025).

³⁰ 401 aktívnych odborov celkovo navštevuje 140 522 žiakov (Štatistická ročenka školstva – stredné odborné školy a konzervatóriá, stav k 15.9.2024).

³¹ Porovnanie s údajmi v ČR, zdroj: Národný pedagogický inštitút.

Rozdrobenosť komplikuje aj financovanie odborného vzdelávania. V súčasnosti sú odbory na účely normatívneho financovania rozdelené do 15 kategórií. V niektorých kategóriách sa pritom vzdeláva iba veľmi malý počet žiakov (menej než 1 %). Jednotlivé kategórie sa líšia najmä v mzdovom normatíve, pričom rozdiely medzi niektorými sú zanedbateľné a roky sa menili iba kozmeticky. Ideálne by však bolo pre každý z viac ako 550 odborov odhadnúť potrebu financovania na základe personálnych a materiálnych nárokov daného štúdia, ako odporúčala aj Revízia výdavkov na vzdelávanie ([IVP a ÚHP, 2017](#)), čo je však pri tak veľkom množstve odborov nerealistické.

Rozdrobenosť systému môže tiež brzdiť zosúladzovanie vzdelávania s potrebami trhu práce. Kľúčovou politikou je určovanie počtu žiakov v prvých ročníkoch stredných škôl, ktoré sa plánujú na úrovni vyšších územných celkov pre jednotlivé odbory a školy. Prekrývanie a rozdrobenosť odborov však komplikujú plánovanie na takej podrobnej úrovni. Hoci sa politika snaží zohľadniť aj prognózy trhu práce, predpovedanie potrieb absolventov pre konkrétne regióny a úzko špecializované odbory je inherentne nepresné. Navyše, mnohí absolventi pokračujú vo vysokoškolskom štúdiu a nepracujú na stredoškolských pozíciách. Zohľadniť všetky tieto faktory v takej miere detailu je veľmi náročné, a preto by bolo rozumnejšie plánovať v širšie definovaných oblastiach než v úzkej špecializácii odborov. Obdobné problémy sa vzťahujú aj na ďalšie politiky (zoznamy nedostatkových odborov a odborov presahujúcich potreby trhu práce).

Zachovanie niektorých unikátnych odborov s nízkou obsadenosťou môže byť opodstatnené kvôli ich špecifickému zameraniu (napr. zdravotnícke alebo umelecké odbory). Napríklad odbor umelecký rezbár, v ktorom študujú dvaja žiaci, nemá svoj ekvivalent. V mnohých prípadoch však možno k existujúcim málo obsadeným odborom nájsť podobné alternatívy, odlišné len v úzkej špecializácii. Napríklad odbor „potravinárstvo“ (2940 M) má šesť rôznych špecializácií³², z ktorých žiadna nemá aktuálne žiakov v niektorom z ročníkov štúdia. Prílišná špecializácia môže viesť k fragmentácii znalostí a zručností, čo môže byť nevýhodou, ak sa študent rozhodne zmeniť odbor alebo ak dôjde k zmenám na trhu práce.

Opatrenie R11: Zníženie počtu stredoškolských odborov a rozšírenie ich zamerania.

Optimalizovať počet stredoškolských odborov a zároveň rozšíriť ich odborné zameranie tak, aby vychádzali z jednotného odborného základu.

³² Výroba cukru a cukrovínok, spracúvanie múky, kvasná technológia, spracúvanie mlieka, spracúvanie mäsa a podnikanie v potravinárstve.

5. Výdavky na žiakov so špeciálnymi potrebami rastú, ale nevieme či pomáhajú

Žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami prináleží nárok na poskytnutie podporných opatrení, ktoré im umožnia plnohodnotne sa zapájať do výchovy a vzdelávania a rozvíjať svoje vedomosti, zručnosti a schopnosti. Výsledky žiakov so špeciálnymi potrebami sa sledujú iba málo – najviac sú popísané pri žiakoch zo sociálne znevýhodneného prostredia. Títo žiaci dlhodobo významne zaostávajú za svojimi rovesníkmi a slovenský vzdelávací systém im nepomáha. Nárokovateľné podporné opatrenia sú krokom vpred pre inklúziu, ich poskytovanie však vyžaduje nemalé finančné prostriedky, ktoré v čase narastajú a štát zatiaľ nevie vyhodnotiť, nakoľko sú tieto financie vynaložené efektívne. Príspevok na podporné opatrenia bol zavedený bez úpravy už existujúcej finančnej podpory zdravotne znevýhodnených a nadaných žiakov cez zvýšené normatívy. Práve tie tvoria veľkú časť verejných zdrojov pridelených školám, pričom sa nesleduje a ani neurčuje, čo by mali školy za tieto prostriedky poskytnúť. Systém by preto bolo vhodné dopracovať tak, aby boli jednotlivé spôsoby podpory zosúladené a finančne udržateľné. Je tiež potrebné začať merať dopad poskytovaných podporných opatrení a v čase prehodnocovať alokáciu zdrojov s ohľadom na rozsah potreby, napríklad pre deti a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Dobre fungujúci inkluzívny vzdelávací systém účinne kompenzuje horšie východiskové pozície znevýhodnených žiakov, zlepšuje výsledky všetkých žiakov a prispieva k zmierňovaniu ekonomických, sociálnych a regionálnych rozdielov. To vedie k vyššej kvalite života jednotlivcov, ale aj celej spoločnosti. Cieľom inkluzívneho vzdelávania je umožniť všetkým deťom naplniť ich potenciál v škole, v živote a na trhu práce a to prostredníctvom inkluzívnej triednej výučby a s primeranou podporou rešpektujúcou jedinečnosť detí ([MŠVVaŠ SR, 2021](#)). Sociálne rôznorodé triedy a inklúzia pozitívne ovplyvňujú aj žiakov bez znevýhodnenia, a to nielen rozvíjaním sociálnej súdržnosti. Zlepšovanie výsledkov slabších žiakov pomáha aj tým, ktorí dosahujú lepšie výsledky ([Schleicher, 2018](#)).

Na Slovensku sa za žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ďalej ako ŠVVP alebo špeciálne potreby) považujú žiaci so zdravotným znevýhodnením alebo nadaním, žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP) a ostatní žiaci, ktorých stav a schopnosti vyžadujú poskytnutie podporného opatrenia³³. Podpora týchto žiakov vychádza zo zásady vertikálnej spravodlivosti³⁴. Tá hovorí, že prístup a podmienky pre žiakov s odlišnými charakteristikami a vzdelávacími potrebami by mali byť diferencované vzhľadom na ich špecifickosť (napr. vo forme pedagogických asistentov, špeciálneho edukačného materiálu, úpravy metód a obsahu vzdelávania či menších tried).

Podporné opatrenia zavedené do praxe od septembra 2023 predstavujú nový prístup k inklúzii na Slovensku. Podpora by sa mala viazať na identifikovanie individuálnych potrieb detí a žiakov a nie na stanovenie diagnózy. Vyjadrenie zariadenia poradenstva a prevencie je po novom potrebné iba pre niektoré (tzv. špecifické) podporné opatrenia, na ostatné stačí iba vyjadrenie pedagogického/odborného zamestnanca danej školy (cieľené³⁵) alebo ich môže škola poskytovať aj bez špeciálneho vyjadrenia (všeobecné).

5.1 Výsledky žiakov so špeciálnymi potrebami sledujeme iba pre niektoré skupiny

Systematicky sa sledujú výsledky iba vybraných skupín žiakov so špeciálnymi potrebami, výsledky všetkých žiakov so ŠVVP sa systematicky nemerajú. Dlhodobo sa merajú vzdelávacie výsledky sociálne a ekonomicky znevýhodnených žiakov. Výsledky zdravotne znevýhodnených žiakov sa sledujú iba obmedzene, nakoľko mnohí títo žiaci sa testovaním nezúčastňujú. Údaje o žiakoch s podpornými opatreniami poskytovanými od šk. roka 2023/2024 sa zatiaľ nezbierali.

Slovenskí žiaci so sociálnym znevýhodnením dosahujú v domácich ako aj medzinárodných testovaniach výrazne horšie výsledky ako žiaci bez znevýhodnenia a vzdelávací systém im nepomáha. Hoci socioekonomické zázemie žiakov

³³ Školský zákon 245/2008 Z. z. §2 ods. i.

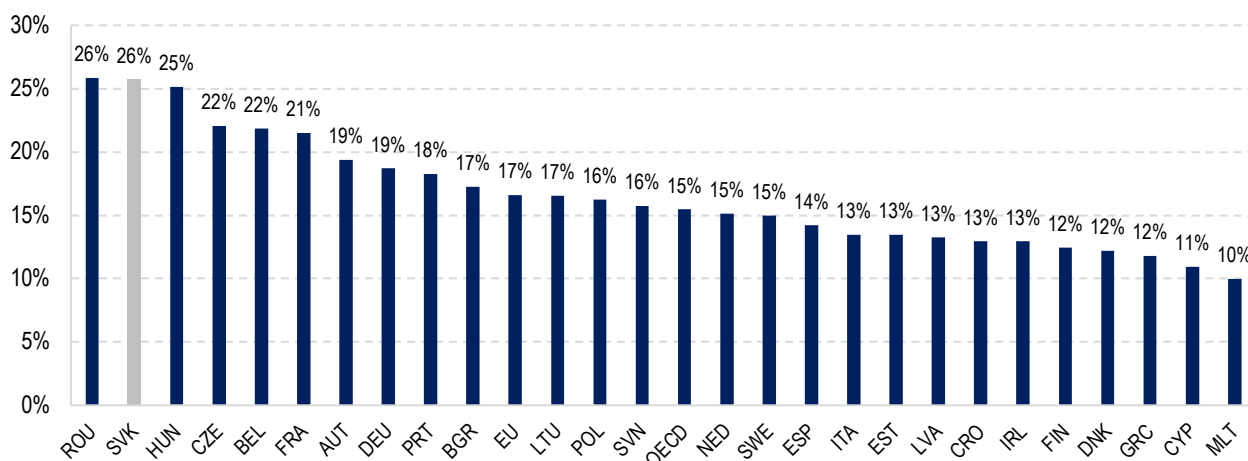
³⁴ Na systém financovania vzdelávania sa dá nahliadať z rôznych hľadísk. Jedným z nich je kritérium spravodlivosti. Literatúra rozlišuje popri vertikálnej aj horizontálnu spravodlivosť. Tá znamená, že žiaci s podobnými charakteristikami sú aj financovaní v podobnej miere.

³⁵ Cieľené podporné opatrenia sú podľa vertikálneho modelu jedným z troch typov podporných opatrení. Blížší popis v [Katalógu podporných opatrení](#).

je významným indikátorom vzdelávacích výsledkov naprieč krajinami (NIVaM, 2023), niektoré krajiny sú úspešnejšie³⁶ v zmierňovaní tohto vplyvu a znevýhodnení žiaci v nich napredujú podobne ako ich spolužiaci bez znevýhodnenia.

V testovaní 15-ročných žiakov PISA 2022 je Slovensko po Rumunsku krajinou s najsilnejším vplyvom socioekonomického statusu žiaka na jeho výsledky. Takmer 26 % rozptylu výkonu slovenských žiakov v matematickej gramotnosti je možné vysvetliť socioekonomickým statusom (meraným ESCS indexom), priemer OECD je 15 %. Vplyv socioekonomického statusu žiaka na jeho výsledky je tak na Slovensku signifikantne väčší ako v zahraničí (NIVaM, 2023). Silnejší vplyv socioekonomického statusu slovenských žiakov na výsledky ukazujú aj ďalšie medzinárodné merania TIMSS a PIRLS (NÚCEM, 2020; NIVaM, 2023).

Graf 49: Vplyv socioekonomického prostredia na výsledky žiakov v teste PISA z matematiky (2022)

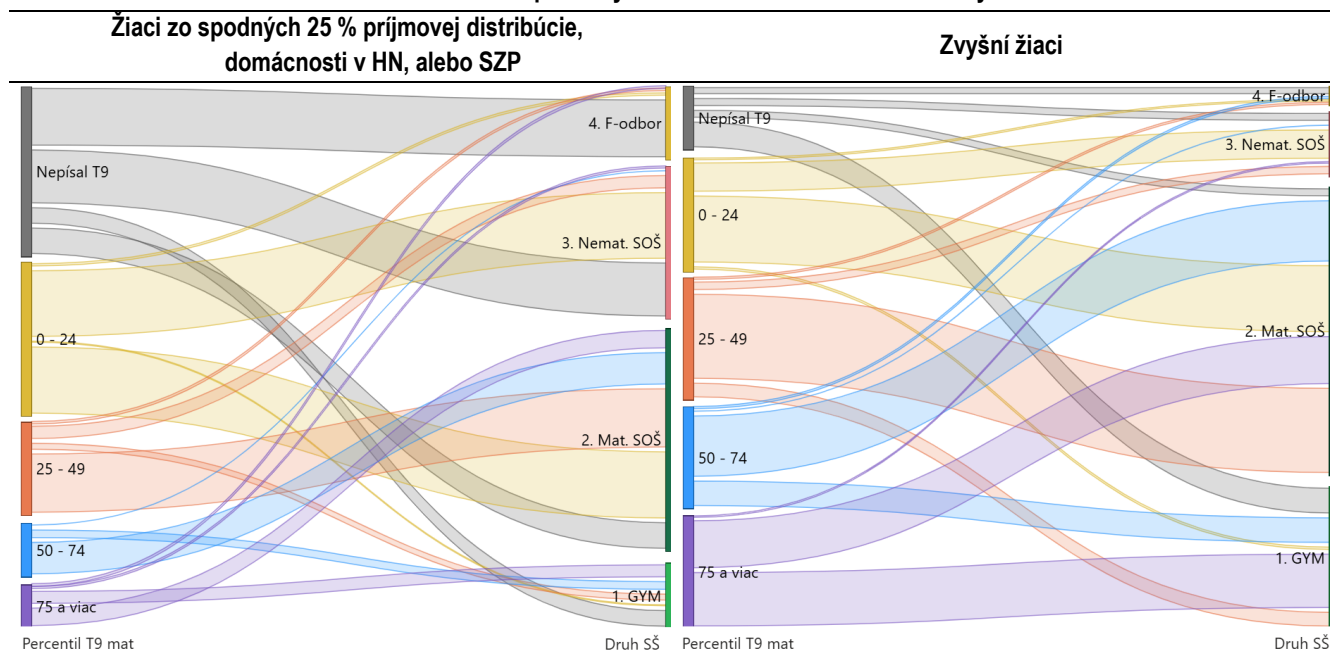
Zdroj: OECD

Žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia dosahujú významne horšie výsledky aj v najväčšom celoslovenskom meraní Testovanie 9. Žiaci zo SZP alebo z domácností v hmotnej núdzi vyriešili v matematike a slovenskom jazyku a literatúre v priemere o vyše polovicu úloh menej ako ich rovesníci bez znevýhodnenia. Rozdiely medzi znevýhodnenými a ostatnými žiakmi sa navyše v čase zväčšujú (IVP, 2024).

Dlhodobé zaostávanie sociálne znevýhodnených žiakov na základných školách výrazne limituje ich prístup k ďalšiemu, najmä maturitnému, štúdiu. Veľká časť žiakov zo SZP neukončí ani ZŠ a časť z nich pokračuje v F odboroch, tzn. v nižšom strednom odbornom vzdelávaní. Ak žiaci z nízkoprijemných domácností úspešne absolvujú ZŠ, iba minimálne sa rozhodujú pre akademicky orientované štúdium na gymnáziu a častejšie pokračujú v nematuritných odboroch SOŠ, a to aj v porovnaní so žiakmi z lepšieho socioekonomického prostredia s podobnými výsledkami v T9 (Graf 50). Zo skupiny 25 % žiakov s najhoršími výsledkami z T9 pokračuje v nematuritných odboroch (vrátane F odborov) viac ako polovica žiakov z nízkoprijemných domácností, zatiaľ čo iba menej ako tretina žiakov mimo tejto skupiny. Naopak, zo skupiny 25 % žiakov s najlepšimi výsledkami pokračuje na gymnáziá 41 % žiakov z nízkoprijemných domácností, zatiaľ čo medzi ostatnými žiakmi je to 53 %.

³⁶ Z európskych krajín sú to najmä Dánsko, Írsko, Fínsko, Spojené Kráľovstvo a Lotyšsko, ktoré kombinujú nízky vplyv socioekonomického prostredia a zároveň nadpriemerné výsledky.

Graf 50: Stredoškolské destinácie absolventov ZŠ podľa výsledkov Testovania 9 z matematiky

Zdroj: MŠVVaM SR (2023), NIVaM (2023)

Rozdiely v prístupe k stredoškolskému vzdelávaniu pretrvávajú aj po zohľadnení ďalších charakteristík žiakov, škôl a regiónov. Žiaci z domácností v spodnom príjmovom kvartile alebo v hmotnej núdzi majú po kontrole o ostatné charakteristiky o 4 p.b. vyššiu pravdepodobnosť štúdia v nematuritných odboroch v porovnaní so žiakmi z druhého príjmového kvartilu. Podobne, deti rodičov s najviac základným vzdelaním majú o 16 p.b. vyššiu pravdepodobnosť štúdia v nematuritných odboroch než žiaci s rodičmi s maturitným vzdelaním. Vplyv na voľbu stredoškolského štúdia má aj zloženie spolužiakov na základnej škole. Obdobne nárast podielu obyvateľov z marginalizovaných rómskych komunít (MRK) v obci trvalého pobytu žiaka je spojený s nárastom pravdepodobnosti štúdia na nematuritnej SOŠ. Toto môže súvisieť s vplyvom rovesníkov, keď vysoká koncentrácia žiakov zo slabšieho socioekonomického prostredia na škole negatívne ovplyvňuje výsledky jednotlivcov, napr. v podobe (ne)ukončenia strednej školy či (ne)pokračovania v ďalšom štúdiu (Palardy, 2013).

Tabuľka 10: Priemerné marginálne efekty na zmenu pravdepodobnosti štúdia v jednotlivých druhoch SŠ

	(1) Nematuritná SOŠ	(2) Maturitná SOŠ	(3) Gymnázium
Príjem rodičov (ref. = 2. Kvartil)			
1. kvartil alebo hmotná núdza alebo SZP	4,0 ***	-4,1 ***	0,1
3. kvartil	2,5 ***	-2,8 ***	0,3
4. kvartil	-2,3 ***	-1,0	3,2 ***
Vzdelanie rodičov (ref.= Stredoškolské s maturitou)			
ZŠ a bez ZŠ	15,6 ***	-10,7 ***	-4,9 ***
Stredoškolské bez maturity	7,4 ***	-2,9 ***	-4,6 ***
Vysokoškolské	-4,2 ***	-9,6 ***	13,8 ***
Percentil T9 (MAT)	-0,4 ***	-0,1 ***	0,5 ***
Žena	-7,3 ***	-4,6 ***	11,9 ***
Zdravotné znevýhodnenie	10,7 ***	2,2 **	-13,0 ***
Počet žiakov v 9. ročníku (ref. = 15 a menej)			
16 - 37 žiakov	-1,6 **	1,4	0,2
38 - 62 žiakov	-2,0 ***	0,9	1,1
63 - 81 žiakov	-2,4 ***	-0,3	2,7 **
82 a viac žiakov	-1,9 *	1,2	0,7
Miera nezamestnanosti (okres)	-0,0	-0,5 ***	0,5 ***
Podiel MRK v obci TP * 10	0,4 ***	-0,1	-0,5 ***
Podiel žiakov 9. roč. ZŠ s rodičmi bez maturity * 10	0,9 ***	-0,2	-0,7 ***
N	37 751	37 751	37 751

Zdroj: Vlastné výpočty podľa údajov MŠVVaM SR (2023), NIVaM (2023), ARK (2018), ŠÚ SR (2023)

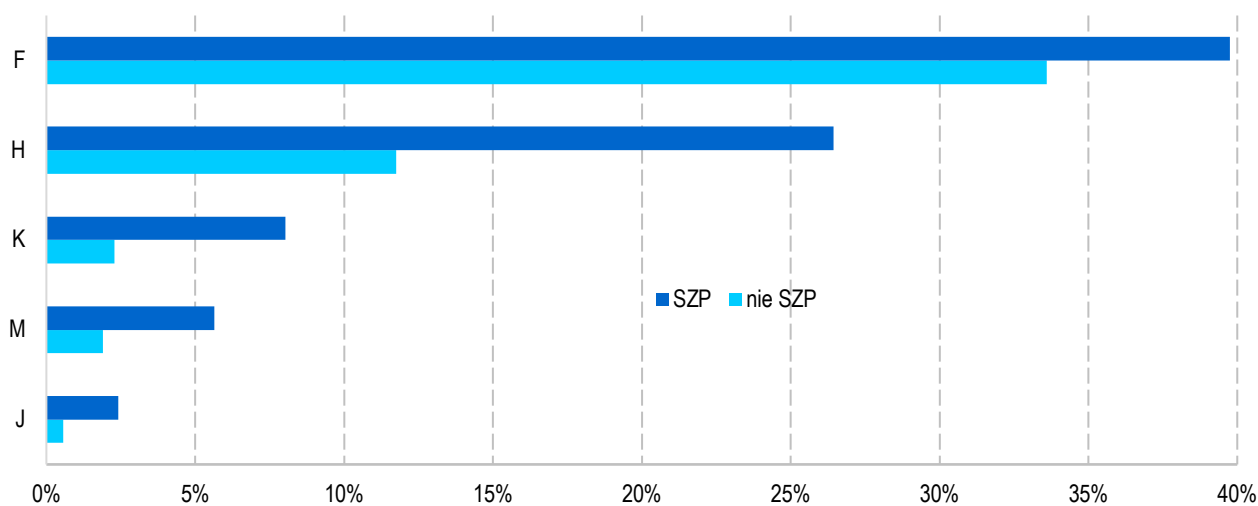
Prezentované hodnoty vychádzajú z odhadov multinominálneho logit modelu na populácii novoprijatých žiakov SŠ v šk. roku 2023/2024. Závislá premenná má tri kategórie zodpovedajúce druhu stredoškolského štúdia. Nad rámec zobrazených premenných v modeli kontrolujeme aj kraj trvalého pobytu a rozdiely vo vzdialenostiach troch kategórií SŠ. Hodnoty uvedené v tabuľke sú priemerné marginálne efekty, ktoré predstavujú priemerný vplyv zmeny nezávislej premennej na pravdepodobnosť štúdia v danej kategórii. ***, ** a * označujú 1 %, 5 % a 10 %-nú hladinu štatistickej významnosti. Štandardné chyby sú klastrované na úrovni školy a sú uvedené v zátvorke.

Žiakov zo SZP znevýhodňuje aj súčasný proces prijímacieho konania na stredné školy, ktorého výsledkom býva nesúlad medzi aspiráciami žiakov a ich reálnymi možnosťami prijatia na vybrané školy. Tento nesúlad, opakovane dokumentovaný v literatúre ([Perry a kol., 2016](#)), môže súvisieť s obmedzeným prístupom k vzorom, informáciám či kariérnemu poradenstvu. Žiaci zo SZP sa tiež ukazujú ako menej ochotní riskovať pri výbere škôl, čo súvisí s nízkym počtom dovolených prihlášok a strategickým rozhodovaním pre školy s vyššou šancou na prijatie. Tento prístup často vedie k podhodnoteniu ich potenciálu a obmedzeniu prístupu ku kvalitnejšiemu vzdelaniu ([Boxer a kol., 2011](#)). Rôznorodosť kritérií prijímacích skúšok navyše spôsobuje nespravodlivú selekciu: menej atraktívne školy zmierňujú požiadavky na úkor kvality, zatiaľ čo selektívne školy sprísňujú podmienky a podporujú vznik platených prípravných kurzov, ktoré si žiaci zo SZP nemôžu dovoliť.

Navrhovaným riešením je zavedenie jednotnej prijímacej skúšky realizovanej ešte pred podávaním prihlášok a cieľená podpora znevýhodnených žiakov pri rozhodovaní o ďalšom štúdiu. Skúška by vychádzala z učiva základných škôl a umožnila by spravodlivejšie posúdenie potenciálu žiakov. Výsledky skúšky spolu s dlhodobými vzdelávacími výsledkami a preferenciami žiaka môžu vytvoriť základ pre rozhodovanie o prijatí. Digitalizácia procesu a algoritmické párovanie žiakov so školami podľa preferencií a výsledkov by mohli prispieť k zefektívneniu procesu a zníženiu administratívnej záťaže. Zrušenie možnosti podávať prihlášky na niektoré odbory už v 8. ročníku by zároveň zabezpečilo rovnaké šance pre všetkých deviatakov. Zmeny by však mala sprevádzať informačná kampaň, ktorá pomôže preklenúť informačné nerovnosti, aby boli školy, rodičia a žiaci pripravení na túto systémovú zmenu. Samotná úprava prijímacieho procesu však nemusí byť postačujúca, preto je nevyhnutná aj cieľená podpora znevýhodnených žiakov formou špecializovaného kariérového poradenstva, mentoringu, tútoringu a posilnenej spolupráce s rodičmi.

Žiaci zo SZP dosahujú vyššiu mieru predčasne ukončeného štúdia (PUŠ), a to aj v porovnaní so spolužiakmi z rovnakých odborov. Vysoký podiel žiakov, ktorí školu opúšťajú predčasne, môže signalizovať závažné problémy, napríklad neschopnosť vzdelávacieho systému reagovať na rozmanité potreby žiakov, neadekvátne vyučovacie metódy či nedostatok zdrojov ([Hall a kol., 2019](#), [ÚHP, 2020](#)). V nematuritných H odboroch a maturitných K a M odboroch je podiel PUŠ u žiakov zo SZP dva až trikrát väčší ako u ostatných žiakov. V prípade F odborov je podiel PUŠ žiakov zo SZP mierne vyšší (40 %) ako u žiakov mimo SZP (34 %).

Graf 51: Podiel PUŠ u SZP a ostatných žiakov podľa stupňa vzdelania

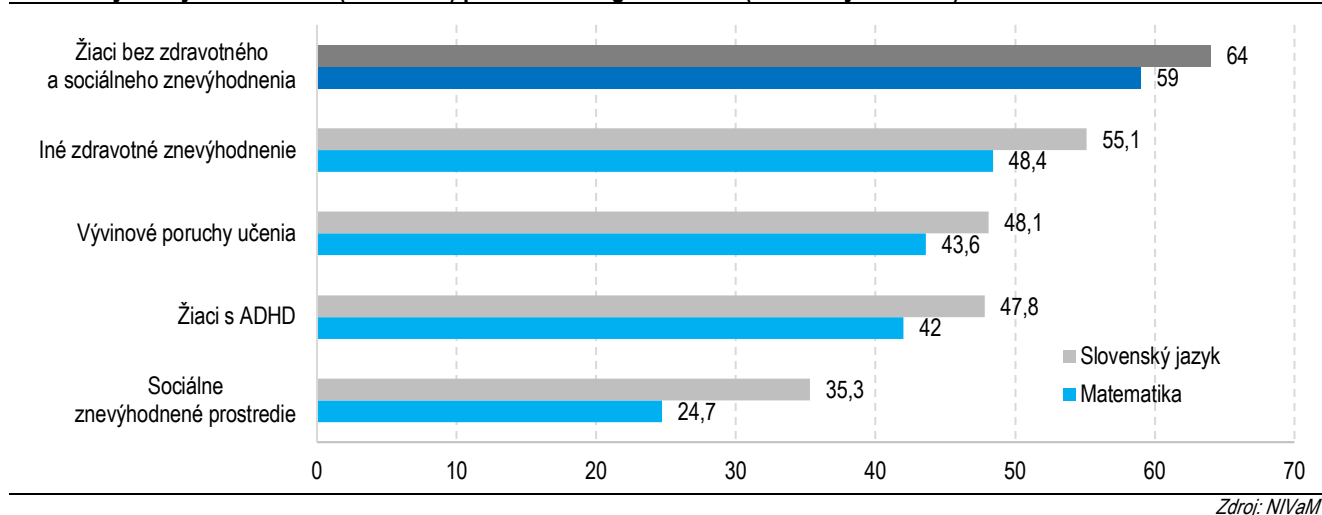

Pozn.: Popis kódov jednotlivých odborov je dostupný v [Boxe 6](#) v kapitole 4.

Zdroj: IVP

Vzdelávacie výsledky zdravotne znevýhodnených žiakov sa systematicky nemerajú na národnej ani medzinárodnej úrovni. Iba časť zdravotne znevýhodnených žiakov absolvuje národné testovania. Z nich žiaci s vývinovými poruchami učenia v rokoch 2016-2019 dosiahli priemernú úspešnosť 44 % v matematike a 48 % v slovenskom jazyku a literatúre, žiaci s ADHD mali podobné výsledky. Je to menej ako dosahujú žiaci bez znevýhodnení, avšak signifikantne viac ako žiaci zo SZP. Kým bežná populácia žiakov je rovnomerne zastúpená vo výsledkových kategóriách Testovania 9, žiaci z nízkoprijímových skupín sa vo veľkej miere nachádzajú medzi 25 % žiakov s najhoršími výsledkami.

Graf 52: Výsledky Testovania 9 (2016-2019) pre rôzne kategórie žiakov (% získaných bodov)

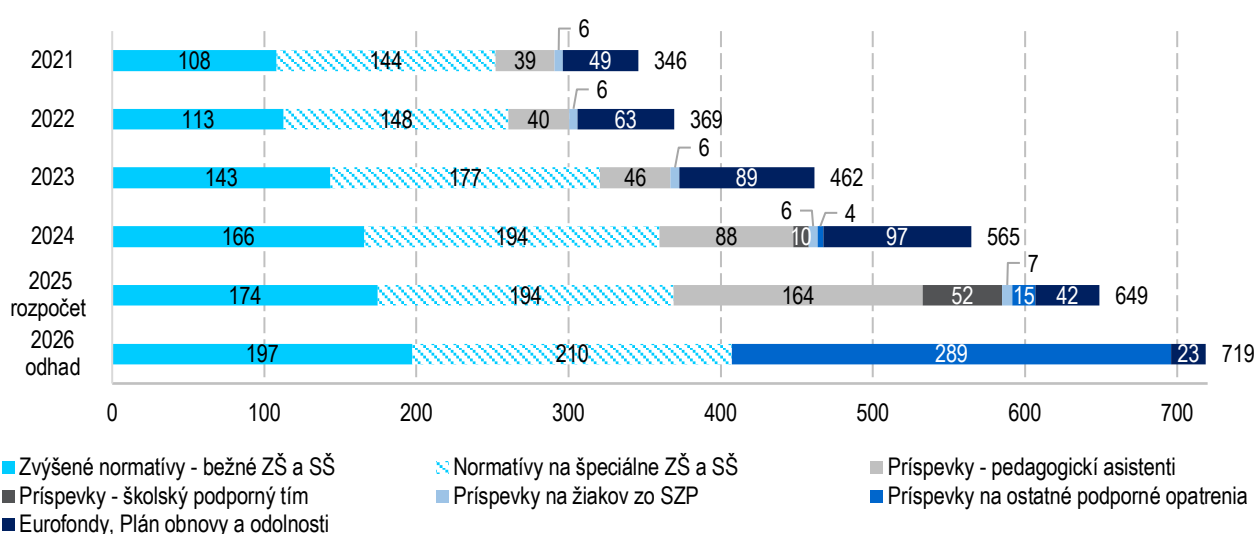

Zdravotne znevýhodnení žiaci na niektorých školách dosahujú v porovnaní s intaktnými žiakmi porovnateľné výsledky, na iných iba polovicu ich bodov. Na výsledkoch žiakov s vývinovými poruchami učenia (VPU), ktorí tvoria veľkú časť zdravotne znevýhodnených žiakov zúčastnených na celoštátnych testovaniach, vidno veľké rozdiely. Kým na niektorých školách títo žiaci dosahovali takmer rovnaké výsledky pri testovaní ako ich spolužiaci bez zdravotného znevýhodnenia, približne na tretine škôl dosahujú menej ako 70 % skóre ich zdravotne neznevýhodnených spolužiakov a na niektorých dokonca dosahujú iba okolo polovice ich skóre. Podľa štúdie (Daniel, 2024) britskí študenti s poruchami učenia zaostávali za žiakmi bez zdravotného znevýhodnenia v čítaní a matematike o približne jednu štandardnú odchýlku, priame porovnanie so Slovenskom by však bolo zložité. Na Slovensku zatiaľ neexistuje plán, aké výsledky by títo žiaci mali dosahovať.

5.2 Výdavky rastú, ale nie všetkým pomáhajú

Podpora vzdelávania žiakov so špeciálnymi potrebami je financovaná viacerými mechanizmami bez vzájomného prepojenia. V systéme normatívneho financovania školy dostávajú zvýšený normatív na žiakov s nadaním a zdravotným znevýhodnením – tento mechanizmus financovania nijak nereagoval na zmenu, ktorú priniesli podporné opatrenia. Druhá časť prostriedkov do systému prúdi cez nový nenormatívny príspevok na podporné opatrenia. Doučovanie a jazykové kurzy ako samostatné podporné opatrenia sú navyše financované samostatne prostredníctvom dohodovacích konaní. V normatívnom systéme sa financujú zvlášť školy pre žiakov so zdravotným znevýhodnením (tzv. špeciálne školy).

Graf 53: Výdavky na podporu vzdelávania žiakov so ŠVVP (mil. eur)

Pozn.: Príspevky na poskytnutie ostatných podporných opatrení zahŕňajú najmä príspevky na školský podporný tím, iné pomocné pozície, špeciálne edukačné publikácie, jazykové kurzy, doučovanie a dopravné. Výdavky na normatívy špeciálnych škôl sú uvedené s cieľom kompletného obrazu financovania žiakov so ŠVVP, avšak ďalšie časti dokumentu sa téme špeciálnych škôl ďalej nevenujú.

Zdroj: MŠVVaM SR

Nenormatívny príspevok na podporné opatrenie je od roku 2025 dominantným zdrojom financovania podpory žiakov so špeciálnymi potrebami, udržateľnosť financovania sa však stáva výzvou. Časť navýšených prostriedkov postupne nahradí zdroje EÚ, ktoré síce pomáhali financovať podporný personál v minulosti, ale nepredstavovali systematické riešenie. Vyšší rozpočet však zároveň kryje aj navýšenie počtu úväzkov podporných pracovníkov tak, aby na všetkých školách od určitej veľkosti pôsobil aspoň ich minimálny počet. Financovanie podporných opatrení od septembra 2026, kedy sa stane nárokovateľným, bude pri zachovaní dnešných podmienok neudržateľné. Najviac sa toto riziko prejavuje na súčasnej nízkej miere vyhovenia žiadostí škôl o pedagogických asistentov.

Box 7: Príspevok na podporné opatrenie

Príspevok na podporné opatrenie rozširuje podporu žiakov z hľadiska foriem pomoci, skupiny podporených žiakov aj výdavkov zo štátneho rozpočtu. Nahradil predošlé nenormatívne príspevky na asistentov učiteľa pre žiakov so zdravotným znevýhodnením a na žiakov zo SZP. Zároveň ale pokrýva ďalšie účely, ktoré predtým neboli predmetom nenormatívnych príspevkov – príspevky na členov školského podporného tímu, zamestnanca zabezpečujúceho sebaobslužné úkony žiaka, zdravotníckeho pracovníka, vzdelávanie zamestnancov školy zamerané na poskytovanie podporných opatrení, špeciálne edukačné publikácie a kompenzačné pomôcky, odstraňovanie fyzických bariér či úpravy priestorov a zabezpečenie diétného stravovania.

Najväčšiu časť tvoria príspevky na pedagogických asistentov a členov školských podporných tímov. Významnejší nárast prostriedkov od septembra 2024 je okrem zmeny financovania zo zdrojov EÚ do ŠR spôsobený aj navýšením počtu úväzkov týchto pracovníkov. Rozširuje sa tiež pridelovanie asistentov aj do materských škôl a pre širšie vymedzený okruh žiakov so ŠVVP. Pri návrhoch na navýšenie úväzkov členov ŠPT sa vychádzalo zo stanovenia minimálnej potreby odborných zamestnancov na školu, pri ktorej by v školách mohli byť zabezpečené aspoň preventívne programy.

Paušálne pridelovanie prostriedkov je pozitívnym systémovým prvkom – znižuje administratívnu záťaž a stabilizuje podporné pracovné pozície na školách. Príspevky na úväzky členov ŠPT a približne polovicu asistentov sú tak po novom poskytované bez potreby podávať žiadosť. Paušálny kľúč berie do úvahy veľkosť a kategóriu školy a podiel žiakov so špeciálnymi potrebami na škole – nielen zdravotne znevýhodnených a nadaných, ale aj zo sociálne znevýhodneného prostredia. Zámerom je zabezpečiť pre každú školu od určitého počtu žiakov aspoň minimálny úväzok asistenta a odborného zamestnanca, ktorý môže byť zvýšený v závislosti od podielu žiakov so ŠVVP na danej škole. Paušálne pridelovanie tak rozširuje pôsobenie asistentov aj na žiakov zo SZP, robí systém spravodlivejším a viac predvídateľným.

Príspevok na skvalitnenie výchovy a vzdelávania žiakov zo SZP zostal rovnaký a jeho účel sa prekrýva s poskytovaním iných podporných opatrení. Naďalej je z neho napr. možné hradiť osobné náklady na pedagogického asistenta, ktorého poskytovanie je samostatným podporným opatrením. Nízka hodnota príspevku zároveň neumožňuje naplňovať účely v dostatočnom rozsahu (napr. príplatok pre PZ za prácu so žiakmi zo SZP).

Od septembra 2026 bude financovanie podporných opatrení z dôvodu nárokovateľosti vytvárať tlak na štátny rozpočet. Obzvlášť problematické to bude pri tých účeloch príspevku, ktoré sú financované na základe žiadosti zriaďovateľov bez stanovenej metodiky. Medzi tieto podporné opatrenia patria aj nákladovo náročné odstraňovanie fyzických bariér v priestoroch školy, úpravy priestorov či zabezpečenie diétného stravovania.

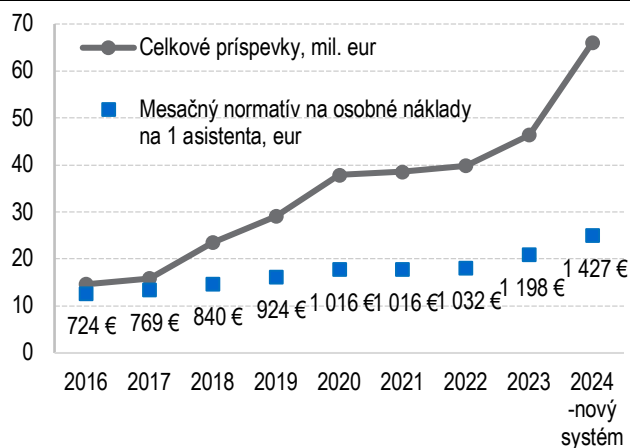
5.2.1 Pedagogický asistent je najnákladnejšie podporné opatrenie, ktorého efekt nepoznáme

Pôsobenie pedagogického asistenta je najdrahším podporným opatrením s otáznym dopadom. Od šk. roka 2024/2025 financujeme zo štátneho rozpočtu vyše 9 tis. pedagogických asistentov (PA) s ročnými nákladmi okolo 160 mil. eur. Necelá polovica (43 %) je financovaná na základe paušálneho kľúča, zvyšná časť podľa žiadostí škôl založených na odporúčaníach ZPP (teda podľa dovtedajšieho systému). V minulosti nenormatívne príspevky na asistentov učiteľa³⁷ dlhodobo nepostačovali

³⁷ V texte sú použité pojmy asistent učiteľa a pedagogický asistent zameniteľne. Podľa zákona 138/2019 Z. z. o pedagogických a odborných zamestnancoch sa používa už iba pojem pedagogický asistent. Pojem asistent učiteľa existoval v predchodcovi spomínaného zákona ako podkategória pedagogického asistenta. Taktiež sa výraz asistent učiteľa pre žiakov so zdravotným znevýhodnením používal pre nenormatívny príspevok, ktorý je od šk. roka 2024/2025 nahradený príspevkom na podporné opatrenia, v rámci ktorého školy dostávajú príspevok na pedagogického asistenta.

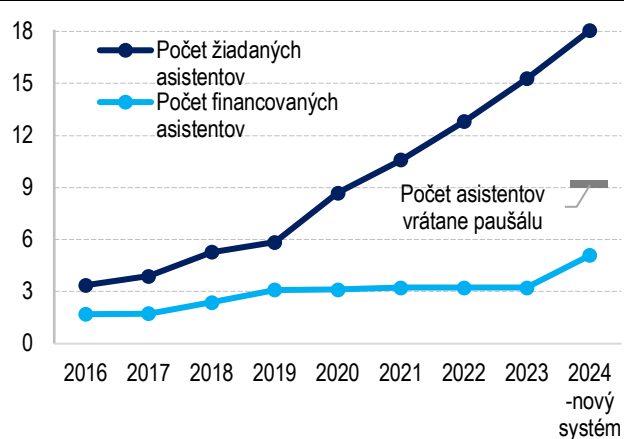
na pokrytie počtu pozícií požadovaných zo strany škôl. Počet požadovaných asistentov v posledných rokoch prudko narastal, no počet pridelených asistentov financovaných zo štátneho rozpočtu na základe žiadostí sa medzi rokmi 2019-2023 výrazne nemenil. V roku 2023 bolo schválených približne 3 200 úväzkov, čo je len 21 % žiadaných asistentov. V roku 2024 sa po zmene systému miera vyhovenia žiadostí zvýšila na 28 %, naďalej však ostáva nízka. V bežnom vzdelávacom prúde je najviac PA v prepočte na počet žiakov pridelených na ZŠ. Okrem štátneho rozpočtu materské a stredné školy čerpajú prostriedky na menší počet asistentov aj z Národného projektu POP3. Z paušálneho kľúča zatiaľ nie sú pridelováni asistenti na SŠ, avšak po ukončení POP3 to zrejme bude potrebné zmeniť, aby sa udržala kontinuita.

Graf 54: Celkové a jednotkové nenormatívne príspevky zo ŠR na pedagogických asistentov

Zdroj: MŠVVaM SR

Graf 55: Žiadané a schválené pozície pedagogických asistentov z nenormatívneho príspevku (tisíce)

Zdroj: MŠVVaM SR

Podľa výskumov môžu mať pedagogickí asistenti pozitívny vplyv na výsledky žiakov za predpokladu správneho spôsobu ich pôsobenia. Preto by sa mala venovať dostatočná pozornosť príprave asistentov a tiež nastaveniu spolupráce s učiteľmi. Cílené nasadenie, kde sú pedagogickí asistenti vyškolení na poskytovanie intervencií malým skupinám alebo jednotlivcom, má väčší vplyv, zatiaľ čo nasadenie asistentov v každodennom prostredí triedy nepreukázalo pozitívny vplyv na výsledky študentov. Je obzvlášť dôležité zabezpečiť, aby podpora od asistenta dopĺňala bežné vyučovanie v triede a neznižovala množstvo interakcií žiakov s učiteľom v triede aj mimo nej. Existujú dôkazy, že keď sa asistent učiteľa používa na rutinnú podporu konkrétnych žiakov v triede, učiteľ môže s týmito žiakmi menej komunikovať, čo znamená, že tí, ktorí potrebujú dodatočné monitorovanie a podporu učiteľa, ich práve nemusia dostať (EEF, 2021).

Paušálne pridelovanie asistentov je stabilizačným mechanizmom pre financovanie aj pridelovanie úväzkov pre školy a je na zvážení rozšíriť jeho využitie na pridelovanie všetkých úväzkov asistentov. Na rozdiel od predošlého systému, ktorý bol závislý iba na každoročnom podávaní a schvaľovaní žiadostí, majú teraz školy od určitého počtu žiakov cez paušál zabezpečené stabilné krytie nákladov v čase. Pri modeli založenom na žiadostiach zároveň dochádzalo k neúmernému až nadmernému rastu požiadaviek, resp. odporúčaní zo ZPP, na pôsobenie asistenta pri žiakovi. Podobnému problému čelí aj Česká republika (o skúsenostiach s podpornými opatreniami v ČR bližšie v Boxe 10). Rastúci počet požiadaviek na pedagogických asistentov je problém aj z hľadiska zákona a budúcich rozpočtov. Od septembra 2026 bude financovanie podporných opatrení nárokovateľné. Aj napriek navýšeniu rozpočtu na asistentov, v porovnaní s obdobím pred príspevku na podporné opatrenia, možnosti nebudú postačovať na zabezpečenie všetkých požiadaviek. Výzvou môže byť tiež obsadenie všetkých žiadaných pozícií vhodnými pracovníkmi, obzvlášť v školách s iným vyučovacím jazykom³⁸. Tieto problémy je potrebné riešiť komplexne – od analýzy spôsobu diagnostikovania potreby asistenta až po pridelovanie prostriedkov. Je potrebné zabezpečiť jednotný postup zariadení poradenstva a prevencie pri diagnostike a odporúčaní na pôsobenie asistentov. V neposlednom rade treba uvažovať nad novými modelmi, ktoré by zvyšovali kapacitu škôl a učiteľov vzdelávať žiakov s rozmanitými potrebami³⁹.

³⁸ V súlade s princípmi inklúzie sa podporné opatrenia majú poskytovať v materinskom jazyku dieťaťa alebo v jazyku školy. Odborní zamestnanci v národnostných školách tak majú ovládať okrem slovenského aj výchovno-vzdelávací jazyk školy, čo robí nájdenie vhodného zamestnanca náročnejším.

³⁹ Výskumy ukazujú, že vysoko kvalitné vzdelávanie v každodenných interakciách v triede je najúčinnnejším nástrojom pre zlepšovanie výsledkov žiakov, obzvlášť to platí pre žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami vrátane žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (viac napr. v dokumente EEF).

Box 8: Ako dosiahnuť pozitívny vplyv pedagogických asistentov na výsledky žiakov

Na základe systematického prehľadu štúdií a výskumov britská organizácia [Education Endowment Foundation](#) vydala tieto odporúčania pre pôsobenie pedagogických asistentov ([EEF, 2025](#)):

Asistent má dopĺňať, nie nahrádzať učiteľa

Asistent má pomáhať všetkým žiakom v prístupe ku kvalitnému vzdelávaniu, ktoré je poskytované primárne učiteľom. Asistenti nemajú byť priradení iba konkrétnemu znevýhodnenému žiakovi a byť hlavným zdrojom jeho vzdelávania. Práve naopak, títo žiaci by mali mať dostatok interakcie s učiteľom.

Podpora zo strany asistentov má viesť k rozvoju samostatnosti žiakov

Asistenti by mali pomáhať žiakom rozvíjať schopnosť samostatne sa učiť. Dočasne poskytujú žiakom oporu a podporu pri učení (prispôbenú veku, predmetu a individuálnym potrebám), postupne však mieru podpory znižujú s tým, ako žiak získava istotu a samostatnosť.

Je potrebné zamerať sa na kvalitné, štruktúrované intervencie poskytované asistentmi

Dôkazy ukazujú, že asistenti môžu efektívne podporovať žiakov prostredníctvom štruktúrovaných intervencií. Tieto však musia byť starostlivo zvážené, monitorované a prepojené s vyučovaním v triede, aby sa dosiahli pozitívne výsledky pre žiakov. Dôležité je monitorovať pokrok a vyhodnocovať, či prínos intervencie prevyšuje stratu času stráveného mimo triedy.

Zapojiť celý školský personál a nastaviť efektívnu spoluprácu s asistentmi

Učitelia aj asistenti by mali rozumieť svojej úlohe a byť vyškolení v efektívnych stratégiách spolupráce. Vedenie školy by malo zabezpečiť jednotné porozumenie o úlohe asistentov, plánovať ich nasadenie a zapojiť celý tím do budovania spoločnej vízie.

5.2.2 Na skvalitnenie vzdelávania žiakov zo SZP školy potrebujú viac metodické podpory aj financií

Na podporu vzdelávania a výchovy žiakov zo SZP školy dostávajú nenormatívny príspevok 150 eur ročne na žiaka, táto suma sa od roku 2018 nezmenila. Príspevok je nižší v porovnaní so zvýšenými normatívnymi prostriedkami na žiakov so zdravotným znevýhodnením a nadaním (v ZŠ v roku 2024 priemerne cca 2 700 eur na začleneného žiaka). Príspevok je dnes možné použiť na osobné náklady – na asistenta učiteľa, sociálneho pedagóga, ako príplatok za prácu so žiakmi zo SZP; alebo na tovary a služby – napr. učebné pomôcky, výlety či zabezpečenie hygieny. Podľa správ o hospodárení školy využívajú približne dve tretiny príspevku na osobné náklady, necelú tretinu na materiál a zvyšok na služby a náklady na cestovanie.

Účel využitia príspevku a jeho výšku je potrebné upraviť, aby bol v súlade s inými podpornými opatreniami a zároveň bolo možné zabezpečiť plnenie vymedzených účelov. Naďalej je z príspevku možné hradiť náklady na pedagogického asistenta, ktorého poskytovanie je samostatným podporným opatrením. Nízka hodnota príspevku zároveň neumožňuje naplňovať účely v dostatočnom rozsahu.

Spolu s príspevkom na skvalitnenie vzdelávania žiakov zo SZP je potrebné školám poskytnúť metodickú podporu a nástroje na meranie dopadu. Príkladom metodické podpory môže byť katalóg nástrojov a intervencií vychádzajúci z dobrej praxe na Slovensku aj v zahraničí. V ČR je školám v rámci projektu [Podpora rovných príležitostí](#) k dispozícii [Katalóg nástrojov](#), z ktorých si vyberajú svoje aktivity na podporu žiakov so sociálnym znevýhodnením. Výberu nástrojov predchádza analýza podmienok a potrieb školy. Systém podpory je navrhnutý tak, aby smeroval postupne k väčšej autonómii (každá škola volí podporné nástroje podľa svojich potrieb) a súčasne posilňoval zodpovednosť vedenia školy za jej rozvoj⁴⁰. V Anglicku je školám poskytnutý [manuál a menu overených prístupov](#), ktoré školy môžu financovať z príspevku na podporu vzdelávania sociálne znevýhodnených žiakov. Zároveň sa ale od škôl požaduje systematický prístup k podpore týchto žiakov – vypracovanie stratégie, výber a implementácia výskumom overených intervencií a vyhodnocovanie dopadu ([DfE UK, 2025](#)).

⁴⁰ Katalóg nástrojů, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Box 9: Pupil Premium – príspevok na zlepšenie výsledkov sociálne znevýhodnených žiakov v Anglicku

Štátom financované školy v Anglicku dostávajú príplatok na každého identifikovaného sociálne znevýhodneného žiaka vo veku 5–16 rokov. Cieľom príplatku je zmierniť rozdiely vo vzdelávacích výsledkoch medzi znevýhodnenými žiakmi a ich rovesníkmi. V roku 2024 sa príplatok týkal 29 % žiakov. Hodnota príspevku sa líši podľa stupňa vzdelávania a každoročne sa zvyšuje – vo finančnom roku 2025/2026 je príplatok na žiakov na primárnom stupni cca 1 770 eur (1 515 libier), pre sekundárne vzdelávanie cca 1 255 eur (1 075 libier). Vyšším príspevkom pre mladších žiakov sa kladie dôraz na zachytenie a riešenie problémov v čo najnižšom ročníku ([DfE UK, 2025](#)).

Školy sú zodpovedné za identifikovanie potrieb svojich žiakov, výber vedecky overených riešení a monitorovanie pokroku žiakov. Školy s viac ako piatimi sociálne znevýhodnenými žiakmi sú každý rok povinné zverejniť stratégiu podpory znevýhodnených žiakov a využitia príplatku. V prvej časti stratégie opíšu ciele a prístupy pre aktuálny akademický rok, v druhej časti vyhodnotia dosiahnuté výsledky predchádzajúceho obdobia. Pre uľahčenie prípravy ministerstvo školstva školám poskytuje šablónu stratégie.

Ministerstvo a mimovládne organizácie (napr. [EEF](#)) poskytujú školám mnohé metodické materiály o možnostiach využitia príspevku, vrátane vedecky overených nástrojov. Školy si vyberajú z tzv. menu nástrojov poskytnutých ministerstvom. Menu obsahuje tri oblasti, pričom prvá je považovaná za najdôležitejšiu:

- vysokokvalitné vzdelávanie – kvalitní učitelia vybavení adekvátnymi zručnosťami, vzdelávacie materiály a technológie podporujúce kvalitné vzdelávanie;
- cielená akademická podpora – napr. doučovanie v malých skupinách, štruktúrované intervencie zamerané na vybrané zručnosti, efektívne pôsobenie pedagogického asistenta;
- širšie stratégie zamerané na neakademické výzvy – ako napr. problémy s dochádzkou a správaním, raňajkové kluby, mimoškolské aktivity.

Hoci primárnou hnacou silou nástrojov, ktoré si škola vyberie, sú potreby sociálne a ekonomicky znevýhodnených žiakov, ktorí majú nárok na financovanie z príspevku, jeho využitie nie je striktne viazané na konkrétneho žiaka. Mnohé z najefektívnejších spôsobov (vrátane zlepšenia kvality vyučovania pre týchto žiakov) sú totiž prínosom aj pre ostatných žiakov. Je na rozhodnutí školy, ako vyhodnotí potreby jej žiakov a aké nástroje zvolí.

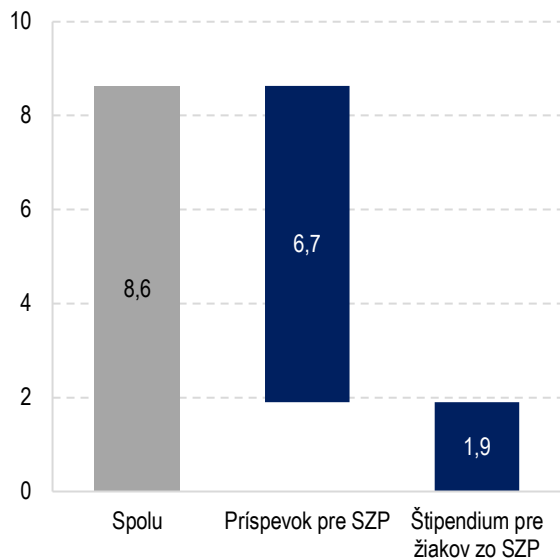
Od školského roka 2024/2025 majú školy v rámci podporných opatrení na základe paušálu pridelené prostriedky na úväzky členov školských podporných tímov a pedagogických asistentov, ktorí zabezpečujú podporu aj pre deti a žiakov zo SZP. Príspevok pre žiakov zo SZP tak môžu školy využiť primárne na zabezpečenie materiálnych výdavkov, nakoľko personálne výdavky môžu byť hradené z prostriedkov pridelených na odborných zamestnancov a asistentov. Podľa školského zákona by na ZŠ a SŠ mal na každých 50 žiakov zo SZP pôsobiť jeden pedagogický asistent, sociálny pedagóg alebo sociálny pracovník. Finančné prostriedky pridelené týmto školám k januáru 2025 z príspevku na pedagogického asistenta a členov ŠPT v súčte pokrývali túto zákonnú povinnosť, v individuálnych prípadoch však nemuseli niektorým školám postačovať. Hoci školy môžu financovať týchto pracovníkov aj z iných zdrojov, do budúcnosti by bolo užitočné zapracovať toto zákonné kritérium do kľúča pre rozhodovanie o pridelení financií.

Tabuľka 11: Školy s 50 a viac žiakmi zo SZP k januáru 2025

	Počet škôl	Ped. asistenti	Členovia ŠPT	Počet na každých 50 žiakov	Rozdiel
Stredné školy	6	5	4	12	-3
Základné školy	174	788	262	487	563
Celkom	180	793	266	499	560

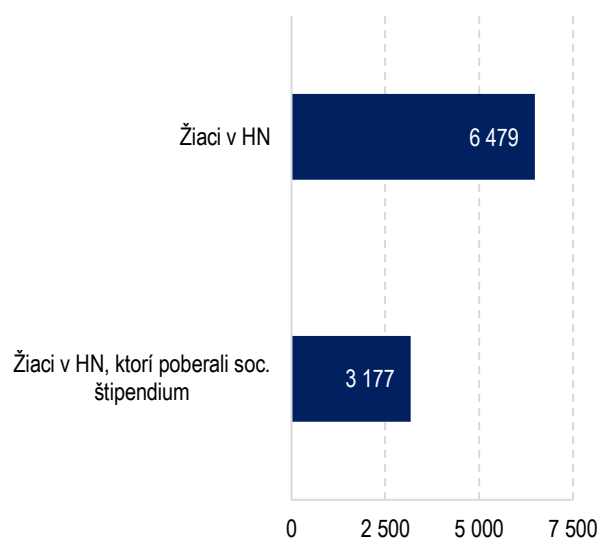
Zdroj: MŠVVaM

Graf 56: Výdavky na žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (mil. eur, 2023)

Zdroj: CVTI

Graf 57: Poberanie sociálneho štipendia žiakmi v hmotnej núdzi na stredných školách (2023)

Zdroj: MŠVVaM SR

Žiaci zo SZP na SŠ majú nárok na sociálne štipendium, no nie všetci oprávnení ho aj poberajú. Nárok na štipendium je podmienený prospechom a príjmom rodiny žiaka (rodina buď poberá dávku v hmotnej núdzi (HN), alebo má príjem nižší ako životné minimum). V 1. polroku 2023/2024 poberala štipendium menej ako polovica (49 %) stredoškôľakov v hmotnej núdzi, hoci nie je jasné, koľkí zo zvyšných žiakov v HN štipendium nepoberali kvôli nedostatočnému prospechu a koľkí z iných dôvodov. Kritérium prospechu pre sociálne štipendium môže prehlbovať sociálne nerovnosti a zvyšovať šance na zanechanie štúdia. Žiaci zo znevýhodnených rodín majú často horšie podmienky na učenie sa, a preto nemusia dosahovať dobré výsledky. Napr. novoprijatí žiaci F odborov nemôžu v prvom polroku poberať sociálne štipendium, pretože v predchádzajúcom školskom roku neprospešili. Alternatívou ku kritériu prospechu by mohlo byť zohľadňovanie neospravedlnenej dochádzky žiakov, ktorá môže lepšie odrážať snahu žiaka zotrvať v školskom systéme.

V súčasnosti je zodpovednosťou škôl posúdiť na základe predložených dokladov, či má žiak na sociálne štipendium nárok. Zástupcovia VÚC však poukazujú na to, že školy nechcú nárok žiakov posudzovať z obavy z nesprávneho posúdenia a z toho vyplývajúcich dôsledkov. Nevôľa škôl môže prispievať k nevyužívaniu nároku na štipendium žiakmi. Prenesenie zodpovednosti za posudzovanie príjmových kritérií zo škôl by mohlo prispieť k zvýšeniu ich využitia. V školskom roku 2023/2024 bolo takmer 78 % sociálnych štipendií vyplatených z dôvodu hmotnej núdze, 22 % bolo priznaných na základe príjmu pod hranicou životného minima⁴¹.

Financie zohrávajú u žiakov zo SZP kľúčovú úlohu pri rozhodovaní o ďalšom štúdiu a výbere odboru. Priemerná výška sociálneho štipendia bola v školskom roku 2023/2024 48,50 eur, čo je vzhľadom na výdavky spojené so stredoškolským štúdiom nízka suma (ÚHP, 2020). Študenti z horšieho socioekonomického prostredia často vnímajú nedostatok zdrojov (finančných aj časových) ako prekážku pri dosahovaní svojich študijných a kariérnych cieľov (Howard a kol., 2011). Majú tiež silnejšie finančné motivácie, zatiaľ čo študenti bez znevýhodnenia sú viac motivovaní vlastnými záujmami (Gore a kol., 2015). Z dôvodu prítomnosti materiálnej deprivácie môže byť výber stredoškolského vzdelania motivovaný aj vidinou skoršieho nástupu na trh práce a zárobku z nej. Preto by rodičia a žiaci zo SZP mali byť včas informovaní o možnostiach finančnej podpory, ktorej výška by mala byť motivujúca. Výskum naznačuje, že študenti zo slabších pomerov často nevidia zmysel v učení, ak ich obmedzuje nedostatok financií. Tí, ktorí boli informovaní o dostupných štipendiách, plánovali venovať viac času škole a očakávali lepšie výsledky (Destin & Oyserman, 2009).

⁴¹ Zdroj: CVTI (2025).

5.2.3 Zvýšené normatívy na zdravotne znevýhodnených a nadaných žiakov treba explicitne prepojiť s podpornými opatreniami

Základné a stredné školy dostávajú na vzdelávanie žiakov so zdravotným znevýhodnením a žiakov s nadaním⁴² navýšené normatívy, zároveň môžu dostať nenormatívny príspevok na podporné opatrenia. Prostredníctvom zvýšených koeficientov môže bežná ZŠ na žiaka dostať 1,5- až takmer 7-násobok normatívu v závislosti od skupiny zdravotného znevýhodnenia. V roku 2024 dosiahli takto zvýšené normatívy v bežných ZŠ a SŠ 166 mil. eur, čo predstavuje 5% ich celkových pridelených normatívnych prostriedkov.

Zvýšené normatívy na žiakov so zdravotným znevýhodnením a nadaním sú pozostatkom starého systému a v súčasnosti neexistuje priame prepojenie na podporné opatrenia. Tieto prostriedky nie sú účelovo viazané – ministerstvo neurčuje, ako majú školy tieto prostriedky použiť. Školy nemajú ani stanovené, čo by mali za tieto zdroje dosiahnuť a nie sú povinné vykazovať, ako konkrétne tieto financie využívajú. Na jednej strane to školám dáva flexibilitu a možnosť prístupit' ku vzdelávaniu žiakov so ŠVVP individuálne, na druhej strane nie je možné jednoducho vyhodnotiť efektívnosť zvýšenej finančnej podpory pre túto skupinu žiakov a ani to, či navýšené zdroje boli vôbec použité na výchovu a vzdelávanie žiakov so ŠVVP a nie na iné výdavky. Ministerstvo ani neskúma, či zvýšené normatívy prispievajú k lepším výsledkom začlenených žiakov a nevie tak zhodnotiť, či je výška podpory vhodne nastavená – či sú znevýhodnenia vhodne rozdelené do kategórií a či sú im pripísané adekvátne hodnoty koeficientov (koeficienty sa nemenili od roku 2010).

5.3 Systém podporných opatrení a jeho financovanie treba upraviť

V súčasnosti používané mechanizmy financovania podpory žiakov so ŠVVP je možné naďalej kombinovať, zároveň však musí byť finančný nárok škôl explicitne naviazaný na poskytovanie podpory alebo dosahovanie výsledkov. Výhodou zvýšeného financovania prostredníctvom normatívov je administratívna nenáročnosť a priestor pre školy využiť prostriedky na rôznorodú formu podpory podľa potrieb jej žiakov. Nevýhodou v súčasných podmienkach je, že ich využitie a prínos sa nemonitorujú. Nie je vylúčené, že škola tieto prostriedky využije aj na činnosti, ktoré s podporou žiakov so ŠVVP nesúvisia. Výhodou nenormatívnych príspevkov je, že účelovým viazaním je zabezpečená podpora žiadanému okruhu žiakov, negatívom je vyššia administratívna záťaž a obmedzené možnosti odzrkadliť individuálne potreby žiaka a školy.

V zahraničí sa pri financovaní podpory žiakov so ŠVVP osvedčila kombinácia mechanizmov – paušálnych prostriedkov a financovania založeného na vstupoch, a tiež decentralizácia v rozhodovaní o využití zdrojov pri centrálne stanovených pravidlách, monitoring výdavkov a vyhodnocovanie (EADSNE, 1999). Pri kombinácii finančných mechanizmov je časť zdrojov alokovaná pre každú školu od určitej veľkosti, zvyšná časť je rozdelená podľa nezávisle vyhodnotených potrieb s ohľadom na počet žiakov so špeciálnymi potrebami. Kombinácia viacerých mechanizmov financovania môže byť užitočná, pokiaľ sa vhodne dopĺňajú a kompenzujú nevýhody každého z nich.

Implementáciou podporných opatrení a rozšírením definície špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb došlo k zastrešeni systému podpory tejto skupiny žiakov, prax však poukázala na potrebné úpravy systému. Je žiaduce zrevidovať Katalóg podporných opatrení a podmienky ich priznania a poskytovania. To zahŕňa odbúranie administratívnej záťaže aj úpravu role zariadení poradenstva a prevencie. Tiež je potrebné rozlišovať medzi podpornými opatreniami pre žiakov v školách hlavného vzdelávacieho prúdu a v školách pre žiakov so zdravotným znevýhodnením, ktoré sú už v základnom nastavení do určitej miery vybavené na poskytovanie dodatočnej podpory žiakom podľa ich potrieb.

Aby štát vedel, či podporné opatrenia plnia svoj účel a zdroje na nich sú vynaložené efektívne, je potrebné zaviesť mechanizmus hodnotenia – od výberu merateľných indikátorov, cez zber relevantných dát, po pravidelné vyhodnocovanie a prípadné prehodnotenie alokácie zdrojov. V súčasnosti je bariérou napr. nedostatok dát alebo chýbajúce prepojenie medzi informačnými systémami, nedostatočné zadefinovanie podporných opatrení bez očakávaných výstupov a tiež slabá podpora škôl pre meranie dopadu ich práce. Medzi deklarované merateľné ciele podporných opatrení patrí zníženie podielu žiakov, ktorí nedosahujú ani základnú úroveň znalostí, zníženie socioekonomického vplyvu na vzdelávacie výsledky, zvýšenie zaškolenosti v predprimárnom vzdelávaní a zníženie miery PUS, zvlášť u žiakov so znevýhodnením.

⁴² Zdravotné znevýhodnenie alebo všeobecné intelektové nadanie je žiakovi určené diagnostikou vykonanou zariadením poradenstva a prevencie.

Box 10: Skúsenosti s podpornými opatreniami v Českej republike

Nárokovateľné podporné opatrenia pre žiakov v ČR sú v platnosti od septembra 2016 (o 7 rokov skôr ako na Slovensku). Delia sa do piatich stupňov podľa obsahu a rozsahu podpory. Prvý stupeň navrhuje a poskytuje škola a to bez nároku na dodatočné finančné krytie. Najneskôr po troch mesiacoch poskytovania podporných opatrení na prvom stupni sa vyhodnotí ich efekt a ak problém pretrváva, postupuje sa na vyššie stupne podpory. Podporné opatrenia na zvyšných štyroch stupňoch odporúčajú poradenské zariadenia ([MŠMT, 2017](#)).

Podporné opatrenia 2. až 5. stupňa majú stanovenú normovanú finančnú náročnosť, ktorá predstavuje objem finančných prostriedkov pridelených zo štátneho rozpočtu na ich poskytovanie. Normovaná finančná náročnosť sa podľa [vyhlášky 27/2016 Sb.](#) určuje pre personálne podporné opatrenia (asistent učiteľa, špeciálny pedagóg, školský psychológ a pod.), špeciálne učebnice, špeciálne učebné a kompenzačné pomôcky.

Asistent pedagóga môže byť poskytnutý ako podporné opatrenie až od 3. stupňa a zároveň sa neposkytuje v špeciálnych triedach a školách⁴³. Asistenti pôsobiaci v špeciálnych školách sú financovaní obdobne ako ostatní pedagógovia na základe parametrizácie – model berie do úvahy napr. počet a naplnenosť tried či závažnosť zdravotného znevýhodnenia žiakov. Tento spôsob financovania považuje prítomnosť asistentov v špeciálnych triedach a školách ako súčasť štandardného vzdelávacieho procesu. Podobné črty má aj mechanizmus paušálneho pridelovania asistentov v SR. Na rozdiel od SR, kde má základný úväzok pedagogického asistenta rovnaký rozsah priamej vyučovacej činnosti ako učiteľ, v ČR má asistent 32–36 hodín a zvyšok zo 40-hod. pracovného týždňa by mala tvoriť nepriama pedagogická činnosť.

Niekoľkoročná skúsenosť s podpornými opatreniami ukázala niekoľko nedostatkov systému – neúmerne rastúce náklady, administratívnu záťaž aj nedostatok stabilne pôsobiacich podporných pracovníkov na školách. Financovanie asistentov viazané na odporúčania poradenských zariadení pre konkrétnych žiakov spôsobuje nestabilitu pre asistentov aj vedenie škôl a vytvára značnú administratívnu záťaž pre zapojené inštitúcie. Zistenia Českej školnej inšpekcie a štatistiky MŠMT tiež ukazujú, že toto opatrenie nie je vždy využívané efektívne a v súlade s pôvodným zámerom.

Reakciou na nedostatky doterajšieho systému boli v nedávnej dobe viaceré návrhy na zmeny, ako je inštitucionalizácia asistentov, školských psychológov a špeciálnych pedagógov v bežných ZŠ či napr. indexové financovanie škôl. Cieľom inštitucionalizácie spomínaných pozícií je, aby sa stali štandardnou súčasťou pedagogického zboru väčšiny škôl. Od zmeny sa očakáva väčšia stabilita a predvídateľnosť z hľadiska financovania aj pracovno-právnych vzťahov. Zámerom indexového financovania je znižovanie nerovností medzi školami spôsobené nerovnomerným zastúpením žiakov so sociálnym a ekonomickým znevýhodnením. Nový index by tak mal zvýšiť zdroje pre školy s vyšším podielom takto znevýhodnených žiakov. Zatiaľ, čo [návrh na parametrizáciu asistentov](#) nebol prijatý, ostatné dva návrhy sú aktuálne predmetom [legislatívneho procesu](#) v ČR.

Opatrenie R12: Zmena procesu prijímacieho konania na stredné školy.

Zavedenie jednotnej prijímacej skúšky na stredné školy a rozšírenie počtu prihlášok pridaním netaľentového odboru.

Opatrenie R13: Zrušenie kritéria prospechu ako podmienky nároku na sociálne štipendium.

Zmeniť nastavenie vyplácania sociálnych štipendií tak, aby prospech žiaka nemal žiadny vplyv na nárok a výšku štipendia.

Opatrenie R14: Úprava financovania podpory žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, najmä

- explicitne previazať nárok na finančné prostriedky s povinnosťou škôl poskytovať podporné opatrenie,
- zlepšiť podporu vzdelávania žiakov zo SZP a ich identifikáciu – zadefinovať potreby a intervencie, ktoré majú školy vykonávať, poskytnúť metodickú podporu a adekvátne zvýšiť príspevok na ich zabezpečenie,
- zrevidovať obsah podporných opatrení a účely rôznych zdrojov ich financovania tak, aby nedochádzalo k vzájomnému prekryvaniu, vyhodnocovať efekt podporných opatrení voči stanoveným cieľom a prehodnotiť finančnú alokáciu s ohľadom na hodnotu za peniaze.

⁴³ Ide o školy a triedy zriadené podľa § 16 ods. 9 [zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání](#).

6. Investície sú nižšie ako v zahraničí, investičný dlh škôl rastie

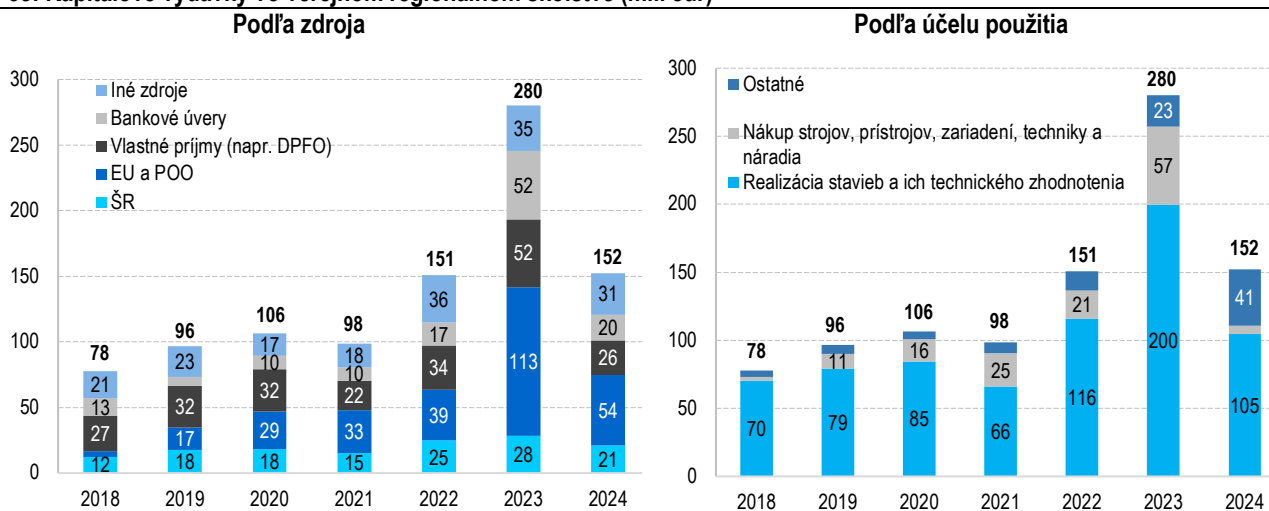
Slovensko investuje do majetku v školstve menej v porovnaní s krajinami EÚ, ale aj v porovnaní so susednými štátmi. Hoci väčšina investícií smeruje do budov, ich investičný dlh v čase rastie. Budovy verejných škôl sú vo veľkej miere majetkom obcí a VÚC, najviac preto investovali do škôl tie – z vlastných zdrojov, úverov aj fondov EÚ. Priemerná budova školy je opotrebená na 54 %, investície potrebné na dosiahnutie benchmarku (opotrebenie 43 %) sú asi 655 mil. eur. Revízia navrhuje začať pasportizáciou – zberom dát o budovách škôl a školských zariadení, ich technickom stave či nákladoch na energie. Investičný dlh na žiaka klesá s veľkosťou školy, pred masívnejším investovaním do škôl preto dáva zmysel zamyslieť sa nad racionalizáciou školskej siete.

Kľúčovým predpokladom efektívneho nastavenia kapitálových investícií je detailné zmapovanie (pasportizácia) majetku škôl. Stav infraštruktúry v slovenskom regionálnom školstve však doteraz nebol zmapovaný. Ministerstvo síce eviduje zoznam požiadaviek zriaďovateľov škôl na pridelenie finančných prostriedkov na odstránenie havarijných situácií, údaje vedené v informačnom systéme⁴⁴ však neposkytujú informácie o stave školských budov. Vo Veľkej Británii ([Department for Education, 2021](#)) a USA ([International Well Building Institute, 2021](#)) je zverejňovanie takýchto údajov bežnou praxou.

6.1 Stav budov sa napriek investíciám zhoršuje

Zo štátneho rozpočtu sa investuje v základných či stredných školách relatívne málo. Narástli najmä investície z fondov EÚ a POO, ale tiež z vlastných zdrojov samospráv či bankových úverov. Verejné školy v regionálnom školstve spolu so svojimi zriaďovateľmi a ministerstvom zvykli investovať do kapitálových výdavkov približne 135 mil. eur ročne, v rokoch 2022–2023 prišlo k prudšiemu nárastu. Štvrtina investícií sa financovala zo zdrojov obcí a VÚC, príspevky od štátu tvoria priemerne len 14 % všetkých investícií. Najväčší podiel z hľadiska zdrojov tvorili fondy EÚ (29 %). Okolo troch štvrtín prostriedkov išlo na realizáciu stavieb či technické zhodnotenie budov, zvyšok najmä na nákup zariadení.

Graf 58: Kapitálové výdavky vo verejnom regionálnom školstve (mil. eur)

Zdroj: RIS, MF SR

Zdroj: RIS, MF SR

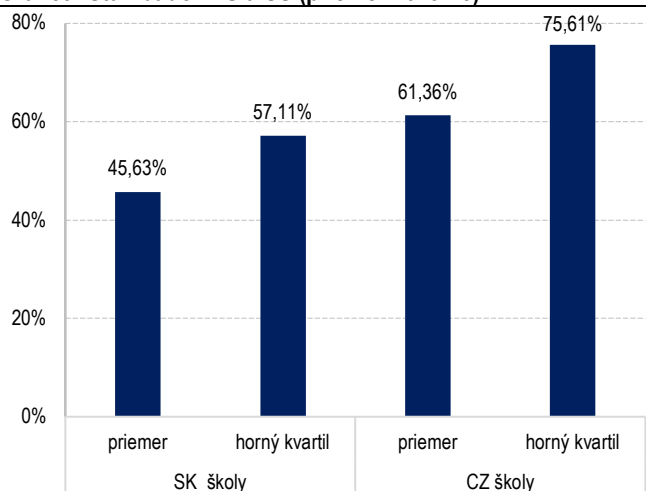
Priemerné opotrebenie školských budov na Slovensku je na úrovni 54 % a v dôsledku dlhodobo zanedbávaných investícií sa stav školskej infraštruktúry zhoršuje. V období medzi rokmi 2019 a 2023 bol priemerný podiel zostatkovej hodnoty na obstarávacej cene školských budov po zohľadnení odlišnej metódy odpisovania budov v oboch krajinách⁴⁵ v porovnaní s Českom o 16 p.b. nižší. Podrobnosti o metóde výpočtu investičného dlhu boli zverejnené v [Priebežnej správe Revízie výdavkov na základné a stredné školy](#).

⁴⁴ Viď www.eduzoznam.sk.

⁴⁵ V Česku sa líši výpočet účtovných odpisov. Budovy na Slovensku sa odpisujú 40 rokov, výška ročného odpisu predstavuje 1/40 zo vstupnej ceny majetku, t.j. ročná odpisová sadzba je 2,5 %. V Česku je doba odpisovania budov až 50 rokov – v 1. roku je ročná odpisová sadzba 1,02 %, v ďalších rokoch je sadzba vo výške 2,02 %.

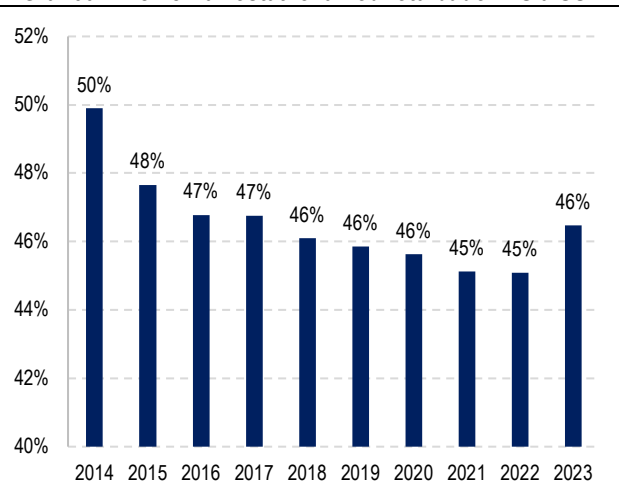
Aby sa investičný dlh verejných škôl v súčasnosti nezhoršoval, do školských budov by bolo potrebné investovať približne 84,6 mil. eur ročne⁴⁶. Podľa údajov z Rozpočtového informačného systému MF SR sa ročne poskytovalo na nákup vybavenia s rekonštrukciami a modernizáciou budov v primárnom a sekundárnom vzdelávaní priemerne 100 mil. eur, čo bolo ovplyvnené výrazným navýšením výdavkov od roku 2022.

Graf 59: Stav budov ZŠ a SŠ (priemer 2019-23)

Zdroj: Register účtovných závierok, IVP

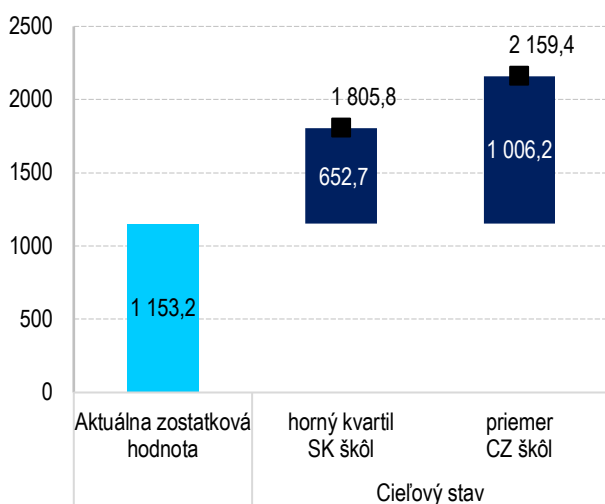
Graf 60: Priemerná zostatková hodnota budov ZŠ a SŠ

Zdroj: Register účtovných závierok, IVP

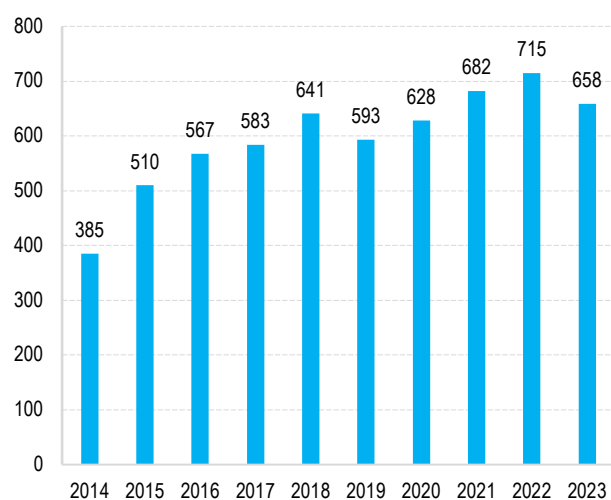
Investičná potreba slovenských verejných škôl na dosiahnutie benchmarkového stavu je v stovkách miliónov eur. Investičná medzera dosahuje 653 mil. eur v prípade, že cieľom by bolo dostať školy na úroveň horného kvartilu stavu budov slovenských verejných škôl (na úroveň 57 %). Ak by školy mali obnoviť svoje budovy na priemernú úroveň českých (na hodnotu 61 %), museli by jednorazovo investovať 1 mld. eur. Za sledované obdobie sa celkový investičný dlh v regionálnom školstve zvýšil o 273 mil. eur.

Graf 61: Investičná medzera ZŠ a SŠ (priemer 2019-2023, v mil. eur)

Zdroj: Register účtovných závierok, IVP

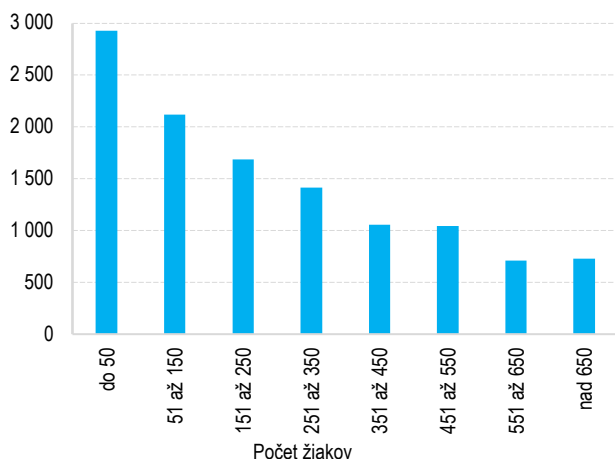
Graf 62: Vývoj celkového investičného dlhu ZŠ a SŠ (mil. eur, benchmark – horný kvartil SK)

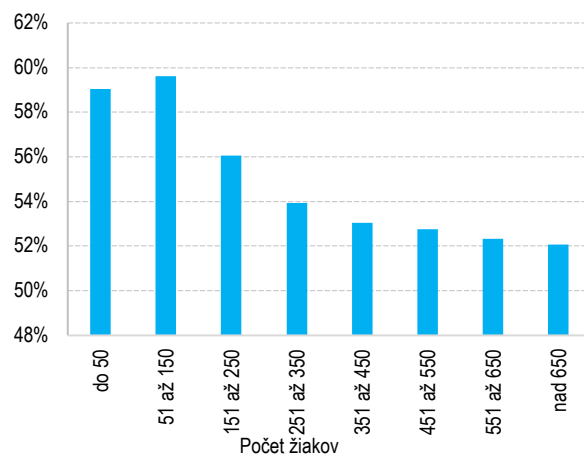
Zdroj: Register účtovných závierok, IVP

Investovať do väčších škôl je efektívnejšie, pričom jednotkový investičný dlh na žiaka klesá s veľkosťou školy a pre najväčšie je iba približne tretinový v porovnaní s najmenšími školami. Priemerná miera opotrebenia školských budov je najvyššia v prípade menších škôl do 50 žiakov (59 %) a do 150 žiakov (60 %).

⁴⁶ Účtovná závierka bola k dispozícii pre 71 % verejných slovenských škôl. Ročná investičná potreba je pre ne na úrovni 62,8 mil. eur.

Graf 63: Investičná medzera na žiaka podľa veľkosti škôl, (priemer 2019-2023, eur, benchmark – horný kvartil SK)

Zdroj: Register účtovných závierok, IVP

Graf 64: Priemerné opotrebenie budov podľa veľkosti škôl, (priemer 2019-2023)

Zdroj: Register účtovných závierok, IVP

6.2 Chýba rozdelenie zodpovednosti za stav infraštruktúry

Znižovanie investičného dlhu v školstve nie je možné vyriešiť jednorazovo a vyžaduje si dlhodobý, systematický prístup. Rezortu však dlhodobo chýba jasný plán, ako túto situáciu riešiť. Ministerstvá majú od roku 2021 povinnosť každoročne vypracovať a zverejniť investičný plán, ktorý má stanoviť investičné priority na minimálne päť rokov. Ministerstvo školstva aktuálne plánuje investície zo štátneho rozpočtu len na riešenie havarijných stavov budov. Keďže väčšina školských budov je v správe obcí (základné školy) a vyšších územných celkov (stredné školy), časť zodpovednosti aj finančných nákladov by mali niesť práve samosprávy. Ministerstvu navyše vyplýva povinnosť⁴⁷ zverejniť normatívy materiálo-technického a priestorového zabezpečenia stredných odborných škôl, povinné priestorové vybavenie základných škôl a gymnázií je obsiahnuté v inovovaných štátnych vzdelávacích programoch⁴⁸. Štát tak na jednej strane má záujem, aby sa žiaci učili v prostredí, ktoré je na to vhodné, na druhej strane zodpovednosť za stav budov majú najmä ich majitelia. Bude preto potrebné nájsť taký model financovania vzdelávacej infraštruktúry, ktorý tieto aspekty zosúladí.

Ako prvý krok je potrebné zmapovať skutočný stav školskej infraštruktúry. Údaje o stave infraštruktúry regionálneho školstva sú limitované, ministerstvo ich systematicky nezberá. Kľúčovým predpokladom efektívneho nastavenia investičného plánovania je pritom detailné zmapovanie majetku škôl, ktoré je v zahraničí bežné. Až následne bude možné vypracovať investičnú stratégiu, ktorá pomenuje priority rezortu z hľadiska riešenia investičného dlhu verejných škôl. Cieľom by malo byť, aby výdavky smerovali na prípravu projektov, ktoré sú zahrnuté v investičnom pláne rezortu. Metodika na prioritizáciu obnovy štátnych budov, vypracovaná Útvorom hodnoty za peniaze MF SR, môže slúžiť ako základ modelu – ktorý bude rozšírený o premenné zohľadňujúce špecifické charakteristiky školských budov.

Opatrenie R15: Pasportizácia školských budov.

Vytvorenie systematického prístupu na získavanie, evidenciu a správu údajov o školských budovách na Slovensku a zavedenie metodiky pre investičné plánovanie v školstve.

⁴⁷ V zmysle [zákona č. 596/2003](#) o štátnej správe v školstve a školskej samospráve.

⁴⁸ Viď [štátny vzdelávací program](#).

7. Návrh opatrení

U1: Rozdelenie mzdového normatívu podľa typu zamestnanca a úprava pravidiel pre mzdový normatív na nepedagogických zamestnancov

Opatrenie

Úprava mzdovej časti normatívu tak, aby zvlášť alokoval zdroje na mzdy pedagogického a nepedagogického personálu. Pre nepedagogický personál by sa následne neuplatňovali koeficienty pre:

- znevýhodnených žiakov,
- žiakov učiacich sa v inom jazyku,
- koeficient kvalifikačnej štruktúry,
- veľkostný koeficient školy.

Zdôvodnenie

- Koeficienty mzdového normatívu reflektujú potrebu personálu, tá sa môže líšiť napríklad pre rôzne druhy znevýhodnenia. Rozdelenie normatívu na časť pre pedagogických a pre nepedagogických zamestnancov by sprehľadnilo financovanie personálu a umožnilo presnejšie nastaviť koeficienty.
- Nie je zrejmé, ako prítomnosť znevýhodnených či nadaných žiakov navyšuje potrebu nepedagogického personálu.
- Podobne nie je zrejmé, prečo by malé školy mali potrebovať na žiaka viac nepedagogického personálu. Túto potrebu by bolo vhodné overiť v praxi (zistiť či malé školy majú viac priestoru na žiaka a podobne). Malé školy môžu mať viac priestorov na žiaka, avšak veľké školy majú napríklad často viac priestorov ako telocvične, laboratóriá, knižnice.
- Koeficient kvalifikačnej štruktúry by sa mal aplikovať iba na normatív pre pedagogických zamestnancov.
- Výpočet by mal zohľadňovať potrebu nepedagogického personálu podľa počtu žiakov školy.

Implementácia

- Rozdelenie mzdového normatívu pri výpočte na časť pre pedagogických a časť pre nepedagogických zamestnancov.
- Úprava nariadenia vlády č. 630/2008 Z. z. tak, aby reflektovalo nový výpočet.

Zasiiahnuté subjekty

Základné a stredné školy, prípadne iné podľa výberu.

Ročná úspora

Úspora približne 30-40 mil. eur podľa nastavenia subjektov, pre ktoré sa koeficienty zmenia (nezahrňa MŠ). Opatrenie bude úsporné iba v prípade, že budú o danú čiastku znížené celkové zdroje na normatívne financovanie škôl. Úsporu bude potrebné zohľadniť pri rozpise normatívnych finančných prostriedkov v súlade s § 3 NV č. 630/2008 Z. z.

- Zrušenie iba veľkostného koeficientu – úspora približne 17 mil. eur
- Zrušenie koeficientov pre žiakov so ŠVVP mimo špeciálnych škôl – 21 mil. eur
- Zrušenie koeficientov pre štúdium v inom jazyku či bilingválne štúdium – 3 mil. eur
- Neuplatňovanie KKŠ pre nepedagogických zamestnancov je iba redistribučné opatrenie

Riziká

- Možný neproporčný vplyv na vybrané malé školy, ktorý je potrebné zohľadniť.

Alternatívy

- Bez alternatív.

U2: Úprava systému vzdelávacích poukazov

Opatrenie

Úprava systému vzdelávacích poukazov úpravou okruhu oprávnených žiakov s cieľom zvýšiť hodnotu poukazu nad súčasnú úroveň. Súčasťou je aj zavedenie evidencie účelu využitia vzdelávacích poukazov na zvýšenie transparentnosti a efektívnosti systému, a digitalizácia procesu poskytovania poukazov.

Zdôvodnenie

- Vzdelávací poukaz je možné v súčasnosti využiť iba na záujmovú činnosť organizovanú školami a školskými zariadeniami. Až 90 % z uplatnených poukazov pritom prijímajú samotné školy. Približne 40 % žiakov uplatňuje poukaz iba formálne bez skutočnej účasti na záujmovom vzdelávaní, pričom poskytovateľ aktivity inkasuje hodnotu uplatneného poukazu. Rozšírenie zoznamu možných prijímateľov o napríklad športové kluby alebo mimovládne organizácie (občianske združenia, nadácie, neziskové organizácie a pod.) by zvýšilo mieru flexibility pri výbere krúžkov a pomohlo zvýšiť celkovú využiteľnosť vzdelávacích poukazov.
- Chýba konkrétna definícia prínosu a účelu vzdelávacích poukazov. Legislatíva nerozlišuje medzi náročnosťou jednotlivých aktivít a výdavkov s nimi spätých. Nároky sú pritom odlišné pri vzdelávacích a relaxačných (napr. loptové hry) aktivitách.
- Nízka hodnota poukazov (32 eur na rok) nereflektuje náklady na poskytovanie rôznorodých záujmových aktivít. Podľa prieskumu stoja krúžky v školskom klube rodičov od 10 do 100 eur. Za aktivity mimo školy rodičia platia v priemere 120 eur ročne. Avšak polovica rodičov sa zmesť do sumy 60 eur ročne za krúžky.
- Zameranie vzdelávacích poukazov na užšiu skupinu školákov by mohlo zabezpečiť vyššiu kvalitu ponúkaného záujmového vzdelávania pri zachovaní rozpočtovej neutrality. Obmedzenie poukazov napr. na žiakov 1. stupňa ZŠ vychádza z predpokladu, že v ranom školskom veku je dôležité podporovať rozvoj kreativity a zručností prostredníctvom štruktúrovaných aktivít, ktoré môžu mať dlhodobý pozitívny vplyv na ich vzdelávacie výsledky a osobnostný rast.
- Evidencia vzdelávacích poukazov je zabezpečená v rámci informačného systému CVTI. Zo zbieraných dát však nie je možné zistiť, na aké aktivity sa poukazy skutočne využívajú. Rozšírenie funkcionality existujúceho informačného systému CVTI by umožnilo sledovať záujmové aktivity žiakov po vyučovaní.

Implementácia

- Úprava Zákona 597/2003 Z. z. a nariadenia vlády SR č. 630/2008 Z. z.
- Rozšírený informačný systém CVTI by zahŕňal informácie o názve a type krúžku (športový, umelecký, jazykový, technický), počte hodín absolvovaných žiakom. Okrem toho by sa mohla zaviesť aj klasifikácia aktivít podľa náročnosti (nízkonákladové – loptové hry, vzdelávacie – cudzie jazyky a intenzívne programy – letné tábory). Systém by tiež umožnil rodičom a žiakom poskytovať spätnú väzbu v podobe hodnotenia kvality ponúkaných krúžkov, čím by sa zlepšila transparentnosť a kvalita vzdelávacích aktivít.

Zasiahnuté subjekty

V závislosti od scenára.

Tabuľka 12: Zasiahnuté subjekty

Kategória	Počet žiakov	z toho SZP
ZŠ, ŠZŠ 1. stupeň	245 046	19 889
ZŠ, ŠZŠ 2. stupeň, 1-4. roč. GYM-8	278 182	14 718
ZŠ, ŠZŠ, 1-4. roč. GYM-8 spolu	523 228	34 607
SŠ	207 742	1 456
Spolu	730 970	36 063

Zdroj: Prepočty autorov

Ročná úspora

Tabuľka 13: Ročná úspora

Scenár	Nastavenie	Úspora (v mil. eur)
Alt. 1	Obmedzenie VP na ZŠ, špeciálne ZŠ a prvé 4 ročníky 8-ročných gymnázií a zvýšenie hodnoty na 45 eur	-0,1
Alt. 2	Obmedzenie VP na ZŠ, špeciálne ZŠ a prvé 4 ročníky 8-ročných gymnázií pri súčasnej hodnote poukazov	5,2
Alt. 3	Obmedzenie VP na 1. stupeň ZŠ a zvýšenie hodnoty na 75 eur	3,9
Alt. 4	Obmedzenie VP na žiakov zo SZP a zvýšenie hodnoty na 250 eur	11,2

Zdroj: Prepočty autorov

Riziká

- Ak sa obmedzí okruh oprávnených žiakov, zrušenie vzdelávacieho poukazu pre žiakov, ktorí už naň nebudú mať nárok, môže znamenať úplné zamedzenie ich prístupu k voľnočasovým aktivitám, najmä ak to bola ich jediná možnosť účasti na krúžkoch.
- Možné zvýšenie administratívnej záťaže pre školy a školské zariadenia a nesprávne zaznamenávanie údajov do systému. Na druhej strane, digitalizáciou procesu môže dôjsť k odbúraniu záťaže.

Alternatívy

Bez alternatív.

U3: Úprava príspevkov na školu v prírode a kurz pohybových aktivít v prírode**Opatrenie:**

Úprava príspevkov na školu v prírode (ŠvP) a kurz pohybových aktivít v prírode.

Zdôvodnenie

- Príspevky na tieto aktivity by mali umožniť zúčastniť sa ich aj žiakom z chudobnejších rodín. Neplnia však tento účel, v najchudobnejších regiónoch sa poberajú najmenej, a to napriek tomu, že príspevok na ŠvP je v týchto regiónoch dokonca zvýšený.
- Zároveň špeciálne v prípade ŠvP nie sú zrejmé vzdelávacie benefity takýchto príspevkov – tie sú skôr potvrdené u cielených exkurzií na konkrétne témy. V zahraničí nebývajú podobné aktivity podporované.
- Zrušenie či obmedzenie príspevku neznamena zrušenie organizácie týchto aktivít pre žiakov, ale priblíženie sa stavu pred zavedením príspevku, kedy žiaci tiež chodili na kurzy a do školy v prírode avšak s vyššou mierou krytia výdavkov zákonnými zástupcami.

Implementácia

- Úprava zákona 597/2003 Z. z.
- Úprava smernica č. 49/2023 o organizovaní športového výcviku a kurzu pohybových aktivít v prírode.

Zasiahnuté subjekty

Potenciálne všetci žiaci základných a stredných škôl.

Ročná úspora

Tabuľka 14: Ročná úspora

v mil. eur	Zrušenie	Obmedzenie na žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia	Obmedzenie na žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia a zvýšenie
Iba príspevok na ŠvP	6,5	6,0	5,5
Iba príspevok na kurz pohybových aktivít	16,7	15,6	14,5
Oba príspevky	23,2	21,6	20,0

Zdroj: Prepočty autorov

Riziká

- Hoci vzdelávacie benefity týchto aktivít nie sú zrejmé, môžu prinášať nepozorované prínosy iného charakteru, ako napríklad lepšie sociálne zručnosti, triedny kolektív a pod. Zrušenie alebo obmedzenie účasti žiakov na týchto aktivitách môže mať negatívny dopad na tieto aspekty.
- Rozšírenie možností využitia príspevku na kurzy v prírode od r. 2025 aj na iné, menej nákladné kurzy ako lyžiarske, môže zvýšiť účasť žiakov z chudobnejších regiónov na daných aktivitách, čím sa oslabí argument pre úpravu príspevku.

Alternatívy

1. Obmedzenie príspevku / príspevkov iba pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v súčasnej výške. Úspora vid' tabuľka. Zasiahnutí by boli potenciálne všetci žiaci ZŠ a SŠ okrem žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia.
2. Obmedzenie príspevku / príspevkov iba pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia so zvýšením hodnoty príspevku / príspevkov (napr. na dvojnásobok, teda 300 eur na žiaka). Úspora vid' tabuľka. Zasiahnutí by boli potenciálne všetci žiaci základných a stredných škôl – žiaci zo SZP zasiahnutí pozitívne, ostatní negatívne.

U4: Krátenie normatívu neverejných škôl**Opatrenie**

Krátenie normatívu súkromných a cirkevných škôl, ktoré nesplnia stanovené požiadavky kladené na verejných poskytovateľov vzdelávania (finálne znenie bude špecifikované po širšej dohode).

Zdôvodnenie

- Slovensko má najvyšší podiel financovania súkromných škôl z verejných zdrojov spomedzi krajín s existenciou poplatkov bez obmedzení.
- Súkromné školy dostávajú rovnaký normatív ako verejné, aj keď majú menej povinností – na základnú školu nemusia prijímať všetkých žiakov zo školského obvodu, vedia si vybrať takých, u ktorých očakávajú jednoduchšiu spoluprácu. Tiež nemusia zverejňovať všetky informácie a môžu vyberať školné.

Implementácia

- Úprava Zákona 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a 597/2003 Z. z. o financovaní škôl a školských zariadení, aby reflektovali požiadavky, ktoré by súkromné školy mali splniť.
- Úprava nariadenia vlády SR č. 630/2008 Z. z.

Zasiahnuté subjekty

Súkromné a cirkevné školy (približne 160 cirkevných a 200 súkromných ZŠ a SŠ, spolu dostávajú takmer 265 mil. eur na normatívoch a vyberú viac ako 20 mil. eur na poplatkoch).

Ročná úspora

Presná výška sa nedá dopredu odhadnúť, bude závisieť od nastavenia podmienok a toho, koľko škôl sa ich rozhodne akceptovať. Odhad 0-26 mil. eur (0-10 % normatívu pre súkromné a cirkevné základné a stredné školy).

Riziká

- Nižšia úspora, časť súkromných škôl môže po znížení normatívu zaniknúť a žiaci budú musieť prestúpiť do verejných škôl.
- Zvýšenie či zavedenie školného na súkromných školách, ktoré môže pre časť žiakov spôsobiť, že už bude škola pre nich nedostupná. Čiastočným riešením by mohlo byť prechodné obdobie, prípadne postupný nábeh zmeny.
- Zmluva s Vatikánom prikazuje financovať cirkevné školy rovnako ako verejné, preto treba nastaviť pravidlá tak, aby neboli pre cirkevné školy diskriminačné.

U5: Výpočet veľkostného koeficientu na úrovni obce

Opatrenie

Veľkostným koeficientom podporovať malé ZŠ iba v obciach, kde je menej ako 250 žiakov ZŠ s rovnakým vyučovacím jazykom. Veľkostný príspevok pre jednotlivé základné školy by sa počítal na základe celkového počtu žiakov s rovnakým vyučovacím jazykom v celej obci, nie na základe počtu žiakov v obci s rovnakým vyučovacím jazykom iba u rovnakého zriaďovateľa.

Zdôvodnenie

- Hlavným cieľom zavedenia veľkostného koeficientu bolo udržať malé školy aj v menších obciach. Veľkostný koeficient však podporuje aj dve malé ZŠ v rovnakej obci, ak majú rôznych zriaďovateľov.
- V praxi zo systému ťažia najmä malé mestské súkromné a cirkevné školy, verejní zriaďovatelia v mestách spravidla prevádzkujú väčšie školy.

Implementácia

- Úprava nariadenia vlády SR č. 630/2008 Z. z. tak, aby sa veľkostný koeficient počítal na základe celkového počtu detí v obci s rovnakým vyučovacím jazykom (napríklad ak sú v obci 2 školy, jedna s 80 žiakmi a jedna so 100 žiakmi, obe by mali veľkostný koeficient pre 180 žiakov).
- Z vety „*Normatív na žiaka základnej školy sa zvyšuje o veľkostný príspevok, ak súčet počtu žiakov s daným vyučovacím jazykom v dennej forme štúdia) v základných školách v pôsobnosti zriaďovateľa na území obce je menší ako 250*“ vypadne slovné spojenie „v pôsobnosti zriaďovateľa“.
- Finančné toky zostanú zachované (normatívne financie pôjdu priamo zriaďovateľom), zmení sa len spôsob výpočtu veľkostného koeficientu.

Zasiahnuté subjekty

Malé školy v obciach a mestách s inou školou - 138 škôl (82 súkromných, 46 cirkevných, 10 verejných), 20-tisíc žiakov.

Ročná úspora

- 14 mil. eur (navýšenie normatívu na veľkostné koeficienty stojí cca 100 mil. eur ročne).
- Aby bolo opatrenie úsporné, je nutné zohľadnenie pri výpočte celkových zdrojov na normatívne financovanie škôl.
- Úsporu bude potrebné zohľadniť pri rozpise normatívnych finančných prostriedkov v súlade s § 3 NV č. 630/2008 Z. z. Prvé roky môže úsporu pre verejné školy mierne znížiť garantované minimum.

Riziká

Maximálne zníženie normatívneho financovania pre jednu školu by predstavovalo 33 % jej rozpočtu a niektoré školy by mohli zaniknúť, rizikom je aj zvýšenie či zavedenie školného, ktoré môže pre časť žiakov spôsobiť, že už bude škola pre nich nedostupná. Znížila by sa tak ponuka rôznych vzdelávacích možností pre niektorých žiakov. Ide však prevažne o súkromné školy, ktoré aj v súčasnosti môžu teoreticky zaniknúť či zvýšiť školné kedykoľvek. Čiastočným riešením by mohlo byť prechodné obdobie, prípadne postupný nábeh zmeny.

Alternatívy

Bez alternatív.

U6: Presun žiakov z malých verejných základných škôl**Opatrenie**

Žiaci z malých verejných ZŠ (plnoorganizované do 150 žiakov a neplnoorganizované do 50 žiakov) sa presunú do susedných škôl s rovnakým vyučovacím jazykom do vzdialenosti 6 km po cestnej sieti⁴⁹.

Zdôvodnenie

- Žiaci z malých škôl dosahujú horšie výsledky aj po zohľadnení charakteristík žiaka, socioekonomickej situácie domácnosti a charakteristiky školy.
- Náročnejšia prevádzka a nižší počet žiakov na pedagóga na malých školách stojí štát prostredníctvom normatívneho veľkostného príspevku 100 mil. eur ročne.
- Sieť ZŠ je veľmi rozdrobená – veľkostný príspevok pre školy do 250 žiakov poberá až 1300 škôl (63 %), navštevuje ich 135-tisíc žiakov (28 %).
- Investovať do väčších škôl je efektívnejšie, pričom jednotkový investičný dlh na žiaka klesá s veľkosťou školy a pre najväčšie je iba približne tretinový v porovnaní s najmenšími školami.
- Podľa školského zákona by sa mala zriaďovať základná škola iba v prípade, ak je predpoklad, že ju bude navštevovať aspoň 150 detí (30 detí pri neplnoorganizovaných školách). Pod týmito limitmi je viac ako 600 škôl.
- Opatrenie nepočíta s presunmi zo súkromných a cirkevných škôl kvôli výraznému prekryvu úspor s opatrením o používaní veľkostného koeficientu na úrovni obce a mierne jednoduchšej implementácii na verejných školách.

Implementácia

- Náročná implementácia, keďže zriaďovateľmi verejných ZŠ sú väčšinou samosprávy a štát nemá právomoc rušiť konkrétne školy. Potrebná komunikácia so ZMOSom a samosprávami, prípadne regionálnymi úradmi školskej správy.
- Identifikácia škôl na základe výstupov geomodelu, z ktorých by sa žiaci mohli presunúť do iných blízkych škôl. Prioritne by mohlo ísť o malé plnoorganizované školy – žiaci na druhom stupni sa vedľa jednoduchšie presúvať ako žiaci na 1. stupni a druhý stupeň je problematickejší z hľadiska odbornosti výučby.
- Podklady budú poskytnuté ZMOSu, UMS a zriaďovateľom škôl na ďalšie rozhodovanie. Komunikácia so ZMOSom, stretnutia so starostami dotknutých obcí (za účasti MŠVVaM SR), s dopravcami, aby bola zabezpečená dopravná dostupnosť vo vhodnom čase, prípadne zabezpečenie školských autobusov.
- Komunikácia s rodičmi daných žiakov, vysvetlenie výhod štúdia na väčšej škole.
- Ušetrené peniaze by mohli byť použité na ďalšie zlepšenie školskej infraštruktúry.

Zasiahnuté subjekty

Asi 190 zanikajúcich škôl a 7-tisíc presunutých žiakov.

Ročná úspora

- 10 mil. eur. Celková úspora pri rušení škôl nie je dosiahnuteľná okamžite, nakoľko je málo pravdepodobné, že by väčší počet škôl zanikol od najbližšieho školského roka.
- Zároveň, aby bolo opatrenie úsporné, je nutné zohľadnenie pri výpočte celkových zdrojov na normatívne financovanie škôl. Úsporu bude potrebné zohľadniť pri rozpise normatívnych finančných prostriedkov v súlade s § 3 NV č. 630/2008 Z. z.

⁴⁹ Využili by sa pri tom školy v susedných obciach do maximálnej kapacity – teda môže byť potrebná počiatočná investícia do navýšenia materiálneho a personálneho zabezpečenia škôl, ale nie sú potrebné stavebné úpravy.

Riziká

- Nižšia úspora kvôli náročnej a pomalejšej implementácii alebo zvýšeným výdavkom na dopravné.
- Štát má právomoc nezaradiť do siete školu, ktorá nespĺňa minimálny predpokladaný počet žiakov, ale nemá právomoc na rušenie konkrétnych škôl.
- Nepresnosť dostupných dát o počtoch žiakov a voľných kapacitách.
- Potreba dodatočnej investície do materiálového a personálneho zabezpečenia škôl pre využitie maximálnych kapacít.

Alternatívy

1. Presun žiakov iba s využitím okamžite dostupných kapacít susedných škôl. Ročná úspora 5 mil. eur, 115 zanikajúcich škôl a 4-tisíc presunutých žiakov.
 2. Presun žiakov z verejných škôl do 250 žiakov iba do vzdialenosti 3 km s maximálnym využitím ich priestorových kapacít. Ročná úspora 2 mil. eur, 65 zanikajúcich škôl a 3,5-tisíc presunutých žiakov.
- Okrem presunu žiakov aj úprava zákona 245/2008 Z. z., ktorá sprísni podmienky ohľadom minimálneho počtu žiakov pri zaraďovaní školy do siete.
 - Ak by komunikácia so zriaďovateľmi dlhodobo neviedla k uspokojujúcej racionalizácii siete, je možné vyvinúť väčší tlak cez úpravu veľkostného koeficientu. Jednou z možností je zrušenie veľkostného koeficientu pre žiakov na 2 stupni, resp. v 3. cykle, keďže blízkosť fyzickej infraštruktúry zohráva dôležitejšiu úlohu v prípade mladších žiakov. Ďalšou možnosťou je zrušenie plošného uplatňovania veľkostného koeficientu a finančná podpora pre zlučovanie škôl do väčších celkov.

U7: Zavedenie jednoročného prípravného programu ako alternatívy k F odborom**Opatrenie**

Vytvoriť a experimentálne overiť jednoročný prípravný program pre žiakov, ktorí nedokončili ZŠ. Nový program by mal mať vyššiu časovú dotáciu na všeobecné predmety a mohli by ho navštevovať žiaci, ktorí neúspešne ukončili 8. alebo 9. ročník ZŠ a mal by slúžiť ako efektívnejšia alternatíva k F odborom.

Zdôvodnenie

- Hlavnou úlohou jednoročného programu by malo byť získanie nižšieho stredného vzdelania formou komisionálnej skúšky a príprava na výber nadväzujúceho učebného odboru (H). Pre získanie nižšieho stredného vzdelania za jeden rok je potreba navýšiť dotáciu na všeobecné predmety na 40 % (rovnako ako v Nemecku 2 dni v týždni).
- Navýšenie všeobecných hodín súvisí aj s implementáciou hodín zameraných na mentoring, kariérové poradenstvo a budovanie tzv. mäkkých zručností (ako napríklad písanie životopisu alebo sebaaprezentácia pri pracovnom pohovore).
- Opatrenie by znížilo náklady na normatív a zvýšilo by efektivitu prechodu do učebných odborov na SOŠ. V súčasnosti tvorí všeobecné vzdelávanie 10 - 15 % z celkovej časovej dotácie pre F odbory. V odbornej zložke dominuje praktická príprava, ktorá tvorí 96 %.
- Napriek dôrazu na odbornú prípravu nemajú F odbory takmer žiadny vplyv na uplatnenie na trhu práce. F odbory by sa mali prispôbiť kompenzačným opatreniam v Európe, kde existujú vo forme jednoročných úvodných kurzov (Nemecko, Švédsko). Tieto programy slúžia na doplnenie si základných zručností, doplnenie základného vzdelania, orientáciu v odborných predmetoch a tiež sú vo veľkej miere sprevádzané mentoringom a kariérovým poradenstvom.
- Normatívy pre F-odbory predstavovali v roku 2023 cca 26 mil. eur ročne. Z toho cca. 8,5 mil. bolo vynaložených na žiakov, ktorí ukončil štúdium predčasne.

Implementácia

- Vytvoriť a pilotne overiť jednotný štátny vzdelávací program v dĺžke 1 rok pre žiakov, ktorí nedokončili ZŠ.
- Úprava zákona 245/2008 Z.z.
- Úprava zákona 61/2015 Z.z.

Zasiahnuté subjekty

Stredné odborné školy, žiaci predčasne ukončujúci vzdelávanie na základnej škole.

Ročná úspora

V prípade úspešnosti pilotného overenia a transformácie F odborov by za súčasného stavu predstavovala ročná úspora 7,5 mil. eur. Skrátením dĺžky štúdia na 1 rok a 50 % úspešnosti absolvovania NSV s prechodom do hlavného prúdu stredoškolského štúdia by ročná úspora predstavovala 6,8 mil. Ďalších 0,7 mil. by predstavovala úspora na mzdovom normatíve v prípade, že by sa zvýšila dotácia na všeobecné predmety na 40 %.

Riziká

Kľúčovým predpokladom fungovania programu je existencia silného školského podporného tímu, ideálne v prepojení s externými aktérmi z oblasti sociálnych a terénnych služieb. Bez takejto podpory nebude možné dosiahnuť očakávané výsledky

Alternatíva

Ponechať F odbory v súčasnej podobe ako dvojročné učebné odbory, ale s navýšením časovej dotácie na všeobecné predmety a povinnosťou absolvovať komisionálnu skúšku na získanie NSV.

U8: Rozpočtová neutralita finančnej regulácie odborov stredných škôl**Opatrenie**

Úprava zoznamov nedostatkových a nadbytočných odborov s cieľom eliminovať negatívny rozpočtový dopad.

Zdôvodnenie

- Zoznamy nedostatkových a nadbytočných odborov majú priamy negatívny dopad na štátne výdavky. Súčasná situácia, kde prevažujú odbory s navýšeným normatívom, spôsobuje negatívny rozpočtový vplyv 1,26 mil. eur ročne.
- Posledná aktualizácia zoznamov z roku 2020 nezohľadňuje aktuálne údaje o situácii na trhu práce, takže nemusia byť nastavené v súlade s požiadavkami trhu práce. Navyše podľa § 28 ods. 2 zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave ministerstvo má zoznamy vypracúvať najmenej raz za tri roky, čo nebolo dodržané.
- Nedostatok aktuálnych údajov o potrebách trhu práce a fragmentácia odborného vzdelávania komplikujú efektívne prispôsobenie zoznamov reálnym potrebám.

Implementácia

- Potreba zabezpečiť aktuálnejšie údaje o súčasných a budúcich potrebách trhu práce. Tento krok si vyžaduje koordináciu zo strany Aliancie sektorových rád a ministerstva, vrátane zberu a analýzy údajov.
- Revízia Smernice č. 55/2019 o postupe pri tvorbe zoznamov študijných odborov a učebných odborov.
- Vypracovanie nových Zoznamov podľa upravenej smernice, účinnosť zoznamov možná najskôr v roku 2026.

Zasiahnuté subjekty

Školy so žiakmi v odboroch označených ako nadbytočné.

Ročná úspora

Úspora 1,26 mil. eur ročne (údaj na základe analýzy z posledných rokov).

Riziká

1. Absencia údajov o budúcich potrebách zručností a fragmentácia odborného vzdelávania limitujú lepšie nastavenie regulácie.
2. Odpor dotknutých stakeholderov ohľadom rozšírenia okruhu odborov, ktorým sa kráti normatív (SOŠ), zamestnávateľov).

Alternatíva

Zrušenie zoznamov. Nepreferovaná možnosť, ak sa však nevyrieši problém s dostupnosťou údajov o budúcich potrebách trhu práce, je možné ju zvážiť. Vyžadovalo by si zmenu zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave.

R1: Rozšírenie pravidelného testovania žiakov

Opatrenie

Rozšíriť pravidelné testovania žiakov o nové druhy overovacích testov:

- rozšírenie národného testovania o overovacie testy po každom cykle nového štátneho vzdelávacieho programu pre základné vzdelávanie podľa nábehu reformy (prvé testovanie po prvom cykle v máji 2026),
- rozšírenie testovania aj o iné ako jazykové a matematické zručnosti na vzorkách žiakov,
- dlhodobé sledovanie vopred vybranej vzorky žiakov počas viacerých ročníkov.

Zaviesť vzdelávanie učiteľov a riaditeľov o využívaní výsledkov testovania:

- vzdelávanie riaditeľov a učiteľov o tom, ako využívať výsledky testov, a
- zmena spätnej väzby, ktorú školy, učitelia, žiaci a rodičia po absolvovaní testovania dostávajú.

Zdôvodnenie

- Testovanie prináša mnoho informácií všetkým aktérom. Vieme sa vďaka nemu dozvedieť, čo všetko sa žiaci naučili, ktoré skupiny žiakov majú problémy s ktorými predmetmi, či boli nedávno implementované reformy úspešné v zlepšovaní vzdelávacích výsledkov, aké aspekty vplyvajú na vzdelávacie výsledky žiakov a celkovo na ktoré oblasti by bolo treba zamerať pozornosť jednotlivých aktérov vzdelávania.
- Súčasné testovania však nie sú použiteľné na sledovanie trendov – ich výsledky nie sú medziročne porovnateľné. Zároveň testujú iba málo predmetov, takže sledovať napríklad vplyv veľkosti školy či kvalifikovanosti výučby predmetov ako fyzika, chémia, biológia či informatika nie je možné.
- Testovanie 5 je v súčasnosti navyše (dočasne) pozastavené. Dôležité údaje by poskytla aj možnosť sledovať výsledky konkrétnej skupiny žiakov v dlhšom časovom horizonte. O užitočnosti testov je tiež treba presvedčiť aj riaditeľov a učiteľov, ktorí v nich často nevidia zmysel. Lepšia spätná väzba pre nich by im mohla pomôcť zlepšiť vzdelávanie žiakov.

Implementácia

NIVaM už pracuje na príprave overovacieho (kriteriálneho) testovania po 1. cykle ŠVP, ktoré je plánované na rok 2026. Po jeho realizácii je možné v ďalších rokoch rozširovať testovanie aj o ďalšie oblasti a zaviesť longitudinálne sledovanie vzoriek žiakov.

Zasiahnuté subjekty

- NIVaM ako organizátor a garant testovacej agendy.
- Žiaci, učitelia a riaditelia na všetkých ZŠ a SŠ.

Ročné náklady

V závislosti od rozsahu zavedených testov. 0-500 tisíc eur na základe nákladov na testovania ktoré prebiehajú v súčasnosti. Konečná suma bude závisieť od druhu testovania (celoplošné sú drahšie ako výberové) a počtu administrovaných testov.

Riziká

Alternatíva

Implementovať iba časť z uvedených testov.

R2: Zlepšenie programového rozpočtu MŠVVaM SR**Opatrenie**

Aktualizovať programový rozpočet MŠVVaM SR tak, aby bol tvorený podľa Metodického pokynu MF SR na usmernenie programového rozpočtovania – výdavky slúžiace rovnakému cieľu rozpočtované spolu v jednom podprograme či prvku, výdavky slúžiace iným cieľom rozpočtované v rôznych prvkoch či podprogramoch.

Prostriedky poskytované materským, základným a stredným školám by mali byť rozdelené na podprogram pre normatívne a nenormatívne prostriedky.

- **Normatívne výdavky** by ďalej boli zaraďované do prvkov podľa stupňa vzdelania. Pre jednotlivé stupne by potom bolo možné sledovať výsledkové ukazovatele – či už účasť na predprimárnom vzdelávaní, TIMMS a PIRLS pre primárne vzdelávanie, testy PISA či národné testy pre nižší sekundárny stupeň a ukazovatele ako predčasnú mieru ukončovania dochádzky či nezamestnanosť absolventov pre vyššie sekundárne vzdelávanie.
- **Nenormatívne výdavky** by mali mať vlastný podprogram a každý z nich vlastný prvok. Bolo by potom možné sledovať, ako výdavky na učebnice vplyvajú napríklad na to, či školy majú učebníc dostatok, alebo výdavky na školy v prírode na to, či sa ich žiaci zúčastňujú. Iné transfery do škôl – napríklad dohodovacie konania – by mohli mať vlastný podprogram a každý z nich vlastný prvok, transparentne alokovanú sumu a tiež vlastné ciele.
- Výdavky ministerstva na **zabezpečenie funkčnosti systému** by bolo vhodné členiť vecne – napríklad na výdavky na chod úradu, výdavky na vzdelávanie učiteľov, výdavky na inšpekčnú a testovaciu činnosť, výdavky na výskum či výdavky na zabezpečenie školských úradov. Výdavky z fondov EÚ, ktoré je možné vecne zaradiť pod regionálne či vysoké školstvo alebo pod činnosti ako vzdelávanie učiteľov či testovania, by mali byť zaradené v programoch spolu s financiami zo ŠR a nie duplicitne vo vlastnom programe.

Zdôvodnenie

Programová štruktúra MŠVVaM SR vo veľkej miere sleduje ekonomickú klasifikáciu aj tam, kde to nie je nutné. Rovnaké výdavky na normatívy či transfer na vakcíny pre zamestnancov sú zaradené v inom prvku podľa toho, či idú školám zriadeným obcami, VÚC alebo iným školám. Tieto výdavky však majú slúžiť plneniu toho istého cieľa bez ohľadu na to, komu transfer smeruje, mali by preto byť zaradené v jednom prvku. Naopak, vecne rôzne výdavky, napríklad nenormatívne výdavky na dopravné, sú v jednom prvku s normatívmi, aj keď majú plniť iný cieľ. Programový rozpočet, ktorý by bol formovaný najmä cieľmi a výsledkovými ukazovateľmi a nie ekonomickou či organizačnou klasifikáciou, by umožnil lepšie sledovať výdavky a ich vzťah k výsledkom politik.

Napríklad podprogram *Usmerňovanie a transformácia regionálneho školstva* má ako zámer zavádzanie IKT, podporu vydávania žiackych časopisov, podporu rôznych súťaží, vzdelávania národnostných menšín či hendikepovaných detí. Ako merateľné ukazovatele používa napríklad počet podporených súťaží, zorganizovaných odborných podujatí či rozvojových projektov. Avšak na prvky nie je rozdelený podľa druhu využitia (inklúzia, rozvoj, vzdelávanie) ale podľa toho, či sú peniaze poskytnuté obciam, VÚC alebo iným aktérom. Vázhba medzi ukazovateľmi a výdavkami je preto nejasná.

Tabuľka 15: Súčasná podoba podprogramu Usmerňovanie a transformácia regionálneho školstva

07813	Usmerňovanie a transformácia regionálneho školstva
0781301	Usmerňovanie a transformácia regionálneho školstva (okrem 641009, 641010)
0781302	641009 - Usmerňovanie a transformácia regionálneho školstva
0781303	641010 - Usmerňovanie a transformácia regionálneho školstva

Zdroj: RIS MF SR

Tabuľka 16: Možná nová podoba podprogramu Usmerňovanie a transformácia regionálneho školstva

07813	Usmerňovanie a transformácia regionálneho školstva
0781301	Podpora aktivít smerujúcich k inklúzii
0781302	Podpora odborných a vzdelávacích podujatí
0781303	Podpora žiackych súťaží
0781304	Podpora rozvojových projektov

Zdroj: IVP a ÚHP

Implementácia

- SFRŠ v spolupráci s vecnými sekciami navrhne novú programovú štruktúru a merateľné ukazovatele.
- Dohoda IVP, ÚHP a SFRŠ na štruktúre a merateľných ukazovateľoch.
- Implementácia v Module programového rozpočtovania v Rozpočtovom informačnom systéme.

Ročné náklady

- Bez dodatočných nákladov.

Riziká

- Podobne ako pri prechode výdavkov na školstvo z MV SR na MŠVVaM SR, aj pri takejto zmene bude nejakú dobu zložité získať časový rad výdavkov do minulosti v novej programovej štruktúre.

R3: Rozdelenie mzdového normatívu na ZŠ podľa stupňa vzdelávania**Opatrenie**

Úprava mzdovej časti normatívu tak, aby bol rozdielny pre žiakov prvého a druhého stupňa základných škôl (a aby bol po nábehu reformy rozdielny pre žiakov jednotlivých vzdelávacích cyklov).

Zdôvodnenie

- Na 2. stupni musia školy zabezpečiť vyšší priemerný počet odučených hodín na žiaka, nakoľko majú v porovnaní s prvým stupňom viac predpísaného učiva a zároveň sa im hodiny častejšie delia.
- Po rozdelení na tri vzdelávacie cykly budú rozdiely medzi prvým a tretím cyklom ešte väčšie. A hoci sú v priemere veľkosti tried na druhom stupni o trochu väčšie, takýto veľký rozdiel nekompenzujú.
- Normatív by toto mal reflektovať, aby neboli zvýhodňované školy s iba nižšími ročníkmi / vzdelávacími cyklami. Výpočet by mal zohľadňovať počet odučených hodín na prvom a druhom stupni, očakávaný počet delených hodín a veľkosti tried na daných stupňoch.

Implementácia

- Úprava Zákona 597/2003 Z. z. o financovaní škôl a školských zariadení a Nariadenia vlády č. 630/2008 Z. z.

Zasiahnuté subjekty

- Základné školy a špeciálne základné školy.

Riziká

- Bude nutné správne odhadnúť potrebu delenia hodín. Prepočet vychádza z potreby počtu učiteľov na triedu, ten závisí aj od toho, koľko jednotlivých hodín sa v školách delí. Tieto čísla sa dajú iba odhadnúť, a nakoľko školy vedia triedy nielen deliť ale aj spájať (na jazyky či telesnú výchovu), nie je táto potreba ľahko vyčísliteľná. Bolo by vhodné zistiť priamo od škôl reálny počet odučených hodín v závislosti od veľkosti ročníka.
- Nesprávna cieľová veľkosť triedy. Na normatív výrazne vplýva veľkosť triedy, mala by sa však nastaviť realisticky. Nie každá škola vie naplniť triedy na úplné maximum (v obci nebude počet žiakov deliteľný 30) a musí existovať rezerva, aby aj triedy naplnené na menej ako 100 % boli finančne udržateľné.

R4: Prehodnotenie nastavenia normatívneho financovania teraz a ich prehodnocovanie raz za 5 rokov**Opatrenie**

Prehodnotiť nastavenie koeficientov normatívneho financovania, ktorými sa rozdeľujú školám normatívne prostriedky, a následne ich pravidelné prehodnocovať (napríklad každých 5 rokov).

Zdôvodnenie

- Veľa z koeficientov používaných pri prerozdelení normatívov medzi školy sa nezmenilo od ich zavedenia – pre mnohé to znamená, že sa nemenili 20 rokov. Do vzorca sa síce pridávali nové parametre, avšak k prehodnoteniu tých existujúcich neprišlo.
- Už Revízia výdavkov na vzdelávanie v roku 2017 odporúčala zreálniť personálnu a ekonomickú náročnosť jednotlivých typov škôl, došlo však iba k zavedeniu Koeficientu kvalifikačnej štruktúry, a nie k celkovému prehodnoteniu nastavenia normatívov. Vhodné by preto bolo v pravidelných intervaloch prehodnocovať, či sú koeficienty stále nastavené tak, že pokrývajú školám výdavky na vzdelávanie. Zohľadňovať by sa mohol vývoj miezd či skutočne dosahované veľkosti tried (kde ani na veľkých školách nie je vždy možné mať triedy naplnené na 100 %), skutočné výdavky na nákup materiálu, najmä na stredných odborných školách, a podobne.

Implementácia

- MŠVVaM SR v spolupráci so ŠIOV prehodnotí v roku 2026 a následne v pravidelných intervaloch, napríklad raz za 5 rokov, či sú koeficienty vo vzorcoch pre normatívne financovanie nastavené korektne.

Zasiahnuté subjekty

- Vecné sekcie MŠVVaM SR, ŠIOV.

Ročné náklady

- Bez dodatočných nákladov.

Riziká

- Prehodnotenie výšky normatívov pre viac ako 500 odborov SOŠ môže výrazne zahliť kapacity ŠIOV a MŠVVaM SR. Postupné zmeny by však mohli zvýhodniť či naopak znevýhodniť odbory, ktoré by sa prehodnocovali ako prvé. Ako prvý krok by preto bolo vhodné znížiť počet odborov na SOŠ (opatrenie R11).

R5: Úprava spôsobu výpočtu prevádzkového normatívu**Opatrenie**

Úprava pravidiel, podľa ktorých sa školám a školským zariadeniam prideluje prevádzkový normatív.

- Úprava výšky častí normatívu (najmä zníženie časti na teplo, zvýšenie časti na vzdelávací proces a ostatnú prevádzku) v súlade so skutočnými výdavkami škôl; zároveň zlepšenie kvality vykazovaných údajov.
- Úprava toho, ako na prevádzkový normatív vplýva veľkosť školy.
- Úprava toho, ako na pridelený prevádzkový normatív vplývajú žiaci so špeciálnymi koeficientami (zdravotne znevýhodnení či nadaní, žiaci učiaci sa v inom jazyku, žiaci športových škôl a podobne).

Zdôvodnenie

- Školy míňajú prostriedky v inom pomere ako sú im pridelované – na teplo míňajú asi polovicu pridelených prostriedkov, na vzdelávanie učiteľov iba minimálnu sumu, viac ako je vypočítaná suma minú na pedagogický proces a ostatné prevádzkové výdavky.
- Prostriedky sú pridelované použitím koeficientov, ktoré sa v súčasnosti aplikujú na diametrálne odlišné sumy v porovnaní s tým, čo školy na daný účel potrebujú. Napríklad podľa teplotných pásiem sa pridelujú aj prostriedky, ktoré následne školy míňajú na iný účel. Školy v chladnejších pásmach tak v súčasnosti dostanú viac aj na iné účely ako kúrenie. Spravodlivejšie by bolo koeficienty aplikovať iba na čiastky, ktoré približne zodpovedajú účelu použitia.
- Zároveň sa občas koeficienty aplikujú aj na časti normatívu, pre ktoré nie je zřejmý súvis s výdavkami – napríklad nie všetky výdavky sú vyššie na malých školách alebo nie všetci žiaci zo zdravotným znevýhodnením zvyšujú výdavky na všetky časti prevádzkového normatívu. Bolo by vhodné nastaviť systém spravodlivejšie.
- Opatrenie navrhuje opraviť čo najviac zo spomenutých aspektov a nanovo nastaviť spôsob výpočtu prevádzkového normatívu.

Implementácia

- Úprava nariadenia vlády č. 630/2008 Z. z.

Zasiiahnuté subjekty

- Materské, základné a stredné školy vrátane špeciálnych.

Riziká

- Zlý odhad skutočnej potreby jednotlivých súčastí normatívu v prípade, že vykazovanie v Správe o hospodárení nie je korektné. Na druhej strane, v prípade alokácie rovnakej celej sumy by väčšina škôl dostala viac menej rovnaký balík prostriedkov ako predtým, len ináč rozdelených.

R6: Úprava spôsobu výpočtu normatívu na teplo**Opatrenie**

Zrušenie teplotných pásiem pri výpočte normatívu na teplo, neuplatňovanie veľkostného koeficientu a koeficientov pre znevýhodnených žiakov.

Zdôvodnenie

- Z výkazov sa zdá, že výdavky na teplo na žiaka nesúvisia s teplotným pásmom, v ktorom sa škola nachádza.
- Zároveň sa na normatív na teplo aplikuje aj množstvo koeficientov – napríklad veľkostný (menšie školy dostanú na teplo viac peňazí) alebo koeficienty pre znevýhodnených žiakov (napríklad žiaci so zdravotným znevýhodnením či nadaním prinesú škole viac prostriedkov aj na teplo). Súvis týchto aspektov s výdavkami na teplo nie je vždy jasný.

Implementácia

- Úprava Zákona 597/2003 Z. z. o financovaní škôl a školských zariadení a Nariadenia vlády č. 630/2008 Z. z.

Zasiahnuté subjekty

- Materské, základné a stredné školy vrátane špeciálnych.

Riziká

- Zlý odhad skutočnej potreby výdavkov na teplo v prípade, že vykazovanie v Správe o hospodárení nie je korektné.
- Niektoré zo škôl v chladnejších pásmach možno skutočne majú vyššie výdavky kvôli teplote.
- Zle nastavené motivácie.
- Časť rizík by vyriešilo prechodné obdobie, počas ktorého by sa pozbierali podrobnejšie údaje o tom, či školy využívajú výdavky efektívne, aké veľké priestory vykurejú a či by sa najmä v prípade malých škôl nedala prevádzka zefektívniť.

Ročná úspora

- Opatrenie môže byť realokačné alebo úsporné, podľa nového nastavenia systému.

Alternatívy

1. Zrušenie veľkostných koeficientov pri výpočte normatívu na teplo – úspora 5,1 mil. eur (nezahŕňa MŠ).
2. Zrušenie iba teplotných pásiem (prvé pásmo pre každého) – úspora 10,5 mil. eur (nezahŕňa MŠ).
3. Zrušenie koeficientov pre rôzne druhy znevýhodnených žiakov – úspora 13,5 mil. eur (nezahŕňa MŠ).
4. Všetky tri alternatívy naraz – úspora 25,8 mil. eur (nezahŕňa MŠ).

R7: Presnejšie odhady nárastu výdavkov na normatívy**Opatrenie**

Presnejšie odhadovať nárast výdavkov na normatívy:

- Mzdový normatív - presnejšie odhadovať nárast počtu žiakov.
- Prevádzkový normatív – zohľadňovať očakávaný, prípadne minulý nárast cien.
- Dohodovacie konania – časť presunúť do normatívov.

Zdôvodnenie

- Pri mzdovom normatíve by bolo vhodné okrem vplyvu valorizácie miezd presnejšie odhadovať vývoj počtu žiakov.
- Pri prevádzkovom by sa mal okrem počtu žiakov zohľadňovať aj očakávaný nárast cien. Jedným z cieľov je, aby sa neprimerane neznižoval pomer prevádzkového normatívu voči mzdovému, ako sa stávalo v nedávnej minulosti.
- Presnejšie odhady výdavkov tiež zabránia tomu, aby sa školy vo veľkej miere dofinancovávali počas roka mimo normatívneho systému cez dohodovacie konania. Prostredníctvom dohodovacích konaní sa financujú aj činnosti, ktoré nie sú nepredvídateľné ale pravidelne sa opakujú (v posledných rokoch najmä výdavky na energie, ale každoročne sa dofinancovávajú aj mzdové výdavky). To naznačuje jednak nesystémový prístup k niektorým výdavkom, ale tiež zlé odhady výdavkov na niektoré činnosti. Tieto by bolo vhodné zaradiť do normatívnych či nenormatívnych prostriedkov a dohodovacie konania ponechať na mimoriadne a nepredvídateľné výdavky.

Implementácia

- IVP každoročne poskytne SFRŠ MŠVVaM SR a SRP MF SR prognózu počtu žiakov v členení na základné, stredné všeobecné a stredné odborné školy.
- SRP túto prognózu, spolu s makroekonomickou prognózou MF SR použije pri tvorbe NPC scenára pre normatívne a nenormatívne výdavky na nasledujúce kalendárne roky. NPC scenár následne bude využitý pri rozpočtových vyjednávaniach.

Zasiahnuté subjekty

- SFRŠ ako subjekt, ktorý počíta normatívy.
- IVP ako subjekt, ktorý robí prognózy počtu žiakov.
- Potenciálne všetky školy a školské zariadenia, pokiaľ sa im presnejšie vypočítajú normatívy.

Ročné náklady

- Bez dodatočných nákladov.

Riziká

- N/A

R8: Rozvoj systému anticipácie dopytu a ponuky budúcich zručností**Opatrenie**

Aliancia sektorových rád (ASR) zabezpečí tvorbu pravidelných a aktuálnych prognóz budúcich zručností, ktoré poslúžia ako podklad pre tvorbu a úpravu vzdelávacích politík. Na tento účel bude vytvorený multidisciplinárny tím odborníkov zložený zo zástupcov ASR, ministerstiev, akadémii a iných stakeholderov. Vytvorením systému anticipácie potrieb budúcich zručností sa zabezpečí, že vzdelávacie politiky budú schopné včas reagovať na technologické a ekonomické zmeny. Prognózy budú slúžiť nielen na nastavenie politík v oblasti plánovania výkonov stredných škôl, ale aj na zlepšenie informovanosti pri rozhodovaní tvorcov politík a škôl. Tieto informácie budú prínosné aj pre jednotlivcov pri tvorbe vlastných vzdelávacích rozhodnutí.

Zdôvodnenie

- MŠVVaM SR a VÚC potrebujú nástroj na pravidelné vyhodnocovanie potrieb trhu práce, aby vedeli flexibilne plánovať počty žiakov v jednotlivých odboroch stredných odborných škôl. Hoci nie je možné presne predpovedať, ako bude trh práce vyzerat' o 20 či 40 rokov, je dôležité vypracovať aspoň strednodobé prognózy a neopierať sa len o krátkodobé požiadavky zamestnávateľov. Prognózovanie potrieb trhu práce je štandardne využívaný nástroj pre potreby nastavovania vzdelávacích politík vo vyspelých krajinách. Cieľom je preto vyvinúť moderný prognostický model, ktorý dokáže:
 - Analyzovať aktuálny a očakávaný dopyt po absolventoch na úrovni zhlukov odborov a regiónov.
 - Poskytnúť evidenciu súčasných a budúcich potrieb trhu práce na lepšie nastavenie politík v oblasti SŠ.

Implementácia

- Zber dát a analýza potrieb trhu práce: využitie dostupných údajov z ASR, MPSVR SR, ÚPSVaR, ŠÚ SR, predikcií EÚ SAV, ako aj dát od zamestnávateľov a profesijných zväzov.
- Zhuková (klastrová) analýza odborov: identifikovanie skupín príbuzných odborov.
- Tvorba prediktívnych modelov: využitie pokročilých štatistických a ekonometrických metód na prognózovanie dopytu a ponuky na pracovnom trhu. Pravidelná aktualizácia a vyhodnocovanie.
- Integrácia výstupov do systému riadenia stredných škôl.

Zasiahnuté subjekty

- MŠVVaM SR, VÚC, zamestnávatelia.
- Aliancia sektorových rád, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, IVP ako subjekty participujúce na tvorbe nástroja.

Ročné náklady

- Analytické práce, návrh metodiky a vývoj prototypu modelu ponuky a dopytu: 86 000 eur. Aktualizácia modelu na ročnej báze: 12 000 eur /rok. Finálna suma závisí od procesu obstarávania.

Riziká

- Nedostatočná kvalita dát (nespoľahlivé alebo zastarané vstupné údaje). Riešením je využitie kombinácie viacerých údajových zdrojov vrátane štatistických zisťovaní a administratívnych údajov.
- Rozdrobenosť stredného školstva, v ktorom existuje veľké množstvo odborov, zvyšuje neistotu prognóz pri príliš detailnej úrovni, preto je efektívnejšie predikovať dopyt na úrovni zhlukov príbuzných odborov.

Alternatívy

Komplementárne možno rozšíriť analytický rámec o pravidelné zamestnávateľské prieskumy zručností, ktoré by poskytli kvalitatívny pohľad do meniacich sa potrieb trhu práce a obohatili tak predikcie o praktickú perspektívu z jednotlivých sektorov.

R9: Rozšírenie možnosti pre všeobecné vzdelávanie na stredných školách**Opatrenie**

V rámci systému odborného vzdelávania sa zavedú nové študijné odbory kombinujúce odborné vzdelávanie s vyšším podielom všeobecného vzdelávania, čím sa ponuka rozšíri o odbory, ktoré stoja medzi gymnaziálnym a klasickým maturitným odborným vzdelávaním.

V rámci odbornej zložky nové odbory poskytnú možnosť profilovať sa v rôznych oblastiach odborného vzdelávania, ako sú napr. STEM, vedy, pedagogika či ekonómia.

Zdôvodnenie

- Slovensko patrí medzi krajiny s nízkym podielom všeobecného vzdelávania na stredných školách, pričom aj v odbornom vzdelávaní je časová dotácia na všeobecnovzdelávacie predmety v porovnaní s Českou republikou relatívne nízka.
- Zároveň však značná časť absolventov odborných škôl pokračuje v štúdiu na vysokých školách, kde sú v porovnaní s absolventmi gymnázií menej úspešní. Táto situácia môže poukazovať na potenciálnu neefektívnosť, keďže odborné vzdelávanie je drahšie a jeho obsah nemusí zohľadňovať zmenu preferencií žiakov smerom k ďalšiemu (vysokoškolskému) štúdiu.
- Zmena môže atraktívniť odborné vzdelávanie, keďže vytvára príležitosť získať širší všeobecný základ aj mimo gymnázií, pričom odborná zložka zostáva zachovaná. Opatrenie by rozšírilo ponuku stredoškolských odborov a potenciálne prispelo k zníženiu nákladovosti vzdelávacieho systému.

Implementácia

1. Pilotné overenie nových odborov v rámci experimentálneho overovania.
2. Plošné zavedenie nových odborov do siete stredoškolských odborov na celonárodnej úrovni, na základe výsledkov a vyhodnotenia pilotnej fázy. Na základe výsledkov experimentálneho overovania pripraviť rámcové učebné plány a metodické materiály.

Zasiahnuté subjekty

- MŠVVaM SR, ŠIOV, NIVaM
- VÚC, stredné odborné školy, vysoké školy
- žiaci

Ročná úspora

Cieľom opatrenia nie je úspora. Má však úsporný potenciál, keďže odborné vzdelávanie je drahšie ako všeobecné.

Riziká

- Nedostatok kvalifikovaných učiteľov všeobecnovzdelávacích predmetov, najmä v niektorých regiónoch, môže ohroziť kvalitu nových programov. Na druhej strane opatrenie má potenciál znížiť potrebu učiteľov odborných predmetov, u ktorých už dnes pociťujeme výrazný nedostatok.
- Odpor stakeholderov (zamestnávateľa a VÚC), ktorí často argumentujú potrebou vyššieho počtu absolventov odborného vzdelávania. V niektorých regiónoch môže vzniknúť obava z tzv. „akademizácie“ odborných programov.

Alternatívy

Revízia obsahu vzdelávania v maturitných odboroch odborného vzdelávania s cieľom zvýšenia časovej dotácie pre všeobecnovzdelávacie predmety.

R10: Prieskum nákladovosti duálneho vzdelávania**Opatrenie**

Zrealizovať systematický zber údajov o nákladovosti duálneho vzdelávania na strane zamestnávateľov, ktorý umožní lepšie nastavenie verejnej podpory a efektívnejšie využívanie verejných zdrojov.

Zdôvodnenie

Duálne vzdelávanie je finančne podporované z verejných prostriedkov cez príspevky, daňové úľavy a neznižovanie mzdového normatívu školám. Priemerné ročné dodatočné verejné náklady na žiaka v duáli presahujú 3 200 eur. Napriek tomu Slovensko nemá spoľahlivé údaje o tom, aké náklady reálne vznikajú zamestnávateľom, ktorí sa do duálneho systému zapájajú.

Chýbajúce dáta sťažujú nastavenie adresnej podpory a bránia vyhodnoteniu efektívnosti tohto systému v porovnaní so zahraničím. V krajinách ako Nemecko, Švajčiarsko alebo Rakúsko pritom verejná podpora pokrýva len časť nákladov firiem, zvyšok hradia zamestnávatelia. Na Slovensku je však podpora výrazne vyššia bez jasných dát o jej primeranosti.

Implementácia

Zber dát bude realizovaný periodicky v spolupráci so Štátnym inštitútom odborného vzdelávania (ŠIOV). Prieskum by sa mal zamerať na: priame a nepriame náklady zamestnávateľov na praktické vyučovanie (mzdy inštruktorov, náklady na vybavenie, administratívu, stratu produktivity), vnímané prínosy a motivácie firiem zapojiť sa do systému a rozdiely podľa veľkosti podniku a odvetvia. Zber bude prebiehať formou štruktúrovaného dotazníka distribuovaného zapojeným zamestnávateľom.

Zasiiahnuté subjekty

Zamestnávatelia zapojení do duálneho vzdelávania, ŠIOV, MŠVVaM SR.

Ročné náklady

Nízke – náklady na návrh dotazníka, distribúciu a analýzu dát (možná realizácia internými kapacitami ŠIOV a IVP).

Riziká

Nízka miera odpovedí zo strany zamestnávateľov.

R11: Zníženie počtu stredoškolských odborov a rozšírenie ich zamerania**Opatrenie**

Optimalizovať počet stredoškolských odborov a zároveň rozšíriť ich odborné zameranie tak, aby vychádzali z jednotného odborného základu. Zrušením neefektívnych špecializácií a posilnením vzdelávacieho obsahu sa zabezpečí rozvoj transferabilných zručností. Špecializácia žiakov sa bude realizovať až v neskorších ročníkoch a v rámci jednotlivých širšie definovaných odborov.

Zdôvodnenie

V súčasnosti až 98 % žiakov OVP navštevuje 45 % odborov, tretina odborov je úplne neobsadená. Odbory sú navyše častokrát úzko zamerané. Fragmentácia odborov komplikuje organizáciu výučby najmä v odboroch s nízkym počtom žiakov, kde je zložitejšie zabezpečiť kvalitnú a udržateľnú výučbu. Úzka špecializácia vedie k nižšej flexibilitě absolventov pri prechode na trh práce, vytvára tiež potrebu predikcie potrieb trhu práce pre úzko špecializované odbory, čo je komplikované. Širšie zamerané odbory zabránia príliš skoréj špecializácii žiakov, umožnia školám efektívnejšie využívať kapacity, podporia budovanie prenositeľných kompetencií a pripravujú absolventov na širšie spektrum pracovných pozícií.

Implementácia

1. Zhluková analýza odborov založená na obsahovej blízkosti a uplatnení na trhu práce
2. Zrušenie alebo zlúčenie dlhodobo neobsadených a nadmerne špecializovaných odborov – úprava vyhlášky 287/2022
3. Zníženie počtu úzko špecializovaných učebných odborov, spojenie odborov do širšie zameraných celkov na základe odbornej diskusie a zhlukovej analýzy
4. Úprava obsahu vzdelávania, ktorá zabezpečí jednotný odborový základ v prvých ročníkoch a posilní všeobecné a prenositeľné zručnosti. Úprava tiež umožní v rámci jednotlivých, širšie definovaných, odborov voliteľné špecializované moduly v neskorších ročníkoch.

Zasiahnuté subjekty

- ŠIOV, MŠVVaM SR, NIVaM
- VÚC a stredné odborné školy
- Zamestnávateľia a sektorové rady
- Žiaci a študenti

Ročné náklady

Bez dodatočných nákladov

Riziká

- Dlhší čas na adaptáciu v zamestnaní. Nutnosť doplnenia špecializácie k získanej kvalifikácii.
- Ťažšia spolupráca so zamestnávateľmi pri nastavovaní spolupráce so školami (špecifické zameranie konkrétnej pracovnej pozície nemusí napĺňať požiadavky na prax pre širšie koncipovaný odbor).
- Potreba úprav v systéme prípravy učiteľov odborných predmetov.

Alternatíva

Realizovať iba časť opatrení. Zníženie počtu málo obsadených odborov.

R12: Zmena procesu prijímacieho konania na stredné školy**Opatrenie**

Zavedenie jednotnej prijímacej skúšky na stredné školy a rozšírenie počtu prihlášok pridaním netalentového odboru. Skúška sa bude realizovať ešte pred podávaním prihlášok. Obsah bude vychádzať zo ŠVP pre základné školy a zameria sa na overovanie základných spôsobilostí. Zároveň sa zabezpečí dostupnosť bezplatných prípravných materiálov pre prípravu na túto skúšku. Výsledky skúšky budú spolu s dlhodobými vzdelávacími výsledkami žiakov a ich preferenciami tvoriť základ pre rozhodovanie o prijatí. Zároveň sa digitalizuje prijímacie konanie a párovanie žiakov so školami na základe ich preferencií a výsledkov prijímacej skúšky pomocou algoritmu, čím sa zníži administratívna záťaž. Zrušenie možnosti hlásiť sa na niektoré odbory z 8. ročníka. Spustenie informačnej kampane, ktorá školy, rodičov a žiakov pripraví na systémovú zmenu.

Súčasťou opatrenia je aj cielenejšia podpora žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia prostredníctvom špecializovaného kariérového poradenstva zameraného na zosúladenie ich schopností, ambícií a vzdelávacích možností. Opatrenie zahŕňa najmä individualizované poradenstvo, poskytovanie informácií o možnostiach uplatnenia na trhu práce, rozvoj mentoringových a túringových programov, ako aj posilnenie komunikácie s rodičmi. Tieto aktivity sú v súlade s obsahom systému podporných opatrení a mali by byť v praxi postupne implementované školami a poradenskými zariadeniami.

Zdôvodnenie

- Malý počet prihlášok vedie k strategickej voľbe školy s vyššou šancou prijatia, čím sa podhodnocuje potenciál žiakov a obmedzuje ich prístup ku perspektívnejšiemu vzdelaniu. To najviac zasahuje žiakov zo SZP, ktorí sú menej ochotní riskovať. Zavedením jednotnej prijímacej skúšky pred podávaním prihlášok sa minimalizuje nesúlad medzi aspiráciami žiakov a ich reálnymi možnosťami prijatia na vybrané školy.
- Rôznorodosť kritérií prijímacích skúšok na stredné školy vedie k neefektívnej a nespravodlivej selekcii uchádzačov. Menej atraktívne školy často znižujú kritériá na naplnenie kapacít. Naopak, prestížne školy zvyšujú náročnosť kritérií a podporujú vznik platených prípravných kurzov, čím sa stávajú nedostupnými pre žiakov zo SZP. Viacero kôl prijímacích skúšok a dlhé lehoty na rozhodnutie žiakov zvyšujú neistotu a administratívnu záťaž. Držanie miesta pre prijatých žiakov, ktorí nakoniec môžu zvoliť inú školu, znižuje využitie kapacít.
- Zjednotením a digitalizáciou prijímacieho konania sa proces zrýchli, prehľadní a zníži sa administratívna záťaž škôl.
- Deviaci sú znevýhodnení tým, že časť kapacít bilingválnych škôl bola obsadená žiakmi prijatými už v 8. ročníku, čím sa pre nich obmedzuje dostupnosť týchto žiadaných odborov. Navyše, jednotná prijímacia skúška bude určená pre žiakov 9. ročníka, ktorých úroveň kompetencií je odlišná od ôsmakov.

Implementácia

- Zmena zákona č. 245/2008 Z. z. (§ 62 – § 71)
- Vývoj jednotnej prijímacej skúšky (NIVaM) a jej spojenie s celoplošným testovaním T9
- Vývoj a technická podpora párovacieho algoritmu (MŠVVM SR)

Zasiahnuté subjekty

- Základné a stredné školy a ich žiaci, MŠVVM, NIVaM

Riziká

- Jednotná prijímacia skúška je tzv. high-stakes skúškou, ktorá môže vyvolať nadmerný stres a ovplyvniť výkon žiakov. Jej výsledok závisí aj od sociálneho prostredia, ekonomických možností a rodinného zázemia. Systém by mal zohľadňovať aj predchádzajúce vzdelávacie výsledky žiaka a ponúkať viacero reálnych možností pokračovania v štúdiu, aby neúspech v jednej skúške výrazne neobmedzil jeho ďalšiu vzdelávaciu dráhu.
- Motivácia pre platené prípravy na skúšku môže pretrvávať, čo negatívne ovplyvní žiakov zo SZP, ktorí si ho nemôžu dovoliť. Výhodou zostáva, že prípravu nevedú pedagógovia konkrétnych škôl, čím sa predchádza preferenčnému zaobchádzaniu. Jednotný charakter skúšky zároveň vytvára priestor na zmiernovanie nerovností v prístupe k príprave –

prostredníctvom bezplatných prípravných materiálov a zapojenia neziskového sektora do podpory žiakov zo znevýhodneného prostredia.

- Jednotná skúška zo slovenského jazyka a matematiky neumožní odborným školám hodnotiť žiakov podľa relevantných kritérií. Ideálne riešenie by kombinovalo výsledok skúšky s doterajším hodnotením žiakov z ich školy.
- Učitelia základných škôl sa v poslednom ročníku môžu zameriavať na prípravu žiakov na prijímaciu skúšku na úkor štátneho vzdelávacieho programu. Tento tlak je potrebné zmierniť zosúladením obsahu skúšky so štátnym vzdelávacím programom a jej definovaním ako nástroja na overenie kľúčových spôsobilostí, nie podrobných faktografických znalostí.
- Zavedenie jednotnej prijímacej skúšky a digitalizácia procesu predpokladajú informačnú symetriu, no v praxi existujú rozdiely. Informačná kampaň by preto mala cieľiť na rodiny s obmedzeným prístupom k informáciám.

Ročné náklady

Potenciálne náklady – do 1 mil. eur, testovanie by malo potenciálne nahradiť T9, nemalo by teda predstavovať vysoké náklady nad rámec súčasných.

Alternatívy

- Zvýšenie počtu prihlášok rozdelením odborov na dva netaľentové maturitné, dva netaľentové nematuritné a dva talentové by znížilo riziko strategických rozhodnutí zo strany žiakov a rodičov.
- Zhodnotenie študijných výsledkov v 9. ročníku základnej školy za pomoci kariérneho poradcu, čím by sa minimalizovalo riziko nesúladu medzi schopnosťami a ambíciami žiaka.

R13: Zrušenie kritéria prospechu ako podmienky nároku na sociálne štipendium**Opatrenie**

Zmeniť nastavenie vyplácania sociálnych štipendií tak, aby prospech žiaka nemal žiadny vplyv na nárok a ani na výšku štipendia. Štipendium bude priznané všetkým žiakom spĺňajúcim podmienku príjmu v jednotnej výške na úrovni 50 % sumy životného minima nezaopatreného dieťaťa. Štipendium môže byť naviazané na dochádzku žiaka.

Zdôvodnenie

Sociálne štipendium poberá iba približne polovica stredoškolákov v hmotnej núdzi. Jedným z dôvodov je podmienenie nároku na štipendium prospechom žiaka. Kritérium prospechu pre sociálne štipendium môže prehĺbovať sociálne nerovnosti a zvyšovať šance na zanechanie štúdia. Žiaci zo znevýhodnených rodín majú často horšie podmienky na učenie sa, a preto nemusia dosahovať dobré výsledky. Zmenou podmienok sa zabezpečí, že všetci žiaci, ktorí finančnú pomoc reálne potrebujú, na ňu budú mať nárok bez ohľadu na prospech.

Implementácia

Zmena vyhlášky 224/2022 Z. z. ktorá upravuje pravidlá na vyplácanie štipendia

Zasiiahnuté subjekty

Žiaci stredných škôl v hmotnej núdzi alebo s príjmom domácnosti pod hranicou životného minima

Ročné náklady

3 mil. eur ak príde k zdvojnásobeniu počtu poberateľov

Riziká

Kritici môžu namietat, že absencia motivačného prvku (kritérium prospechu) zníži motiváciu žiakov zlepšovať svoje výsledky. Na druhej strane treba zdôrazniť, že ide o štipendium so sociálnou funkciou, nie motivačnou, takže cieľom je vyrovnať finančné znevýhodnenie, nie zvyšovať prospech.

Podhodnotenie počtu opravených poberateľov sociálneho štipendia. Nemáme presné informácie o počte žiakov, ktorí nepoberajú štipendium a zároveň nespĺňajú kritérium hmotnej núdze, ale príjem ich spoluposudzovaných osôb sa nachádza pod hranicou životného minima.

Alternatíva

Zároveň zvýšiť štipendia tak, aby žiaci neukončovali štúdium predčasne kvôli potrebe prispievať do rodinného rozpočtu. Dodatočné náklady vo výške 6 mil. eur oproti súčasnému stavu (3 mil. eur viac v porovnaní so základným opatrením) ak by výška štipendia bola 80 % sumy životného minima nezaopatreného dieťaťa (100 eur) mesačne (v súčasnosti je priemerná výška cca 50 eur mesačne).

R14: Úprava financovania podpory žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami**Opatrenie**

Vzájomne prepojiť rôzne zdroje financovania podpory žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP) so systémom podporných opatrení, zlepšiť podporu pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP) a zabezpečiť udržateľnosť financovania. Pri úprave zohľadniť tieto princípy:

- Explicitne previazať nárok na finančné prostriedky s povinnosťou škôl poskytovať podporné opatrenia s ohľadom na analýzu doterajšieho využívania zvýšených noriem na zdravotne znevýhodnených žiakov.
- Zrevidovať obsah podporných opatrení a účely rôznych zdrojov ich financovania tak, aby nedochádzalo k vzájomnému prekryvaniu
- Zlepšiť podporu vzdelávania žiakov zo SZP a ich identifikáciu – zadefinovať potreby a intervencie, ktoré majú školy vykonávať, poskytnúť metodickú podporu a adekvátne zvýšiť príspevok na ich zabezpečenie.
- Vyhodnocovať efekt podporných opatrení voči stanoveným cieľom a prehodnotiť finančnú alokáciu s ohľadom na hodnotu za peniaze.

Zdôvodnenie

Podpora vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je dnes financovaná z viacerých zdrojov, ktoré nie sú navzájom prepojené. Rovnaký účel (podporné opatrenie) môže byť financovaný rôznymi spôsobmi zároveň, pri vymedzení niektorých podporných opatrení nie sú jasné deliace línie. Normatívne financovanie nereflektovalo zmenu konceptu podpory žiakov so ŠVVP a zvýšené normatívy na žiakov so zdravotným znevýhodnením zostali zachované bez väzby na podporné opatrenia – chýba väzba medzi poskytnutými finančnými prostriedkami a povinnosťou škôl poskytnúť intervenciu alebo dosahovať výsledky. Ide pritom o významnú časť finančných prostriedkov vyčlenených na žiakov so ŠVVP. Skutočné využitie sa navyše nesleduje a nie je jasné, či ich školy využívajú na daný účel.

Žiaci zo SZP dlhodobo dosahujú zlé vzdelávacie výsledky, aj v medzinárodnom porovnaní aj v porovnaní so zdravotne znevýhodnenými žiakmi (ktorí absolvujú testy). Napriek tomu na podporu vzdelávania žiakov zo SZP dostávajú školy výrazne nižší príspevok, ktorého využitie sa navyše prekryva s poskytovaním iných podporných opatrení.

Financovanie podporných opatrení od septembra 2026, kedy sa podľa legislatívy stane nárokovateľným, bude pri zachovaní dnešných podmienok neudržateľné.

Implementácia

- Úprava zákona 597/2003 Z. z. o financovaní škôl a školských zariadení
- Úprava Metodiky prideľovania finančných prostriedkov na realizáciu podporných opatrení a Smernice č. 29/2023 o postupe pri prideľovaní finančných prostriedkov na podporné opatrenie vo výchove a vzdelávaní.
- Úprava nariadenia vlády SR č. 630/2008 Z. z.
- Revízia Katalógu podporných opatrení a prípadná úprava Školského zákona.

Zasiahnuté subjekty

- Materské, základné a stredné školy, žiaci so ŠVVP

Ročné náklady

- V závislosti od miery navýšenia podpory pre skvalitnenie vzdelávania žiakov zo SZP a realokáciu prostriedkov určených na podporné opatrenia

Riziká

- Zvrátenie dosiahnutých míľnikov Plánu obnovy a odolnosti týkajúcich sa podporných opatrení a dôsledky v podobe krátenia financovania.

Alternatívy

- Je možné uplatniť viaceré alternatívy spôsobu financovania – od presunu všetkých finančných prostriedkov medzi nenormatívne príspevky, cez rozšírenie normatívneho financovania o koeficient pre sociálne znevýhodnenie, až po kombináciu mechanizmov. Dôležité je dodržanie princípu prepojenia finančného nároku s povinnosťou poskytovať vhodnú podporu.
- Uplatniť iba niektoré z navrhnutých princípov.

R15: Pasportizácia školských budov

Opatrenie

Vytvorenie systematického prístupu na získavanie, evidenciu a správu údajov o školských budovách na Slovensku a zavedenie metodiky pre investičné plánovanie v školstve.

Zdôvodnenie

- Investičný dlh v školstve nie je možné vyriešiť jednorazovým navýšením prostriedkov na údržbu školských budov a vyžaduje systematické riešenie. Budovy verejných škôl sú vo veľkej miere majetkom obcí a VÚC. Ministerstvo preto financuje zo štátneho rozpočtu najmä havarijné stavy budov. Údaje o stave infraštruktúry regionálneho školstva sú limitované. Kľúčovým predpokladom efektívneho nastavenia investičného plánovania je pritom detailné zmapovanie majetku škôl, ktoré je v zahraničí bežné.
- Výber investičných projektov by mal byť realizovaný na základe jasne určených priorít. Ministerstvo prideluje finančné prostriedky na odstraňovanie havarijných stavov podľa viacerých kritérií, metodika na prioritizáciu požiadaviek však neexistuje.
- Na základe pasportizácie a vytvorenej metodiky na prioritizáciu projektov by sa mohla v ďalšom kroku vypracovať investičná stratégia, ktorá pomenuje priority rezortu z hľadiska riešenia investičného dlhu verejných škôl. Zlepšil by sa tým proces investičného plánovania, aby výdavky smerovali na prípravu projektov, ktoré sú zahrnuté v investičnom pláne rezortu.
- Metodika na prioritizáciu obnovy štátnych budov, vypracovaná Útvorom hodnoty za peniaze MF SR, môže slúžiť ako základ modelu – ktorý bude rozšírený o premenné zohľadňujúce špecifické charakteristiky školských budov.

Implementácia

1. Dizajn dotazníka - prieskum bude realizovaný elektronickou formou cez online dotazník (Google Forms) alebo offline verziu v Exceli. Dotazník budú vyplňať riaditelia škôl alebo technicko-hospodárski a prevádzkoví zamestnanci, ktorí lepšie poznajú technické detaily budovy.
2. Pilotné testovanie - Pred rozoslaním dotazníka sa uskutoční test na vzorke škôl rôzneho typu (podľa zriaďovateľov, mestské/vidiecke, malé/veľké/spojené). Cieľom testovania je overiť, či školy dokážu dotazník úspešne vyplniť, a zároveň identifikovať a odstrániť prípadné nejasnosti.
3. Zber údajov o stave školských budov – za zber údajov bude zodpovedný Inštitút vzdelávacej politiky (IVP). Dotazník bude obsahovať identifikačné údaje školy, technické parametre budovy (rok výstavby, celková podlahová plocha, počet podlaží, materiál, kapacita školy), energetickú náročnosť (spotreba energie, vykurovací systém, zateplenie, energetický certifikát), minulé a plánované investície (výška pridelených kapitálových výdavkov na zhodnotenie budovy, potreba opráv) ale aj údaje o iných budovách v školskom areáli (napr. kotolne, dielne a telocvične). Školy budú mať na vyplnenie 2 mesiace.
4. Analýza údajov z dotazníkového zberu – IVP zabezpečí spracovanie a vyhodnotenie údajov. Analýza bude zahŕňať deskriptívnu štatistiku, vyčíslenie investičného dlhu a prioritizáciu školských budov. Priorizácia sa vykoná podľa metodiky ÚHP, a to buď na základe odhadovaných investičných nákladov na ušetrenú kWh energie alebo podľa priemernej energetickej spotreby na meter štvorcový a rozlohy budovy.

Zasiahnuté subjekty

Základné a stredné školy a ich zriaďovatelia, v prípade tretej alternatívy aj materské školy

Ročné náklady

Bez dodatočných nákladov

Riziká

- Nedostatočná spolupráca zo strany škôl a zriaďovateľov
- Zber údajov súkromných a cirkevných škôl
- Výpovedná hodnota a spoľahlivosť spracovaných údajov
- Nejasná deliaca línia medzi štátom a samosprávami pri zodpovednosti za stav školskej infraštruktúry
- Možná úprava smernice č. 47/2017, ktorou sa určuje postup pri poskytovaní finančných prostriedkov na riešenie havarijných situácií

Alternatívy

1. Zber údajov o stave verejných škôl.
2. Zber údajov o stave škôl bez ohľadu na zriaďovateľa.
3. Zber údajov rozšírený o materské školy, vzhľadom na zmenu spôsobu financovania predprimárneho vzdelávania.

8. Bibliografia

- Aaronson, D., & Mazumder, B. (2011). The Impact of Rosenwald Schools on Black Achievement. Dostupné na Internet: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/662962>
- Anderson, D. (1999). The Development of Science Concepts Emergent from Science Museum and Post-Visit Activity Experiences: Students' Construction of Knowledge. Dostupné na Internet: <https://core.ac.uk/download/pdf/10899795.pdf>
- Anderson, D., & Lucas, K. B. (1997). The effectiveness of orienting students to the physical features of a science museum prior to visitation. Dostupné na Internet: <https://link.springer.com/article/10.1007/BF02461476>
- Andreas Schleicher, O. (2023). PISA 2022 Insights and Interpretations. Dostupné na Internet: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/about/programmes/edu/pisa/publications/PISA%202022%20Insights%20and%20Interpretations.pdf>
- Andrews, M., Duncombe, W., & Yinger, J. (2002). Revisiting economies of size in American education: are we any closer to a consensus? *Economics of Education Review*, 245-262.
- Asociácia krajských rád mládeže. (2018). Vzdelávacie poukazy pri napĺňaní strategických dokumentov pre mládež (Prieskum). Dostupné na Internet: <https://www.akram.sk/wp-content/uploads/2018/06/PRIESKUM-Vzdel%C3%A1vacie-poukazy-pri-nap%C4%BA%C5%88an%C3%AD-strategick%C3%BDch-dokumentov-pre-ml%C3%A1de%C5%BE.pdf>
- Atkinson, M., Lamont, E., Gulliver, C., White, R., & Kinder, K. (2005). School funding: A review of existing models in European and OECD countries. Dostupné na Internet: <https://www.nfer.ac.uk/media/vxxf1q0k/esf01.pdf>
- Bamberger, Y., & Tal, T. (2008). Multiple Outcomes of Class Visits to Natural History Museums: The Students' View. Dostupné na Internet: <https://www.jstor.org/stable/41219421>
- Behrendt, M., & Franklin, T. (2014). A Review of Research on School Field Trips and Their Value in Education. Dostupné na Internet: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1031445>
- Belmonte, G., Boero, F., & Miglietta, A. M. (2012). Museum management and visitors book: there might be a link? Dostupné na Internet: https://www.researchgate.net/publication/272163748_Museum_management_and_visitors_book_there_might_be_a_link
- Bentolila, S., Cabrales, A., & Jansen, M. (2023). Does Dual Vocational Education and Training Pay Off? *CESifo Working Paper Series*. doi:<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4636021>
- Biasi, B., Lafortune, J., & Schönholzer, D. (2023). Effectiveness and Efficiency of School Capital Investments Across the U.S. Dostupné na Internet: https://www.barbarabiasi.com/uploads/1/0/1/2/101280322/bilaschon_2023.pdf
- Bloom, N. R. (Máj 2015). Does Management Matter in Schools? *Economic Journal*, s. 647-674. Dostupné na Internet: Royal Economic Society
- Boxer, P., Goldstein, S. E., DeLorenzo, T., Savoy, S., & Mercado, I. (2011). Educational aspiration–expectation discrepancies: Relation to socioeconomic and academic risk-related factors. *Journal of Adolescence*(34(4)), 609–617. doi:<https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2010.10.002>
- Brunner, E., Hoen, B., & Hyman, J. (2022). School district revenue shocks, resource allocations, and student achievement: Evidence from the universe of U.S. wind energy installations. Dostupné na Internet: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S004727272100222X?via%3Dihub>
- Burjan, V., Ftáčnik, M., Juráš, I., Vantuch, J., Višňovský, E., & Vozár, L. (2017). *Učiace sa Slovensko - Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania*. Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. Dostupné na Internet: https://www.minedu.sk/data/files/6987_uciace_sa_slovensko.pdf

- Burns, T., & Köster, F. (2016). *Governing Education in a Complex World*. Dostupné na Internet: https://www.oecd-ilibrary.org/education/governing-education-in-a-complex-world_9789264255364-en
- Card, D., & Krueger, A. B. (1996). *School Resources and Student Outcomes: An Overview of the Literature and New Evidence from North and South Carolina*. Dostupné na Internet: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.10.4.31>
- Cavaglia, C., McNally, S., & Ventura, G. (2020). Do Apprenticeships Pay? Evidence for England. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*(82), 1094-1134. doi:<https://doi.org/10.1111/obes.12363>
- Cedefop. (2020). *Vocational education and training in Europe, 1995-2035: scenarios for European vocational education and training in the 21st century*. Dostupné na Internet: <https://data.europa.eu/doi/10.2801/794471>
- Cedefop. (2023). Vocational education and training in Europe – Denmark: system description. *Vocational education and training in Europe: VET in Europe database – detailed VET system descriptions*. Dostupné na Internet: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/denmark-u3>
- Centrum vzdelávacích analýz. (2021). *Na učebnice ide málo peňazí, financie treba zdvojnásobiť*. Dostupné na Internet: <https://dennikn.sk/blog/2476974/na-ucebnice-ide-malo-penazi-financie-treba-zdvojnasoit/>
- Centrum vzdelávacích analýz. (2025). Ako sa máte, učiteľky a učitelia v Bratislave? Bratislava. Dostupné na Internet: https://www.vzdelavacieanalyzy.sk/wp-content/uploads/2025/03/Ako-sa-mate-ucitelky-a-ucitelia_Centrum-vzdelavacich-analyz_2025-1.pdf
- Ciobanu, M. S. (2022). Cultural Vouchers as a Tool for Stimulating Cultural Consumption and Spiritual and Moral Development of Youth and Children. Chisinau, Republic of Moldova. Dostupné na Internet: https://www.researchgate.net/publication/365437661_Cultural_vouchers_as_a_tool_for_stimulating_cultural_consumption_and_spiritual_and_moral_development_of_youth_and_children
- Česká školní inspekce. (2022). *Vztah velikosti školy a kvality vzdělávání*. Praha: Česká školní inspekce. Dostupné na Internet: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2022_p%c5%99%c3%adlohy/Dokumenty/Vztah-velikosti-skoly-a-kvality-vzdelavani-sekundarni-analyza-2022_2023-FINAL.pdf
- Daniel, J. (2024). The academic achievement gap between students with and without special educational needs and disabilities. doi:10.1080/08856257.2024.2400771
- De Witte, K., De Cort, W., & Gambi, L. (2023). *Evidence-based Solutions to Teacher Shortages*. N. EENEE-NESET. Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2766/475647
- Department for Education. (2021). Condition of School Buildings Survey: Key findings. Dostupné na Internet: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/60af7cbb90e071b54214c82/Condition_of_School_Buildings_Survey_CDC1_-_key_findings_report.pdf
- Destin, M., & Oyserman, D. (2009). From Assets to School Outcomes: How Finances Shape Children's Perceived Possibilities and Intentions. *Psychological Science*(20(4)), 414-418. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2009.02309.x>
- DeWitt, J., & Storksdieck, M. (2008). A Short Review of School Field Trips: Key Findings from the Past and Implications for the Future. Dostupné na Internet: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10645570802355562>
- DfE UK. (2025). Using pupil premium: guidance for school leaders. Education UK. Dostupné na Internet: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/67f6537790615dd92bc90da9/Using_pupil_premium_guidance.pdf
- Earthman, G. I., & Lemasters, L. (1996). Review of Research on the Relationship between School Buildings, Student Achievement and Student Behavior. Dostupné na Internet: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED416666.pdf>
- EEF. (2021). *Teaching Assistant Interventions*. Dostupné na Internet: The Education Endowment Foundation: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/teaching-learning-toolkit/teaching-assistant-interventions#nav-what-is-it>
- EEF. (2025). Deployment of Teaching Assistants Guidance Report. The Education Endowment Foundation. Dostupné na Internet: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/guidance-reports/teaching-assistants>

- ETF. (2018). Financing work-based learning as part of vocational education reform. Dostupné na Internet: <https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2018-09/Financing%20WBL.pdf>
- Euler, D. (2013). *Germany's dual vocational training system: a model for other countries?* Gütersloh: Bertelsmann Stiftung. doi:<https://doi.org/10.11586/2017022>
- European Agency for Development in Special Needs Education. (1999). European Agency for Development in Special Needs Education, Financing of Special Needs Education. Dostupné na Internet: https://www.european-agency.org/sites/default/files/financing-of-special-needs-education_Financing-EN.pdf
- European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2019). The European Agency Statistics on Inclusive Education (2019), 2018/2019 school year Country Report – Slovakia. Dostupné na Internet: <https://www.european-agency.org/data/18785/datatable-country-report>
- European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2022). European Agency Statistics on Inclusive Education (EASIE): Guide to the EASIE data tables and country background information. Odense, Denmark. Retrieved from <https://www.european-agency.org/sites/default/files/2022-10/EASIE%20Guide%20to%20the%20data%20tables%20and%20country%20background%20information.pdf>
- European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2024). Agency Statistics on Inclusive Education: 2020/2021 School Year Dataset Cross-Country Report. Odense, Denmark. Dostupné na Internet: <https://www.european-agency.org/resources/publications/EASIE-2020-2021-cross-country-report>
- European Competition Network. (2013). ECN/Brief. 04/2013. Dostupné na Internet: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/027f2d05-9aa1-11e6-9bca-01aa75ed71a1/language-en>
- Eurostat. (2023). Early leavers from education and training. Cit. 14. 12 2023. Dostupné na Internet: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early_leavers_from_education_and_training
- Eurydice. (2000). Key topics in education in Europe. Financing and Management of Resources in Compulsory Education. Trends in national policies (Volume 2). Dostupné na Internet: https://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/eurydice/QC_vol2_EN_2000.pdf
- Eurydice. (2014). Financing schools in Europe. Mechanisms, methods and criteria in public funding. Dostupné na Internet: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/466ef2cd-97aa-4753-b854-6cf9b88379d4/language-en>
- Eurydice. (2023). *National Education Systems: Croatia*. Dostupné na Internet: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/croatia/teaching-and-learning-general-upper-secondary-education>
- Gore, J., Holmes, K., Smith, M., Southgate, E., & Albright, J. (2015). Socioeconomic status and the career aspirations of Australian school students: Testing enduring assumptions. *The Australian Educational Researcher*(42(2)), 155–177. doi:<https://doi.org/10.1007/s13384-015-0172-5>
- Greenwald, R., Hedges, L. V., & Laine, R. D. (1996). The Effect of School Resources on Student Achievement. Dostupné na Internet: <https://www.jstor.org/stable/1170528>
- Greger, D., Potužníková, E., Šimsa, B., & Letochová, K. (2023). *Skrytá poptávka žáků a rodičů po SŠ? Zjištění z výzkumu mapujícího přijímací řízení 2022/23 v Praze a ve Středočeském kraji*. Univerzita Karlova. Praha: Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání. Dostupné na Internet: <https://pages.pedf.cuni.cz/uvrv/zprava-z-vyzkumu-prijimaci-zkousky-na-stredni-skoly/>
- Hall, R., Drál, P., Fridrichová, P., Hapalová, M., Lukáč, S., Miškolci, J., & Vančíková, K. (2019). Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum. Bratislava: MESA10. Dostupné na Internet: <https://analiza.todazrozum.sk>
- Hanushek, E. A. (1986). The Economics of Schooling: Production and Efficiency in Public Schools. Dostupné na Internet: <https://www.jstor.org/stable/2725865>
- Hargreaves, L., Kvalsund, R., & Galton, M. (2009). Reviews of research on rural schools and their communities in British and Nordic countries: Analytical perspectives and cultural meaning. *International Journal of Educational Research*, 80–88.

- Heschong, L. (1999). Daylighting in Schools An Investigation into the Relationship Between Daylighting and Human Performance Condensed Report. Dostupné na Internet: https://www.researchgate.net/publication/328416721_Daylighting_in_Schools_An_Investigation_into_the_Relationship_Between_Daylighting_and_Human_Performance_Condensed_Report
- Howard, K. A., Carlstrom, A. H., Katz, A. D., Chew, A. Y., Ray, G. C., Laine, L., & Caulum, D. (2011). Career aspirations of youth: Untangling race/ethnicity, SES, and gender. *Journal of Vocational Behavior*(79(1)), 98-109. doi:<https://doi.org/10.1016/j.jvb.2010.12.002>
- Hutson, T., Cooper, S., & Talbert, T. (2011). Describing Connections between Science Content and Future Careers: Implementing Texas Curriculum for Rural at-Risk High School Students Using Purposefully-Designed Field Trips. Dostupné na Internet: <https://eric.ed.gov/?id=EJ987614>
- Chan, T. C. (1996). Environmental Impact on Student Learning. Dostupné na Internet: <https://eric.ed.gov/?id=ED406722>
- ibw Austria. (2019). Companies Engaging in Dual VET: Do Financial Incentives Matter? Dostupné na Internet: https://www.dcdualvet.org/wp-content/uploads/DC-dVET_Discussion-Note-Financial-Incentives.pdf
- IDP. (2024). IDP Interactive.
- IFP. (2017). Tri výzvy slovenskej ekonomiky. Bratislava. Dostupné na Internet: https://www.mfsr.sk/files/archiv/priloha-stranky/20038/46/Identifikacia_priorit_2017.pdf
- IFP. (2019). Tri výzvy slovenskej ekonomiky. Bratislava. Dostupné na Internet: <https://www.mfsr.sk/files/archiv/5/Trivyzyvslovenskejekonomiky.pdf>
- IFP. (2022). Reformný kompas slovenskej ekonomiky. Bratislava. Dostupné na Internet: <https://www.mfsr.sk/files/archiv/25/Reformny-kompas.pdf>
- Ikei Consultancy. (2012). Apprenticeship supply in the Member States of the European Union: Final report. Dostupné na Internet: <https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2018-09/Financing%20WBL.pdf>
- International Publishers Association. (2013). *Hungary nationalises its school textbook market*. Dostupné na Internet: <https://ifex.org/hungary-nationalises-its-school-textbook-market/>
- International Well Building Institute. (2021). The State of Our Schools 2021. Dostupné na Internet: <https://www.wellcertified.com/state-of-our-schools>
- ISP, IVP. (2022). Absolventi stredných škôl v čase pandémie. Dostupné na Internet: <https://www.minedu.sk/data/att/729/23476.f7fe62.pdf>
- IVP. (2016). Zviazané učebnice. Bratislava. Dostupné na Internet: <https://www.minedu.sk/komentar-012016-zviazane-ucebnice/>
- IVP. (2023). Prognóza počtu žiakov a učiteľov podľa okresov do roku 2030. Inštitút vzdelávacej politiky. Dostupné na Internet: <https://www.minedu.sk/data/att/c51/25814.a49b30.pdf>
- IVP. (2024). *Učený nikto z neba nespadol*. Bratislava: IVP. Dostupné na Internet: <https://www.minedu.sk/data/att/09f/29110.d33696.pdf>
- IVP. (2024). *Vzdelávacie poukazy: cesta k záujmovému vzdelávaniu?* Dostupné na Internet: <https://dennikn.sk/blog/3967422/vzdelavacie-poukazy-cesta-k-zaujmovemu-vzdelavaniu/>
- IVP. (2024). Zostaň doma, zostaň pozadu?, Komentár. Dostupné na Internet: <https://www.minedu.sk/data/att/442/30933.43f267.pdf>
- Jackson, K. C., Johnson, R. C., & Persico, C. (2015). THE EFFECTS OF SCHOOL SPENDING ON EDUCATIONAL AND ECONOMIC OUTCOMES: Evidence from School Finance Reforms. Dostupné na Internet: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w20847/w20847.pdf

- Kofroňová, O., & Vojtěch, J. (2008). *Analýza školních vzdělávacích programů – 2007*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání. Dostupné na Internetu: <https://www.nuov.cz/analyza-skolnich-vzdelavacich-programu-2007>
- Kovač, M., & Šebart, M. K. (2004). Where east meets west: Controversies of textbook publishing in small former communist countries. doi:<https://link.springer.com/article/10.1007/s12109-004-0016-z>
- Krepel, W. J., & DuVall, C. R. (1981). *Field Trips: A Guide for Planning and Conducting Educational Experiences*. Analysis and Action Series. Dostupné na Internetu: <https://eric.ed.gov/?id=ED205526>
- Lafortune, J., & Schönholzer, D. (2022). The Impact of School Facility Investments on Students and Homeowners: Evidence from Los Angeles. Dostupné na Internetu: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/app.20200467>
- Latina, J. (2017). Should I stay or should I switch? An analysis of transitions between modes of vocational education and training. *Journal of Vocational Education & Training*(69(2)), 173-195. doi:<https://doi.org/10.1080/13636820.2017.1303784>
- Mandžák, P., & Kurian, M. (November 2020). Programovanie pre pokročilých. Bratislava. Dostupné na Internetu: <https://www.mfsr.sk/files/archiv/49/programovanie-pokrocilych.pdf>
- Martorell, F., Stange, K. M., & McFarlin, I. (2015). INVESTING IN SCHOOLS: CAPITAL SPENDING, FACILITY CONDITIONS, AND STUDENT ACHIEVEMENT. Dostupné na Internetu: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w21515/revisions/w21515.rev0.pdf
- MF SR. (2024). Národný program reforiem Slovenskej republiky 2024. Bratislava. Dostupné na Internetu: <https://www.mfsr.sk/files/sk/financie/institut-financnej-politiky/strategicke-materialy/narodny-program-reforiem/npr-2024.pdf>
- Michie, M. (1998). Factors Influencing Secondary Science Teachers to Organise and Conduct Field Trips. Dostupné na Internetu: <https://eric.ed.gov/?id=EJ580552>
- Ministry of Education, Religious Affairs and Sports of Greece. (2023). *International Report on EU relevant practices on education funding. Support for the Reform of Primary and Secondary Education Funding in Greece*.
- Mora, T., Escardíbul, J., & Pineda-Herrero, P. (2024). The effect of dual vocational education and training on grades and graduation in Catalonia, Spain. *Educational Review*(76(4)), 894-914. doi:<https://doi.org/10.1080/00131911.2022.2076656>
- MŠVVaM SR. (2021). Stratégia inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní. Dostupné na Internetu: <https://www.minedu.sk/data/att/928/23120.ae7062.pdf>
- Neilson, C. A., & Zimmerman, S. (2014). The effect of school construction on test scores, school enrollment, and home prices. Dostupné na Internetu: https://econpapers.repec.org/article/eeepubeco/v_3a120_3ay_3a2014_3ai_3ac_3ap_3a18-31.htm
- NIVaM. (2023). PIRLS 2021, Prvé výsledky medzinárodného výskumu čitateľskej gramotnosti žiakov 4. ročníka ZŠ. Dostupné na Internetu: https://www2.nucem.sk/dl/5600/Sprava%20PIRLS%202021_final.pdf
- NIVaM. (2023). Správa o realizácii medzinárodnej štúdie PISA 2022 a prvé výsledky za SR. Dostupné na Internetu: https://www2.nucem.sk/dl/5676/PISA_2022_Kratka_sprava_SVK.pdf
- NIVaM. (2023). Správa o realizácii medzinárodnej štúdie PISA 2022 a prvé výsledky za SR. Dostupné na Internetu: https://www2.nucem.sk/dl/5676/PISA_2022_Kratka_sprava_SVK.pdf
- NIVaM. (2023). Testovanie 9 2023. Dostupné na Internetu: https://www2.nucem.sk/dl/5616/Vysledky%20Testovania%209%202023-prezentacia_na%20web.pdf
- NIVaM. (2023). Testovanie 9 2023 Záverečná správa. Dostupné na Internetu: https://www2.nucem.sk/dl/5651/Sprava_T9-2023_final.pdf
- NIVaM. (2024). Katalóg podporných opatrení. Dostupné na Internetu: <https://podporneopatrenia.minedu.sk/data/att/c09/31224.4fca50.pdf>

- NIVaM. (2024). Testovanie 9 2024, Výsledky. Dostupné na Internet: https://www2.nucem.sk/dl/5940/Vysledky%20Testovania%209%202024_prezentacia.pdf
- NKÚ. (2023). Správa o výsledku kontroly 2023: Súkromné stredné školy v systéme vzdelávania. Dostupné na Internet: <https://www.nku.gov.sk/documents/d/nku/sukromne-stredne-skoly-v-systeme-vzdelavania>
- NÚCEM. (2020). TIMSS 2019 Prvé výsledky medzinárodného výskumu vedomostí a zručností žiakov 4. ročníka ZŠ v matematike a prírodných vedách. Dostupné na Internet: <https://www2.nucem.sk/dl/4840/Prvé%20výsledky%20Slovenska%20v%20štúdiu%20TIMSS%202019.pdf>
- Observatory of Public Sector Innovation. (2016). *Bonus Cultura – 18app*. Dostupné na Internet: <https://oecd-opsi.org/innovations/bonus-cultura-18app/>
- OECD. (2014). *OECD Reviews of Vocational Education and Training. Skills beyond School*. Paris: OECD. doi:<https://doi.org/10.1787/9789264214682-en>
- OECD. (2016). *Getting Skills Right: Assessing and Anticipating Changing Skill Needs*. Paris: OECD Publishing. doi:<https://doi.org/10.1787/9789264252073-en>
- OECD. (2016). *OECD Reviews of School Resources: Slovak Republic 2015*. Paris: OECD Publishing. Dostupné na Internet: https://www.oecd-ilibrary.org/education/oecd-reviews-of-school-resources-slovak-republic-2015_9789264247567-en
- OECD. (2016b). Education at a Glance 2016. Dostupné na Internet: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2016_eag-2016-en
- OECD. (2017). The Funding of School Education: Connecting Resources and Learning. Dostupné na Internet: https://www.oecd-ilibrary.org/education/the-funding-of-school-education_9789264276147-en
- OECD. (2021). Education at a Glance 2021: OECD Indicators. Dostupné na Internet: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2021_b35a14e5-en
- OECD. (2023). *Class size & student-teacher ratio*. Dostupné na Internet: OECD: <https://gpseducation.oecd.org/reviewededucationpolicies/#!node=41720&filter=all>
- OECD. (2023). PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education. Paris: PISA, OECD Publishing. Dostupné na Internet: <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>
- OECD. (2016). PISA 2015 Results, EXCELLENCE AND EQUITY IN EDUCATION, Volume 1.
- OECD. (dátum neznámy). How do public and private schools differ in OECD countries?
- O'Neill, D. J., & Oates, A. D. (2001). The Impact of School Facilities on Student Achievement, Behavior, Attendance, and Teacher Turnover Rate in Central Texas Middle Schools. Dostupné na Internet: https://www.researchgate.net/publication/234597600_The_Impact_of_School_Facilities_on_Student_Achievement_Behavior_Attendance_and_Teacher_Turnover_Rate_in_Central_Texas_Middle_Schools
- Palardy, G. J. (2013). High School Socioeconomic Segregation and Student Attainment. *American Educational Research Journal*(50(4)), 714-754. doi:<https://doi.org/10.3102/0002831213481240>
- Pavlík, M. (2015). Vouchers in sport. Analysis of best practice in the Czech Republic. Dostupné na Internet: https://is.muni.cz/th/e6mkm/Bakalarska_prace_Vyuziti_poukazek_pro_dotace_na_sport_v_CR_Final.txt?lang=en;v erze=2017
- Pavlík, M., & de Vries, M. S. (2013). Municipal Grants for Sports and the Merits of a Voucher System in the Czech Republic. Dostupné na Internet: <https://sciendo.com/article/10.2478/nispa-2013-0001>
- Perry, B., Martinez, E., Morris, E., Link, T., & Leukefeld, C. (2016). Misalignment of career and educational aspirations in middle school: Differences across race, ethnicity, and socioeconomic status. *Social Sciences*(5(3)), 35. doi:<https://doi.org/10.3390/socsci5030035>

- RMS. (2018). Efektivita vzdelávacích poukazov. Správa z prieskumu. Dostupné na Internet: <https://mladez.sk/wp-content/uploads/2023/03/RMS-sprava-efektivita-online-1.pdf>
- Schleicher, A. (2018). World Class: How to build a 21st-century school system. Paris. Dostupné na Internet: https://www.oecd-ilibrary.org/world-class_5j8v15v201hd.pdf?itemId=%2Fcontent%2Fpublication%2F9789264300002-en&mimeType=pdf
- Schneider, M. (2002). Do School Facilities Affect Academic Outcomes? Dostupné na Internet: <https://eric.ed.gov/?id=ED470979>
- Stronati, C. (2023). The design of upper secondary education across OECD countries. (OECD, Ed.) Paris. doi:<https://doi.org/10.1787/158101f0-en>
- Svaz českých knihkupců a nakladatelů. (2012). *Po obrovském krácení peněz na provozní výdaje škol v Česku kolabuje vývoj a výroba učebnic*. Dostupné na Internet: <http://www.ceskaskola.cz/2012/05/po-obrovskem-kraceni-penez-na-provozni.html>
- ÚHP. (2023). *Výdavkové priority pre úspešné Slovensko*. Bratislava: MF SR. Dostupné na Internet: <https://www.mfsr.sk/files/archiv/29/Vydavkove-priority-pre-uspesne-Slovensko.pdf>
- ÚHP, IVP, ISP. (2020). Revízia výdavkov na skupiny ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením, Záverečná správa. Dostupné na Internet: <https://www.mfsr.sk/files/archiv/65/ReviziavydavkovnaohrozeneskupinyZSverziaFINAL3.pdf>
- Uline, L. C., & Tschannen-Moran, M. (2007). The walls speak: The interplay of quality facilities, school climate, and student achievement. Dostupné na Internet: https://www.researchgate.net/publication/235313648_The_walls_speak_The_interplay_of_quality_facilities_school_climate_and_student_achievement
- ÚSVRK. (2019). Atlas rómskych komunit. Dostupné na Internet: <https://www.romovia.vlada.gov.sk/atlas-romskych-komunit/atlas-romskych-komunit-2019/>
- ÚSVRK. (2022). *Analýza existencie a fungovania dvojzmenných prevádzok kapacít ZŠ v školskom roku 2021*. Bratislava: ÚSVRK SR.

9. Zoznam použitých skratiek

Skratka	Význam
ARK	Atlas rómskych komunít
CAPEX	Kapitálové výdavky
COFOG	Funkčná klasifikácia výdavkov
CVČ	Centrum voľného času
CVTI	Centrum vedecko-technických informácií
EE	Estónsko
ESA	Európsky systém účtovníctva
ESCS	Index ekonomického, sociálneho a kultúrneho statusu
EŠIF	Európske štrukturálne a investičné fondy
EÚ / EU 27	Európska únia
G7	Skupina siedmich najvyspelejších krajín sveta
HDP	Hrubý domáci produkt
HN	Hmotná núdza
ISCED	Medzinárodná štandardná klasifikácia vzdelania
IVP	Inštitút vzdelávacej politiky
KKŠ	Koeficient kvalifikačnej štruktúry
LK	Lyžiarsky kurz
MF SR	Ministerstvo financií Slovenskej republiky
MPSVaR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR
MŠ	Materské školy
MŠVVaM SR	Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR
MRK	Marginalizované rómske komunity
MV SR	Ministerstvo vnútra SR
NKÚ SR	Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky
NIVaM	Národný inštitút vzdelávania a mládeže
NPI	Národný pedagogický inštitút Českej republiky
NSV	Nížšie stredné vzdelanie
NÚCEM	Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (od roku 2022 súčasťou NIVaM)
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OVP	Odborné vzdelávanie a príprava
PISA	Testovanie čitateľskej, matematickej a prírodovednej gramotnosti 15-ročných žiakov
PIRLS	Testovanie čítania s porozumením žiakov 4. ročníka ZŠ
POO	Plán obnovy a odolnosti
PPP	Parita kúpnej sily
PUŠ	Predčasne ukončené štúdium
PZ	Pedagogický zamestnanec
SDG	Ciele udržateľného rozvoja
SDV	Systém duálneho vzdelávania
SFRŠ	Sekcia financovania regionálneho školstva
SK8	Samosprávne kraje Slovenska (združenie)
SŠ	Stredné školy
SŠŠ	Stredné športové školy
SOŠ	Stredné odborné školy
SRP	Sekcia rozpočtovej politiky
SZČO	Samostatne zárobkovo činná osoba
SZP	Sociálne znevýhodnené prostredie
ŠIOV	Štátny inštitút odborného vzdelávania

ŠPT	Školský podporný tím
ŠUP	Školy umeleckého priemyslu
ŠvP	Škola v prírode
ŠVVP	Špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby
ŠR	Štátny rozpočet
STEM	Veda, technika, inžinierstvo, matematika
TIMMS	Testovanie matematiky a prírodných vied žiakov 4. ročníka ZŠ
T5	Testovanie 5
T9	Testovanie 9
ÚHP	Útvar hodnoty za peniaze
UNICEF	Detský fond OSN
ÚMS	Únia miest Slovenska
ÚPSVaR	Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny
VV	Verejné výdavky
V3	Visegrádska skupina (bez Slovenska)
VÚC	Vyšší územný celok
ZMOS	Združenie miest a obcí Slovenska
ZPP	Zariadenia poradenstva a prevencie
ZŠ	Základné školy
ZUŠ	Základné umelecké školy

10. Prílohy

Príloha 1: Príklad príjmov školy z normatívov, nenormatívnych a iných zdrojov.

Všeobecný vzorec pre výpočet normatívnych príspevkov pre školu je nasledovný:

Normatívny príspevok = základný normatív v € * prepočítaný počet žiakov, kde

- základný normatív predstavuje peňažnú sumu na jednotku žiaka pre daný normatív (rozdielna suma pre normatívy zvlášť na mzdy, teplo, výchovno-vzdelávací proces, ďalšie vzdelávanie učiteľov a na ostatnú prevádzku),
- prepočítaný počet žiakov (PPŽ) znamená skutočný počet žiakov prenasobený príslušnými koeficientmi, ktoré zohľadňujú rozličné charakteristiky škôl/štúdiá/žiaka.

Tabuľka 1 ukazuje príklad výpočtu normatívu pre školu s 398 žiakmi, z nich v dennej forme 347 sa učí v slovenskom jazyku a 42 v jazyku menšiny. Zároveň má škola 32 zdravotne znevýhodnených žiakov v rôznych kategóriách. Pre účely normatívu sa 42 žiakov učiacich sa v jazyku menšiny posudzuje samostatne, s koeficientom veľkosti školy 1,495, žiakov s vyučovacím jazykom slovenským je viac ako 250 a preto je koeficient veľkosti školy pre nich 1. Celkovo je škole pridelený normatívny príspevok vo výške približne 1 mil. eur, čo je približne 2 700 eur na žiaka. Tieto zdroje môže škola využiť na osobné náklady a prevádzku na zabezpečenie výchovy a vzdelávania žiakov.

Okrem normatívnych prostriedkov, ktorých je viac ako 90 %, dostáva škola aj nenormatívne. Väčšina z nich je však účelovo viazaná a pri niektorých je škola len sprostredkovateľ. Týka sa to príspevkov na pobyt v ŠvP a na kurz pohybových aktivít („lyžiarsky kurz“) – tieto nedostáva žiak či rodič ale škola ich priamo využije na zaplatenie danej aktivity. Z príspevku na dopravu škola uhradza zákonnému zástupcovi dieťaťa/žiaka cestovné náklady na dopravu do školy a späť. Podobne príspevok na osobné náklady asistentov musí škola použiť na asistentov učiteľa, často musí na ich mzdy škola priplatiť aj z iných vlastných zdrojov. Príspevok na učebnice musí byť využitý na nákup edukačných pomôcok, avšak škola si vie vybrať, ktoré učebnice nakúpi. Väčšia voľnosť je pri využití vzdelávacích poukazov – za tie, ktoré uplatnia žiaci na škole, vie škola

zaplatiť učiteľa / lektora na krúžok, ale aj materiál, ktorý sa niekedy využíva aj v školskej družine. V rámci nenormatívnych zdrojov sa tiež pridelujú prostriedky na rozvojové projekty či špecifiká.

Navyše k normatívnym a nenormatívnym prostriedkom môže škole prispieť zriaďovateľ (obec, VÚC, cirkev alebo súkromný zriaďovateľ), škola môže získať prostriedky z **fondov EÚ** či z **POO** na rôzne projekty. Tiež môže dostať napríklad **dary**, ktorí sa môžu napríklad vyzbierať na vybavenie alebo nejakú akciu. Súkromné a cirkevné školy môžu tiež vyberať od rodičov poplatky.

Nad rámec týchto príspevkov na škole väčšinou funguje školský klub detí („školská družina“) či jedáleň. Obe z nich patria pod takzvané originálne kompetencie obcí a VÚC, peniaze na ne teda idú z ich rozpočtov. Podiel pre jednotlivé obce a VÚC na DANI z príjmu fyzických osôb sa však rozdeľuje podľa počtu detí, ktoré do školského klubu / jedálne v danej obci chodia, čo by malo vytvoriť priestor na ich financovanie. Výdavky na tieto činnosti nie sú súčasťou Správy o hospodárení.

Tabuľka 17: Příklad výpočtu normatívneho príspevku pre školu

	Vstupné údaje			Mzdový normatív	Prevádzkový normatív			
					Výchovno- vzdelávací proces	Teplo	Ďalšie vzdelávanie učiteľov	Ostatná prevádzka
	Počet žiakov	Koeficient veľkosti školy	Príslušné koeficienty	Prepočítaný počet žiakov (PPŽ=počet*koeficient)	Prepočítaný počet žiakov	Prepočítaný počet žiakov	Prepočítaný počet žiakov	Prepočítaný počet žiakov
celkový počet žiakov školy	398	-						
z toho								
denní žiaci s vyučovacím jazykom SLOVENSKÝM	347	1	-	347	347	347	347	347
denní žiaci s iným vyučovacím jazykom na ZŠ	42	1,495	0,13	$42 \cdot 1,495 + 42 \cdot 0,13 = 68,25$	$42 \cdot 1,495 + 42 \cdot 0,13 = 68,25$	$42 \cdot 1,495 = 62,79$	$42 \cdot 1,495 = 62,79$	$42 \cdot 1,495 = 62,79$
žiaci inej ako dennej formy	9	-	-	9	9	9	9	9
žiaci s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny	0	-	0,04	-	-	-	-	-
žiaci úvodného ročníka	0	-	1,5	-	-	-	-	-
žiaci ZŠ s rozšíreným vyučovaním - šport	0	-	0,08	-	-	-	-	-
žiaci oslobodení od povinnosti dochádzať do školy	0	-	-0,7	-	-	-	-	-
žiaci ostatných foriem štúdia	9	-	-0,9	-8,1	-8,1	-8,1	-8,1	-8,1
začlenení žiaci/ špeciálne triedy v ZŠ -kateg.1	0	-	0,5	-	-	-	-	-
začlenení žiaci/ špeciálne triedy v ZŠ -kateg.2	26	-	0,93	24,18	24,18	24,18	24,18	24,18
začlenení žiaci/ špeciálne triedy v ZŠ -kateg.3	4	-	1,265	5,06	5,06	5,06	5,06	5,06
začlenení žiaci/ špeciálne triedy v ZŠ -kateg.4	0	-	1,71	-	-	-	-	-
začlenení žiaci/ špeciálne triedy v ZŠ -kateg.5	1	-	2,39	2,39	2,39	2,39	2,39	2,39
začlenení žiaci/ špeciálne triedy v ZŠ -kateg.6	1	-	5,79	5,79	5,79	5,79	5,79	5,79
žiaci a účastníci vzdelávania vo väzbe-trieda	0	-	2	-	-	-	-	-
žiaci a účastníci vzdelávania vo väzbe-individuálne vzdel.	0	-	-0,7	-	-	-	-	-
Prepočítaný počet žiakov				453,57	453,57	448,11	448,11	448,11
Koeficient kvalifikačnej štruktúry učiteľov danej školy	1,107553664			502,35				
Koeficient personálnej náročnosti (KPN) pre ZŠ	1			502,35				
Koeficient tepelnej náročnosti – 2. teplotné pásmo	1,057							
Normatív na teplo pre 1. teplotné pásmo	153,41							
Základný normatív pre rok 2024				1906,24 eur	44,93 eur	$153,41 \cdot 1,057 = 162,15$ eur	19,48 eur	80,27 eur
				=1906,24* 502,35	=453,57*44,93	=448,11*162,15	=448,11*19,48	=448,11*80,27
Normatívny príspevok				957 606 eur	20 379 eur	72 661 eur	8 729 eur	35 970 eur

Tabuľka 18: Príjmy školy spolu

	Počet žiakov	Suma	Podiel
Normatív	398	1 076 561,62	93,0%
Nenormatívne príspevky, z toho		72 592,00	6,3%
Príspevok na dopravu	37	8 177,50	0,7%
Škola v prírode	47	4 700,00	0,4%
Lyžiarsky kurz	42	6 300,00	0,5%
Vzdelávacie poukazy (žiaci, ktorí ich uplatnili na škole)	311	9 952,00	0,9%
Príspevok na učebnice	398	9 214,50	0,8%
Príspevok na osobné výdavky na asistenta učiteľa	2	34 248,00	3,0%
Príspevok zriaďovateľa (napríklad na odmeny)		5 000,00	0,4%
Prostriedky na projekt (vymaľovanie)		3 437,00	0,3%
Dary rodičov	2	530,00	0,0%
SPOLU		1 158 120,62	100,0%

Príloha 2: Hierarchický lineárny model

Závislou premennou je priemer výsledkových percentilov žiaka zo slovenského jazyka a matematiky na Testovaní 5 alebo Testovaní 9 v rokoch 2018, 2019 alebo 2022. V rokoch 2020 a 2021 sa testovania neuskutočnili kvôli pandémie COVID-19 a od roku 2023 je Testovanie 5 prerušené. Percentil namiesto bodového ohodnotenia je použitý kvôli jednoduchšiemu porovnaniu medzi rokmi.

Tabuľka 19: Výsledky hierarchického lineárneho modelu z Testovania 5 a 9 (MAT a SJ; 2018, 2019, 2022)

	T5	T9	Hodnoty	Popis
Závislá premenná: Priemer dosiahnutých percentilov žiaka v testoch z MAT a SJ.				
	n = 106 708	n = 83 464		
Charakteristika školy (referenčná skupina: škola nad 650 žiakov)				
<i>kategória_skola1</i>	-4,56 ***		0/1	Škola do 50 žiakov (v T9 odstránené kvôli nedostatočnej vzorke).
<i>kategória_skola2</i>	-3,54 ***	-4,36 ***	0/1	Škola od 51 do 150 žiakov (v T9 zahŕňa aj školy do 50 žiakov).
<i>kategória_skola3</i>	-2,61 ***	-2,88 ***	0/1	Škola od 151 do 250 žiakov.
<i>kategória_skola4</i>	-1,32 **	-3,54 ***	0/1	Škola od 251 do 350 žiakov.
<i>kategória_skola5</i>	-1,38 **	-1,35 *	0/1	Škola od 351 do 450 žiakov.
<i>kategória_skola6</i>	-0,59	-1,82 **	0/1	Škola od 451 do 550 žiakov.
<i>kategória_skola7</i>	-0,22	-1,16 *	0/1	Škola od 551 do 650 žiakov.
<i>cirkev</i>	2,53 ***	3,99 ***	0/1	Cirkevný zriaďovateľ.
<i>sukromnik</i>	2,53 **	3,74 **	0/1	Súkromný zriaďovateľ.
<i>odbornost</i>	8,25 ***	11,76 ***	0 až 1	Podiel odborne vyučovaných hodín zo SJ a MAT na 1. (T5) alebo 2. (T9) stupni.
<i>kks</i>	1,35	4,18 ***	0,8 až 1,6	Koeficient kvalifikačnej štruktúry školy
<i>pracovnatrieda</i>	-16,00 ***	-14,14 ***	1 až 1,5	Priemer pracovnej triedy učiteľov s plným prac. úväzkom na škole.
<i>ziaci_na_pedagoga</i>	-0,19 ***	-0,16	4 až 41	Počet žiakov na 1 pedagogického zamestnanca.
Charakteristika žiaka				
<i>druha_zmena</i>	-0,64	-0,34	0/1	Vyučovanie v druhej zmene.
<i>prijem_decil</i>	1,03 ***	1,05 ***	1 až 10	Prijmový decil rodiny (10 - najvyšší príjem).
<i>szc_rodina</i>	1,98 ***	1,86 ***	0/1/2	Počet rodičov, ktorí v predchádzajúcom roku boli SZČO.
<i>soc_znev_prostr</i>	-12,17 ***	-10,58 ***	0/1	Sociálne znevýhodnené prostredie.
<i>zdrav_znev</i>	-13,30 ***	-15,38 ***	0/1	Zdravotné znevýhodnenie žiaka.
<i>rodicia_manzelia</i>	2,94 ***	3,64 ***	0/1	Sú rodičia v manželstve (nie nutne v spoločnom).
<i>upsvar_rodina</i>	-1,44 ***	-1,47 ***	0/1/2	Počet rodičov zapísaných na úrade práce.
<i>socdav_rodina</i>	-2,26 ***	-2,59 ***	0/1/2	Počet rodičov, ktorí v predchádzajúcom roku prijímali sociálne dávky.
<i>rodicia_zs</i>	-27,90 ***	-27,19 ***	0/1	Najvyššie dosiahnuté vzdelanie spomedzi rodičov je základné (ref. skupina: vysokoškolské).
<i>rodicia_ss</i>	-13,46 ***	-13,85 ***	0/1	Najvyššie dosiahnuté vzdelanie spomedzi rodičov je stredoškolské (ref. skupina: vysokoškolské).
<i>pohlavie</i>	1,54 ***	4,31 ***	0/1	0 - chlapec, 1 - dievča.
Charakteristika modelu				
<i>Intercept (fixed)</i>	61,48 ***	47,38 ***		Konštantný člen.
<i>Intercept (random)</i>	5,75	6,54		Štandardná odchýlka náhodného efektu na úrovni školy.

***, ** a * predstavujú štatistickú významnosť odhadov na 1 %, 5 % a 10 % hladine významnosti.

Zdroj: vlastné spracovanie podľa dát MŠVVaM, NIVaM,

Soc. poisťovne, MV SR a VŠZP.

Žiaci sú zoskupení na úrovni školy, pričom každá škola má priradený vlastný náhodný efekt. Vplyv konkrétnej školy na študijné výsledky žiakov je vyjadrený náhodným efektom (interceptom) a ostatné premenné predstavujú fixné efekty.

Pre model z Testovania 5 sú použité charakteristiky školy z prechádzajúceho školského roka. Na výsledky žiaka v 5. ročníku má väčší vplyv škola, ktorú navštevoval na prvom stupni. Navyše, v rokoch 2018 a 2019 sa Testovanie 5 konalo v novembri, teda pomerne skoro po začiatku školského roka.

Do modelu nevstupujú výsledky žiakov z osemročných gymnázií, špeciálnych ZŠ a tiež žiakov s vyučovacím jazykom maďarským. Do úvahy sa neberú ani žiaci, ktorí počas uvažovaného školského roka prestúpili na inú školu a tí, ktorí v Registri fyzických osôb nemajú priradených oboch rodičov, prípadne ani jeden z rodičov nemá priradený stupeň dosiahnutého vzdelania.

Školy sú rozdelené do veľkostných kategórií po vzore predchádzajúcej revízie vzdelávania z roku 2017. Kvôli vyššej presnosti a možnosti nelineárneho vzťahu sú použité oddelené kontrolné premenné pre každú kategóriu. Podobný postup bol vyskúšaný aj pre príjmové decily rodiny, ale vzťah príjmu a výsledkového percentilu je pomerne lineárny, preto je v modeli použitá iba jedna premenná s hodnotami od 1 po 10. Neplatí teda, že od určitej úrovne príjmu by sa už výsledky detí nezlepšovali. Pozitívny vplyv na výsledky má situácia, keď sú rodičia SZČO, čo však pravdepodobne spôsobuje fakt, že SZČO majú často nižší vymeriavací základ v Sociálnej poisťovni, než je ich skutočný príjem. Premenná SZČO potom zachytáva tento rozdiel, keďže vymeriavacie základy revízia používa na odhad príjmu rodičov.

Z hľadiska odbornosti vyučovania na škole do modelu vstupuje podiel odborne vyučovaných hodín, KKŠ a priemerná pracovná trieda učiteľského zboru na škole. Pracovná trieda síce vstupuje do výpočtu KKŠ, ale korelácia týchto premenných je nízka a pracovná trieda úzko súvisí s podielom žiakov so zdravotným znevýhodnením na škole. Dôležitejšiu úlohu pri výpočte KKŠ hrajú kreditové príspevky, pracovná prax a platová tarifa učiteľov. Pri zámene premennej KKŠ za jednotlivé premenné, z ktorých sa koeficient skladá, má pracovná prax na výsledky žiakov mierne pozitívny vplyv, no vyššia platová tarifa alebo kreditové príspevky výsledky mierne zhoršujú. Presnosť modelu tu však znižuje priemerovanie premenných na úrovni školy, keďže z dostupných dát nemožno k žiakovi priradiť konkrétneho učiteľa.

Príloha 3: Geo-informačný model siete základných škôl

Geo-informačný model siete ZŠ umožňuje modelovať presuny žiakov v prípade racionalizácie siete škôl. Model pôvodne vznikol ako interný materiál MŠVVaŠ v roku 2021. Pre potreby revízie bol aktualizovaný pomocou dát zo školského roku 2022/2023.

Modelovaná sieť obsahuje 2025 škôl, pričom potenciál na presun žiakov má 718 malých verejných škôl (neplnoorganizované školy do 50 žiakov a plnoorganizované školy do 150 žiakov). Školy s vyučovacím jazykom iným ako slovenským alebo maďarským sú v modeli zanedbané, keďže racionalizácia je pri nich z dôvodu potreby zachovania vyučovacieho jazyka žiakov prakticky nemožná. Žiaci sú presúvaní do vzdialenosti 6 km (po cestnej sieti) do iných verejných škôl (nie súkromných alebo cirkevných).

Model počíta presuny pre okamžité dostupné kapacity alebo pre maximálne priestorové kapacity susedných škôl. Využitie maximálnych kapacít v existujúcich priestoroch škôl si môže vyžadovať investície do materiálneho alebo personálneho zabezpečenia. Po naplnení kapacít model v ďalšom kroku ponúka presun žiakov budovaním nových učební.

Obmedzenia modelu:

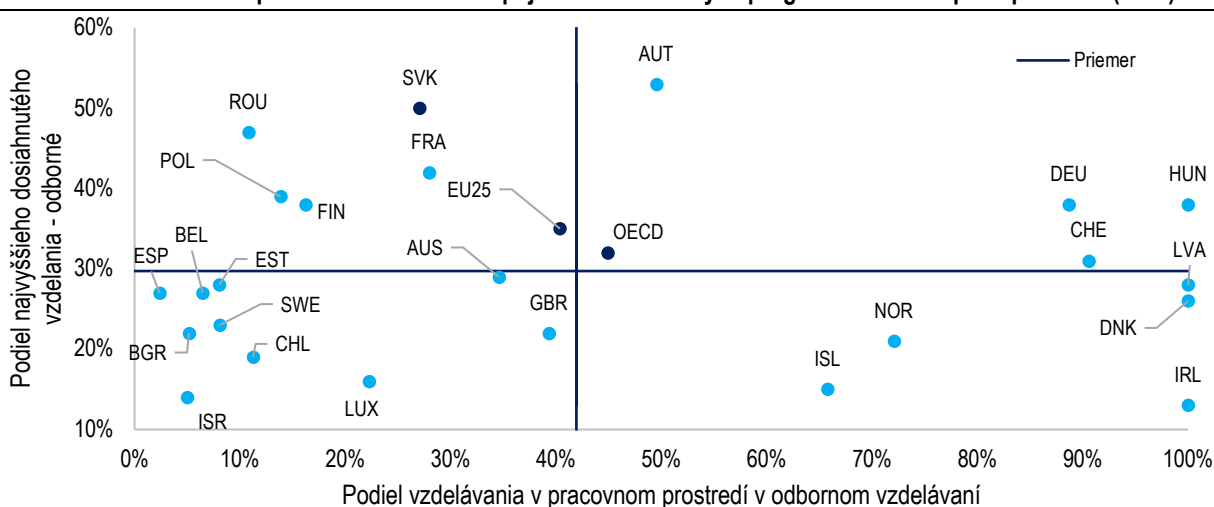
- Zanedbanie rozdielu medzi bežnými a špeciálnymi triedami.
- Dáta o cestných vzdialenostiach medzi školami sú na úrovni školy, nie na úrovni elokovaného pracoviska.
- Algoritmus maximalizuje počet presunutých žiakov, nie počet zanikajúcich škôl.
- Model sa vždy snaží presúvať žiakov aj s budovaním nových učební. V dôsledku toho môžu niektoré z dostupných existujúcich kapacít obsadiť aj žiaci zo škôl, ktoré môžu zaniknúť iba za predpokladu dobudovania učební v iných školách. Obsadené kapacity potom môžu zabrániť presunu žiakov z takej školy, ktorej žiakov možno umiestniť do susedných škôl bez potreby budovania učební. Skutočný počet škôl, ktorých žiakov možno presunúť tak môže byť vyšší.

- Algoritmus kvôli efektívnosti modelu najskôr presúva žiakov zo škôl s potenciálom na presun žiakov do ostávajúcich škôl a až potom prerozdeľuje žiakov medzi školami s potenciálom na presun. Otočenie poradia krokov by mohlo priniesť vyšší počet zanikajúcich škôl.

Príloha 4: Vzdelávanie v pracovnom prostredí na Slovensku a v zahraničí

Aktívne zapojenie odborných škôl v programoch vzdelávania v pracovnom prostredí zvyšuje efektívnosť vzdelávacieho procesu. Žiaci vykonávajú určité vzdelávacie činnosti priamo na pracovisku, čo môže znížiť náklady na vzdelávanie na školách, keďže vybavenie je často nákladné a rýchlo sa zastaráva. Tiež môže pomôcť riešiť nedostatok učiteľov, ak žiaci získavajú vedomosti od skúsených kvalifikovaných pracovníkov vo firmách. Z výsledkov tiež vyplýva, že absolventi programov s prvkom vzdelávania v pracovnom prostredí majú vyššiu mieru uplatnenia na trhu práce (napr. [Bentolila a kol, 2023](#)).

Graf 65: Porovnanie zastúpenia odbor. vzdel. a zapojenia do dlhodobých programov vzdel. v prac. prostredí (2022)

Zdroj: EaG

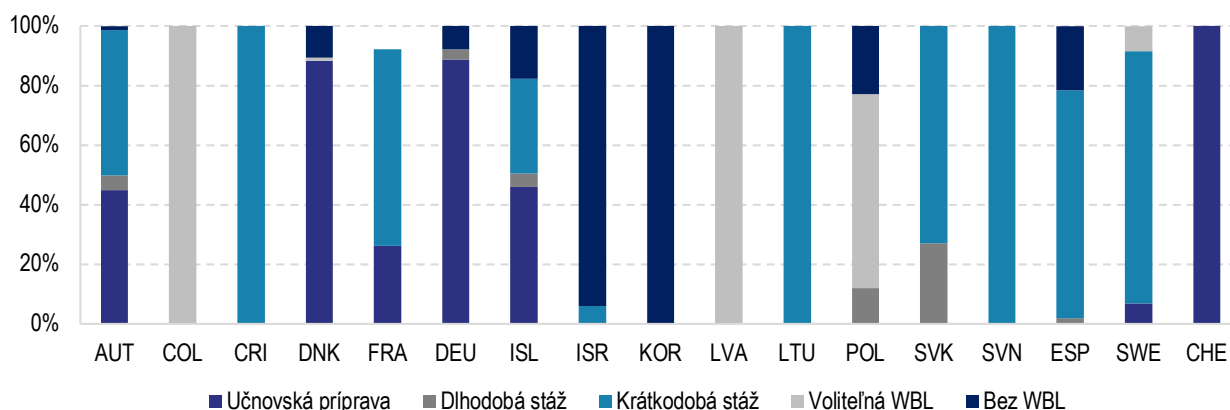
Vzdelávanie v pracovnom prostredí je jednou z foriem praktického vyučovania, pričom podstatná časť žiakov v odboroch s veľkou časovou dotáciou pre praktické vyučovanie ho nerealizuje v pracovnom prostredí, ale v dielňach školy. Na Slovensku prebieha vzdelávanie v pracovnom prostredí dvoma najčastejšími spôsobmi. Jedným z nich je duálne vzdelávanie, kedy má žiak a škola právny vzťah so zamestnávateľom, u ktorého prebieha praktické vyučovanie. Druhou, staršou, formou je spolupráca zamestnávateľa a školy formou zmluvy o praktickom vyučovaní, v rámci ktorej žiaci školy absolvujú časť praktického vyučovania u zamestnávateľa. Žiaci v F odboroch absolvujú veľkú časť vzdelávania v praktickom vyučovaní (80 %), avšak iba zanedbateľná časť priamo v pracovnom prostredí u zamestnávateľov. Praktické vyučovanie tvorí v priemere takmer polovicu časovej dotácie v nematuritných H odboroch, avšak aj u väčšiny týchto žiakov sa realizuje v školskej dielni. V prípade maturitných K a M odborov tvorí praktické vyučovanie 20 - 33 % vzdelávania takmer polovica z nich ho k septembru 2023 realizovala u zamestnávateľov.

Medzinárodné porovnanie typov vzdelávania v pracovnom prostredí umožňuje metodika ISCED, aktualizovaná v roku 2022. Definícia typov vzdelávania v pracovnom prostredí je podľa nasledovných kritérií:

- **učňovský vzdelávací program:** prax pri učení je povinná, tvorí aspoň 50 % učebného plánu a je platená
- **dlhodobá stáž:** prax pri učení je povinná a tvorí 25 % až 49 % učebného plánu
- **krátkodobá stáž:** prax pri učení je povinná a tvorí menej ako 25 % učebného plánu
- **voliteľná prax pri učení:** prax pri učení je voliteľnou súčasťou učebného plánu
- **žiadna prax pri učení ako súčasť učebného plánu**

Učňovské vzdelávacie programy sú dominantnou formou stredného odborného vzdelávania a odbornej prípravy v Dánsku, Nemecku a Švajčiarsku, z dôvodu rozšírenej duálnej formy vzdelávania. V Rakúsku, Francúzsku a Islande sú učňovské vzdelávacie programy dostupné spolu s krátkymi stážami. Krátke stáže sú bežné v niekoľkých krajinách, vrátane Kostariky, Litvy, Španielska, Slovinska a Švédska. Podiel dlhodobých stáží je spomedzi vybraných krajín najsilnejšie zastúpený v slovenskom odbornom vzdelávaní a to aj z dôvodu zavedenia duálneho vzdelávania, ktoré tvorí časť z dlhodobých stáží.

Graf 66: Rozdelenie žiakov odborných škôl zapojených do vzdel. v prac. prostredí podľa typu vzdelávania v praxi

Zdroj: EAG

Priklady sektorových a regionálnych vzdelávacích fondov na podporu vzdelávania na pracovisku financovaných zo súkromných zdrojov:

V Rakúsku existujú v sektore stavebníctva takzvané medzipodnikové vzdelávacie centrá (*BAUakademien*) financované povinnými odvodmi od všetkých spoločností v danom sektore. V spolkovej krajine Vorarlberg je zriadený dobrovoľný vzdelávací fond v elektrotechnickom a kovospracujúcom priemysle, do ktorého dobrovoľne prispievajú zúčastnené spoločnosti odvodom vo výške 0,24% z celkovej sumy vyplácaných miezd.

Vo Švajčiarsku existuje **29 sektorových** tréningových fondov do ktorých je zapojených 140 000 spoločností, ktorých príspevky sa zvyčajne skladajú z pevnej sumy (na spoločnosť a rok) a variabilnej zložky na zamestnanca (alebo určitého percenta z celkových miezd; napr. medzi 0,4 % a 0,8 %). Na úrovni **kantónov** môžu zakladať vzdelávacie fondy spoločnosti naprieč sektormi s cieľom vytvoriť mechanizmus prerozdelenia (solidárneho financovania) školiacich spoločností. Existuje tiež možnosť vzdelávacích fondov sociálnych partnerov. V rámci „**kolektívnych pracovných zmlúv**“ (*Gesamtarbeitsvertrag* - *GAV*) existuje možnosť zahrnúť príspevky do školiaceho fondu, pričom zamestnávateľia a zamestnanci zvyčajne platia približne rovnaký podiel. V súčasnosti existuje 10 GAV s finančnými prostriedkami na vzdelávanie.

V Nemecku existujú **medzipodnikové centrá odbornej prípravy** (*Überbetriebliche Berufsbildungsstätten* - *ÜBS*), kde spoločnosti musia platiť za prakticky orientované kurzy, avšak dostávajú granty od štátu, spolkovej krajiny, alebo komory a **vzdelávacie aliancie** (*Verbundausbildung, Ausbildungspartnerschaft*) s čiastočne kompenzovanými dodatočnými nákladmi na organizačné a administratívne zaťaženie. Spolková agentúra práce (*Bundesagentur für Arbeit*) podporuje zapájanie žiakov so ŠVP, prípadne mladých ľudí bez predošlých skúseností.

Príloha 5: Vyhodnocovanie vplyvu duálneho vzdelávania

Na vyhodnotenie kauzálneho vplyvu duálneho vzdelávania na zamestnanosť a mzdy je potrebný komplexnejší prístup než len deskriptívna analýza. Absolventi SDV sa môžu systematicky líšiť od svojich spolužiakov v rôznych charakteristikách, ktoré sú korelované s voľbou štúdia v SDV a zároveň aj s výsledkami na trhu práce. Niektoré z týchto charakteristík, ako napr. sociálne zázemie či vzdelávacie výsledky, pozorujeme v administratívnych údajoch, a preto ich môžeme zohľadniť v ekonometrickej analýze. Absolventi SDV sa však môžu líšiť aj v nepozorovaných charakteristikách, ako sú motivácia či špecifické zručnosti, ktoré môžu ovplyvniť vzdelávaciu voľbu a tiež výsledky na trhu práce. Pre odhad kauzálneho efektu SDV preto používame ekonometrické metódy využívajúce tzv. **inštrumentálne premenné**. Ako inštrumentálnu premennú používame rozdiel vo vzdialenosti dochádzania medzi najbližšou SOŠ a najbližšou SOŠ poskytujúcou vzdelávanie v SDV. Predpokladom je, že menšia dostupnosť SDV znižuje pravdepodobnosť štúdia v SDV, ale nemá vplyv na zamestnanosť a mzdy. Obdobnú voľbu inštrumentálnej premennej v analýze SDV v Španielsku využili ([Bentolila a kol, 2023](#)).

V prvom kroku odhadujeme pravdepodobnosť participácie v duálnom vzdelávaní na všetkých nezávislých premenných a inštrumentálnych premenných pomocou probit modelov. Následne pre každého jednotlivca odhadujeme pravdepodobnosť participácie v duálnom vzdelávaní, ktorá vstupuje do finálnych modelov počtu dní zamestnanosti a hrubej mzdy. Nezávislé premenné zahrnuté v modeli zamestnanosti sú:

- *demografické charakteristiky*: vek, pohlavie, dieťa do 6 rokov; jazyk T9;
- *vzdelávacie výsledky na základnej škole*: percentil z T9 z matematiky;
- *charakteristiky absolvovaného stredoškolského štúdia*: kraj strednej školy, typ zriaďovateľa, veľkostná kategória, fixné efekty kohorty absolventov, skupina odborov, stupeň absolvovaného štúdia, počet rokov štúdia nad rámec štandardnej dĺžky štúdia;
- *socioekonomické charakteristiky*: najvyššie dosiahnuté vzdelanie rodičov, príjem rodičov, zdroj príjmu je samostatná zárobková činnosť;
- *charakteristiky regiónu*: miera nezamestnanosti v okrese, podiel marginalizovaných rómskych komunít v obci.

Pre mzdovú regresiu boli nad rámec toho využité ešte tieto premenné:

- *história na trhu práce*: kumulatívny počet dní zamestnanosti (iba modely v čase t+2 a vyššie);
- *charakteristiky zamestnávateľa*: počet zamestnancov, ekonomický sektor (NACD 1d).

Modely sú odhadované zvlášť pre každý rok od absolvovania. Keďže jednotlivé kohorty pozorujeme s rozdielnym časovým odstupom od absolvovania, ani jednotlivé modely podľa rokov od absolvovania nie sú odhadované na rovnakom počte pozorovaní. Napr. model odhadujúci počet dní zamestnanosti prvý rok po absolvovaní obsahuje všetky kohorty absolventov, posledný model pre štvrtý rok od absolvovania je odhadovaný iba na kohorte absolventov z roku 2019. Všetky modely sú odhadované iba na absolventoch odborov, v ktorých sa v sledovanom období poskytovalo duálne vzdelávanie. Štandardné chyby odhadov sú klastrované podľa strednej školy.

Analýza nákladov a prínosov porovnáva dodatočný vplyv SDV na jedného žiaka oproti žiakovi mimo SDV. Dodatočné náklady predstavujú priame platby, daňové úľavy a krátenie normatívu na jedného žiaka počas celej dĺžky štúdia. Dodatočné prínosy absolventa SDV sú vo forme vyšších daní a odvodov vďaka vyššej priemernej mzde a vyššiemu počtu odpracovaných dní v roku. Vo viacročnom horizonte analýza predpokladá rast reálnej ročnej mzdy na úrovni 2 %, z čoho vychádza rozdiel vo výške daní a odvodov. Ročná diskontná miera poklesu prínosov zahŕňa infláciu a náklady obetovanej príležitosti investície na úrovni 4 %. Analýza predpokladá tri alternatívny vývoja prínosov vo viac ročnom horizonte. V ALT – 1 je predpoklad konštantných dodatočných prínosov absolventov SDV vo výške mzdy a počtu odpracovaných dní v roku v porovnaní s absolventami OV mimo SDV. Vo zvyšných dvoch alternatívach je predpoklad poklesu dodatočných prínosov absolventov SDV už po 15 respektíve 10 rokoch na trhu práce.

Tabuľka 20: Alternatívy prínosov SDV

	ALT - 1 (optimistická)	ALT - 2 (realistická)	ALT - 3 (konzervatívna)
Diskontovanie	Áno	Áno	Áno
Predpokladaný počet rokov na trhu práce, kým sa prínosy žiaka v SDV znížia na nulu	Nikdy	15	10
Finančná návratnosť	Návratné	Návratné	Návratné

Zdroj: vlastné spracovanie

Príloha 6: Priemerný vek a počet žiakov F odborov na škole v dennom štúdiu (podľa krajov)

Tabuľka 21: Priemerný vek a počet žiakov F odborov na škole v dennom štúdiu (podľa krajov)

Bratislavský		Trnavský		Trenčianský		Nitrianský		Žilinský		Banskobystrický		Prešovský		Košický	
počet žiakov	priemerný vek	počet žiakov	priemerný vek	počet žiakov	priemerný vek	počet žiakov	priemerný vek	počet žiakov	priemerný vek	počet žiakov	priemerný vek	počet žiakov	priemerný vek	počet žiakov	priemerný vek
9	16,9	15	17,3	13	16,5	8	16,5	18	28,9	61	26,3	27	32,1	9	33,3
52	16,6	13	16,8	33	16,5	26	16,5	10	16,6	22	17,1	1	19,0	11	31,9
19	16,4	32	16,7	11	16,4	21	16,4	16	16,4	25	16,8	93	18,0	625	22,9
		13	16,7	15	16,3	14	16,1	7	16,4	11	16,8	46	17,9	73	20,8
		14	16,5	11	16,1	18	15,8	6	16,3	45	16,6	49	17,3	36	19,6
		50	16,2					16	16,3	42	16,6	15	17,3	30	19,4
		24	16,0					14	15,9	40	16,6	57	17,3	10	18,5
		5	16,0							50	16,5	36	17,2	36	17,7
		24	15,9							48	16,4	38	17,0	47	17,0
		6	15,8							20	16,4	30	16,9	28	16,8
		19	15,7							30	16,4	25	16,7	23	16,8
										28	16,3	9	16,7	36	16,8
										34	16,3	35	16,7	36	16,7
										11	16,1	18	16,6	71	16,6
										34	16,0	55	16,6	36	16,6
										17	15,9	27	16,6	42	16,6
										6	15,7	16	16,6	48	16,5
												15	16,5	42	16,5
												56	16,5	74	16,5
												111	16,5	47	16,5
												22	16,5	34	16,4
												63	16,4	30	16,4
												60	16,4	47	16,4
												61	16,3	16	16,4
												44	16,3	11	16,4
												95	16,3	28	16,3
												33	16,2	27	16,3
												40	16,2	98	16,1
														38	16,0
														32	16,0
														15	15,9
														39	15,9
														20	15,8
														128	15,8
														63	15,5

Príloha 7: Štúdium na SŠ a VŠ podľa skupiny odborov

Tabuľka 22: Štúdium na SŠ a VŠ podľa skupiny odborov

Skupina odborov na SŠ	Skupina odborov na VŠ									
	01 Pedagogika	02 Umenia a humanitné odbory	03 Spoločenské vedy, žurnalistika a informácie	04 Podnikanie, administratíva/správa/riadenie a právo	05 Prírodné vedy, matematika a štatistika	06 Informačné a komunikačné technológie (IKT)	07 Inžinierstvo/strojárstvo, výroba a výstavba	08 Poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybárstvo a veterinárstvo	09 Zdravie a sociálne zabezpečenie	10 Služby
00 Všeobecné programy a kvalifikácie	12%	7%	10%	23%	9%	9%	8%	3%	15%	4%
01 Pedagogika	81%	3%	8%	1%	0%	0%	1%	0%	4%	2%
02 Umenia a humanitné odbory	15%	43%	20%	7%	2%	4%	4%	2%	2%	2%
03 Spoločenské vedy, žurnalistika a informácie	8%	4%	24%	21%	0%	29%	8%	0%	5%	1%
04 Podnikanie, administratíva/správa/riadenie a právo	10%	6%	9%	61%	1%	2%	3%	1%	2%	4%
06 Informačné a komunikačné technológie (IKT)	3%	2%	5%	8%	0%	58%	18%	1%	0%	5%
07 Inžinierstvo/strojárstvo, výroba a výstavba	5%	2%	3%	9%	4%	23%	43%	3%	2%	5%
08 Poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybárstvo a veterinárstvo	5%	3%	4%	6%	9%	1%	5%	59%	7%	3%
09 Zdravie a sociálne zabezpečenie	11%	3%	3%	2%	3%	0%	1%	1%	73%	1%
10 Služby	17%	8%	9%	38%	1%	1%	11%	2%	5%	7%